

Nr 126.

Kungl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen med förslag till lag om allmän pensionsförsäkring och till lag om ändrad lydelse av 17 kap. 12 § handelsbalken; given Stockholms slott den 28 mars 1913.

Under åberopande av bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed, jämlikt § 87 regeringsformen, föreslå Riksdagen att antaga härvid fogade förslag till

lag om allmän pensionsförsäkring; och

lag om ändrad lydelse av 17 kap. 12 § handelsbalken.

De till ärendet hörande handlingar skola Riksdagens vederbörande utskott tillhandahållas; och Kungl. Maj:t förbliver Riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Axel Schotte.

Förslag
till
Lag
om
allmän pensionsförsäkring.

Häri genom förordnas som följer:

Allmänna bestämmelser.

1 §.

Envar svensk man eller kvinna skall, där ej nedan annorlunda stadgas, enligt denna lag genom erläggande af årliga pensionsavgifter och med bidrag af allmänna medel försäkras till erhållande af pension.

2 §.

Rätt till pension enligt denna lag inträder vid varaktig oförmåga till arbete och senast vid fyllda sextiosju år, även om varaktig arbetsoförmåga då ännu icke är för handen.

Varaktig oförmåga till arbete skall anses vara för handen hos den, som befinnes till följd av ålderdom, kropps- eller sinnessjukdom, vanförhet eller lyte vara ur stånd att vidare försörja sig genom sådant arbete, som motsvarar hans krafter och färdigheter.

3 §.

Pensionsärenden, som i denna lag avses, handläggas av en för hela riket gemensam myndighet, benämnd pensionsstyrelsen, samt av särskilda pensionsnämnder i orterna.

I behandling av besvärsmål eller, oberoende av besvär, av fråga om lagligheten av pensionsnämnds beslut skola deltaga förutom den, av vilken ärendet föredrages, minst två av styrelsens ledamöter; skolande av dessa ledamöter åtminstone en hava fullgjort vad författningarna föreskriva dem, som uti domareämbeten må nyttjas. Uppstå härvid skiljaktiga meningar, gälle vad allmänna lagen stadgar angående omröstning till dom.

I övrigt bestämmas grunderna för pensionsstyrelsens organisation och verksamhet av Konung och Riksdag.

Om avgiftsplikt.

4 §.

Beloppet av den pensionsavgift, som skall av envar avgiftspliktig erläggas, utgör för varje år tre kronor samt, därest i hans taxering under året enligt gällande förordning om inkomst- och förmögenhetsskatt ingår inkomst av minst 800 kronor, därutöver:

- a) om inkomsten ej uppgår till 1,200 kronor, fem kronor;
- b) om inkomsten uppgår till 1,200 kronor eller mera, tio kronor.

5 §.

Pensionsavgift erlägges ej av någon för år före det, under vilket han fyller sexton år, eller efter det, under vilket han fyllt sextiosex år, eller för år, för vilket han icke är i riket mantalsskriven. Pensionsavgift erlägges ej heller av den, som är till arbete varaktigt oförmögen.

Från avgiftsplikt undantages jämväl

dels den, i vilkens taxering under året enligt förordningen om inkomst- och förmögenhetsskatt inberäknas förmögenhet till värde av minst 6,000 kronor;

dels

a) ordinarie innehavare av tjänst, å vilken lagen den 11 oktober 1907 angående civila tjänst innehavares rätt till pension eller lagen den 4 juli 1910 angående rätt till pension för tjänstemän vid statens järnvägar äger tillämpning;

b) delägare i telegrafverkets eller folkskollärarnas pensionsinrättning samt i arméns eller flottans pensionskassa;

c) ordinarie innehavare av prästerlig tjänst;

dels och hustru till sålunda undantagen person.

I öfrigt ankommer på Konungens prövning, huruvida och under vilka villkor personer, vilka pension är tillförsäkrad på grund av anställning i allmän eller enskild tjänst eller genom försäkring i pensionsinrättning eller livränteanstalt, må undantagas från avgiftsplikt enligt denna lag.

Om pension.

6 §.

Pensions årliga belopp utgör trettio procent av de erlagda pensionsavgifternas sammanlagda belopp.

Därjämte utgår av allmänna medel ett tillägg till pensionen för pensionstagare, som är till arbete varaktigt oförmögen och vilkens årsinkomst ej uppgår för man till 300 och för kvinna till 250 kronor.

Pensionstillägget utgör för år räknat i fråga om pensionstagare, som ej åtnjuter någon inkomst, för man 150 och för kvinna 125 kronor, och i fråga om pensionstagare, som åtnjuter inkomst, nämnda belopp med avdrag av halva årsinkomsten. För varje år, för vilket endera av de i 4 § stadgade pensionsavgifter av åtta eller tretton kronor blivit erlagd, höjes pensionstillägget med en procent.

För pensionsberättigad änkring, änka eller annan ogift kvinna, som är till arbete varaktigt oförmögen och har att försörja ett eller flera egna barn under femton år, ökas pensionen, därest årsinkomsten ej uppgår till 300 kronor för man och 250 kronor för kvinna jämte 120 kronor för varje barn, med särskilt pensionstillägg för barnen. Beloppet av sådant pensionstillägg utgör 60 kronor för varje barn, där årsinkomsten ej överstiger 300 kronor för man och 250 kronor för kvinna, samt, där årsinkomsten överstiger nämnda belopp, 60 kronor för varje barn med avdrag av hälften av det belopp, varmed årsinkomsten överstiger 300 kronor för man och 250 kronor för kvinna.

7 §.

Årsinkomst, som i 6 § avses, utgör all den inkomst av fast egendom, kapital eller arbete, som någon skäligen kan antagas komma att tillsvidare årligen åtnjuta utöver den pension honom enligt denna lag tillkommer.

Där inkomst helt eller delvis utgöres av naturaförmåner, iakttages, att för den, som av inkomsten har full om än torftig försörjning, års-

inkomsten ej må uppskattas till lägre belopp än 300 kronor för man och 250 kronor för kvinna, och att, där inkomsten ej räcker till full försörjning, årsinkomsten uppskattas till motsvarande lägre belopp, ävensom att årliga värdet av bostad ej må uppskattas till lägre belopp än 50 kronor. Där uppskattningen ej kan ske med ledning av dessa bestämmelser, verkställs densamma efter de i orten gällande priser eller efter andra grunder, som finnas tillämpliga.

I fråga om äkta makar skall, vid bestämmande av pensionstilläggs belopp, årsinkomsten för envar av dem beräknas utgöra hälften av deras sammanlagda årsinkomst.

8 §.

Befinnes någon, som åtnjuter pension, icke längre vara i riket mantalsskriven, må efter omständigheterna pensionen eller, där pensions-tillägg utgår, allenast tillägget indragas. Lag samma vare, därest någon, som i följd av varaktig oförmåga till arbete åtnjuter pension, sedermera befinnes icke längre vara till arbete varaktigt oförmögen.

Har för någon, som åtnjuter pensionstillägg, årsinkomsten ökat till sådant belopp, att rätt till pensionstillägg ej längre tillkommer honom, indrages tillägget. Sker eljest ändring i den inkomst, efter vilken pensionstillägget blivit bestämt, må tillägget i enlighet därmed ökas eller minskas, dock att dylik jämkning i pensions belopp ej må äga rum mer än en gång under varje år.

9 §.

I fråga om pensionsberättigad, som

a) avhänt sig inkomst eller egendom i uppsåt att erhålla pensions-tillägg eller högre sådant tillägg än honom eljest skolat tillkomma; eller

b) visat tredska eller uppenbar försumlighet i fullgörandet av honom enligt denna lag åliggande avgiftsplikt;

må sökt pensionstillägg icke beviljas och skall redan beviljat pensions-tillägg indragas; dock att vederbörande pensionsnämnd må, efter prövning av omständigheterna, för särskilt fall medgiva pensionstillägg med minskat belopp.

Pensionstillägg eller del av pensionstillägg, som på grund av vad sålunda stadgats icke utgår till pensionstagare, tillfaller den kommun, till vilken pensionstagaren i fattigvårdshänseende hör.

Angående pensionstillägg för pensionstagare, som i följd av dryckenskap eller eljest oordentligt levnadssätt blivit eller måste antagas bliva

i behov av fattigvård, må vederbörande pensionsnämnd besluta, att tillägget tills vidare indrages; och tillfaller jämväl sålunda indraget pensionstillägg den kommun, till vilken pensionstagaren i fattigvårdshänseende hör.

10 §.

Kostnaden för pensionstilläggen bestrides till tre fjärdedelar av staten och till en fjärdedel av landstingen och kommunerna efter fördelning dem emellan på sätt nedan stadgas.

En åttondel av kostnaden fördelas emellan samtliga kommuner sålunda, att varje kommun bestrider åttondelen af pensionstillägget för pensionstagare, som var i kommunen mantalsskriven vid den tid, från vilken tillägget bestämts att utgå, och att, där tillägget blivit jämlikt 8 § ökat, åttondelen av ökningen bestrides av den kommun, i vilken pensionstagaren då var mantalsskriven. Minskas pensionstillägg, till vilket två eller flera kommuner lämna bidrag, skola dessa kommuners andelar i återstående beloppet bestämmas efter förhållandet mellan deras förutvarande bidrag.

En åttondel av kostnaden fördelas mellan landstingen och de städer, som icke deltaga i landsting, sålunda, att varje landsting bidrager med ett belopp, motsvarande vad som enligt ovan stadgade grunder belöper å de i landstinget deltagande kommunerna, och att varje stad, utöver det belopp, som enligt samma grunder skall av staden gäldas, ytterligare bidrager med ett lika stort belopp.

Kommunernas och landstingens andelar i pensionskostnaden uträknas av pensionsstyrelsen. Angående tid och sätt för gäldande av dessa andelar förordnas av Konungen.

11 §.

Finnes på grund av höga levnadskostnader i den ort, där pensionstagare är bosatt, pensionen ej vara tillräcklig för hans försörjning, äger den kommun, till vilken pensionstagaren i fattigvårdshänseende hör, att, därest han förut sökt efter förmåga ärligen försörja sig, till hans pension lämna ett tillskott, vilket förty icke skall anses såsom fattigvård. Sådant pensionstillskott må dock, evad det utgår i penningar eller naturaförmåner, ej uppgå till högre årligt värde än för man till 150 och för kvinna till 125 kronor; och kan tillskottet av kommunen efter omständigheterna minskas eller indragas.

Om fonden.**12 §.**

Pensionsavgifterna ingå till en fond, vilken förvaltas enligt grunder, som bestämmas af Konung och Riksdag.

Till denna fond skall för varje år av statsmedel tillskjutas ett belopp, motsvarande en tredjedel av samtliga för avgiftspliktiga kvinnor för året erlagda pensionsavgifter.

13 §.

Inom fem år efter det lagen trätt i kraft och sedermera minst en gång vart tionde år skall genom pensionsstyrelsens försorg anställas en på vetenskaplig sannolikhetsberäkning grundad undersökning, huruvida genom de föreskrivna pensionsavgifterna jämte det tillskott av statsmedel, varom i 12 § sägs, kunna för dem, som först därefter bliva avgiftspliktiga, beredas de pensioner, som enligt bestämmelserna i 6 § första stycket motsvara dessa avgifter.

I sammanhang med sådan undersökning skall tillika verkställas utredning, huruvida fonden är så stor, att den minst motsvarar kapitalvärdet av alla de utbetalningar, som med dess medel skola bestridas.

Om pensionsavgifternas erläggande.**14 §.**

Den avgift av tre kronor om året, som skall av envar avgiftspliktig erläggas, uppbäres av den kommun, där den avgiftspliktige är mantalsskriven. Uppbörden ombesörjes av den myndighet inom kommunen, som förrättar uppbörden av kommunalutskylderna.

De pensionsavgifter av fem och tio kronor, som enligt 4 § åligga vissa avgiftspliktiga, debiteras och uppbäras i samband med kronoutskylderna.

Där så skäligt provas, äger Konungen för viss kommun förordna, att jämväl uppbörden av de i första stycket av denna § omförmälda avgifter skall verkställas i samband med kronouppbörden.

15 §.

För det i 14 § första stycket omförmälda ändamål skall varje år, sedan mantalslängden för kommunen blivit i stadgad ordning justerad,

av mantalsskrivningsförrättaren uppgöras förteckning över de i längden upptagna personer, som vid årets början uppnått femton men icke sextiosex års ålder. I förteckningen, som uppgöres enligt fastställt formulär, angives för varje person namn, födelseår och dag, civilstånd, yrke samt bostad, varjämte för envar, som under nästföregående år varit undantagen från avgiftsplikt, anteckning göres härom.

Förteckningen tillställs taxeringsnämndens ordförande samtidigt med att den justerade mantalslängden enligt gällande författning till honom överlämnas. Sedan förteckningen kommit taxeringsnämnden tillhanda, beslutar nämnden, på grund av upplysningar från vederbörande pensionsnämnd och i övrigt kända förhållanden, för varje i förteckningen upptagen person, huruvida för året avgiftsplikt må åligga honom, varjämte om besluten anteckning göres i förteckningen.

Senast fem dagar efter det taxeringsnämndens arbete för året avslutats, överlämnas förteckningen till den kommunala uppbördsmyndigheten, som ombesörjer, att avskrift av densamma hålles tillgänglig för allmänheten under tiden från och med den 1 till och med den 10 juli å ställe, som minst fjorton dagar förut kungöres i kyrkan och tillika på annat lämpligt sätt tillkännagives. Härigenom skall envar som vederbör anses hava erhållit del av förteckningens innehåll.

Den pensionsavgift av tre kronor, som i 14 § första stycket avses, erlägges därefter före utgången av mars månad nästföljande år i den ordning, som av kommunen bestämmes. Har avgiftspliktig, där uppbörden skett å en termin, icke erlagt avgiftens hela belopp, eller, där uppbörden fördelats å två eller flera terminer, icke i föreskriven ordning erlagt avgiften, skall likväl vad av honom före uppbördstidens utgång må hava erlagts tagas i beräkning vid bestämmande av pensions belopp enligt 6 § första stycket.

De erlagda avgifterna redovisas och inbetalas till den i 12 § omnämnda fonden. Kommunen är därjämte skyldig att till samma fond redovisa och inbetala ett belopp, motsvarande avgifter, som icke blivit erlagda. Vad av kommunen sålunda inbetalats må icke tagas i beräkning vid bestämmande av pensionsbeloppet.

Sker uppbörden på sätt i 14 § sista stycket omförmäles, svarar kommunen även i sådant fall på sätt ovan stadgats för de pensionsavgifter av tre kronor eller delar därav, som icke blivit erlagda.

För ej erlagd pensionsavgift eller del därav äger kommunen fordran hos den avgiftspliktige.

Den ovannämnda förteckningen, försedd med uppgift om den avgift eller del därav, som av avgiftspliktig erlagts och enligt vad ovan

stadgats må tagas i beräkning vid bestämmande av pensions belopp, insändes av kommunens uppbördsmyndighet till pensionsstyrelsen före utgången av månaden näst efter den, under vilken uppbördstiden utgått.

Närmare bestämmelser angående tid och sätt för ovan föreskrivna redovisning och inbetalning till den i 12 § omförmälda fonden meddelas av Konungen.

16 §.

För verkställande av uppbörd, som i 14 § andra och tredje styckena omförmäles, skall av vederbörande taxeringsnämnd i taxeringslängden för året angående varje avgiftspliktig antecknas beloppet av den avgift, som skall av honom i sammanhang med kronouppbörden erläggas.

Å kronodebetsedel uppförd pensionsavgift må kunna av avgiftspliktig särskilt erläggas jämlikt härom av Konungen meddelade närmare bestämmelser.

Pensionsavgift, varom i 14 § andra stycket sägs, må ej erläggas och ej heller utsökas, sedan sex månader förflutit efter utgången av det år, under vilket avgiften blivit påförd. Har sådan pensionsavgift allenast till en del av sitt belopp erlagts eller indrivits, tages jämväl den del i beräkning vid bestämmande av pensions belopp enligt 6 § första stycket.

Varje år skall före den 1 september genom uppbördsmyndigheten till pensionsstyrelsen insändas uppgift enligt fastställt formulär om de för nästföregående år enligt denna § erlagda och indrivna pensionsavgifter.

17 §.

Ändring i taxeringsnämnds beslut enligt 15 eller 16 § må av enskild sakägare ävensom av kommun samt av ombud, varom i 27 § förmäles, sökas genom besvär inom tid och i den ordning, som angående besvär över taxeringsnämnds beslut är stadgat, dock att, där ändring sökes i beslut rörande fråga, huruvida någon skall på grund av varaktig oförmåga till arbete undantagas från erläggande av pensionsavgift, besvären skola anföras hos pensionsstyrelsen och inlämnas till vederbörande pensionsnämnd inom utgången av juli månad. Har pensionsavgift blivit den klagande påförd, är han ändock skyldig att erlagga avgiftsbeloppet med rätt att återfå vad han finnes hava för mycket erlagt.

Har ändring i beslut, varom här är fråga, gjorts av annan myndighet än pensionsstyrelsen, skall genom den myndighets försorg anmälan härom ofördröjligen ske hos pensionsstyrelsen.

Menar någon, vilken pensionsavgift påförts, att för honom sedermera sådant förhållande inträtt, att han, då avgiften skall erläggas, bör undantagas från avgiftsplikt, må frågan hänskjutas till ordföranden i vederbörande pensionsnämnd. Den, som med ordförandens utlåtande ej åtnöjes, må underställa frågan pensionsnämndens avgörande. Intill dess nämndens beslut i ämnet meddelats, skall det besked, som ordföranden givit, lända till efterrättelse.

18 §.

Innehar avgiftspliktig vid tid, då pensionsavgift skall av honom erläggas, tjänst eller arbetsanställning hos arbetsgivare, och varder avgiften för den avgiftspliktige erlagd av arbetsgivaren, äger denne, mot avlämnande till den avgiftspliktige av bevis om avgiftens erläggande, av honom tillkommande kontant avlöning till ersättning för sitt utlägg innehålla det erlagda beloppet.

Har ersättningen ej sålunda uttagits inom sex månader efter det avgiften av arbetsgivaren erlagts, är all rätt till ersättning förfallen.

Om pensionsnämnder.

19 §.

Varje socken å landet samt varje stad ävensom varje köping, som utgör egen kommun, bildar ett pensionsdistrikt.

Hava två eller flera socknar på landet gemensam kommunalförvaltning, skola de samfält utgöra ett pensionsdistrikt.

Där på grund av kommuns vidsträckthet eller folkmängd eller andra förhållanden så prövas lämpligt, må kommunen fördelas i två eller flera pensionsdistrikt. Beslut om sådan fördelning ävensom om upphävande eller förändring därav fattas å landet av kommunalstämma och i stad av stadsfullmäktige eller, där sådana ej finnas, av allmän rådstuga.

Beslutet skall underställas Konungens befallningshavande, som äger att detsamma antingen oförändrat fastställa eller ock på anförda skäl ogilla.

20 §.

För varje pensionsdistrikt skall finnas en pensionsnämnd, bestående av en ordförande och ett jämnt antal ledamöter, högst sex.

Ordförande i pensionsnämnd och suppleant för honom förordnas av Konungens befallningshavande för fyra år i sänder.

Ledamöterna i pensionsnämnd, jämte ett lika antal suppleanter för dem, väljas varje gång för fyra år, å landet av kommunalstämma eller av kommunalfullmäktige, där sådana finnas, och i stad av stadsfullmäktige eller, där sådana ej finnas, av allmän rådstuga. Vid val å kommunalstämma och allmän rådstuga iakttages, att varje röstande har en röst. Halva antalet av de utsedda ledamöterna samt halva antalet av suppleanterna avgå efter lottning vid slutet av andra året från det denna lag trätt i kraft. Avgår ledamot eller suppleant under den för honom bestämda tjänstgöringstid, anställes fyllnadsval; och bör den sålunda valde tjänstgöra under den tid, som för den avgångne återstår.

Sedan val av ledamot eller suppleant ägt rum, skall underrättelse om den valdes namn och bostad ofördröjligen meddelas pensionsnämndens ordförande.

21 §.

Ordförande eller ordförandes suppleant samt ledamot eller ledamots suppleant i pensionsnämnd må endast den man eller kvinna vara, som är i kommunen boende och som uppnått myndig ålder samt är i besittning av medborgerligt förtroende och råder över sig och sitt gods. Gift kvinna vare ej på den grund, att hon står under mannens målsmanskap, obehörig att utöva uppdrag, varom nu är fråga.

Ej må annan kunna avsäga sig uppdrag, som nu nämnts, än ämbets- eller tjänsteman, som av sin befattning är hindrad att fullgöra uppdraget, den, som under de fyra sistförflutna åren tjänstgjort såsom ordförande eller ledamot i pensionsnämnd, samt den, som eljest uppgiver förhinder, som i fråga om ordförande av Konungens befallningshavande och i fråga om ledamot av vederbörande valkorporation godkännes.

22 §.

Pensionsnämnd har, förutom att i allmänhet övervaka denna lags efterlevnad inom pensionsdistriktet, att vid behandling av ärenden rörande pension förfara på sätt i 30 § angives samt att i övrigt ställa sig till efterrättelse bestämmelserna i denna lag och de föreskrifter, som angående pensionsnämnder av Konungen meddelas.

23 §.

Pensionsnämnd sammanträder minst en gång var tredje månad å tid och ställe, som nämnden bestämmer. Dessutom sammanträder nämnden på kallelse av ordföranden, så ofta han med avseende å inkomna ärendens antal och vikt finner det nödigt. Tid och ställe för sammanträde låte ordföranden minst fjorton dagar förut kungöra i kyrkan samt tillika på annat lämpligt sätt bringa till allmänhetens kännedom; varjämte ombud, som i 27 § omförmäles, skall om sammanträdet genom ordförandens försorg i god tid underrättas.

Ordföranden och ledamöterna skola för sin inställelse vid sammanträdena av kommunen åtnjuta ersättning till belopp, som av kommunen bestämmes.

24 §.

Pensionsnämnd må ej handlägga ärende, där icke, förutom ordföranden, minst två ledamöter äro tillstädes.

Inträffar för ordförande eller ledamot sådant hinder, att han ej kan inställa sig vid sammanträde, åligger det honom att därom ofördröjligen underrätta vederbörande suppleant; och vare sålunda underrättad suppleant skyldig att utan vidare kallelse infinna sig.

Ordförande, ledamot eller vederbörligen kallad suppleant, som utan av pensionsnämnden godkänt förhinder utebliver från nämndens sammanträde, ävensom ordförande eller ledamot, vilken vid inträffat förhinder uraktlåter att underrätta suppleant, skall till kommunens kassa böta ordföranden eller hans suppleant tjugufem kronor samt ledamot eller hans suppleant fem kronor. Därest sammanträdet i anseende till de närvarande ledamöternas fåtalighet måste inställas eller upplösas, böte ledamot eller suppleant dubbelt. Om uttagande av sådana böter förordnar Konungens befallningshavande efter anmälan av ordföranden eller ledamot i vederbörande pensionsnämnd eller av pensionsstyrelsens ombud i orten.

25 §.

Å pensionsnämnds sammanträde skola till prövning företagas de sedan nästföregående sammanträde inkomna ärenden, och skall ärende genast avgöras, där icke nämnden för vederbörandes hörande eller eljest i följd av särskilda omständigheter finner uppskov oundgängligen er-

fordras. Dock skall i sådant fall ärendet bringas till slut å näst därpå följande sammanträde.

Äro vid omröstning rösterna lika delade, gäller den mening ordföranden biträder.

26 §.

Pensionsnämnds ordförande åligger att enligt fastställt formulär hålla register över gjorda framställningar och inkomna ansökningar. Han förer vid nämndens sammanträden protokoll eller är för dess ordentliga förande ansvarig, ombesörjer skriftväxlingen, emottager alla till nämnden ställda skrivelser och framställningar samt vårdar nämndens handlingar.

Ordföranden äger av kommunen tillgodonjuta gottgörelse för de honom genom uppdraget åsamkade kostnader, såsom för skrivmaterialier, postporto och skrivarehjälp. Äro de ordföranden åliggande göromålen synnerligen omfattande, äger kommunen, i den mån en dylik utgift för densamma ej må anses alltför betungande, därjämte tilldela honom skäligt arvode. Beslut om sådant arvode fattas å landet av kommunalstämma och i stad av stadsfullmäktige eller, där sådana ej finnas, av allmän rådstuga. Rörande av kommunalstämma fattat beslut om sådant arvode gäller i övrigt vad i gällande kommunalförfattning är stadgat angående arvode till ordförande i kommunalnämnd.

Protokollet skall innehålla uppgift om de vid sammanträdet närvarande ledamöterna av pensionsnämnden samt redogörelse för de ärenden, som vid sammanträdet förekommit, ävensom för de beslut, som av nämnden fattats.

Protokollet för varje sammanträde skall genast justeras; dock må pensionsnämnden särskilt för varje gång uppdraga åt två ledamöter att jämte ordföranden verkställa justeringen sist inom åtta dagar efter sammanträdet slut.

Sedan protokollet för sammanträde justerats, åligger det ordföranden att ofördröjligen till vederbörandes kännedom å förut kungjort ställe anslå de beslut, som fattats, och anses härigenom meddelande om besluten hava skett den dag anslag gjordes.

27 §.

För varje pensionsdistrikt skall finnas ett av pensionsstyrelsen förordnat ombud; dock må samma person kunna förordnas till ombud för flera pensionsdistrikt.

Ombud äger närvara vid vederbörande pensionsnämnds sammanträden och deltaga i överläggningarna, men ej i besluten. I övrigt har ombudet att ställa sig till efterrättelse de särskilda föreskrifter, som varda av pensionsstyrelsen meddelade.

Landsting äger ock för pensionsdistrikt inom landstingsområdet utse ombud. För sådant ombud äge vad i denna lag är stadgat om pensionsstyrelsens ombud motsvarande tillämpning.

28 §.

Ändring i pensionsnämnds beslut må av enskild sakägare ävensom av kommun samt av vederbörande i 27 § omförmälda ombud sökas hos pensionsstyrelsen genom besvär, vilka skola ingivas till pensionsnämndens ordförande eller i betalt brev med allmänna posten vara till denne inkomna sist å trettionde dagen efter beslutets meddelande, den dagen oräknad, då sådant skedde. Ordföranden äge ock att över nämndens beslut anföra besvär. Över inkomna besvär skall nämnden avgiva yttrande, varefter handlingarna i ärendet av ordföranden så snart ske kan insändas till pensionsstyrelsen.

Öfver pensionsstyrelsens beslut må klagan ej föras.

Om ansökning rörande pension.

29 §.

Ansökning rörande pension göres hos pensionsnämnden i det pensionsdistrikt, där sökanden senast blivit mantalsskriven.

Ansökningen, som avfattas enligt fastställt formulär, skall innehålla upplysningar angående sökandens arbetsförmåga och inkomster samt vad i övrigt till utredande av hans pensionsrätt må erfordras, jämte en av sökanden undertecknad, på heder och samvete avgiven förklaring, att de lämnade upplysningarna äro med sanningen överensstämmande. Är sökanden ur stånd att själv avgiva sådan förklaring, skall riktigheten av upplysningarna intygas av två trovärdiga, med sökandens förhållanden förtrogna personer. Vid ansökningen fogas prästbevis angående sökandens ålder.

Där ansökning allenast avser pension enligt 6 § första stycket, är uppgift om sökandens inkomster ej erforderlig.

30 §.

Är ansökning gjord rörande pension, skall pensionsnämnden pröva de i ansökningen lämnade upplysningar och åberopade handlingar

samt på grund av denna prövning och kända förhållanden besluta, huruvida sökanden äger rätt till pension, samt bestämma storleken av den årsinkomst, som skall läggas till grund för beräkning av pensions-tilläggs belopp.

Sedan den i 28 § stadgade besvärstid gått till ända, skall, evad besvär anförts eller icke, beslutet i ärendet jämte tillhörande handlingar av ordföranden ofördröjligen insändas till pensionsstyrelsen.

Där sökanden funnits berättigad till pension, skall pensionsstyrelsen beräkna och fastställa beloppet samt utfärda pensionsbrev, som genom nämndens försorg tillställas pensionstagaren. Uppgår det beräknade beloppet icke till sex kronor om året, må dock pension ej utgå och förty ej heller pensionsbrev utfärdas.

Finnes pensionsnämnds beslut strida mot denna lag, äger pensionsstyrelsen, där ej på grund av anförda besvär rättelse kan ske, att återförvisa ärendet till förnyad prövning.

Vad om ansökning rörande pension samt om handläggning av sådant ärende stadgats gäller i tillämpliga delar jämväl om ärende rörande ökning, minskning eller indragning av pension. Innan pensionsnämnd fattar beslut i ärende rörande minskning eller indragning av pension, skall nämnden lämna pensionstagaren tillfälle att yttra sig.

Om pensions utbetalande.

31 §.

Pension utgår från den dag rätt till pension inträtt, vilket, då annat förhållande ej visas, anses hava skett den dag pensionen sökes, till utgången av den månad, under vilken pensionstagaren avlidit eller pensionens indragning beslutats.

Lag samma vare i tillämpliga delar i fråga om ökning eller minskning av pension.

32 §.

Utbetalning av pension verkställs genom postanstalten i den ort, där pensionstagaren vistades, då ansökning om pension gjordes, därest icke i ansökningen uppgivits annan postanstalt. Anvisning å den postanstalt, genom vilken utbetalningen sker, skall lämnas i pensionsbrevet. Avflyttar pensionstagare till annan ort eller önskar pensionstagare eljest

pensionens utbetalande genom annan än förut angiven postanstalt, må pensionsstyrelsen förordna om utbetalningens verkställande genom den postanstalt pensionstagaren uppgivit.

Pension må för varje kalendermånad lyftas tidigast den 15 i samma månad eller, om den dagen inträffar å sön- eller helgdag, nästpåföljande söckendag; dock att, om pension ej uppgår till 30 kronor eller pensionstagaren flyttat ur riket, beloppet utbetalas allenast en gång för varje år efter ingången av därpå följande år.

Pensionsbelopp, som ej lyftats inom ett år, sedan det till betalning förfallit, vare förverkat och tillfalle den i 12 § omnämnda fonden.

Om understöd.

33 §.

Den, som efter fyllda femton år bliver till arbete varaktigt oförmögen, men för vilken avgifter till erhållande av pension icke blivit erlagda, ävensom den, vilken vid nämnda ålder redan är varaktigt arbetsoförmögen, äger erhålla understöd under villkor och med belopp, som angående pensionstillägg är i 6 § stadgat.

Änkling, änka eller annan ogift kvinna, som är till arbete varaktigt oförmögen men icke berättigad till pension och vilken har att försörja ett eller flera egna barn under femton år, äger erhålla understöd under villkor och med belopp, som i 6 § är stadgat angående pensionstillägg för barn.

Beträffande understöd, varom ovan sägs, gäller även i övrigt i tillämpliga delar vad i denna lag är föreskrivet om pensionstillägg och om kostnaden för dess bestridande samt om ansökning rörande pension och om pensions utbetalande.

Om pension på grund av frivilliga avgifter.

34 §.

För att vid varaktig oförmåga till arbete och senast vid fyllda sextiosju år erhålla pension utöver vad ovan i denna lag stadgas, vare det envar svensk man eller kvinna, som fyllt femton år, medgivet att, på sätt Konungen bestämmer, erhålla försäkring genom erläggande av fri-

villiga avgifter. Dylika avgifter må för varje gång ej erläggas med mindre belopp än en krona eller, där högre belopp erlägges, annorlunda än med helt antal kronor, och ej heller må av någon under ett kalenderår avgifter erläggas till högre sammanlagt belopp än det antal kronor, som motsvarar halva antalet fyllda levnadsår.

De frivilliga avgifterna ingå till den i 12 § omnämnda fonden. Till denna fond skall för varje år av statsmedel tillskjutas ett belopp, motsvarande en femtedel av summan av de av kvinnor under året erlagda frivilliga avgifter.

Årliga beloppet av pension enligt denna § skall utgöra för varje erlagd avgift en och en tredjedels procent av avgiftens belopp för varje helt år, som förflutit från den dag avgiften erlades till den dag, från vilken pensionen utgår.

För pensionstagare, som åtnjuter pensionstillägg, höjes pensionen med en tredjedel.

Kostnaden för sådan höjning av pension bestrides av statsmedel.

Finnes någon hava försummat att fullgöra honom enligt 4 § åliggande avgiftsplikt för år, varunder frivillig avgift för honom erlagts, skall vid bestämmande av pensionens belopp hänsyn ej tagas till den frivilliga avgiften i vidare mån än denna avgifts belopp må överstiga beloppet av den försummade avgiften.

Beträffande avgifter och pensioner, som i denna § avses, länder i tillämpliga delar till efterrättelse vad 13 § innehåller om verkställande av undersökning å vissa tider av pensionsvillkor och fond.

35 §.

Rätt till pension eller understöd enligt denna lag kan icke överlåtas och må förty ej för gäld tagas i mät.

36 §.

De närmare föreskrifter, som, utöver vad denna lag innehåller, finnas erforderliga för lagens tillämpning, meddelas af Konungen.

Övergångsbestämmelser.

37 §.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1914; dock att rätt till understöd enligt 33 § ej tillkommer den, som då fyllt sextio år, ej heller den, som då fyllt femton år och är till arbete varaktigt oförmögen samt år 1913 under sammanlagt mer än fyra månader åtnjutit full försörjning av fattigvården, välgörenhetsinrättningar eller enskilda personer.

För den, som vid lagens ikraftträdande fyllt aderton år, skall den pension eller del därav, som jämlikt 6 § första stycket beräknas till viss procent av erlagda pensionsavgifter, utgå med följande procent av dessa avgifters sammanlagda belopp, nämligen

för den, som fyllt 18, men icke 25 år med 29 procent	
» » » » 25, » » 30 » » 28 »	
» » » » 30, » » 35 » » 27 »	
» » » » 35, » » 40 » » 26 »	
» » » » 40, » » 45 » » 25 »	
» » » » 45, » » 50 » » 24 »	
» » » » 50, » » 55 » » 23 »	
» » » » 55, » » 60 » » 22 »	
» » » » 60 21 »	

Den ökade kostnad, som av denna bestämmelse föranledes, bestrides av statsmedel.

Förslag

till

Lag

om

ändrad lydelse av 17 kap. 12 § handelsbalken.

Härigenom förordnas, att 17 kap. 12 § handelsbalken skall erhålla följande ändrade lydelse:

12 §.

Därnäst have kronan företräde till lös egendom för gäldenärens utskylder sista och löpande året, de där ej för fast egendom utgå.

Sist skola med förmånsrätt ur gäldenärens egendom så i fast som löst gäldas med lika rätt sins emellan: kommunal- och stadsutskylder, av kyrkostämma eller kyrkofullmäktige beslutade avgifter till kyrka och skola samt härads- och landstingsmedel, samtliga dock endast för sista och löpande året; så ock vad enligt lag om allmän pensionsförsäkring kommun må hava utgivit på grund av gäldenärens underlåtenhet att erlägga pensionsavgift för sista och löpande året.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1914.

*Utdrag av protokollet över civilärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den
7 mars 1913.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern STAAFF,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena greve EHRENSVÄRD,
Statsråden PETERSSON,
SCHOTTE,
BERG,
BERGSTRÖM,
friherre ADELSSVÄRD,
PETRÉN,
STENSTRÖM,
LARSSON,
SANDSTRÖM.

Tidigare
motioner
och förslag.
S. A. Hedins
motion 1884.

Departementschefen, statsrådet Schotte, anförde:

Den moderna socialförsäkringens historia i vårt land kan sägas börja med S. A. Hedins motion i Riksdagens andra kammare år 1884 med begäran om förslag angående, bland annat, arbetares ålderdomsförsäkring. I själva verket utgör motionen utgångspunkten för det arbete, som hos oss intill nu nedlagts på denna och med densamma förenade stora frågor. I motionen gavs en överblick över de förslag om åtgärder till förbättrande av arbetarklassens ställning, som framkommit i främmande länder, och påvisades, hurusom denna rörelse blivit allmän-europeisk och att den innebar en brytning med den äldre nationalekonomien, manchesterskolan, och dess nitälskan mot statens ingripande i den ekonomiska samfundsorganisationen. I ett anförande i kammaren vid motionens behandling betonade Hedin med skärpa lagstiftningens nödvändighet för de sociala

spörsmålets lösning. »I min tanke», yttrade han sålunda, »finnes icke något medel, som med så stor säkerhet skall förminska den kommunala fattigvårdsbördan, som just ett av staten ordnat och understött försäkringsväsende för arbetarna.» Och han hävdade billigheten av, att någon del av de »nedåt progressiva» konsumtionsskatterna användes »för att åt arbetarna betrygga en människan värdig tillvaro».

Den omsorgsfullt motiverade framställningen vann båda kamrarnas bifall, och i skrivelse den 11 maj 1884 anhöll Riksdagen, bland annat, att Kungl. Maj:t täcktes låta utreda, om och i vad mån åtgärder kunde finnas lämpliga för beredande av ålderdomsförsäkring åt arbetare och med dem jämförliga personer, samt därefter göra de framställningar till Riksdagen eller vidtaga de anordningar i övrigt, till vilka förhållandena kunde föranleda.

*Riksdagens
skrivelse
den 11 maj
1884.*

I anledning härav tillsatte Kungl. Maj:t samma år en kommitté — den s. k. äldre arbetarförsäkringskommittén —, som år 1889 framlade förslag till lag om obligatorisk ålderdomsförsäkring för en var i riket mantalskriven svensk undersåte. Pensionsavgifterna skulle erläggas av de försäkrade själva, men begränsades till tio år, nämligen från och med det år, då den försäkrade fyllde 19, till och med det, då han fyllde 28 år. Avgiftsbeloppen skulle utgöra 25 öre i veckan eller 13 kronor om året. Genom dessa inbetalningar skulle de försäkrade förvärva rätt till en årlig pension av 72 kronor vid 60 års ålder. Genom erläggande av frivilliga avgifter skulle tillfälle beredas till pension om högre belopp ävensom vid tidigare ålder. Då det förutsågs, att många icke skulle kunna betala den stadgade avgiften, föreslogs, att kommunerna skulle erlägga avgift för dessa personer, dock högst under fem år. Den kostnad, som härigenom skulle förorsakas kommunerna, beräknades till 1,8 miljon kronor om året. Staten föreslogs skola bestrida kostnaden för, förutom den centrala förvaltningsanstalten, benämnd Riksförsäkringsanstalten, försäkringen av den del av den då levande generationen, som ej själv kunde komma ut med pensionsavgifterna. Härför erforderligt belopp beräknades till 8,25 miljoner kronor.

*Äldre
arbetar-
försäkrings-
kommitténs
förslag av
år 1889 om
obligatorisk
ålderdoms-
försäkring.*

Förslaget blev icke framlagt för Riksdagen. Kungl. Maj:t, som fann ålderdomsförsäkringen möjligen böra sättas i samband med och huvudsakligen grundas på invaliditetsprincipen, uppdrog i stället år 1891 åt en ny kommitté, den s. k. nya arbetarförsäkringskommittén, att ytterligare utreda frågan. Denna kommittés år 1893 framlagda förslag skiljde sig fullständigt från det äldre förslaget, men närmade sig däremot i väsentliga delar den tyska invaliditets- och ålderdomsförsäkringslagen, som några år tidigare trätt i kraft. Den proposition, som på grundvalen av sistnämnda förslag utarbetades till 1895 års riksdag, innehöll bestäm-

*Nya arbetar-
försäkrings-
kommitténs
förslag av
år 1893.
1895 års
proposition.*

melser om försäkring mot invaliditet, varmed likställdes uppnådda 70 års ålder för alla hos arbetsgivare mot en årlig avlöning av högst 1,800 kronor anställda personer över 18 år. De försäkrade indelades i tre pensionsklasser, omfattande: den första manliga arbetare med minst 10 kr. i kontant veckolön, den andra alla övriga manliga och den tredje alla kvinnliga försäkrade. Avgifterna i de olika klasserna utgjorde resp. 20,00, 12,50 och 7,50 kr. om året, varav arbetarna skulle erlägga resp. 12,50, 7,50 och 5 kr. samt arbetsgivarna resten, med rätt likväl för arbetsgivare med viss lägre inkomst att av statsmedel återfå sitt bidrag. Till den tredje klassen hänfördes även försäkrade mäns hustrur; avgifterna för dem skulle erläggas av staten. Även föreslogos uppfostringsbidrag å 30 kronor till minderåriga, inom äktenskapet födda barn till afidna försäkrade män. Kostnaden härför skulle jämväl bäras av staten, liksom utgifterna för upptagande i försäkringen av den då levande generationen (under 40 år). Avgifterna skulle inkasseras enligt det tyska märkesystemet. Administrationen skulle handhasas av en central myndighet, benämnd pensionsstyrelsen, stödd på lokala organ, pensionsnämnder. Pensionerna skulle utgå med ett belopp av 50 kronor, med tillägg för varje vecka, för vilken pensionsavgift erlagts, av vissa bestämda belopp, olika för de olika pensionsklasserna. Pensionernas belopp efter 5, 30 och 50 försäkringsår (varje år räknat till 50 avgiftsveckor) utvisas av följande tabell:

K l a s s .	Total årsavgift kr.	Pension		
		efter 5 år kr.	efter 30 år kr.	efter 50 år kr.
I. Män med minst 500 kronor kontant inkomst	20.00	75	200	300
II. Män under 500 kronor	12.50	63	125	175
III. Kvinnor	7.50	55	80	100

Kostnaderna för försäkringen, som vid ikraftträdandet skulle omfatta omkring 700,000 personer, skulle 30 år senare uppgå till: för arbetarna 4,9 milj., för arbetsgivarna 2,6 milj. och för staten 4,4 milj. kr. om året. — Vid sidan av den obligatoriska försäkringen skulle anordnas en frivillig försäkring, för vilken staten skulle bestrida förvaltningskostnaden.

Riksdagens
skrivelse den
10 maj 1895.

Riksdagen fann emellertid propositionen icke kunna bifallas samt anhöll i skrivelse den 10 maj 1895 om förnyad prövning och nytt för-

slag. På framställning av Kungl. Maj:t beslöt emellertid samma riksdag att i riksstaten för år 1896 avsätta ett belopp av 1,400,000 kr. för beredande av pension vid varaktig oförmåga till arbete. Beslut om dylik avsättning till den s. k. arbetarförsäkringsfonden hava sedermera årligen fattats av Riksdagen, så att fonden vid 1914 års ingång kan beräknas uppgå till 35,848,000 kr.

I proposition till 1898 års riksdag framlade Kungl. Maj:t ett nytt förslag till invaliditets- och ålderdomsförsäkring. Det skiljde sig från 1895 års förslag huvudsakligen därigenom, att arbetsgivarnas bidrags-skyldighet borttagits och ersatts med motsvarande bidrag av statsmedel, som faststälts till hälften av de försäkrades bidrag. Detta hade i första pensionsklassen nedsatts från 12,50 till 10 kr. om året. Åldersgränsen hade sänkts från 70 till 65 år, men samtidigt rätten till invaliditetspension gjorts beroende av att 50 levnadsår uppnåtts. Ifråga om avgifternas erläggande hade den förändring införts, att de skulle betalas från 18 endast till 50 års ålder, samt att märkesystemet utbyts mot avgifternas inbetalning på liknande sätt som insättningarna i postsparbanken. En för alla tillgänglig frivillig försäkring föreslogs, inrättad efter samma grunder som den obligatoriska. Staten skulle, utöver bidragen till avgifterna samt förvaltningskostnaden, bestrida kostnaderna för den från 1895 års förslag bibehållna hustrupensioneringen. Pensionsbeloppet skulle utgöra för varje erlagd avgift 2 proc. av dess belopp för varje helt år, som förflutit från den dag, avgiften erlades, till den dag, från vilken pensionen utginge. För den, som mellan 18 och 50 års ålder erlagt stadgade avgifter, skulle pensionen vid 65 års ålder i de tre klasserna utgöra resp. 200, 150 och 100 kr.

1898 års
proposition.

Ej heller detta förslag lyckades emellertid vinna Riksdagens bifall.

Raab'ska
förslaget.

Av eljest i vårt land framkomna förslag till försäkring mot varaktig arbetsoförmåga må här slutligen beröras det av en enskild kommitté utarbetade och efter initiativtagaren uppkallade Raab'ska förslaget, offentliggjort år 1906. Enligt detta skulle varje svensk medborgare vara pliktig att från fyllda 18 år försäkra sig i en statsanstalt. Försäkringens ändamål vore att bereda pension åt den försäkrade, när denne vore mindre bemedlad och till självförsörjning genom arbete varaktigt oförmögen. Dessutom skulle utgå uppfostringshjälp till obemedlade minderåriga, som saknade försörjare. Pensionsavgifterna skulle utgöra 9 kr. för man och 6 kr. för kvinna samt betalas från 18 till 60 års ålder, dock icke för hustrur. Märkesystem skulle användas för avgifternas upptagande. Pensionen skulle vid fullständig medellöshet utgöra: för ensam man 175 kr., för ensam kvinna 125 kr. och för gift par 250 kr.

Då den försäkrade ägde någon inkomst, skulle pensionssumman minskas med inkomstens halva belopp. När den egna inkomsten uppginge till 350 kr. för ensam man, 250 kr. för ensam kvinna samt 500 kr. för gift par, skulle pension icke erhållas. Till kostnaden för pensioneringen av den nuvarande generationen skulle jämväl stat och kommun bidraga.

1907 års
kommitté.

Den 13 december 1907 fann Kungl. Maj:t för gott att tillsätta en kommitté med uppdrag att, efter allsidig utredning av frågan om allmän ålderdoms- och invaliditetsförsäkring, inkomma med underdånigt yttrande i ämnet samt de lagförslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Utlåtande och
förslag den
9 november
1912 av 1907
års kommitté.

Den 9 november 1912 har denna kommitté avlämnat ett av motiv och omfattande utredningar åtföljt förslag till lag *angående allmän pensionsförsäkring*. Detta förslag har härefter för yttrande remitterats till kommerskollegium, generalpoststyrelsen, styrelsen för postsparbanken, riks-försäkringsanstalten och Kungl. Maj:ts befallningshavande i rikets län, varjämte kommuner ävensom föreningar och enskilde lämnats tillfälle att yttra sig över förslaget. De från kommerskollegium, styrelsen för postsparbanken, riks-försäkringsanstalten samt svenska fattigvårdsförbundets arbetsutskott inkomna utlåtandena, i sin helhet befordrade till trycket, torde, jämte en likaledes tryckt översiktlig redogörelse för övriga utlåtanden, få åtfölja detta protokoll såsom bilagor. (Bilagor A—E.)

Ölaka
system för
ålderdoms-
och invali-
ditetsför-
säkring.

Då man i utlandet sökt på lagstiftningens väg lösa frågan om befolkningens skyddande mot de ekonomiska följderna av ålderdom och invaliditet, har detta skett efter tvänne väsentligt skiljda linjer. I Tyskland och de länder, som följt dess föredöme, omfattar ifrågavarande lagstiftning huvudsakligen *lönarbetare*, vilka genom egna avgifter till någon del bidraga till kostnaderna. I övrigt bestrides kostnaden genom bidrag av arbetsgivarna och genom statsmedel. Pensionernas storlek rättar sig till viss del efter de erlagda avgifternas antal och belopp. Pensionen utgår vid varaktig oförmåga till arbete, dock senast vid viss ålder (i Tyskland 70 år). Ehuru försäkringen såsom nämnts i regel avser endast lönarbetare, gör sig dock en stark strävan gällande att få den att omfatta även andra närstående befolkningsgrupper, såsom hantverkare och smärre jordbrukare (t. ex. i ett österrikiskt förslag av år 1908). Nu berörda lagstiftningssystem har dessutom vunnit tillämpning i Frankrike genom 1910 års lag angående ålderdomsförsäkring av arbetare, hantverkare och mindre jordbrukare, i England genom nationalförsäkringslagen av år 1911, i Luxemburg genom lag av sistnämnda år angående obligatorisk försäkring mot ålderdom och invaliditet samt i Rumänien år 1912.

Enligt det andra systemet däremot omfattar pensioneringen *hela befolkningen*. Rätten till pension göres dock i större eller mindre grad beroende av det ekonomiska behovet. Kostnaderna uppbäras helt och hållet av det allmänna. Detta system har införts i Danmark, Nya Zeeland, Australien, Frankrike (genom 1905 års lag om obligatorisk försörjning av medellösa åldringar, invalider och obotligt sjuka) och England (genom lagen om ålderdomspensioner av 1908). Dessa lagar avse i regel endast ålderdomsförsäkring.

Att de båda systemen kunna tillämpas vid sidan av varandra i samma land framgår av det sagda. Så omfattar i England ålderdomspensioneringen hela befolkningen, invaliditetsförsäkringen åter är en försäkring efter tyskt mönster, omfattande allenast lönarbetare. I Frankrike gäller 1905 års understödslag hela befolkningen, medan 1910 års lag är inskränkt till lönarbetare.

Det nu hos oss föreliggande kommittéförslaget, som jag härmed har att anmäla för Kungl. Maj:t, kan i den meningen anses utgöra en sammansmältning av de båda ovan anförda principerna eller lagstiftningssystemen, som förslaget visserligen å ena sidan omfattar så gott som hela befolkningen, men å andra sidan förutsätter, att en avsevärd del av kostnaden skall bestridas genom personliga avgifter.

Innan jag närmare ingår på detta förslag, skall jag till en början tillåta mig att i allra största korthet sammanfatta *förslagets allmänna grunder*.

Det huvudsakliga syftet med en lagstiftning på hithörande område anges av kommittén böra vara att åt ålderstigna eller eljest invalida samhällsmedlemmar, som på grund av arbetskraftens nedsättning eller förlust ej längre hava sin försörjning, söka genom pensioner bereda en ekonomiskt tryggare och socialt värdigare form för understöd än som eljest måste lämnas av den allmänna fattigvården eller av enskilda.

I enlighet härmed föreslås en i huvudsak på invaliditetsprincipen byggd försäkring, tillgodoseende behovet i varje enskilt fall. Emellertid har med invaliditetsprincipen kombinerats ålderdomsprincipen på så sätt, att uppnåendet av 67 års ålder medför rätt till pension, även om invaliditet (arbetsoförmåga) då ännu icke skulle vara för handen, dock endast ifråga om de pensionsbelopp, som beredas väsentligen genom de försäkrades egna avgifter.

I likhet med alla tidigare i vårt land framställda förslag i denna fråga utgår förslaget från principen om lagstadgat försäkringstvång, obligatorisk försäkring således, en princip, om vars riktighet man, såsom

Kommitté-
förslagets
allmänna
grunder.

kommittén framhåller, med hänsyn till den i utlandet vunna erfarenheten icke längre lärer böra hysa någon tvekan.

I ändamål att tillgodose understödsbehovet ej allenast hos de s. k. lönarbetarna — såsom i Tyskland — utan även hos övriga befolkningsgrupper, bland vilka detta behov, enligt vad verkställda undersökningar utvisa, jämväl gör sig i hög grad gällande, har försäkringen utsträckts till att omfatta så gott som hela befolkningen.

Kostnaden för försäkringen skulle bestridas dels genom pensionsavgifter från de försäkrade, dels av allmänna medel. De försäkrades avgifter beräknas uppgå till 8 $\frac{1}{2}$ miljoner kronor om året. Med dem bestridas avgiftspensionerna, som slutligen stiga till 19 miljoner kronor om året efter 1907 års befolkningsförhållanden. Det allmännas bidrag beräknas till sitt belopp ungefär motsvara den försörjning, som för närvarande för de gamlas och orkeslösas underhåll påvilar den enskilda och offentliga fattigvården. Kostnaden härför har av kommittén uppskattats till, när försäkringen kommer i full gång, något mer än 30 miljoner kronor om året, varav ungefär en tredjedel ansetts motsvara den kommunala fattigvårdskostnaden. Med anledning härav har föreslagits, att kommunerna skulle bidraga med en tredjedel av det allmännas bidrag, medan de återstående två tredjedelarna, i huvudsak motsvarande den understödsbörda, som påvilar försörjningspliktiga anhöriga, skulle bestridas av staten. De försäkrade själva beräknas sålunda komma att bestrida ungefär 40 procent av hela kostnaden för försäkringen.

Pensionsavgift erlägges av envar arbetsför, man eller kvinna, från och med det år, under vilket han fyller 16 år, och utgår med 2 kronor för samtliga avgiftspliktiga (även för hustrur) samt därutöver med 5 kronor för den, vars inkomst uppgår till 800, men icke till 1,200 kr., och med 10 kr. för den, som har en inkomst av 1,200 kronor eller mera.

Från avgiftsplikt undantagas, förutom utlänningar och svenska medborgare, vilka icke äro mantalsskrivna i riket, de som fyllt 67 år eller äro invalider. Vidare undantagas dels innehavare av statstjänst och andra, för vilkas pensionering är på annat sätt sørjt, dels ock — i syfte att minska försäkringskostnaderna — personer med minst 6,000 kronors förmögenhet. Pensionsavgift erlägges ej heller av hustrur till statstjänare och till personer med nyss angiven förmögenhet.

Pensionsavgifterna bilda grundvalen för *avgiftspensionen*, som föreslås skola utgå med en viss bestämd procent, 30 procent för man och 23 procent för kvinna, av erlagda avgifter. Rätt till avgiftspension inträder vid invaliditet och senast vid 67 års ålder, även om invaliditet då ännu icke är för handen. För en avgift av 2 kronor under 50 år erhålles en pension av 30 kronor för man och 23 kronor för kvinna,

samt för 12 kronors årsavgift under 50 år en pension av 180 kronor för man och 138 kronor för kvinna. Pensionsavgifterna ingå till en fond, rörande vars placering vissa föreskrifter äro meddelade.

Den samlade arbetareförsäkringsfonden skulle användas till beredande av avgiftspension i viss utsträckning åt den nu levande generationen.

Förutom avgiftspensionen erhålla de pensionärer, som sakna all inkomst eller hava lägre inkomst än 300 kronor för man och 250 kronor för kvinna, ett *pensionstillägg*, vilket för den alldeles obemedlade uppgår till 150 kronor för man och 125 kronor för kvinna om året. Om däremot pensionstagaren har någon egen inkomst, minskas tillägget med hälften av denna inkomst. Det utgår, till skillnad från avgiftspensionen, allenast vid invaliditet (varaktig arbetsoförmåga).

För dem, som erlagt högre avgift än 2 kronor, höjes pensions-tillägget för varje sådan avgift med viss procent av sitt belopp. Man har härmed velat taga hänsyn till behovet av större pensioner för de å dyrare orter levande.

De, som på grund av invaliditet från ungdomen eller av annan laglig anledning ej erlagt avgifter, erhålla *understöd* på samma villkor, som gälla för pensionstillägg.

På grund av pensionernas ringhet, särskilt innan pensionsavgifter till större antal hunnit erläggas, hava pensionerna förutsetts skola bliva i många fall otillräckliga. Därför har föreslagits, att, om pensionen i följd av höga levnadskostnader å någon ort icke skulle befinnas tillräcklig för pensionstagarens försörjning, kommunen må äga rätt att under form av tillskott till pensionen bevilja vissa understödsbelopp, högst 150 kronor för män och 125 kronor för kvinnor, vilka tillskott icke skola anses såsom fattigvård.

Den för samtliga försäkrade gemensamma pensionsavgiften av 2 kronor upptages av kommunerna, som ansvara för att dessa medel komma pensionsfonden tillhanda. Övriga avgifter uppbäras i sammanhang med kronouppbörderna.

Pensionsansökningarna prövas i första hand av kommunala pensionsnämnder i orterna. Andra och sista instans utgöres av en central myndighet, pensionsrådet, vilken utfärdar pensionsbrevet. Pensionerna utbetalas genom postverket.

Slutligen anordnas även en frivillig försäkring med insatser till begränsade belopp. För mindre bemedlade och medellösa, som i den obligatoriska försäkringen äro berättigade till pensionstillägg eller understöd, utgår av statsmedel ett tillägg, varigenom den frivilliga pensionen höjes med en tredjedel.

Departements-
chefen.

Kommittéförslaget synes mig innefatta en i det stora hela lycklig lösning av det föreliggande, invecklade problemet. Vilande på ett omfattande och väl genomarbetat statistiskt material, har förslaget på ett originellt och fyndigt sätt anpassats efter vårt lands förhållanden. Det utmärkes av enkelhet och reda och har fått en i allmänhet förtjänstfull utformning i den framlagda lagtexten.

Jag förbiser ingalunda, att de pensioner eller understöd, som skulle enligt förslaget beredas, i flera fall och särskilt i fråga om den nuvarande generationen måste betraktas såsom otillräckliga för sitt ändamål, och att det vore i hög grad önskligt, att på ett väsentligt mera verksamt sätt redan från början kunna tillgodose ifrågavarande försäkrings- och understödsbehov. Önskemålen om förbättring av pensionerna synas mig dock icke böra få ställa sig hindrande i vägen för antagande av ett förslag i huvudsaklig anslutning till det av kommittén framlagda. Det är enligt min mening framför allt av vikt, att utan vidare dröjsmål skrida till verket med att lägga en grund till en allmän folkförsäkring här i landet, på vilken grund framdeles, med stöd av vunnen erfarenhet, kan byggas vidare. Vi stå här efter flertalet av andra kulturstater, och det måste vara högeligen angeläget att snarast möjligt komma till ett resultat på detta svåra och ytterst betydelsefulla område.

Då det föreliggande kommittéförslaget enligt min mening erbjuder en förhållandevis god grund för en allmän folkförsäkring i vårt land, har jag låtit mig angeläget vara att i huvudsaklig anslutning till det samma utarbета ett förslag, som nu torde framläggas för Riksdagen.

Uppenbart är, att ett förslag av den art och den omfattning som det föreliggande skall bliva föremål för olika meningar, såväl med hänsyn till sina allmänna grunder som till vissa detaljer. Med de särskilda svårigheter, varmed vi i vårt land hava att kämpa vid frågan om en allmän folkförsäkring, och om vilka, närmast hänförande sig till våra ogynnsamma befolkningsförhållanden och våra begränsade tillgångar, kommittén vidlyftigt uttalat sig, är det tydligt, att man måste giva avkall på vissa eljest befogade önskningsar.

Att få alla de synpunkter och önskemål, som man skulle vilja ställa på en dylik lagstiftning, tillgodosedda redan från början eller att finna ett förslag i ett ämne som det förevarande, vilket icke i några enstaka fall kan missbrukas eller som icke, efter de olika synpunkter, varifrån man utgår, kan göras till föremål för vissa inkast, torde icke vara möjligt.

Åtskilliga av de erinringar, som framställts i avgivna yttranden, hava synts mig böra förtjäna avseende och föranlett ändringar i kommitténs

förslag; andra åter hava, även om de innehållit ett visst mått av berättigande, icke funnits böra nu upptagas. Det må tillhöra framtiden att vidtaga de förändringar och tillbyggnader, som av den under försäkringens tillämpning vunna erfarenheten finnas påkallade.

Jag skall här nedan till en början tillåta mig några allmänna uttalanden och erinringar i vissa delar, som gjorts till föremål för särskilda anmärkningar eller erinringar, för att sedan övergå till en behandling paragrafvis av förslaget och då få tillfälle att närmare redogöra för de ändringar, som förslaget synes böra undergå, ävensom bemöta en del andra anmärkningar, till vilka jag icke ansett mig kunna giva min anslutning.

Först torde jag böra yttra några ord om *den allmänna pensionsförsäkringens samband med socialförsäkringens övriga grenar*. I detta hänseende anför kommittén bland annat:

**Sambandet
med annan
social-
försäkring.**

»Vad frågan vidkommer om det varit ändamålsenligt att, på sätt med kommitténs uppdrag avsetts, lösa förevarande försäkringsproblem självständigt och utan att tillika upptaga övriga sociala försäkringsfrågor, håller även kommittén före, att det valda tillvägagångssättet varit det ur saklig synpunkt mest lämpliga. Kommittén vill därjämte framhålla, att en möjligen framdeles önskvärd närmare anslutning av nya sociala försäkringsgrenar till ålderdomsförsäkringen på intet sätt synes vara hindrad eller försvårad genom det här nedan framlagda förslaget.»

Såsom kommittén erinrar, avsåg dess mandat utan tvivel en lösning av ålderdoms- och invaliditetsförsäkringsproblemet utan samtidigt upptagande av övriga sociala försäkringsfrågor. Den anmärkningen har emellertid efter förslagets offentliggörande framställts, att man borde hava börjat med att genomföra obligatorisk sjuk- och olycksfallsförsäkring samt låtit ålderdoms- och invaliditetsförsäkringen utgöra avslutningen på den sociala försäkringsbyggnaden. Till stöd för denna anmärkning har åberopats exemplet från Tyskland, där man först, efter att hava år 1883 infört obligatorisk sjukförsäkring och följande år obligatorisk olycksfallsförsäkring, tog itu med ålderdoms- och invaliditetsförsäkringens problem, vilket erhöll sin lösning år 1889. Tvivelsutan finnes fog för en sådan tankegång. Sjukförsäkringens hälsovårdande verksamhet torde åtminstone i någon mån bidraga till lättande av inva-

liditetsförsäkringens tunga. Icke utan skäl har sjukförsäkringen understundom betecknats som själva inkörsporten till socialförsäkringen. Dess problem erbjuder, jämte olycksfallsförsäkringens, mindre svårigheter än den sociala försäkringens i övrigt. Dessa förhållanden kunde synas mana till att följa den tyska utvecklingsgången. Enligt min mening är emellertid denna väg icke den under förhanden varande förhållanden hos oss lämpligaste. Den invaliditet, som vållas av ålderdom eller svårare sjuklighet, måste tvivelsutan fortfarande drabba i vidsträckta kretsar, även om sjukvården når allt högre grad av effektivitet, och än mindre anledning föreligger att tro, att olycksfallsförsäkringen skulle kunna i större utsträckning avlyfta ålderdoms- och invaliditetsförsäkringens bördor. Att man i föregångslandet på detta område, Tyskland, först gripit sig an med de mindre omfattande problemen, torde närmast hava berott på att, när man därstädes började lösa socialförsäkringsproblemen, man rörde sig på ett nästan obrutet område, där man lämpligast gick från de mindre svårigheterna till de större, men framför allt därpå, att man från början tänkte sig försäkringen i sin helhet såsom en lagstiftning för en befolkningsklass allena, lönarbetareklassen. Annorlunda ställer sig saken, när man som vi nu kan tillgodogöra sig en rik utländsk erfarenhet inom den sociala försäkringens olika grenar och framför allt rimligen måste räkna med situationen, sådan den i vårt land föreligger, på socialförsäkringens område.

Den obligatoriska försäkringens nödvändighet har hos oss blivit klar först inom ålderdoms- och invaliditetsförsäkringens område. Beträffande olycksfallsförsäkringen kan insikten om denna nödvändighet sägas hava slagit igenom först vid 1908 års riksdag. Först på hösten 1910 har emellertid frågan om olycksfallsförsäkringslagens revision hänskjutits till ålderdomsförsäkringskommittén, som vid remissens mottagande redan hunnit långt fram mot sitt ursprungliga mål. Vad sjukförsäkringen angår, så har på detta område tvångsförsäkringstanken något undanskjutits genom 1910 års sjukkasselag. Denna lag genomfördes väsentligen för att tillmötesgå målsmännens för den frivilliga sjukkasserörelsen i sig befogade anspråk på en laglig, enhetlig reglering av sjukkasseverksamheten och densamma kraftiga understödjande från statens sida. En total omläggning av den frivilliga sjukförsäkringen till tvångsförsäkring torde därför, om den bör ifrågasättas, icke kunna ske under den allra närmaste framtiden. Däremot synes mig uppenbart, att man snarast möjligt måste komplettera vår lagstiftning på detta område med en på tvångsprincipen grundad sjukförsäkring för de ekonomiskt svagaste, vilka nu icke i tillräcklig omfattning nås av den frivilliga sjukförsäkringen.

Av det sagda torde framgå, att en annan ordning för det sociala försäkringsverkets uppbyggande än den hos oss nu inledda skall möta stora vanskligheter och i allt fall icke kan genomföras utan förnyade vidlyftiga utredningar och arbeten, som måste taga många år i anspråk. Ett dylikt förnyat undanskjutande av invaliditets- och ålderdomsförsäkringen synes mig icke kunna ifrågasättas. Att vi härvid gripa oss an med frågorna i annan ordning, än man i Tyskland funnit vara den riktiga, beror även därpå, att man numera ej längre kan inskränka ålderdomsförsäkringen till allenast lönarbetare, såsom fallet väsentligen måste bli i fråga om de övriga grenarna av socialförsäkringen.

Sedan ålderdoms- och invaliditetsförsäkringen erhållit sin lösning, blir nästa uppgift en grundlig reformering av olycksfallsförsäkringen, varefter torde följa sjukförsäkringens utbyggande samt arbetslöshetsförsäkringsfrågan.

Angivna väg för försäkringsfrågornas behandling är enligt min mening den, som säkrast och snabbast leder till målet. En var, som verkligen vill komma från ord till handling, bör, synes mig, sådan situationen nu är, avstå från att söka länka socialförsäkringsarbetet i vårt land efter andra, än så teoretiskt berättigade linjer än dem, på vilka vi nu äro inne.

Av det sagda framgår, att jag icke kan finna det klander befogat, som riktats mot kommittéförslaget därför, att i detsamma icke återfinnes någon antydning om, huru övriga försäkringsgrenar skola tillgodoses och anknytas till ålderdoms- och invaliditetsförsäkringen. Tillmötesgåendet av en dylik fordran skulle helt viss hava krävt år av nytt arbete och nya undersökningar, d. v. s. ett uppskov av nu förevarande försäkringsfrågas lösning på obestämd tid. Det är för övrigt svårt att se, vilka olägenheter av betydelse, som kunna föranledas därav, att en detaljerad plan för samtliga försäkringsfrågors lösning icke nu på en gång framlagts; i varje fall har den framkomna kritiken icke utpekats sådana. Härmed är icke sagt, att icke svårigheter i vissa detaljer kunna komma att yppa sig. Detta är emellertid frågor av mera underordnad betydelse, vilka lämpligen tagas upp till behandling först då de framställa sig och kräva sin lösning.

* * *

I fråga om *försäkringens allmänna omfattning* hava, såsom förut erinrats, tvänne olika system erhållit tillämpning: det i Tyskland, i Frankrike genom 1910 års lag samt i England genom 1911 års lagstiftning

**Försäkrin-
gens
allmänna
omfattning.**

genomförda, vilket begränsar försäkringen till att omfatta i huvudsak endast lönarbetare, samt det i Danmark, i Australien, i Frankrike genom 1905 års lag och i England genom 1908 års lag förverkligade, enligt vilket lagstiftningen omfattar hela befolkningen; och har den till lönarbetarna begränsade lagstiftningen i regel avsett genomförandet av en invaliditetsförsäkring, medan de lagar, som erhållit ett allmännare tillämpningsområde, ofta avsett allenast en ålderdomsförsäkring.

Vad vårt land beträffar, så omfattade redan den äldre arbetarförsäkringskommitténs förslag till ålderdomsförsäkring en var i riket mantalsskriven svensk undersäte. Nya arbetarförsäkringskommittén stannade däremot vid att föreslå en försäkring enbart för de mest av sin arbetskraft beroende befolkningsgrupperna, men erkände uttryckligen, att några principiella skäl mot en lagstadgad allmän försäkring icke föreläge. Det var kostnadsfrågan, som främst föranledde densamma att inskränka sitt förslag till blott vissa klasser av befolkningen.

En dylik begränsning måste, framhåller ålderdomsförsäkringskommittén, föranleda betydande svårigheter.

»Även ur en annan synpunkt», yttrar kommittén (del I sidd. 57—8) »måste en blott till vissa klasser eller yrken begränsad försäkring vålla avsevärda olägenheter. Ett stort antal personer tillhöra under olika skeden av sitt liv olika sociala och ekonomiska grupper i samhället. Vid en invaliditetsförsäkring, som omfattar exempelvis allenast lönarbetare, kan det näppeligen undvikas, att många, som ursprungligen tillhört försäkringen, vid tidpunkten för invaliditetens inträdande icke längre tillhöra densamma, eller att åtskilliga först sent inträda i försäkringen eller ock under längre mellantider sysselsättas i ej försäkringspliktiga yrken. Då emellertid pensionerna i en försäkring av denna art oftast stå i viss proportion till antalet erlagda avgifter, måste i de nämnda fallen pensionsbeloppen bliva så obetydliga, att de icke kunna tänkas förslå till att skydda mot nöd.

Vad särskilt beträffar den ställning, som kvinnorna skulle få inom en till lönarbetarne begränsad försäkring, så visa erfarenheterna från den tyska invaliditetsförsäkringen, att flertalet kvinnor, som tillhört försäkringen före äktenskapet, efter dess ingående utträda ur densamma. Då av de kvinnor, som inträda i försäkringen, åtminstone två tredjedelar en gång gifta sig, mister lagen för flertalet sin effektivitet. Detta förhållande har påvisats vara en av de svagaste punkterna i den tyska invaliditetslagen och det har i sådant sammanhang ej utan fog satts i fråga, huruvida lagens tvång med avseende på den kvinnliga arbetaren vore berättigat.»

I de länder, där pensionsförsäkringen begränsats till allenast lönarbetare, har man företrädesvis utgått från den uppfattningen, att *behovet* av försäkringen för dessa arbetare vore vida större än inom andra samhällslager. Genom omfattande statistiska undersökningar har ålderdomsförsäkringskommittén sökt utröna, i vad mån behov av understöd vid invaliditet i verkligheten förefinnes inom olika klasser av befolkningen inom vårt land. Dessa undersökningar hava visserligen bestyrkt, att behovet av en pensionsförsäkring för lönarbetare är synnerligen stort och att, absolut taget, detta behov för dem är betydligt större än för andra samhällsklasser. Men det har å andra sidan gjorts uppenbart, att behov av understöd i stor utsträckning gör sig gällande även inom andra klasser, såsom torpare, brukare, hantverkare m. fl., vilka visserligen äro mindre talrika än den stora lönarbetarklassen, men som, i förhållande till sitt antal, i samma eller nästan samma proportion som denna klass representeras bland de understödsbehövande. En invaliditetsförsäkring efter tyskt mönster komme således, framhåller kommittén, att från försäkringen utesluta betydande grupper inom befolkningen, vilka, om än ej i samma, så dock i mycket avsevärd utsträckning vid inträdande arbetsinvaliditet falla fattigvården till last.

På angivna skäl har kommittén grundat sitt förslag på den allmänna regeln, att envar svensk man eller kvinna skall försäkras till erhållande av pension. Härigenom komma även de rent praktiska svårigheterna vid bestämmande av gränserna för försäkringens omfattning och övriga med en ren lönarbetarförsäkring förbundna olägenheter att väsentligen förminskas. Och genom det allmänna bidragets anpassande efter det verkliga behovet i varje fall kommer försäkringen i huvudsak dem tillgodo, som bäst behöva densamma, och i främsta rummet således just lönarbetarne.

Alla de, som i avgivna yttranden över förslaget uttalat sig i denna fråga, hava delat kommitténs uppfattning.

Då de skäl, varpå densamma grundats, synas mig övertygande, tvekar jag ej att ansluta mig till kommitténs ståndpunkt, att lagstiftningen på detta område bör givas en sådan utsträckning, att därmed ernås en hela folket omfattande försäkring. Om vi för något tiotal år sedan kunnat införa ålderdoms- och invaliditetsförsäkring, hade sannolikt en lönarbetarförsäkring allena ifrågakommit. Nu däremot, sedan frågan om en allmän folkförsäkring kommit upp i vårt land och genom föreliggande kommittéförslag erhållit utformning i lag samt allt flera länder under årens lopp anslutit sig till folkförsäkringstanken och därjämte vår ekonomiska utveckling så fortskridit, att de stora uppostringar, en allmän folkförsäkring kräver, icke avskräcka eller synas oss oöverkomliga, kan enligt

min mening icke ifrågakomma att vända åter till en mer eller mindre ren lönarbetareförsäkring.

Till de undantag från delaktighet i pensionsförsäkringen, som av kommittén föreslagits, återkommer jag i sammanhang med behandlingen av 5 § i kommittéförslaget.

**Ålderdoms-
eller invali-
ditets-
försäkring.**

Kommittén har, såsom nämnts, till grund för sitt förslag lagt *invaliditetsprincipen*, enligt vilken pension börjar utgå, då varaktig arbetsoförmåga inträder. En ren ålderdomsförsäkring har nämligen befunnits icke på ett fullt tillfredsställande sätt motsvara det ändamål, varom fråga är. »Enligt ålderdomsförsäkringens princip», yttrar kommittén (del I sid. 49), »skall understöd börja utgå först då den försäkrade uppnått en på förhand bestämd pensionsålder. Fastställandet av denna åldersgräns måste emellertid ske efter jämförelsevis godtyckliga grunder, och denna gräns kan givetvis aldrig bestämmas så, att understöd kommer att utfalla vid den tidpunkt, då behovet därav i verkligheten inträder. Väljer man en hög pensionsålder, komma många, som före uppnåendet av åldersgränsen förlorat sin arbetskraft, att antingen, därest de dessförinnan avlidit, alls icke erhålla något understöd eller ock att åtnjuta pension endast under en del av den tid, under vilken de varit oförmögna till arbete. Sättes åter pensionsåldern lägre, bliver kostnaden för stor i förhållande till vad som vinnes, men undvikes likväl icke, att understöd kommer att utebliva, där behov därav på grund av tidigt inträdd arbetsoförmåga föreligger, medan pensioner utgivas åt många, som ännu äro fullt arbetsföra och sålunda icke i egentlig mening i behov av understöd».

I hög grad belysande äro i detta avseende resultaten av en av kommittén verkställd statistisk undersökning. Av densamma framgår, att vid en i vårt land genomförd ålderdomsförsäkring med rätt till pension för alla personer, som uppnått exempelvis 65 år, pensioner skulle hava, efter 1908 års förhållanden, utbetalats till omkring 453,000 personer, av vilka dock endast 356,000 voro invalider, medan samtidigt ej mindre än omkring 213,000 personer över 18 år, som även voro invalider, men icke uppnått den föreskrivna åldersgränsen, skulle stannat utanför försäkringen. En motsvarande oegentlighet skulle i större eller mindre utsträckning förekomma, huru än åldersgränsen valdes.

Dessa olägenheter undgår man genom att lägga invaliditetsprincipen till grund för försäkringen. I en dylik försäkring utgår, framhåller

kommittén, understödet just i de fall och från den tidpunkt, då arbetskraften ej längre räcker till och således det verkliga understödsbehovet i allmänhet inträder. Angivna princip har också numera vunnit tillämpning i de flesta lagar och lagförslag.

Till den av kommitterade uti ifrågavarande avseende intagna ståndpunkt har kommerskollegium i sitt yttrande helt anslutit sig, och mot densamma hava invändningar ej håller i övrigt förekommit.

Kommittén har emellertid, yttrar den i sina motiv (del I, sid. 51), i så måtto med invaliditetsprincipen kombinerat ålderdomsprincipen, att nämligen uppnåendet av 67 års ålder ansetts böra berättiga till erhållande av pension, även om invaliditet då ännu ej skulle vara för handen, en bestämmelse, som likväl föreslagits skola gälla endast i fråga om de pensionsbelopp, som beredas genom de försäkrades egna avgifter. Häri-genom har nödigt beaktande lämnats däråt, att det främst torde vara ifråga om den huvudsakligen av de försäkrades egna avgifter bekostade pensionen, som kravet på dess utbetalande vid uppnåendet av en viss ålder gör sig gällande, varjämte även ålderdomsprincipen bragts i tillämpning i en med hänsyn till kostnaderna för dess genomförande lämplig utsträckning.

All socialförsäkring syftar i främsta rummet till att bringa det nödiga ekonomiska stödet åt den, som genom förlust av hälsa och arbetskraft eller genom arbetslöshet ser sina tillgångar uttömda och nöden stå för dörren. Fattigvård och socialförsäkring syfta alltså ytterst mot samma mål, att skydda mot nöden. Denna gemensamhet i syftning innebär en viss gemensamhet i omfattning: socialförsäkringen griper in på det område, som förut varit fattigvårdens allena. Vid genomförandet av en socialförsäkringslagstiftning blir därför frågan om dess förhållande till fattigvården av betydelse.

Det är vid sådant förhållande helt naturligt, att det framlagda pensionsförsäkringsförslaget mottagits med livligaste intresse av fattigvårdens målsmän. Det är naturligt och på samma gång glädjande, ty det vakna intresse, som ådagalagts särskilt å deras sida, vilka framträtt med nya tankar och strävanden på fattigvårdens område, bådar gott för den utveckling av fattigvården mot allt större fulländning, som även efter pensionsförsäkringens genomförande kommer att utgöra ett viktigt samhällsintresse.

Ett betydande arbete har å fattigvårdshåll nedlagts på att intränga i kommittéförslaget och utdraga konsekvenserna av dess stadganden, särskilt för fattigvårdens del. De från fattigvårdsstyrelserna inkomna

**Förhållan-
det mellan
försäkrin-
gen och
fattig-
vården.**

utlåtandena, svenska fattigvårdsförbundets arbetsutskotts vidlyftiga skrivelse, föreningens för välgörenhetens ordnande i Stockholm inlaga, utförliga tidskriftsartiklar samt talrika inlägg i dagspressen ävensom ett av Svenska fattigvårdsförbundet anordnat, i Stockholm avhållet talrikt besökt möte av fattigvårdsintresserade, vittna om, vilken vikt man i dessa kretsar lagt vid, att förslaget just ur fattigvårdens synpunkt skulle bli föremål för en skarp och ingående granskning. Även flera av de myndigheter, som haft att yttra sig över förslaget, hava ägnat särskild uppmärksamhet åt frågan om förhållandet mellan försäkringen och fattigvården.

Här nedan vill jag söka i korthet sammanfatta det väsentliga av de framkomna anmärkningarna samt underkasta desamma den granskning, jag funnit påkallad. För en mera ingående kännedom om de i detta hänseende gjorda erinringarna hänvisas till de vid protokollet fogade utlåtandena.

Såsom den sociala försäkringens ändamål anges från fattigvårdskritikens sida, att medborgare i så stort antal som möjligt medelst samhällets tvångsmakt bringas att genom avsättande under sin krafts dagar av lämplig del av sin årsinkomst tillförsäkra sig själva ett existensminimum vid inträffande sjukdom, olycksfall eller invaliditet. Genom tillskott av allmänna medel gör samhället avkastningen av den åstadkomna sparpenningen så stor, att häri ligger en bestämd uppmuntran. Dessa båda försäkringen uppbärande krafter, den enskildes självhjälp och det allmännas hjälp, tagas enligt förslaget i anspråk i oriktig proportion och på ett felaktigt sätt. Försäkringsavgifterna och de av dem beroende avgiftspensionerna äro för låga, pensionstilläggen förhållandevis för höga. Och därigenom att det allmännas bidrag icke, såsom i utländska försäkringssystem, bestämts till en fix summa, som utgår oberoende av pensionstagarens ekonomiska förhållanden, utan anpassats efter det individuella behovet, blir detta bidrag i sak en art av fattigvård. Genom avlägsnandet av vissa yttre, med fattigunderstöds mottagande förēnade olägenheter för individen har man trott sig skapa något nytt i stället för fattigvården, vilken ansetts vara av ondo och böra avskaffas. Sakens kärna ligger emellertid icke här, utan i själva förutsättningen för all fattigvård och välgörenhet, den så att säga personliga bankruttförklaringen. Fattigvården nödgas utgå härifrån, då den allenast ser till behovet, men bör därför icke utsträckas utöver det nödvändiga. Socialförsäkringen däremot bör syfta högre; dess mål bör vara att göra folkets stora flertal mera socialt myndigt. I stället söker kommittén avsiktligt skapa en ny samhällelig understödsverksamhet vid sidan av fattigvården. Denna understödsverksamhet är dessutom underlägsen fattigvården genom sin större stelhet och sin oförmåga att lämna hjälp i

annan form än i reda pengar samt genom att icke göra den handhavande institutionen ansvarig för att understödstagaren får den vård, han behöver. — Tillämpningen av två på skilda grunder vilande lagar om samhällelig understödsverksamhet måste vålla stora svårigheter. De tillfälliga understödsbehoven skulle fortfarande tillgodoses av fattigvården och alltså medföra de påföljder, som äro förknippade med fattigvård, medan däremot de varaktigt arbetsoförmögna, till vilka socialförsäkringen riktar sig, skulle gå fria från dessa påföljder. — Då åtgärder måste träffas för att bereda anstaltsvård åt en stor del av invaliderna, erfordras bestämda regler härför i lagstiftningen. — Någon rätt för fattigvården att övertaga pensionen för den, som icke kan själv omhänderhava densamma, har icke stadgats; härigenom lämnas fältet fritt för missbruk av varjehandas slag. — Från den föreslagna »nya fattigvården» är varje personligt omvårdande element bortrensadt. De senaste reformsträvandena, som gått ut på att stärka detta element, hotas genom pensionsförsäkringen av ett betänkligt bakslag. — Genom försörjningsplikten överflyttande från anhöriga på staten kommer det redan nu alltför svaga bandet mellan föräldrar och barn att ytterligare försvagas och strävandena att skapa verksammare tvångsmedel mot försumliga försörjare att motverkas. — Det föreslagna kommunala tillskottet kan väntas komma till användning allenast i vissa kommuner, medan andra skola utfylla skillnaden mellan existensminimum och pensionen med fattigvård. Det är vidare fara värt, att kommunerna komma att använda sig av tillskottet för att befria sig från understödstagare. Svårigheter måste slutligen vållas av att det är mantalsskrivningskommunen, som beviljar pension, under det fattigvård lämnas av hemortsrättskommunen.

Av dessa anmärkningar syftar säkerligen den djupast, som underkänner själva den grundprincip, på vilken kommittén byggt sitt förslag om det allmännas delaktighet i försäkringen, och betecknar pensionerna, inklusive pensionstilläggen, såsom fattigvård under ändrat namn.

Denna ståndpunkt kan icke stödja sig därpå, att de försäkrades avgifter i allt för ringa grad uppbära totalkostnaden för försäkringen. Dessa avgifter motsvara i själva verket omkring 40 procent av hela kostnaden och skulle efter den av mig längre fram förordade ökningen av den lägsta avgiften komma att uppgå till omkring 45 procent. I intet annat land, där en försäkring av förevarande slag genomförts, har de försäkrades andel i kostnaden bestämts högre och ingenstades har man heller ansett sig kunna bestämma den högsta avgiften högre än enligt kommittéförslaget. Anmärkningen inriktas också närmast emot att pensionen icke, såsom i några andra pensionssystem i regel skett, bestämts till

en fix summa, som utgår oberoende av pensionstagarnas ekonomiska förhållanden, utan i stället satts i visst förhållande till behovet i varje särskilt fall. Härigenom, menar man, tages steget från försäkring över till fattigvård.

Enligt min mening utgör detta hänsynstagande till behovet, denna det allmänna bidragets mobilisering mot nöden, ett lyckligt drag i försäkringsplanen; det är allenast därigenom, som utsikt öppnats till att man med rimliga kostnader skall kunna nå ett resultat, som icke är alltför tröstlöst ringa. Det synes mig, som om kommittén genom denna del av sitt förslag sökt realisera den tanke, som just från fattigvårdshåll formulerats sålunda: »Då staten, vad de relativt välställda beträffar, kan åtnöja sig med att inkassera deras till ett högre belopp fastställda avgifter samt vid given tidpunkt utbetala till dem det belopp, till vilket deras avgifter berättiga dem, så kan och bör samhället med skäl för sina sämst ställda medlemmar utöka det ringare belopp, till vilket deras givetvis lägre avgifter berättiga dem, så att detta dock kommer att beteckna ett existensminimum.» Det är just så, som kommittéförslaget är lagt. Systemet med fixa tillägg har prövats och befunnits odugligt för våra förhållanden: sättes tillägget vid önskad höjd, blir försäkringen orimligt kostsam, minskas tillägget, så att kostnaderna bliva överkomliga, falla pensionstagarna i massor under existensminimum, d. v. s. försäkringen blir ineffektiv. På avgiftspensionernas väg kan man, enligt min mening, för närvarande ej komma längre än till en ganska obetydlig ökning av avgifter och pensioner. Kommitténs väg ter sig då som den enda framkomliga ur kostnads- och effektivitetssynpunkt; skulle nu med hänsyn till vikten av de anmärkningar, som framställts från fattigvårdshåll, även denna väg befinnas stängd, komme försäkringsfrågans framtid i vårt land onekligen att te sig i en allt annat än hoppfull dager.

Så illa torde det emellertid icke stå till. Jag skall nedan söka visa ohållbarheten av den identifiering av pensioneringen med fattigvård, genom vilken man på vissa håll verkligen synes tro sig hava givit hela försäkringsförslaget — och i själva verket därmed all hittills genomförd lagstiftning på området — ett ohjälpligt grundskott.

Det bör till en början uppmärksammas, att i en folkförsäkring, i vårt land liksom i andra länder, pensionerna, i följd av de betydande kostnaderna, åtminstone ännu så länge måste bliva relativt obetydliga och i flera fall knappast hålla sig över de gränser, som gälla för fattigvårdens understöd. Härigenom kan icke rimligen pensionen anses närma sig fattigvården. Ej heller kan väl den omständigheten, att pensionens

storlek i en mängd fall här, såsom i Danmark, England o. s. v., måst *beräknas* i förhållande till pensionstagarens övriga inkomst, betaga den dess karaktär av att vara pension och ej ett understöd av fattigvård eller av anhöriga. Och lika litet är det väl för pensionären själv av någon större betydelse, om medlen till pensionens bestridande härflyta från allmänna skattemedel eller från avgifter, som av honom tidigare erlagts, vilka avgifter ju i allt fall icke äro annat än ett särskilt slag av personliga skatter.

Kommittéförslaget innebär emellertid onekligen en mjukare anpassning efter behovet, än vad fallet är med motsvarande utländska lagar. Det är denna anpassning, menar man, som gör pensioneringen till en med fattigvården jämförbar samhällelig understödsverksamhet, vars anlitanande innebär ett för den hjälpsökande demoraliserande erkännande av att han endast i ringa mån kan hjälpa sig själv.

Man förbiser härvid, att socialförsäkringstanken utgår från en helt ny syn på hithörande spörsmål. Framvuxen ur nödvändigheten av att ej låta de nödställda individerna stå alldeles utan hjälp, har den offentliga fattigvården icke kunnat helt frigöra sig från den syn på de understödda och sättet för deras hjälpanande, som betecknas av den visserligen ur fattigvårdsförordningen, men ingalunda ur språkbruket försvunna beteckningen »fattighjon». 1839 års grundläggande kommittéförslag angående fattigvården i riket betonade med skärpa, att ingen ägde rättsanspråk på fattigvård, och ännu i 1853 års fattigvårdsförordning fastslogs, att, »som fattigunderstöd är en nödhjälps av kristligt deltagande för den behövande, vare allt pockande, då understödet sökes, eller klandrande utlåtelse om dess beskaffenhet, då det emottages, alldeles förbjudna». Att en förändring i uppfattningssättet sedermera inträtt, markeras visserligen av 1871 års ännu gällande fattigvårdsförordning. Någon egentlig *rätt* till fattigvård, jämförbar med rätten till en egen pension, konstituerar emellertid icke denna förordning; den vänder sig närmast till kommuner och enskilda för att dem emellan fördela de *skyldigheter* i fattigvårdsavseende, staten av dem vill utkräva. Tvivelsutan hava fattigvårdens målsmän alldeles rätt däri, att en utveckling skett och sker mot den uppfattningen, att understöd från det allmännas sida är något, som den behövande kan kräva såsom sin rätt, vilken grundsats också är erkänd i den danska lagstiftningen beträffande »värdiga» behövande med understöd *utanför* fattigvården, till karaktären således snarliknande pension. Det är dock svårt att inse, huru en strävan i sådan riktning är förenlig med en ståndpunkt, vilken med glädje konstaterar det från fattigvårdens anlitanande avhållande moment, som ligger i känslan av att ett sådant

anlitande innebär en »personlig bankruttförklaring.» I varje fall sker nämnda utveckling på grundvalen av vår bestående fattigvård, som sträcker starka rötter ned genom seklerna. Och det skall helt visst visa sig oerhört svårt att genomgripande förändra den i de breda lagren rådande, segt konservativa uppfattningen av en institution, som så djupt ingripit och ingriper i samhällslivet.

Socialförsäkringstanken åter innebär en ny syn på de samhälleliga nödtillstånden, en syn, som onekligen vuxit sig stark just i reaktion mot den gamla fattigvårdsåskådningen. Obunden av återhållande historisk tradition, har socialförsäkringen utgått från alla samhällsmedlemmars *rätt* till bistånd under annan form än det allra nödvändigaste understöd vid ekonomiskt betryck, framkallat av ålderdom, invaliditet, sjukdom, olycksfall eller oförvårdad arbetslöshet. Den växande solidaritetskänslan har icke längre kunnat förlika sig med den otrygghet mot nöden, vilken vilar som en mara över en stor del av befolkningen. För denna känsla måste, som kommittén uttrycker det, »varje samhällsgagnligt livsverk, även det anspråkslösaste, betraktas såsom givande rätt till ett understöd, vilket icke får utgå i förödmjukande former». För att möjliggöra förverkligandet av denna rätt har man stundom sett sig nödsakad utkräva tillskott av dem, för vilka försäkringens förmåner avsågos, stundom åter låtit hela bördan stanna på det allmänna (t. ex. den engelska ålderdomspensioneringen). Man har insett, att det alltför ofta berott av yttre omständigheter, huruvida något kunnat under den arbetsföra tiden sparas för ålderdomens och sjukdomens dagar. Erläggandet av pensionsavgifter är alltså icke ett konstitutivt drag i socialförsäkringen utan en fråga om *medlet*, en lämplighetsfråga, som avgöres på olika sätt, allteftersom fråga är om den ena eller andra försäkringsformen, det ena eller andra landet. Grundläggande är däremot den tillförsäkras av ett rättsanspråk på bestämt bistånd i vissa nödlägen, som riktas till individen. »Du kan», säger socialförsäkringen, »av samhället såsom din rätt utkräva skydd mot nöden, och du har intet skäl att blygas över detta skydd.» Och denna åskådning skall så mycket snabbare tillägnas av de breda lagren, som här intet hämmande historiskt samband skönjes med den förödmjukande allmosan.

Det synes mig, som om man på fattigvårdshåll är benägen förbise det betydelsefulla folkpsykologiska moment, som denna skillnad innebär. Den anda, i vilken det allmännas bistånd mottages, betyder i själva verket icke mindre än den anda, i vilken det gives. Denna anda är, vad fattigvården angår, ännu i stort sett en förödmjukelsens, och i den mån fattigvården går längre, är den i själva verket inne på

pensioneringens väg, närmast under den i den danska lagstiftningen tillämpade formen. De, vilka här sträva efter att sätta rättsanspråket i almösebegärandets ställe, borde, synes det mig, med glädje hälsa det steg framåt i sådan riktning, som pensionsförsäkringsförslagets genomförande skulle innebära.

Vänder man sig från nu omhandlade principiella synpunkter till en närmare granskning av de faktiska skiljaktigheterna mellan de föreslagna pensionstilläggen och fattigvården, iakttagar man, att dessa skiljaktigheter ingalunda äro så obetydliga. Vid pensionstilläggets bestämmande gör sig hänsynen till behovet icke på samma sätt gällande som vid fattigvården. Medan i senare fallet hjälp i regel får komma i fråga, först sedan den hjälpsökandes egna tillgångar äro fullständigt uttömda, beviljas pensionstillägg även åt den, som är i besittning av egna, om ock för livsuppehållet otillräckliga medel. Och under det att fattigvården är förpliktad att icke gå utöver den behövandes nödortf och därför icke kan annat än upp till existensminimum utfylla den egna förtjänst, han förmår själv förskaffa sig, tages vid pensionstilläggets bestämmande hänsyn till allenast hälften av den beräknade inkomsten.

Pensionstillägget avpassas efter vissa bestämda normer. Vid dessas fastställande har behovssynpunkten visserligen spelat in på ett avgörande sätt, men det är dock av vikt att fasthålla, att genom dessa normer pensionstilläggets bestämmande får en helt annan karaktär än beviljandet av fattigvård. I senare fallet gäller frågan allenast fastställandet av behovsgraden och beviljandet av en därefter lämpad hjälp. I förra fallet åter är utgångspunkten, sedan invaliditet konstaterats, en enligt givna bestämmelser företagen uppskattning av årsinkomsten, varefter pensionsbeloppet framkommer genom en enkel räkning.

Man har på fattigvårdshåll observerat denna skillnad, men däri endast funnit ännu en anledning till klander mot pensionstilläggen. Under det man i sin kritik utgått från, att desamma vore alltför lika fattigvården, anmärker man på denna punkt, att de ej äro *nog* lika. Fattigvårdsmyndighetens fria prövningsrätt sättes över pensionsnämndens bundenhet av bestämda regler, det framhålles som en nackdel, att pension endast utgår i penningar, medan fattigvårdsunderstödet meddelas i den form, som befinnes lämpligast, och anmärkningarna utmynna i ett beklagande av, att varje personligt omvårdande element är bortrensat »från den nya fattigvård, som man vill införa».

Svaret på dessa anmärkningar är i själva verket givet i det föregående. Pensionstilläggen äro nämligen *icke* fattigvård och de fastställas och utgivas därför helt naturligt i en annan anda än fattigunderstöden.

Vid de senare har den personliga omvårdnaden sin naturliga plats, men i fråga om pensionstilläggen lika litet som beträffande pensionärens egen arbetsförtjänst eller egen annan inkomst, till vilken pensionen är ett tillskott. Varje förmynderskap måste här enligt sakens natur vara bannlyst; ett annat förfarande innebure ett avsteg från den rättsgrund, varpå pensionsförsäkringen vilar. Detta såsom regel. Det må här i förbigående anmärkas, hurusom här berörda jämförelse ganska klart belyser de svårigheter, varmed principen om »rätt till fattigvård» måste få att kämpa för att göra sig gällande inom den nuvarande fattigvårdens ram. Denna rätt torde bliva skäligen obestämd och få mycket svårt att slå igenom i allmänna uppfattningen, så länge den icke till sitt innehåll närmare fixeras, d. v. s. så länge formen för understödets utgörande bestämmes av den fattigvårdande myndigheten.

Det må vidare i detta sammanhang erinras, att den här avhandlade anmärkningen riktar sig mot all pensionsförsäkring, och alltså i icke mindre mån mot t. ex. den tyska invaliditets- och ålderdomsförsäkringen än mot det svenska förslaget. Även den tyska försäkringen medför ju en avsevärd avlösning av fattigvården, även i Tyskland utgår pensionen i stort sett endast i penningar, även där är det personligt omvårdande elementet tillbakaträngt. Ur den synpunkt, som anlagts av fattigvårdens målsmän, måste det te sig som lika beklagligt, att en tysk pensionär tillåtes misshushålla med sin pension, som att en svensk erhåller sitt pensionstillägg till sig utbetalt i reda penningar.

Det är givet att, förutom ovan angivna grundväsentliga skillnad mellan pensionstillägg och fattigvård, åtskilliga andra olikheter förefinnas, i och för sig betydelsefulla samt viktiga även av den grund, att de åskådliggöra den olikartade ståndpunkt, pensionsförsäkringen och fattigvården intaga till individen.

Till en början är i sådant avseende att märka det ersättningskrav mot understödstagaren, vartill meddelad fattigvård ger upphov. Fattigvårdssamhälle är såsom bekant berättigat att av den egendom, som tillhör någon, då han kommer i åtnjutande av fattigvård, eller som sedermera tillfaller honom, erhålla gottgörelse för vården. Härigenom erhåller i själva verket fattigvården karaktären av ett lån, som det åligger understödstagaren att i mån av förmåga återbetala till samhället. I ett visst samband med detta stadgande står föreskriften att, om någon mottages till full och icke tillfällig försörjning, allt vad han då äger skall tillfalla det fattigvårdssamhälle, som bekostar fattigvården. Motsvarande bestämmelser saknas självfallet i pensionsförsäkringsförslaget.

Vidare bör uppmärksammas den målsmans- och husbonderätt, som

fattigvårdsstyrelse i vissa fall förvärvar över understödstagare, och den därmed sammanhängande befogenhet för fattigvårdsstyrelse att tillgodogöra sig understödstagares eller försörjningspliktigs arbetskraft för meddelad fattigvårds gottgörande.

Slutligen må erinras om den förlust av politisk rösträtt, som mottagandet av fattigvård förorsakar.

Nu nämnda skiljaktigheter markera onekligen skarpt nog den olikhet i anda mellan pensionsförsäkringen och fattigvården, varom förut erinrats. Medan fattigvården genom sin prestation blir understödstagarens fordringsägare, stundom hans förmyndare, vållas genom pensionens mottagande för pensionstagaren varken något skuldförhållande till pensionsverket eller någon inskränkning i hans självbestämningsrätt.

Det har, som ovan nämnts, från fattigvårdshåll bl. a. även anmärkts såsom en olägenhet, att, då pensionsförsäkringen icke avser det mera tillfälliga understödsbehov, som förorsakas av arbetslöshet, sjukdom m. m., detta fortfarande måste tillgodoses genom fattigvården och föranleda de med densamma förknippade påföljder, medan de varaktigt arbetsoförmögna skulle gå fria från dessa påföljder. Anmärkningen grundar sig uppenbarligen på uppfattningen av pensioneringen som ett nytt slag av fattigvård, men förlorar varje fog för den, som icke godtager nämnda uppfattning. Att i konsekvensens namn påfordra likhet i angivna avseende innebär bl. a. krav på samtidigt genomförande av socialförsäkringens *alla* arter. Men ett sådant krav är tydligen orimligt. Det bästa får icke sålunda bli det godas fiende. För övrigt lär även efter införandet av en fullständig socialförsäkring fattigvård komma att, om än i starkt förminskad omfattning, erfordras.

Man har vidare anmärkt på frånvaron i förslaget av stadganden om beredande av anstaltsvård åt de invalider, som sakna närstående, vilka kunna taga hand om dem, eller vilkas tillstånd kräver sådan vård. I anledning av denna anmärkning må erinras om följande. Uppenbarligen har det icke kunnat ifrågasättas, att staten skulle låta uppföra eller ålägga kommunerna att uppföra särskilda anstalter för pensionerade invalider. Ej heller har det rimligen kunnat åläggas pensionsverket att på ett eller annat sätt träffa åtgärder för att bereda nämnda invalider anstaltsvård. Ett sådant åläggande skulle dels gått utöver den närmaste uppgiften för pensioneringen, dels medfört oberäkneliga kostnader. Kommittén har därför haft goda skäl för att icke inlåta sig på en så vittutseende uppgift. I förbigående må anmärkas, att i den tyska riks-försäkringsordningen något åläggande av angivet slag icke gives försäkringsanstalterna. Det förefaller mig sannolikt, att svårigheterna i angivna avseende skola visa

sig betydligt mindre, än man på fattigvårdshåll antager. Såsom helt naturlig kommer säkerligen ofta den lösning att te sig, att plats för anstaltsvård krävande invalider av vederbörande kommun beredes å ålderdomshem, fattiggård eller annan anstalt mot ersättning ur pensionen. Om så finnes lämpligt, torde i sådana anstalter särskilda avdelningar komma att upprättas för pensionärer. I varje fall blir ju dessas ställning en helt annan än de fattigunderstöddes, i den mån de äro i stånd att betala för sig. Där pensionen ej förslår till dylik betalning, får naturligen fattigvården träda emellan; giva förhållandena därtill anledning, torde i sådana fall ej sällan pensionen komma att utfyllas medelst sådant tillskott till pensionen, som enligt förslaget icke skall anses såsom fattigvård.

I sammanhang med behandlingen av de särskilda §§:na i lagförslaget torde jag få återkomma till de jämkningar av den ovan angivna principiella ståndpunkten i förevarande avseenden, som må kunna för visst fall ifrågasättas.

Gentemot anmärkningen att det föreslagna kommunala tillskottet kan väntas komma att frikostigt beviljas av vissa kommuner, medan åter andra skola utfylla pensionen med fattigvård, må allenast erinras, att då kommunerna icke kunnat åläggas skyldighet att under vissa förhållanden lämna dylikt tillskott, annan utväg ej stått öppen än att bereda *möjlighet* för kommunerna att utöka pensionerna med nödiga belopp. De fördelar, som härigenom vunnits, måste enligt min mening anses vida överväga olägenheten av en viss ojämnhet i tillskottets beviljande. Och de svårigheter, man velat härleda ur det förhållandet, att det är mantals-skrivningskommunen, som beviljar pension, under det pensionstillskott och fattigvård meddelas av hemortsrättskommunen, torde även vara väsentligt överdrivna. Att pensionsansökning prövas av mantalsskrivningskommunen föranledes, som kommittén anmärkt, därav att denna i regel även torde vara sökandens vistelsekommun och att dess pensionsnämnd därför i allmänhet äger den bästa kännedomen om sökandens förhållanden. Då mantalsskrivning är ett lätt konstaterat faktum, torde tvekan om forum vid pensionsansökning ytterst sällan uppstå. Mot en benägenhet hos pensionsnämnd att av ena eller andra anledningen förfara orättvist vid beviljandet av pension lära tillräckliga korrektiv vara i lagen givna. Vad åter angår fattigvården må erinras dels därom, att härutinnan någon ändring icke av kommittén föreslagits, dels ock därom, att dess behöriga handhavande kontrolleras av Kungl. Maj:ts befallningshavande.

Till sist vill jag beröra anmärkningen rörande »försörjningsplikens överflyttande från anhöriga på staten». Denna formulering är miss-

visande, ty om en avlösning av enskildes försörjningsplikt är i förslaget icke alls fråga. Denna plikt kommer även efter förslagets genomförande säkerligen att i stor utsträckning tagas i anspråk. Däremot innebär förslaget visserligen en betydande *lättnad* för dem, vilka försörjningsplikt åligger, därigenom att de arbetsoförmögne genom pensionerna beredas möjlighet att betala för sig. Det är påtagligt, att dessa av anhöriga försörjda åldringar och invalider genom pensionerna försättas i en helt annan ställning än förut, då de ej sällan bittert fått känna, att de åto »nådebröd» och vore endast till tunga. Huru sambandet mellan föräldrar och barn härigenom skulle kunna försvagas, har jag icke varit i stånd att inse. Tvärtom synes det mig, att detta samband icke kan annat än vinna på det föreslagna lindrandet av en börda, som säkerligen ofta är över hövan betungande och just därför skapar bitterhet hos de försörjningspliktige. Ej håller kan med fog sägas, att strävandet att skapa verksammare tvångsmedel mot försumliga försörjare genom förslaget motverkas. Visserligen kan efter förslagets genomförande sådan försumlighet icke anses föreligga, där pensionen provas förslå för den ålderstignes eller invalides vård. Men så snart detta finnes icke vara förhållandet, måtte ju den försörjningspliktige inträda, och försumlighet å hans sida att så göra kräver givetvis verksamt beivrande.

I nu förevarande sammanhang tillåter jag mig att beröra de erinringar, som framkommit mot kommittéförslaget därför att i detsamma saknas bestämmelser om *åtgärder till förebyggande av invaliditet*.

Saknad av bestämmelser rörande förebyggande av invaliditet.

Särskilt kommerskollegium har anmärkt på den bristen hos kommitterades förslag, att detsamma helt och hållet förbigår den förebyggande sidan av invaliditetsförsäkringens problem. En dylik fördjupad lagstiftning torde visserligen i särskilt vårt land erbjuda stora svårigheter och kommittén har med fog kunnat peka på hela vår övriga lagstiftning på socialförsäkringens område, som genomgående har att uppvisa samma brist. Men då det nu gäller att taga ett stort och avgörande steg till genomförande av den största av socialförsäkringens grenar, syntes det, fortsätter kollegium, vara av särskild vikt, att det i lagen bestämt fastslås, att problemet icke är slutgiltigt löst endast genom införandet av pensionsrätt, utan att i lagstiftningens uppgifter jämväl ingår att verka i förebyggande riktning.

I samma anda uttalar sig svenska fattigvårdsförbundets arbetsutskott, som jämväl förordar samarbete mellan de lokala pensionsnämnderna samt hälso- och sjukvården.

Riksförsäkringsanstalten framhåller såsom otvivelaktigt att, därest invaliditets- och ålderdomsförsäkringen hade i sin tjänst ett ordnat system av sjukhus, kuranstalter och dylikt, totalkostnaden för försäkringen skulle kunna nedbringas, och att, framförallt, folkhälsan och arbetskraften hos befolkningen skulle, bättre än nu sker, kunna tillvaratagas och bevaras. I samband härmed ifrågasätter riksförsäkringsanstalten att i lagtexten skulle inryckas en föreskrift, att viss del av försäkringsfondens medel finge utlånas mot antaglig säkerhet till kommuner, föreningar eller enskilda att användas till inrättande av anstalter för vård och behandling av sjukliga (skadade), pensionsförsäkringen tillhörande personer, som kunde antagas hava utsikt att genom dylik behandling bliva arbetsföra eller förbättrade.

Departements-
chefen.

Jag har nyss yttrat mig om den kritik, som riktats mot förslaget, för att icke några bestämmelser upptagits om anstaltsvård för invalider, vilkas tillstånd kräver sådan vård. Enligt min mening har kommittén haft lika goda skäl att icke nu inlåta sig på förslag till åtgärder för förebyggande av invaliditet, som den haft beträffande anordnande av anstalter för invalida vårdbehövande. De problemen äro av något annan art än de, som nu med lagstiftningen avses, och de synas knappast redan från början böra i det sammanhang, varom nu är fråga, upptagas.

Med vad som nu sagts, har jag tydligtvis icke velat bestrida, att åtgärder i syfte att förekomma eller framskjuta invaliditeten äro mycket önskvärda. Men i det väsentliga måste de, i den mån de ej genom annan samhällets sociala förtänksamhet vinna avseende, lämnas åt en framtida påbyggnad av pensionsförsäkringen.

Från flera håll har pekats på särskilt de tyska försäkringsanstaltarnas mer eller mindre omfattande verksamhet till förebyggande av och räddning från invaliditet. Man bör emellertid härvidlag märka, att denna verksamhet utgör resultatet av en nu 22-årig utveckling, vars begynnelse var till omfattningen synnerligen blygsam. Statistiken visar sålunda för den tyska invaliditetsförsäkringens första verksamhetsår, 1891, en sjukvårdskostnadssiffra av 373 mark, och ännu år 1900 hade man icke nått längre än till det för tyska förhållanden icke alltför betydande beloppet av omkring 5½ miljoner mark.

Det må för övrigt nu lämnas öppet, huruvida några synnerliga fördelar skulle vinnas med att söka på pensionsförsäkringen lägga någon väsentligare del av kostnadsbördan för åtgärder mot invaliditet. Redan nu bedrives, som bekant, här i landet en välorganiserad och framgångsrik kamp mot den största invaliditetsskaparen, lungtuberkulosen, vars bekäm-

pande åsamkar den tyska invaliditetsförsäkringen den alldeles övervägande delen av dess sjukvårdskostnader. Tilläventyrs skall det visa sig fördelaktigare att koncentrera sina ansträngningar på den väg, varå man sålunda redan slagit in, än att gå fram på två linjer, inom och utom försäkringen.

Men i varje fall är det naturligtvis önskvärt, att pensionsnämnderna och de hälsovårdande myndigheterna icke stå utan förbindelse med varandra. En sådan förbindelse synes emellertid kunna väntas komma till stånd på grund av förhållandenas egen natur. Särskilt där kommunala hälsovårdsmyndigheter finnas, torde ett samarbete mellan dem och pensionsnämnderna lätt anordnas.

Även på indirekt väg, genom placeringen av de samlade fondmedlen, kan, såsom särskilt Tysklands exempel visar, försäkringen bliva en kraftig faktor i kampen för folkhälsa. Kommittén har även haft ögonen öppna för denna möjlighet vid behandlingen av frågan om fondens placering samt erinrat, hurusom genom dess förslag i detta avseende möjlighet beredes att genom lån åt kommuner o. s. v. giva dessa tillfälle att tillgodose bl. a. hälsovårdande ändamål.

Denna synpunkt är utan tvivel behjärtansvärd. Att på detta sätt ställa de genom försäkringen bildade fondmedlen i hälsovårdande organisationers och inrättningsars tjänst, i den utsträckning så kan ske utan fara för fondens säkerhet, är ett arbete för befrämjande av försäkringens syfte. Den ändring, jag, såsom längre fram skall nämnas, tillåter mig föreslå i fråga om förslaget till fondens placering, är också ägnad att undanröjda varje hinder för en sådan verksamhet. Och vid uppgörande av bestämmelser om fondens förvaltning och placering torde tilläventyrs också vara lämpligt överväga möjligheten att, när en person intas på en vårdanstalt i syfte att förekomma invaliditet, kunna i viss begränsad omfattning disponera medel från fonden för hjälp åt dem, som äro beroende av honom för sin försörjning, men vilka han under vårdtiden ej kan bispringa.

I åtskilliga yttranden hava uttalats farhågor för att en försäkring i huvudsaklig överensstämmelse med kommitténs förevarande förslag skulle *motverka folkets arbetssamhet och sparsamhet*. Särskilt från dem, som synat förslaget ur fattigvårdssynpunkt, hava betänkligheter rests mot förslaget såsom icke tillräckligt sporrande till sparsamhet och om-
tänksamhet.

**Pensions-
försäkrin-
gen och
sparsam-
heten.**

Dessa invändningar mot förslaget sakna enligt min mening i stort sett fog. Ett godkännande av den kritik, som riktar sig mot att självhjälpprincipen skulle kommit allt för litet till användning i förslaget, skulle väl närmast hava till följd en anordning, varigenom försäkringen i högre grad än enligt förslaget grundades på de försäkrades avgifter. I sådant hänseende har jag redan erinrat om, att i intet annat land, där en lag av förevarande slag hittills genomförts, de försäkrades andel av försäkringens kostnader satts högre än i kommitténs förslag. I Danmark och Australien betala de försäkrade ingenting, i England relativt en obetydlighet, i Frankrike ¹/₃ av försäkringens kostnader. Endast i Tyskland bestrida de försäkrade, liksom enligt kommittéförslaget, omkring 40 % av utgifterna för försäkringen. Genom den av mig i det följande föreslagna höjningen av avgifterna kommer denna siffra för Sveriges del — om man frånser den tillkomna barnpensioneringen — att stiga till omkring 45 % eller nära hälften av totalkostnaden, d. v. s. till ett högre tal än i någon annan motsvarande, tillämpad lagstiftning i världen.

Det är svårt att inse, huru under sådana omständigheter kan hävdas den uppfattningen, att här ej vore fråga om en verklig försäkring, vilken, så långt detta synts möjligt, byggs på bidrag från de försäkrade själva. Avgifterna äro ju närmast en personlig skatt; ju högre denna sättes, desto mer borde väl möjligheten att »lägga av för framtiden» minskas. Uppmärksammas må också, att försäkringen är byggd på *tvångs*principen, och att ganska snäva gränser ges för åtgärder att lagligen tvinga personer i svag ekonomisk ställning att utgiva avsevärda belopp för eventualiteter, som kanske aldrig inträffa.

Att en gräns måste fastställas för en persons inkomst, så att personer över denna gräns ej kunna erhålla pensionstillägg, är absolut nödvändigt ur kostnadssynpunkt. Enligt förslaget utgår pensionstillägg ej till dem, vilkas årsinkomst överskrider 300 kronor för man och 250 kronor för kvinna. Förmenandet att driften att spara för ålderdomen eller genom eget arbete söka i möjligaste mån förbättra sin ekonomiska ställning skulle av en dylik bestämmelse motverkas, tror jag ej äger fog eller skall bekräftas av erfarenheten. Den danska lagen om åldersförsörjning, som nu varit i kraft i över 20 år, bereder en 60-åring, vilken är oförmögen att sörja för sitt och de sinas uppehälle, en pension, utgörande den för uppehållet nätt och jämnt erforderliga fyllnaden till den egna inkomsten. Hela denna egna inkomst — med undantag i vissa fall av högst 100 kronor — drages från pensionens belopp. Vore den nu berörda invändningen befogad, borde väl en lag, uppbyggd

på en dylik bestämmelse, vara särskilt skickad att motverka sparsamhet och arbetsamhet. Man har likväl, mig veterligen, icke uttalat några klagomål rörande en dylik inverkan av 1891 års danska lag. Ej heller har något sådant försports från de andra länder, där såsom i Frankrike beträffande vissa kategorier en liknande lagstiftning varit tillämpad. Det torde sålunda kunna antagas, att eggelsen att spara och arbeta skall kvarstå oförminskad, även om en folkpensionering genomföres. Ett sparat kapital måste alltid bliva av annan betydelse än en pension. Sparkapitalets avkastning kan i varje stund fritt disponeras utan hänsyn till viss uppnådd ålder eller inträffad arbetsoförmåga och det giver ägaren en på helt annat sätt tryggad ställning än vad en pension kan göra.

De här berörda farhågorna drabba för övrigt det nu föreliggande svenska förslaget vida mindre än motsvarande utländska. Hade grunderna för det danska systemet följts av kommittén, skulle, vid bestämmande av pensionstilläggens storlek för pensionstagare, vilka visserligen ägde någon inkomst, men otillräckligt för nödortfikt uppehälle, den närmast till hands liggande lösningen hava varit att avpassa tillägget till ett belopp, vilket, tillsammans med den egna inkomsten, utgjorde vad som erfordrades för uppehälle. Men mot detta förslag skulle med visst fog kunnat göras den anmärkningen, att därmed intresset för den försäkrade att själv förskaffa sig en tillräcklig inkomst skulle förminskas och benägenheten att under yngre år spara för ålderdomen eller att under äldre år genom arbete söka höja inkomsten komma att försvagas. Kommittén har däremot utgått från att i nu berörda fall icke hela, utan blott en viss del av inkomsten bör medräknas vid bestämmandet av pensionstilläggets storlek samt i följd härav föreslagit, att tilläggs-pensionen för pensionstagare med egen inkomst skall utgöra 150 och 125 kronor för resp. man och kvinna med avdrag av halva inkomsten. Det är uppenbart, att en dylik ståndpunkt, långt mindre än den danska, mötes av invändningarna om faror för folkets sparsamhetsintresse och förtänksamhet. Den av kommittén uppställda nyssnämnda regeln förekom ock i det s. k. Raab'ska förslaget och ansågs, utan att några invändningar mig veterligen då framkommo från fattigvårdshåll, som ett av detta förslags bästa uppslag. Regeln har också vunnit tillämpning i den franska ålderdomsförsörjningslagen av år 1905.

Till en mindre modifikation av kommitténs förslag i förevarande avseende återkommer jag vid behandlingen av 6 § i förslaget.

Arbets-
givare-
bidrag.

Mot föreliggande förslag har också anmärkts, att det icke tagit i anspråk *arbetsgivarebidrag*, utan att den del av kostnaden för försäkringen, som ej bäres av de försäkrade själva, lagts helt på det allmänna. Det är sant, att i en del utländska lagar upptagas bidrag från de försäkrades arbetsgivare. Men uppmärksammas bör, att de lagar, i vilka en dylik kostnadsfördelning förekommer, omfatta i huvudsak allenast lönarbetare.

Arbetsgivarens bidrag är där emellertid närmast en skatt, en ersättning för en del av bidraget från det allmänna, vilket bidrag allenast utgår med visst jämförelsevis mindre belopp.

Då den av kommittén föreslagna försäkringen emellertid icke är begränsad till en viss grupp i samhället, utan kommer att omfatta så gott som hela befolkningen, hade en motsvarande anordning som den tyska icke förordats.

Mot kommitténs ståndpunkt synes mig näppeligen någon befogad invändning kunna göras. En pensionering, omfattande hela folket, skulle synbarligen komma att i sig innesluta stora grupper av befolkningen, där det förhållande mellan arbetsgivare och arbetare, som utmärker lönarbetarnas ställning, ej förekommer. En anordning, varigenom arbetsgivarna ålades att deltaga i kostnaderna för sina arbetares försäkring, skulle inom en folkpensionering medföra dubbla olägenheter. Å ena sidan skulle den nämligen bereda en viss, av försäkringen omfattad grupp en ställning, innebärande en ekonomisk lättnad framför andra grupper, vilkas sociala eller ekonomiska position ofta icke vore gynnsammare än lönarbetarnas. Å andra sidan skulle en sådan anordning lätt kunna bli till en tunga åtminstone för många små arbetsgivare, vilka utom sitt eget bidrag till försäkringen även finge betala en del av sina arbetares avgift.

Om jag sålunda i princip helt anslutit mig till kommitténs ståndpunkt i nu berörda ämne, har jag likväl ej förbisett den avsevärda lättnad för en effektiv anordning av avgiftsinbetalningen, som kunde vinnas genom ett stadgande om arbetsgivarnas bidragsskyldighet till försäkringen. Ehuru jag icke velat föreslå något åläggande för arbetsgivarna i detta hänseende, har det emellertid synts mig påkallat att av nu-angivna skäl bereda möjlighet för arbetsgivare att, utan att göra annan ekonomisk uppoffring än han själv vill, lämna medverkan till underlåtande av sina arbetstagares avgiftsbetalning och därmed konsolidera försäkringen. Till ett förslag i sådant syfte återkommer jag här nedan (se 18 §).

Jag övergår nu till att paragrafvis behandla kommitténs förslag och de ändringar, som däri synts påkallade.

Behandling
paragrafvis
av kommit-
téns förslag.

Mot 1 §, som upptager grundstadgandet om försäkringens omfattning, varutinnan jag förut utlätit mig, har jag ingen anledning till erinran,

1 §.

utan hemställer jag, att 1 § måtte oförändrat godkännas med denna lydelse:

1 §.

Envar svensk man eller kvinna, med nedan stadgade undantag, skall enligt denna lag, genom erläggande av årliga pensionsavgifter och med bidrag av allmänna medel, försäkras till erhållande av pension.

2 § upptager bestämmelse om, att rätten till pension inträder vid varaktig oförmåga till arbete och senast vid fyllda sextiosju år, även om varaktig oförmåga till arbete då ännu icke är för handen. Och lämnas i §:n tillika en definition å begreppet »varaktig oförmåga till arbete», till vilken jag återkommer längre fram.

2 §.
Pensions-
ålder.

Med avseende å denna § har *Kungl. Maj:ts befallningshavande i Gottlands län* invänt, att en pensionsålder av 67 år vore för hög och föreslagit en sänkning till 65 år. I några andra yttranden föreslås en åldersgräns av 60 år. Härförutom har *Kungl. Maj:ts befallningshavande i Gävleborgs län*, i sammanhang med förord för borttagande av den i 5 § innehållna förmögenhetsgränsen för delaktighet i pensionsförsäringen, ifrågasatt, huruvida icke, för utjämning av den genom förmögenhetsgränsens borttagande uppkommande ökade kostnaden för försäringen, en höjning av åldersgränsen till 70 år borde ske. Till stöd för denna mening åberopas, bland annat, den omständigheten, att man flerstädes i utlandet väl ifrågasatt, men på grund av kostnadsskäl hittills ej ansett sig kunna genomföra en sänkning av åldersgränsen under 70 år.

Avgirna ytt-
randen.

I anledning av vad sålunda förekommit, vill jag erinra om, att i de utländska lagar, i vilka ålderdomsprincipen erhållit tillämpning vid sidan av invaliditetsprincipen, åldersgränsen växlar mellan 60 och 70 år. Enligt den *tyska* lagen erhålles vid 70 år en mindre ålderdoms-

Departements-
chefen.

pension, även om invaliditet ej är för handen. Enligt den *engelska* försäkringen, dock endast i vad den går utöver lönarbetarnas klass och omfattar hela befolkningen, erhålles understöd eller pension först vid uppnådda 70 års ålder. Den *franska* försäkringslagen av år 1910, som omfattar allenast lönarbetare, är i huvudsak en ålderdomspensionering med så låg pensionsålder som 60 år. I det *österrikiska* förslaget av år 1908 innefattas ålderdomspensionering vid 65 års ålder. Den *danska* försäkringen slutligen kan sägas i huvudsak utgöra en invaliditetsförsäkring, omfattande hela befolkningen över 60 år.

I en försäkring, där såsom i den här föreslagna invaliditetsprincipen lagts till grund, kan det självfallet icke vara lämpligt att bringa stora offer för att kunna bevilja även icke-invalider pension vid viss, icke alltför hög ålder. Såväl ur de försäkrades egen som ur det allmännas synpunkt synes det fastmer böra betraktas såsom önskvärt, att de ännu arbetskraftiga försäkrades avgiftsbetalning icke genom en låg åldersgräns avbrytes och den i förhållande till de inbetalda beloppen sätta pensionen därigenom minskas. Å andra sidan måste tillbörlig hänsyn tagas till den hos de breda lagren djupt rotade önskan, att kunna blicka mot en viss bestämd, icke alltför fjärran tidpunkt, då pensionsrätt skall inträda.

Kommitténs statistik utvisar, att enligt 1908 års förhållanden befolkningen över 67 års ålder uppgick till omkring 384,000 personer, av vilka omkring 319,000 voro invalider. Samtidigt utgjorde åldersklassen 65—67 år omkring 69,000 personer med omkring 36,000 invalider och åldersklassen 60—65 år omkring 189,000 personer, varav omkring 69,500 invalider. Medan de arbetsföra alltså i den högsta åldersklassen utgöra knappa 17 procent, nå de i den mellersta upp till nära halva antalet samt bilda i åldersklassen 60—65 år en majoritet på ungefär 63 procent.

En höjning av åldersgränsen till 70 år kan jag på de av kommittén anförda grunder icke förorda. Vål vore det lyckligt, om åldersgränsen kunde sänkas, men den ekonomiska innebörden av ett sådant förslag är sådan, att möjlighet härtill icke synes mig för närvarande föreligga. Jag anser därför kommitténs förslag, då den stannat vid en åldersgräns av 67 år, vara en lycklig och genomförbar medelväg. I sammanhang härmed torde få påpekas, att enligt resultaten av kommitténs statistiska utredning den ofta uttalade meningen om den betydligt större dödligheten bland industriarbetarna än bland övriga samhällsklasser, åtminstone numera, knappast synes äga stöd i verkligheten.

Den i förevarande § innehållna definitionen å begreppet invaliditet — varaktig oförmåga till arbete — har varit föremål för, bland andra, vissa erinringar av *kommerskollegium*, som härom yttrar följande:

Begreppet
invaliditet.

Varaktig oförmåga till arbete» (invaliditet) skall enligt 2 § i lagförslaget anses vara för handen hos den, som befinnes till följd av ålderdom, kropps- eller sinnessjukdom, vanförhet eller lyte vara ur stånd att vidare försörja sig genom sådant arbete, som motsvarar hans krafter och färdigheter. Denna definition har, såsom kommitterade själva framhållit, affattats i full överensstämmelse med motsvarande stadgande i den s. k. nya arbetareförsäkringskommitténs förslag, varför ock på denna punkt åberopats sistnämnda kommittés motivering.

Kommers-
kollegii ytt-
rande.

Denna motivering innehåller i huvudsak följande. Av uttrycket »försörja sig» framginge, att fråga vore blott om vederbörandes förmåga att försörja sig själv och således icke om hans förmåga att med sitt arbete även underhålla andra, vilkas försörjning möjligen kunde åligga honom. Genom samma uttryck angåves vidare även invaliditetens *grad*. För att oförmåga till arbete skulle anses vara för handen, vore det således icke erforderligt, att den försäkrade vore fullständigt invalid, utan endast att hans arbetskraft ej funnes vara tillräcklig att skaffa honom själv försörjning. Oförmåga till arbete skulle vidare anses varaktig. Uttrycket vore i detta fall liktydigt med »antagligen beständig» eller »såvitt förutses kan, för den återstående livstiden». Slutligen innebure den föreslagna definitionen, att man vid bedömandet av oförmågan till arbete skulle taga hänsyn till den försäkrades krafter och färdigheter. Därmed ville kommitterade hava uttryckt, att det icke endast vore fråga om så kallad yrkesinvaliditet i inskräntare mening. Det kunde således förekomma, att den försäkrade, ehuru han måste betraktas såsom invalid i förhållande till ett visst yrke, dock mycket väl kunde anses i stånd att förvärva sitt uppehälle inom yrken, som vore likartade med det förra med avseende på förutsättningar och villkor. Men bestämmelsen innebure naturligtvis tillika, att man vid yrken, som krävde särskilda färdigheter och utbildning, jämväl skulle taga hänsyn härtill ävensom till den försäkrades individuella förmåga och anlag i övrigt. I många fall komme det därför att handla just om egentlig yrkesinvaliditet.

Av här åberopade motivering synes framgå, att ålderdomsförsäkringskommittén icke tillräckligt beaktat, att dess eget förslag innefattar en fullständig, hela folket omfattande lagstiftning, i motsats till det av nya arbetareförsäkringskommittén framlagda lagförslaget, som avsåg en pensionsförsäkring för endast lönearbetare. Därav att en formulering av begreppet invaliditet passar för denna senare lagstiftning, följer dock icke utan vidare, att den passar även för den förra. Tvärtom synes den i förslaget använda definitionen vara ur flera synpunkter mindre tillfredsställande.

Att beträffande så kallade självständiga avgöra, huruvida de äro ur stånd att »vidare försörja sig genom sådant arbete, som motsvarar deras krafter och färdigheter», skulle säkerligen i många fall bliva förenat med mycket avsevärda svårigheter. En jordbrukare, en hantverkare eller handlande kan ju ofta, fastän invalid i detta ords vanliga bemärkelse, dock själv leda och ordna sin rörelse eller affär. Samma förhållande gäller ock i många fall om hustrur och i allmänhet kvinnor, som icke hava ett direkt yrkesarbete. I fall som de här anförda kan »arbetet» vara alldeles detsamma såväl före som efter inträdet av en eventuell invaliditet.

Det ovan anförda, år 1908 i Österrike framlagda förslaget till en lagstiftning, innefattande jämte tidigare införd sjuk- och olycksfallsförsäkring även invaliditets-

och ålderdomsförsäkring, denna senare omfattande även vissa grupper av självständiga, har i fråga om de självständiga stannat vid blott en ålderdomsförsäkring, medan för lönearbetarna invaliditetsprincipen lagts till grund. Angående skälet till nämnda begränsning beträffande de självständiga har i den av kommitterade lämnade översikten av den utländska lagstiftningen på området (del III, sid. 237—238) i huvudsak anförts, att begränsningen ansågs oundviklig efter de resultat, som undersökningarna angående de självständigas medtagande i försäkringen givit vid handen. Först framstode den tekniska svårigheten att beträffande självständiga fastställa invaliditetsbegreppet, då de kännetecken, vilka i sådant hänseende voro för handen hos arbetare, ehuru ofta svåra att konstatera redan hos dem, där vore mindre lätt påvisbara. Vidare syntes böra tagas i betraktande, att olikheten i förvärv hos självständiga och osjälvständiga betingade ett olikartat behov av försörjning, så att målet bleve ålderdomspension för de självständiga, under det att för de osjälvständiga rätten till invaliditetspension framstode såsom eftersträfvansvärd.

Även i andra hänseenden synes emellertid kommitterades formulering av invaliditetens begrepp mindre tillfredsställande. Uttrycket »vara ur stånd att vidare försörja sig» är sålunda endast tillämpligt i sådana fall, där invaliditeten inträtt först efter inträdet i försäkringen och sålunda den försäkrade under någon tid själv kunnat försörja sig. Däremot täcker icke denna formulering de fall, då invaliditeten förefinnes redan vid försäkringspliktens början och då vederbörande följaktligen aldrig varit i stånd att försörja sig själv. Uttrycket »arbete, som motsvarar hans krafter och färdigheter», synes också kunna giva anledning till missförstånd beträffande personer, som redan vid inträdet i försäkringen äro till en viss grad arbetsinvalida. I själva verket är det nämligen icke så mycket den enskilde individens krafter och färdigheter, som, i förekommande fall, bliva avgörande i fråga om rätten till pension, utan snarare den normala eller genomsnittliga arbetsförmågan hos samma eller liknande yrkes- eller samhällsgrupper. I full överensstämmelse härmed har den tyska invaliditetsförsäkringen såsom norm för pensionsrätten stadgat möjligheten att förtjäna en viss andel ($\frac{1}{3}$) av vad kroppsligen och andligen friska personer i samma ställning och med liknande utbildning i samma trakt förtjäna genom sitt arbete. Även det ovan åberopade norska kommittébetänkandet, som i förevarande fall är av särskilt intresse, därför att det innefattar icke endast en försäkring av lönearbetare, innehåller en med den tyska likartad formulering av invaliditetsbegreppet.

Det är givetvis av grundläggande betydelse för lagstiftningens genomförande, att invaliditetsbegreppet formuleras på ett sådant sätt, att missförstånd och oriktiga tolkningar av detsamma i görligaste måtto undvikas.

Innebörden av
kommitténs
förslag.

Kommitténs förslag innebär, att varaktig oförmåga till arbete skall anses vara för handen hos den, som befinnes till följd av ålderdom, kropps- eller sinnessjukdom, vanförhet eller lyte vara ur stånd att vidare försörja sig genom sådant arbete, som motsvarar hans krafter och färdigheter.

Invaliditeten definieras sålunda här uteslutande som *arbetsinvaliditet*, under det att vad man kunde kalla *ekonomisk invaliditet*, d. v. s. brist på existensmedel, icke såsom i fattigvårdsförordningen ingår i definitionen. Å andra sidan utgå, såsom nämnts, vissa av de genom förslaget beredda förmåner endast till dem, vilka jämväl i ekonomiskt avseende äro

invalider. Sålunda stadgas såsom villkor för erhållande av pensionstilllägg ävensom av understöd, att årsinkomsten icke överstiger viss summa.

Av uttrycket »försörja sig» framgår, yttrar kommittén, att fråga är blott om vederbörandes förmåga att försörja *sig själv* och således icke om hans förmåga att med sitt arbete även underhålla andra, vilkas försörjning möjligen kan åligga honom. Huru önskligt det än skulle vara att kunna taga hänsyn även till dylika förhållanden, därvid, såsom förevarande förslag är lagt, fråga kunde bliva egentligen blott om försörjningen av den invalides barn, är det dock uppenbart, att försäkringen i sådant fall skulle medföra väsentligt ökade kostnader.

Genom samma uttryck angives även invaliditetens *grad*. För att oförmåga till arbete skall anses vara för handen, är det således icke erforderligt, att den försäkrade skall vara *fullständigt* invalid, d. v. s. ur stånd att förtjäna något, utan endast att hans arbetskraft ej finnes vara tillräcklig att skaffa honom själv försörjning. Man kan därför mycket väl tänka sig sådana fall, där den försäkrade erhållit pension, men ändock med fortsatt arbete kan förvärva någon inkomst.

Det är givet, att frågan, *när* invaliditet i den antydda meningen är för handen, skall synas svår att besvara. Men å andra sidan är den myndighet, som skall pröva pensionsansökningarna, nämligen pensionsnämnden inom kommunen, så sammansatt, att den kan anses äga nödig kännedom om personer och förhållanden inom sin ort. Och såsom en övervägande kommunal nämnd är den direkt intresserad av att försäkringen ej obehörigen belastas.

Oförmågan till arbete skall vidare, enligt kommitténs förslag, för att berättiga till pension anses *varaktig*. Såsom en ytterligare förklaring innehåller definitionen, att den försäkrade ej må kunna anses i stånd att *vidare* försörja sig. Å ena sidan behöver det således, anför kommittén, icke bevisas, att han aldrig mer kan återfå sin arbetskraft; ett sådant bevis skulle för övrigt i regel icke kunna åstadkommas. Uttrycket »varaktig» är därför ej fullt liktydigt med »beständig», »för den återstående livstiden» eller dylikt. Å andra sidan innebär ordet »varaktig», att sådana fall uteslutas, där oförmågan till arbete är övergående, såsom vid vanliga akuta sjukdomar. Uttrycket »varaktig» är därför liktydigt med »antagligen beständig» eller »såvitt förutses kan för den återstående livstiden».

Slutligen innebär den föreslagna definitionen, yttrar kommittén, att man vid bedömandet av oförmågan till arbete skall taga hänsyn till den försäkrades *krafter och färdigheter*. Härmed vill kommittén hava ut-

tryckt, att det icke endast är fråga om s. k. yrkesinvaliditet i inskränk-
tare mening. Särskilt i fråga om sådana yrken, vid vilkas utövande
någon speciell utbildning eller färdighet icke är nödvändig, är det näm-
ligen ofta av underordnad betydelse, åt vilket av dessa yrken en person
ägnar sig. Det kan sålunda förekomma, att den försäkrade, ehuru han
måste betraktas såsom invalid i förhållande till ett visst yrke, dock mycket
väl kan anses i stånd att förvärva sitt uppehälle inom yrken, som äro
likartade med det förra med avseende på förutsättningar och villkor. Men
bestämmelsen innebär naturligtvis tillika, att man vid yrken, som kräva
särskilda färdigheter och utbildning, jämväl skall taga hänsyn härtill även-
som till den försäkrades individuella förmåga och anlag i övrigt. I många
fall kommer det därför att handla just om egentlig yrkesinvaliditet. Varje
fall bör därför prövas särskilt och hänsyn tagas till så många som möj-
ligt av de faktorer, som betingas av arbetsförmågans betydelse och för-
hållandena inom de olika yrkena.

Departements-
chefen.

För min del är jag visserligen i det avseende ense med kommers-
kollegium, att jag anser önskvärt, om en mera skarp och otvetydig defi-
nition å invaliditet (varaktig oförmåga till arbete) kunde vinnas.

Jag har dock bland de förslag, som i detta hänseende varit under
överbärande, icke funnit något, som ger en i det stora hela lyckligare
definition än den kommittén föreslagit. Rent teoretiskt är invaliditets-
begreppet svävande. Att såsom i vissa utländska lagar skett fastställa
en minimiförtjänst, som skulle utgöra gränsen mellan vad en invalid och
en icke-invalid skulle kunna under i övrigt lika förhållanden förtjäna
genom sitt arbete, möter andra svårigheter och besvärligheter, närmast
för att i varje fall vinna en exakt beräkning av inkomsten. I alla
händelser måste det bliva fråga om en prövning rörande det speciella
fallet av vederbörande, som enligt lagförslaget skola därmed betros.
Erfarenheten, särskilt från kommitténs egen statistiska utredning, torde
också hafva givit vid handen, att svårigheten vid tillämpningen av en
definition av begreppet invaliditet, även där definitionen rört sig i all-
männa ordalag, icke varit oöverkomlig.

Jag har därför icke funnit anledning frångå kommitténs definition.
Jag föreslår alltså,

att 2 § i lagförslaget måtte erhålla följande
lydelse:

2 §.

Rätt till pension enligt denna lag inträder vid varaktig oförmåga till arbete och senast vid fyllda sextiosju år, även om varaktig arbetsoförmåga då ännu icke är förhanden.

Varaktig oförmåga till arbete skall anses vara för handen hos den, som befinnes till följd av ålderdom, kropps- eller sinnessjukdom, vanförhet eller lyte vara ur stånd att vidare försörja sig genom sådant arbete, som motsvarar hans krafter och färdigheter.

Vidkommande 3 §, som i kommitténs förslag innehåller bestämmelser om att pensionsärenden skola handläggas av en för hela riket gemensam myndighet, av kommittén kallad pensionsrådet, samt av särskilda pensionsnämnder i orterna, ävensom om att pensionsrådets organisation skall bestämmas av Konung och Riksdag, har *kommerskollegium* erinrat, att benämningen »pensionsrådet» vore mindre lämplig, i det att »råden» inom förvaltningen — t. ex. järnvägsrådet, handelsrådet, sociala rådet o. s. v. — hade en helt annan ställning och andra funktioner än som skulle tillkomma den centrala pensionsmyndigheten. Kollegium anser därför benämningarna »rikspensionsanstalten» eller »rikspensionsverket» bättre motsvara den nya institutionens ställning och uppgifter.

Då denna erinran synes mig äga fog för sig, torde i förslaget »pensionsrådet» utbytas mot »pensionsstyrelsen» eller samma benämning som nya arbetareförsäkringskommittén föreslog för dess centrala pensionsmyndighet.

Närmast med anledning av en anmärkning från *Kungl. Maj:ts befallningshavande i Gävleborgs län* att, såsom andra stycket i förslaget avfattats, även de obetydligaste frågor rörande ämbetsverkets organisation måste dragas inför Riksdagen, har en jämkning av detta styckes formulering skett.

På grund av vad sålunda anförts hemställer jag,

att 3 § i lagförslaget måtte erhålla följande lydelse:

3 §.

Pensionsärenden handläggas av en för hela riket gemensam myndighet, benämnd pensionsstyrelsen, samt av särskilda pensionsnämnder i orterna.

Grunderna för pensionsstyrelsens organisation bestämmas av Konung och Riksdag.

4 §.
Avgifternas
belopp.

4 § i kommitténs förslag innehåller de synnerligen viktiga och grundläggande bestämmelserna om pensionsavgifternas belopp, rörande vilka frågor, på sätt av de inkomna yttrandena inhämtats, mycket divergerande meningar råda. Det är också härutinnan jag ställt mig mest tveksam, huruvida kommitténs förslag är i allo välgrundat.

Enligt kommittéförslaget utgör den årliga pensionsavgiften 2 kronor i lägsta inkomstklassen (inkomst under 800 kronor), 7 kronor i mellersta inkomstklassen (inkomst 800—1,199 kronor) samt 12 kronor i högsta inkomstklassen (inkomst 1,200 kronor och mera). Om denna del av förslaget yttrar kommittén (del I sidd. 68—9):

Kommittén.

»Vid fastställandet av pensionsavgifternas belopp har det syntts kommittén önskvärt att i första hand tillse, att dessa icke bleve större än som svarar mot den ringa ekonomiska bärkraften hos större delen av de befolkningslager, som drabbas av avgiftsplikten. För lämpligheten av små avgifter talar dessutom den omständigheten, att de med avgifternas upptagande förenade svårigheterna ökas i den mån avgifterna höjas, samt därjämte även hänsynen till den av avgifternas storlek beroende fondens belopp, vilken synes böra begränsas inom en ej alltför hög siffra. Även genom den förutsättning, som ligger till grund för kommitténs förslag, att nämligen det allmänna skulle väsentligt bidraga till försäkringens kostnader, har åstadkommits, att avgifterna kunnat bestämmas till så låga belopp.

Den lägsta föreslagna pensionsavgiften, 2 kronor, vilken betecknar den årliga utgift, som försäkringen ålägger det övervägande flertalet av samtliga avgiftspliktiga, understiger i själva verket alla de motsvarande avgifter, som förekomma i andra lagar eller lagförslag i ämnet. Såsom exempel på de avgifter från de försäkrade, som där förekomma eller ifrågasatts, må här — utan att hänsyn toges till försäkringens olika omfattning eller förmåner — anföras, att de försäkrades bidrag till invaliditetsförsäkringen uppgår i lägsta löneklassen i *Tyskland* till 3: 70, i *Frankrike* till 4: 32 kronor och har föreslagits i *Österrike* till 2: 35, i *Nederländerna* till 7: 50, i *Norge* till 3: 12 kronor samt i *Sverige* av 1884 års kommitté (en klass, avgift blott i 10 år) till 13 kronor, i 1895 och 1898 års propositioner till 5 kronor och av den *Raabska kommittén* till 6 kronor.»

Kommittén sammanfattar vidare antalet avgiftspliktiga, årsavgifter och avgiftssummor, med fördelning efter kön och inkomstgrupper, i följande tablå:

Inkomstgrupp.	Antal.	Årsavgift. Kr.	Avgifts- summa. Kr.
<i>Män:</i>			
Under 800 kr.	881,600	2	1,763,200
800—1,199 kr.	242,700	7	1,698,900
1,200 kr. och mer	149,600	12	1,795,200
	1,273,900	¹⁾ 4 1270	5,257,300
<i>Kvinnor, ej gifta:</i>			
Under 800 kr.	642,300	2	1,284,600
800—1,199 kr.	49,000	7	343,000
1,200 kr. och mer	18,500	12	222,000
	709,800	¹⁾ 2 6058	1,849,600
<i>Hustrur</i>	604,400	2	1,208,800
Totalsumma	2,588,100	¹⁾ 3 2131	8,315,700
Därav kvinnor	1,314,200	¹⁾ 2 3272	3,058,400

¹⁾ Medelavgift.

Över storleken av de belopp, som *ensamt* för de av kommittén sålunda föreslagna avgifterna kunna erhållas och som beräknats utgöra för man 30 % och för kvinna 23 % av de erlagda avgifternas summa, har kommittén uppgjort följande tablå:

Inkomstgrupp.	Års- avgift.	Pension för					
		man, som erlagt avgifter under			kvinna, som erlagt avgifter under		
		10 år. Kr.	30 år. Kr.	50 år. Kr.	10 år. Kr.	30 år. Kr.	50 år. Kr.
Under 800.....	2	6·0	18·0	30·0	4·6	13·8	23·0
800—1,199	7	21·0	63·0	105·0	16·1	48·3	80·5
1,200 kr. och m r	12	36·0	108·0	180·0	27·6	82·8	138·0

I många av de inkomna yttrandena uttalas en önskan om höjning av pensionsavgifterna och därmed av avgiftspensionerna.

*Avgivna
yttrandena.*

I sådant avseende har *kommerskollegium* gjort gällande, att den lägsta inkomstklassen vore oproportionerligt stor och att härigenom det stora flertalet av de försäkrade måste åtnöjas med en otillräcklig invaliditetspension, samt framställt det förslaget, att ytterligare en pensions-

klass skulle tillskapas, omfattande personer med inkomster från 500 och intill 800 kr., och med en pensionsavgift av 4 kr. Kommerskollegium yttrar i sådant hänseende bland annat:

Det faller genast i ögonen, huru oerhört ojämnhet klassindelningen är. Sålunda skulle den lägsta klassen ensamt för sig omsluta nära $\frac{5}{6}$ (82,2 %), medan den mellersta upptager endast något mer än $\frac{1}{10}$ (11,3 %) och den högsta omkring $\frac{1}{15}$ (6,5 %) av samtliga försäkringspliktiga. Men denna indelning är icke blott ojämn, den är enligt kollegii åsikt även i flera hänseenden otillfredsställande. Därigenom att den lägsta klassen tilltagits så oproportionerligt stor, tvingas det stora flertalet av de försäkrade att åtnöjas med en invaliditetspension, som för många måste anses vara otillräcklig. En jordbruksarbetare eller en industriarbetare på landet, som under hela försäkringstiden varit uppskattad till inkomst av mellan 700—800 kronor, kan ju aldrig erhålla en högre pension än 180 kronor, medan en annan med honom i öfrigt fullständigt jämnställd industriarbetare, som på grund av dyrare levnadsförhållanden och dylikt uppnår en inkomst av exempelvis 800—900 kronor, erhåller under enahanda förhållanden en nära dubbelt så stor pension (355 kronor). Denna oegentlighet blir så mycket mera markerad, som den i stort sett kan återföras till olikheten i arbetsvillkor mellan jordbruket och därmed sammanhängande näringar, å ena sidan, och övriga näringsgrenar, å den andra. Bortsett från dem, som över huvud taget ännu icke hava några inkomster, hustrurna samt större delen av de personliga tjänarne, torde den lägsta klassen just komma att utgöras av hela skaran av jordbruksarbetare, inberäknat torpare samt småbönder. Härtill kan vidare läggas, att den stora massan av den jordbruksidkande befolkningen hela sitt liv nödgas kvarstå i den lägsta pensionsklassen, medan däremot inom övriga samhällsgrupper, som under yngre år tillhöra samma klass, ofta en successiv förskjutning till högre inkomster och därmed förbättrade pensionsutsikter äger rum.

För att undanröja denna oegentlighet finnes det enligt kollegii åsikt icke någon annan utväg än att utöka de av kommittén föreslagna pensionsklasserna med ytterligare en, omfattande personer med inkomster från exempelvis 500 och intill 800 kronor. Tanken på en dylik utbyggnad av systemet har icke heller varit främmande för kommitterade. Under åberopande av den härom av ordföranden i del II av utlåtandet lämnade utredningen hava emellertid kommitterade icke ansett sig böra föreslå en dylik inkomstklass. — — —

Infördes den här föreslagna klassindelningen, torde man erhålla i stort följande gruppering av de försäkrade (jämför del II, sid. 155; siffrorna gälla under förutsättning av en förmögenhetsgräns av 6,000 kronor):

	Summa.			
	Män.	Kvinnor.	Abs.	Procent.
<i>Klass I</i> (under 500 kronor).....	482,200	1,054,100	1,536,300	59,3
<i>Klass II</i> (mellan 500—799 kronor).....	399,400	192,600	592,000	22,9
<i>Klass III</i> (mellan 800—1,199 kronor)	242,700	49,000	291,700	11,3
<i>Klass IV</i> (1,200 kronor och därutöver)	149,600	18,500	168,100	6,5
	1,273,900	1,314,200	2,588,100	100,0

Till den lägsta klassen skulle då framförallt komma kvinnorna — samtliga hustrur hava räknats dit — samt de sämst avlönade arbetarne, ofta i mera framskriden ålder, inom särskilt jordbruket och därmed sammanhängande näringar. Den

andra gruppen i ordningen skulle däremot i huvudsak komma att bestå av de bättre avlönade elementen bland jordbruksarbetarna samt av kvinnliga industriarbetare. Det är visserligen icke uteslutet, att genom en mera effektiv taxering för framtiden antalet avgiftspliktiga i den av kollegium föreslagna nya inkomstklassen skulle komma att avsevärt ökas. Men denna omständighet synes snarare tala för än mot en dylik utbyggnad av pensionsförsäkringen. — — —

Kollegium föreställer sig sålunda, att inkomstklassen 500—799 kronor borde till pensionsverket erlägga en årsavgift av exempelvis 4 kronor (d. v. s. grundavgiften 2 kronor jämte en tilläggsavgift av 2 kronor). Efter 50 år skulle avgiftspensionerna i klassen följaktligen utgöra för män 60 kronor och för kvinnor — därest pensionerna fortfarande skola beräknas efter olika grunder — 46 kronor. Även i denna klass borde medlemmarna såsom ett slags uppmuntran till och belöning för ordentligt fullgjord avgiftsbetalning erhålla denna förhöjning av tilläggs pension, som ifrågasatts för de båda av kommittén föreslagna högsta inkomstklasserna. På här angivet sätt skulle för den nya klassen efter 50 års avgiftsbetalning och vid saknad av egna inkomster komma att utgå följande pensionsbelopp:

för män	310	(60 + 150 + 100)	kronor
» kvinnor	254	(46 + 125 + 83)	» .

Det lär icke kunna förnekas, att de på detta sätt tillkomna pensionerna för personer i här berörda inkomstställning äro till beloppen rimligare än de av kommittén föreslagna och att med dylika pensioner i utsikt framtiden skulle te sig mera ljus, än om ingen sådan ny klass tillskapas, utan samtliga personer med upp till 800 kronors årsinkomster äro dömda att åtnöjas med pensionsbelopp, som knappast höja sig över den vanliga fattigförsörjningen.

För pensionsavgifternas höjning hava även uttalanden gjorts av *Kungl. Maj:ts befallningshavande i Stockholms, Södermanlands, Östergötlands, Kronobergs, Västernorrlands och Norrbottens län* ävensom av flera kommuner. Från många håll hava härutöver uttryck av beklagande framkommit över avgiftsbeloppens ringhet.

Man kan enligt min mening icke förneka, att det finnes fog för den så allmänt framställda erinran mot särskilt den lägsta pensionsavgiftens ringa belopp. Nämnda anmärkning sammanhänger nära med den jämväl i talrika utlåtanden återkommande principiella anmärkningen, att förslagets karaktär av försäkringslagstiftning väl mycket skjutits åt sidan och i stället huvudvikten lagts på försörjningsmomentet. Som kommittén själv påpekat, understiger den lägsta av kommittén föreslagna pensionsavgiften alla motsvarande avgifter i andra länders lagar eller lagförslag i ämnet. Så utgår i *Tyskland* den försäkrades bidrag redan vid inkomst under 311 kr. med 3 kr. 70 öre, under det att i *Frankrike* den lägsta avgiften uppgår till 3 kr. 25 öre. Enligt det *norska förslaget*, som nyligen framlagts, utgöra avgifterna 2 procent av försäkrads

*Departements-
chefen.*

inkomst och 0,5 pro mille av hans förmögenhet, dock minst 2 kr. Mot en inkomst av 500 kr. svarar alltså en pensionsavgift av 10 kr., mot 800 kronors inkomst 16 kr., mot 1,200 kronors inkomst 24 kr. o. s. v.

Att i en lönarbetarförsäkring som den tyska fastställa de försäkrades avgifter till i vissa fall något mera betydande belopp låter sig utan alltför stor svårighet göra, enär ansvaret för avgifternas inbetalning kan åläggas arbetsgivarna och märkesystem med veckoinbetalningar kommer till användning, vilket givetvis avsevärt lättar inbetalningen av avgifterna. Helt annorlunda ställer sig saken vid en folkförsäkring, där staten i allmänhet — till kommunansvaret för den lägsta avgiften återkommer jag i annat sammanhang — endast har den försäkrade att hålla sig till, och en fördelning av avgiftsbetalningen på skilda tider av administrationshänsyn är väsentligt försvårad. De, som finna den lägsta pensionsavgiften så förvånande låg, torde för övrigt förbise, hurusom genom hustrurnas medtagande i försäkringen pensionsavgifterna för dem jämväl komma att enligt vanliga civilrättsliga regler påvila familjefäderna, vilka även måste anses rättsligen förpliktade att ansvara för erläggandet av avgifterna för barn över 15 år, som äro i föräldrarnas kost.

Med all hänsyn till senast anförda synpunkter har jag dock icke funnit dem vara av den betydelse, att redan på angivna grunder en jämkning uppåt av pensionsavgifternas belopp vore utesluten. Genom utsikten till större avgiftspensioner vunnas säkerligen i vida folklager ett ökat intresse för försäkringen och större villighet till ordentlig avgiftsbetalning. Utsikten till att gå miste om en något mera avsevärd pension synes även kunna verka i någon mån återhållande på emigrationslusten.

En invändning, som framställts mot förslaget om ökning av pensionsavgifterna, är den, att ökad fondbildning härigenom uppkommer. Enligt förslaget skulle fondens slutliga belopp efter en omkring 80-årig försäkringsverksamhet vid konstant folkmängd uppgå till omkring 750 miljoner kronor. En höjning av pensionsavgifterna till 3 kronor i lägsta, 8 kronor i mellersta och 13 kronor i högsta inkomstklassen skulle enligt beräkningar, som jag låtit verkställa, höja fondens belopp till omkring 1,100 miljoner kronor. Till jämförelse må erinras, att enligt nya arbetarförsäkringskommitténs förslag fonden, beräknad efter nuvarande befolkningsförhållanden, skulle hava stigit till omkring 900 miljoner kronor, samt att den tyska invaliditetsförsäkringen, tillämpad i vårt land, skulle giva upphov till en fond av omkring 1,200 miljoner kronor.

En kapitalbildning, som resulterar i en fond om 1,100 miljoner kronor, synes mig på intet sätt avskräckande. Fördelad på en lång följd av år, innebär den i själva verket endast ett icke alltför betydande tillskott till den fortgående fondering, som vår bank- och sparbanksverksamhet utvisar. En undersökning ger sålunda vid handen, att bankbolagens fonder tillväxt från omkring 118 miljoner kronor den 31 december 1892 till omkring 269 miljoner kronor den 31 december 1902 och till omkring 630 miljoner kronor den 31 december 1912, att allmänhetens hos bankbolagen innestående medel å kapital- och depositions-, upp- och av-, sparkasse- och löpande räkning ökats från omkring 380 miljoner kronor den 31 december 1892 till omkring 874 miljoner kronor den 31 december 1902 och vidare till omkring 1,602 miljoner kronor den 31 december 1912, samt slutligen att insättarnas behållning i sparbankerna vuxit från omkring 275 miljoner kronor den 31 december 1890 till omkring 437 miljoner kronor den 31 december 1900 och till omkring 809 miljoner kronor vid 1910 års utgång. Det årliga tillskott i denna fondbildning av omkring 13 miljoner kronor, som pensionsavgifter av respektive 3, 8 och 13 kronor skulle medföra, synes, särskilt med hänsyn till vår utländska skuldsättning, icke kunna betraktas som annat än önskvärt. Den fond av 570 miljoner kronor, som skolat uppkomma, om 1895 års proposition i ämnet bifallits, syntes visserligen då mången i Riksdagen betänklig; för dåvarande ekonomiska förhållanden var den tvivelsutan större än den fond, nära 100 procent högre, som skulle så småningom samlas genom avgifter om 3, 8 och 13 kronor. Med fortgående ekonomisk utveckling skall vid den tidpunkt, då fonden överstiger 1 miljard, denna fondens storlek förvisso synas än mindre betänklig.

Att vid en höjning av pensionsavgifterna stor försiktighet måste iakttagas är emellertid uppenbart, då det här är fråga om personer i mycket svaga ekonomiska förhållanden. Det synes mig icke kunna ifrågasättas att härvid för närvarande gå till så höga belopp, som från en del håll påyrkats. Lika litet tror jag, att avgifterna i det norska förslaget, vilka hos oss åberopats såsom ett efterföljansvärt exempel, skola visa sig möjliga att i verkligheten genomföra.

Det måste vid bedömande av pensionsavgiftens storlek alltid uppmärksammas, att de små inkomsttagarna äro synnerligen talrika. Inom kommitténs lägsta avgiftsklass, med mindre än 800 kronors inkomst, falla ej mindre än 881,600 män samt 1,246,700 kvinnor eller 82,2 % av hela befolkningen, under förutsättning av en förmögenhetsgräns av

6,000 kronor. Under samma förutsättning omfattar klassen 800—1,199 kronor 242,700 män och 49,000 kvinnor eller 11,3 % samt klassen 1,200 kronor och därutöver allenast 149,600 män och 18,500 kvinnor eller 6,5 %. Även om dessa siffror få anses ganska approximativt beräknade, utvisa de i allt fall otvetydigt, att en avsevärd förhöjning av pensionsavgifterna utöver kommitténs förslag ej är för närvarande tillräddig. Under allvarligt övervägande har varit, huruvida en förhöjning av grundavgiften till 4 kronor kunde ifrågasättas, varvid de bägge högsta inkomstklasserna skulle åläggas avgifter om 9 och 14 (eventuellt 15) kronor. Jag anser dock, att man för närvarande icke vågar gå längre än till en grundavgift av 3 kronor, varvid övriga avgifter lämpligen böra, i anslutning till kommitténs förslag, sättas till respektive 8 och 13 kronor.

Jag uppmärksammar härvid att, på sätt förut antytts, genom de sålunda föreslagna avgifterna i allt fall *större* del av försäkringen skulle bestridas med personliga avgifter än i något annat land tillämpats: i *Australien* 0, i *Danmark* 0, i *England* knappt 20 %, i *Frankrike* knappt 33 %, i *Tyskland* omkring 40 %, enligt *kommittéförslaget* knappt 40 % och enligt *mitt förslag* omkring 45 %. Endast *Raab'ska* och *norska förslagen* förutsätta möjligheten av att lägga så godt som hela bördan på avgifter eller att, så att säga, i huvudsak överflytta motsvarande fattigvårdskostnad på arbetarna och deras vederlikar själva.

Särskilt har vid avgiftsbestämningen måst tagas hänsyn till det ofta förekommande fallet av ansvarighet för andras avgifter (mans för hustru, föräldrars för barn) samt den stora svårigheten av att i en folkförsäkring uppdelas pensionsavgiften i veckoavgifter såsom skett i Tyskland.

I vilken utsträckning, som dessa avgifter komma att inflyta, och huru stor restantieprocenten inom de olika avgiftsklasserna kan visa sig bliva, undandrar sig varje i förväg gjord beräkning. Försiktigheten bjuder också att under sådana förhållanden åtnöjas med en ringa höjning. Visar det sig, att uppbörden av pensionsavgifterna förlöper tillfredsställande och att avgifterna icke kännas alltför tryckande, kan en ytterligare höjning ske utan större svårighet; däremot innebure det ett svårt slag för försäkringen, om större svårigheter visade sig möta för en normal inbetalning. Allt talar således för försiktighet vid ifrågasättande jämkning av grundavgiften.

**Inkomst-
klasser.**

Under övervägande har varit, huruvida en förändring av klassindelningen borde äga rum och därav påkallad jämkning av avgifterna ske.

I sådant hänseende har av *kommerskollegium*, på sätt förut erinrats, *Kommerskollegium*. förslagits, att kommitténs lägsta klass borde delas i tvänne med 500 kronors inkomst såsom gräns. Samma yrkande har jämväl gjorts från andra håll, med avseende varå hänvisas till den detta protokoll bilagda redogörelsen för de avgivna yttrandena. (Bilaga E.) Emellertid kan mot en dylik uppdelning invändas, att varje ytterligare uppdelning av de avgiftspliktiga försvårar debitering och indrivning, att särskilt en uppdelning av den lägsta klassen skulle vålla taxeringsmyndigheterna, som i allt fall erhålla ett icke så alldeles obetydligt tillskott i arbete genom pensionsförsäkringens genomförande, ännu mera ökat arbete, att det dessutom även i övrigt är önskvärt, att försäkringen vid dess första tillämpning icke måtte bli va alltför invecklad och att inkomstgränserna bli va bestämda i anslutning till de i gällande inkomstskatteförordningar förekommande gränser.

Av de båda inkomststreck, vilka av kommittén föreslagits till avgränsande av avgiftsklasserna, 800 kronor och 1,200 kronor, motsvarar det förra den undre gränsen i förordningen om inkomst- och förmögenhetsskatt, enligt vilken, som bekant, skyldighet att deklarerat för dylik skatt inträder för den, vars inkomst uppgår till 800 kronor, medan åter 1,200-kronors-strecket bland inkomsttagarna över 800 kronor avskiljer de grupper, som på grund av vistelse å dyrare orter, högre levnadsstandard o. s. v. måste anses äga ett behov av större pension. Detta belopp, 1,200 kronor, förekommer i inkomstskatteförordningen bland dess taxeringsgränser och äger således praktisk betydelse jämväl för taxeringen till inkomstskatt — allt förhållanden, som underlätta taxeringsmyndigheternas arbete med pensionsförsäkringen. Enligt de av kommittén verkställda beräkningarna skulle inom den lägsta inkomstklassen under 800 kronor falla, bland andra, småbönder, statare, torpare, »hemmavarande barn och mågar», jordbruksarbetare, vissa manliga och de flesta kvinnliga arbetare på landsbygden, tjänare ävensom de allra flesta hustrur. Den mellersta inkomstklassen om 800—1,199 kronors inkomst torde komma att omfatta, bland andra, de flesta manliga industriarbetare ävensom en del andra mindre löntagare i industri och handel samt mindre självförsörjare, såväl i stad som på landet. Till den tredje inkomstklassen, 1,200 kronor och därutöver, skulle således höra, bland andra, de högst avlönade yrkesarbetarna, övriga löntagare i enskildas tjänst samt självförsörjare. Härav synes också framgå, att klassindelningen enligt kommitténs förslag har goda skäl för sig, låt vara, att varje klassindelning i förevarande avseende måste bli ganska godtycklig. I den mån försäkringen kommit i full gång och erfarenheter vunnits, torde ej

heller de svårigheter, som nu synas möta mot en förändrad klassindelning, bli oöfvervinneliga, i den mån en ändring av dem befinnes önskvärd.

Särskilt har också varit under öfvervägande, huruvida man icke borde tillägga en högre avgiftsklass, t. ex. vid 2,000 eller 3,000-kronors-strecket. Men utom de förut berörda olägenheterna av en ökning av klassantalet, har det befunnits, att denna klass skulle omfatta ett sådant fåtal personer, att en uppdelning härutinnan saknar större praktisk betydelse.

Den av mig här föreslagna förhöjningen av pensionsavgifterna medför en allmän ökning av pensionen med 15 kronor. Efter kommittéförslaget bliva pensionerna, efter 50-årig inbetalning av pensionsavgifter å 2, 7 och 12 kronor, respektive 30, 105 och 180 kronor för män och respektive 23, 80,50 och 138 kronor för kvinnor; medan enligt de nu föreslagna pensionsavgifterna pensionerna, efter 30 procent av de inbetalda avgifterna, *uppgå till respektive 45, 120 och 195 kronor.*

I följd av det anförda hemställer jag,

att förevarande § måtte erhålla följande lydelse:

4 §.

Beloppet av den pensionsavgift, som skall för envar avgiftspliktig erläggas, utgör för varje år tre kronor samt därutöver för den, i vilkens taxering under året enligt gällande förordning om inkomst- och förmögenhetsskatt ingår inkomst av minst 800 kronor:

a) om inkomsten ej uppgår till 1,200 kronor, fem kronor;

b) om inkomsten uppgår till 1,200 kronor eller mera, tio kronor.

5 §.

5 § innehåller bestämmelser om dem, som skola undantagas från avgiftsplikt. I sådant avseende är först stadgat, att pensionsavgift ej skall för någon erläggas före det år, under vilket han fyller sexton år. Åldersgränsen är vald med hänsyn därtill, att den föräldrar lagligen åliggande ovillkorliga försörjningsplikten gentemot barnen upphör, när dessa fyllt femton år, den ålder, då de anses kunna börja försörja sig själva. Genom att föreskriva en så låg inträdesålder som skett, har möjlighet blivit beredd att beräkna pensionsbeloppet efter den för de försäkrade relativt förmånliga procent, som anges i 6 §.

Enär för den, som erlagt pensionsavgifter, rätt till pension inträder, då han blir till arbete varaktigt oförmögen eller fyller sextiosju år, ligger

det i sakens natur, att erläggande av pensionsavgifter skall upphöra, så snart någon av angivna förutsättningar föreligger.

Mot förslaget i dessa delar hava anmärkningar i flera avseenden framställts.

Så har den undre åldersgränsen, 16 år, för skyldighet att erlägga pensionsavgift av *Kungl. Maj:ts befallningshavande i Gottlands län* befunnits vara så låg, att vederbörande ej skulle förmå gälda beloppen, varjämte svårigheter skulle vållas därav, att särskilda förteckningar skulle erfordras över dessa avgiftspliktiga, vilka ej påföras mantalspenningar.

Ålders-
gränser.

Den föreslagna undre åldersgränsen överensstämmer nära med vad i allmänhet i *utlandet* genomförts eller föreslagits. Så utgör denna gräns i den tyska ålderdoms- och invaliditetsförsäkringen, liksom i den engelska sjuk- och invaliditetsförsäkringen samt enligt de nederländska och norska förslagen, 16 år; enligt det österrikiska förslaget 15 år; i den franska ålderdomspensioneringen förefinnes icke någon nedre åldersgräns.

Det torde knappast heller här i landet behöva befaras, att större svårigheter skola möta att av de yngsta årsklasserna i försäkringen utfå den årsavgift av 3 kronor, som för dem skulle bliva den normala. De minderåriga, som redan erhållit arbete utom hemmet, äga säkerligen som regel en kontant lön, som sätter dem i stånd att själva bestrida sina avgifter; för dem åter, som äro kvar i hemmet, måste visserligen avgiften erläggas av föräldrarna, men detta framstår såsom helt naturligt, då dessa tillgodogöra sig den arbetskraft, barnen i allt fall vid denna ålder kunna prestera.

Att arbetet med debitering och uppbörd ökas genom att ålägga ifrågavarande minderåriga avgiftsplikt är självfallet, men bör icke i och för sig få utgöra motiv för deras undantagande.

Tillräckliga skäl synas mig alltså icke vara anförda för en höjning av den undre åldersgränsen. Och ett starkt skäl mot en sådan höjning anför kommittén, då den framhåller, att det är genom att föreskriva en så låg inträdesålder, som möjlighet beretts att beräkna pensionsbeloppet efter den för de försäkrade relativt förmånliga procent, som föreslagits.

I fråga om den övre åldersgränsen har jag tidigare i annat sammanhang uttalat mig.

Några mera formella anmärkningar beträffande stadgandet om nämnda åldergräns hava också gjorts i de avgivna yttrandena. Så har *riksförsäkringsanstalten* erinrat, att såsom förevarande stadgande är av-

fattat, taxeringsnämnderna måste i längderna uppföra även en del av dem, som under året fylla 67 år, samt att det kommer att bero på, när uppbördsstämman hålles, om en sålunda i längden uppförd försäkrad skall erlägga avgift. Tvekan kan vidare under vissa omständigheter uppstå, huruvida avgift skall erläggas. Jämväl *Kungl Maj:ts befallningshavande i Gävleborgs län* har funnit detta stadgande otydligt.

Då de gjorda anmärkningarna synas befogade, har jag på denna punkt företagit en jämkning i förslaget i enlighet med riks-försäkringsanstaltens förslag.

Undantag
från pensio-
neringen
för stats-
tjänare.

Från avgiftsskyldighet har kommittén vidare undantagit dels den, som ej är här i riket mantalsskriven, dels ock ordinarie innehavare av statstjänst jämte deras hustrur, och anför kommittén i sistnämnda avseende följande:

»Det är, såsom redan nya arbetareförsäkringskommittén i sitt betänkande erinrat, tydligt, att om den säkerhet i ekonomiskt hänseende, vars vinnande är det egentliga ändamålet med försäkringen, redan på annat sätt är någon beredd, ej vidare skäl äro för handen att inbegripa sådan person under försäkringen. Af denna grund har kommittén ansett ordinarie innehavare av statstjänst och deras hustrur, för vilkas pensionering torde vara på tillfredsställande sätt sörjt, böra undantagas från försäkringen. Motsvarande förmåner äro i stor utsträckning beredda personer med anställning i annan statstjänst eller i kommunal eller enskild tjänst, och många pensionsinrättningar och lifränteanstalter erbjuda utan tvivel sina medlemmar full säkerhet för den dem tillförsäkrade pension. Kommittén har fördenskull föreslagit, att personer, vilka på angivet sätt äro tillförsäkrade pension, må kunna av Kungl. Maj:t fritagas från avgiftsplikt. Att i lagen införa detaljerade föreskrifter om de villkor, som för dylikt fritagande böra uppställas, har icke synts lämpligt, utan bör dylikt fritagande bero på prövning i varje särskilt fall. — Att befrielsen kommer att avse icke viss person utan alla medlemmar i pensionsinrättning, livränteanstalt o. s. v., lärer väl i regel bliva fallet.»

Då det synes mig lämpligt, att de kategorier statstjänare, vilka man närmast vill undantaga från lagens tillämpning, varda däri uttryckligen angivna, synes en jämkning i sådant syfte av lagen vara önskvärd. På grund av sista stycket i §:n blir Kungl. Maj:t i tillfälle att ytterligare efter omständigheterna undantaga statstjänare — t. ex. sådan extra personal, som, i enlighet med nu föreliggande härom väckt förslag eller eljest, kan varda tillerkänd pensionsrätt.

**Undanta-
gande från
försäkrin-
gen av per-
soner med
viss för-
mögenhet.**

Vidkommande härefter den synnerligen kinkiga frågan om undantagande från avgiftspensioneringen av personer med viss förmögenhet har kommittén, som i sitt förslag undantagit den, i vilkens taxering under året inberäknas förmögenhet av minst 6,000 kronor, jämte hustrur till sålunda undantagna, anfört, att personer i dylik ekonomisk ställning kunna anses tryggade mot att vid förlust av arbetsförmågan nödgas anlita fattigvården eller anhöriga. Och kostnaden för försäkringen skulle, såsom kommittén uppvisar, icke obetydligt minskas genom avskiljande av denna befolkningsgrupp, som beräknas uppgå till 218,600 personer, varav 122,400 män, 80,800 hustrur och 15,400 ogifta kvinnor. Personer med förmögenhet tillhöra nämligen i regel äldre åldersgrupper. Under tidigare år komma dessa personer sålunda vanligen att under längre eller kortare tid tillhöra försäkringen och inbetala sina avgifter i stadgad ordning. Men då dylika vid yngre år erlagda avgifter hava ett större värde än avgifter, som betalas vid äldre år, inses lätt, att genom förmögenhetsgränsens införande och därav följande, först vid äldre år inträdande uteslutning ur försäkringen av ett betydande antal personer en vinst måste uppstå, som kommer alla de övriga i försäkringen kvarstannande till godo. Därest de här berörda personerna skulle ålagts avgiftsplikt, även sedan de kommit i besittning av en förmögenhet till angivet belopp, och således någon förmögenhetsgräns ej införts i försäkringen, skulle deras pensioner hava kommit att helt svara mot värdet av deras under hela försäkringstiden erlagda avgifter. Men genom den nu föreslagna gränsen blir beloppet av den pension, som utbetalas till den på grund av förmögenhetsbesittning under äldre år ur försäkringen uteslutne, mindre än vad som motsvarar de av honom inbetalade avgifternas värde. Det är tydligt, att härigenom en vinst för försäkringen uppkommer. Betydelsen ur ekonomisk synpunkt av förmögenhetsgränsen belyses närmare av de i Del II, sid. 172, meddelade siffror, av vilka framgår, att ett borttagande av denna gräns skulle nödvändiggöra en sänkning av den på grund av erlagda avgifter utgående pensionens belopp för män från 30 till 28¹/₂ % och för kvinnor från 23 till 22¹/₂ % av de inbetalda avgifternas summa (jfr sid. 69), varjämte det för den nuvarande generationens medtagande i försäkringen erforderliga kapitalet (utöver arbetarförsäkringsfonden) skulle ökas från 9 till 16 miljoner kronor. Dessutom skulle fonden komma att växa med omkring 10 %.

Mot förslaget i nu förevarande del hava anmärkningar från många håll riktats.

Så framhåller *kommerskollegium*, att den omständigheten, att upptagandet i försäkringen av en viss samhällsgrupp kommer att höja kostnaderna för försäkringens genomförande, icke i en lagstiftning av förevarande slag kan vara av avgörande be-

tydelse, därest icke — såsom i fråga om innehavare av ordinarie statstjänst — ett direkt behov av det genom lagstiftningen åsyftade skyddet icke föreligger. Bland de undantagna finnes säkerligen många, vilkas läge voro allt annat än tryggt i ekonomiskt avseende. Vidare vore det oegentligt, att lagstiftningen befriade personer med viss förmögenhet från avgiftsplikt, men ålade det allmänna att till samma personer betala pensionstillägg, i vissa fall även om de alltjämt vore i orubbad besittning av den förmögenhet, som föranlett undantagandet från avgiftsplikt. Om, framhåller kollegium, en gift man med kapital om 6,000 kronor blir invalid, äger han, under förutsättning av 5 % avkastning å kapitalet, rätt till ett årligt pensionstillägg av 75 kronor; blir även hustrun invalid, äger hon uppbära ett pensionstillägg av 50 kronor. Kollegium erinrar slutligen, att spörsmålet i fråga ytterst bottnar uti den i förslaget hävdade principen, att varje försäkrad skall, oberoende av behovet, äga erhålla en mot det försäkringstekniska värdet av hans inbetalningar svarande avgiftspension. Fastålles däremot, som kollegium föreslår, grundsatsen, att pensionsrätt icke tillkommer den, som äger en viss årlig inkomst, finnes icke heller anledning att från avgiftsplikt utesluta personer med viss förmögenhet. Kollegium hemställer därför, att förevarande bestämmelse måtte utgå.

Till samma resultat kommer *riksförsäkringsanstalten*, ehuru från en principiellt alldeles motsatt ståndpunkt. Den framhåller nämligen, att förslaget innebär, att de, som icke komma upp till ett kapital på 6,000 kronor, få sina försäkringar höjda på bekostnad av dem, som nått angivna gräns. Det kunde emellertid ifrågasättas, om de senare framför andra medborgare i en god ekonomisk ställning borde lämna något särskilt bidrag till andras pensioner.

För förmögenhetsgränsens borttagande hava uttalanden gjorts jämväl av *Kungl. Maj:ts befallningshavande i Södermanlands och Gävleborgs län* samt av flera kommuner.

*Departements-
chefen.*

Såsom förut erinrats, är det väsentligen kostnadsskäl, som föranlett kommittén att för avgiftsskyldigheten uppdraga en övre förmögenhetsgräns. Den kostnadsökning, som sloandet av denna gräns beräknats medföra, har ovan angivits efter kommittébetänkandet. Lämnas kostnadsfrågan åsido, är det emellertid påtagligt, att de skäl, som anförts emot kommitténs förslag uti ifrågavarande avseende, äga berättigande. Det bör dock alltid uppmärksammas, att de, som sålunda uteslutas, äro delaktiga av försäkringen i samma mån som andra, i den mån de komma i nöd, därigenom att de — vilket icke allestädes tillräckligt uppmärksammas — alltid äro berättigade att i sinom tid erhålla den pension enligt 6 §, vartill de erlagda avgifterna, under den tid de haft en förmögenhet under 6,000 kronor, berättiga dem, jämte *pensionstillägg* enligt samma villkor som för övriga försäkrade.

På det att kostnaderna för försäkringen icke skola bli alltför stora, synes mig önskvärt att i förevarande avseende bibehålla kommitténs förslag. Då jag, på sätt under 6 § närmare skall omförmälas, ansett påkallat att för vissa fall inom försäkringen upptaga särskilda pensions- tillägg för barn, samt avgiftspensionen satts till lika procent för man

och kvinna, allt utvidgningar av kommitténs förslag, som draga icke oväsentliga kostnader, har jag icke ansett mig jämväl för nu förevarande syfte, förmögenhetsgränsens borttagande, kunna påkalla mellankomst från det allmänna utöver vad förslaget eljest upptager. Ty uppmärksammas måste, att det knappast kan vara lämpligt att för borttagande av förmögenhetsgränsen nedsätta den ändå knappa procenten av avgiftspensionen. Varje nedsättning av pensionen under 30 % av de inbetalda avgifternas sammanlagda belopp innebär en försämring av hela försäkringen, som jag måste finna olämplig. För den nuvarande generationen blir den samlade arbetarförsäkringsfonden, om förmögenhetsgränsen borttages, än mera otillräcklig och än avsevärdare restriktioner måste i följd härav ske i övergångsbestämmelserna. På sätt under följande § närmare omförmäles, har den motvikt mot förmögenhetsgränsens borttagande, som kommerskollegium velat söka i en begränsning av rätten till erhållande av avgiftspension, icke funnits böra upptagas.

Slutligen har i detta sammanhang särskild uppmärksamhet måst ägnas åt frågan, huruvida sjöfolket bör ingå i eller undantagas från nu förevarande pensionering. I sådant hänseende har jag först att anmäla, att i inkomna skrifter från Sveriges fartygsbefälsförening, ångfartygsbefälhavaresällskapet i Stockholm, Stockholms styrmansförening, Göteborgs fartygsbefälhavareförening, svenska maskinbefälsförbundet och Sundsvalls ångbåtsbefälhavareförening yrkanden framkommit om sjömanskårens undantagande från den allmänna folkförsäkringen och inrättande av en särskild sjömanspensionering.

**Sjöfolkets
ingående
under för-
säkringen.**

Av dessa yttranden meddelas här det huvudsakliga innehållet av ångfartygsbefälhavaresällskapets i Stockholm och Göteborgs fartygsbefälhavareförenings yttranden, såsom framhållande de synpunkter, som i denna fråga torde hysas av flertalet sammanslutningar på området, medan jag beträffande de övriga inkomna yttrandena i denna fråga hänvisar till handlingarna.

Så yttrar ångfartygsbefälhavaresällskapet i Stockholm:

Sällskapet kan icke underlåta att först och främst på det varmaste betona, att det synes sällskapet vara en tanke av storslagen natur att försöka realisera en allmän pensionsförsäkring, omfattande hela landets invånare med vissa undantag, såsom ordinarie innehavare av statstjänst etc. Grundlinjerna och de bärande principerna i det storslagna förslaget vill således sällskapet icke försumma att giva sitt största erkännande.

*Avgivna
yttranden.*

Särskilt har det syntts sällskapet, som om kombinationen av ålderdoms- och invaliditetspensioneringen vore lyckligt funnen, och då härtill lägges, att ålderdomsförsäkringskommittén jämväl håller på med utarbetande av förslag, beträffande revision av gällande lagstiftning rörande ersättning för skada till följd av olycksfall i arbete,

och att den ovannämnda kommittén synes hava tagit i övervägande, huruvida den hos sjöfolket starkt framträdande olycksfallsfrekvensen borde giva anledning till särskilda lagstiftningsåtgärder, så finner sällskapet tillfället vara mycket lägligt att på det kraftigaste framhålla nödvändigheten av att särskilda lagstiftningsåtgärder rörande sjöfolket härvidlag måtte komma till stånd.

Vad beträffar ålderdomsförsäkringskommitténs förslag ur försäkringstekniska synpunkter, så har sällskapet givetvis saknat förutsättningar och framför allt tid att kunna bedöma dessa synpunkter. Dock har sällskapet kommit till den bestämda uppfattning, att respektive kommuner i riket skulle få en hel del svårigheter vid pensionsavgifternas inkasserande från sjöfolket, enär en icke obetydlig kontingent av detta yrkes utövare äro under avsevärt långa tidsperioder frånvarande från fosterlandet och därjämte ofta flytta från ett fartyg till ett annat, vadan deras vistelseort således för det mesta torde vara okänd av de kommuner, där de en gång varit mantalsskrivna.

Vidare måste sällskapet nu liksom vid föregående tillfällen absolut fasthålla vid sin alltfjämt stabila åsikt, som understötts såväl av flera kommittéer som ock av myndigheter, vilka haft att uttala sig därom, att sjömännens pensionsålder — till följd av dels yrkets särskilt krävande och slitande natur, dels att sjömanskåren lever under andra omständigheter än den övriga allmänheten — borde begränsas till allra högst sextio år, och om möjligt ändå något tidigare åldersgräns för manskapsgraden.

Kommerskollegii befattning med sjömanspensioneringsfrågan och i samband härmed stående frågor ger tyvärr icke stort hopp om synnerligt understöd från det hållet. I kollegii senaste underdåniga skrivelse i denna sak av den 31 dec. 1912 till Eders Kungl. Maj:t framhåller kollegium i ingressen: »att *historiska och andra skäl* synas tala för en sådan anordning, att sjömanspensioneringen organiseras för sig, utan samband med den allmänna pensionsförsäkringen.» Men strax efter bortelimerar kollegium dessa *vägande* inledningsord med att påstå, »att denna frågas hittillsvarande utveckling i vårt land dock synes bestämt tala emot en sådan utbrytning».

Om man utgår från den i juni 1911 av kollegium utsända cirkulärskrivelsen till alla fartygsbefälhavare i svenska handelsflottan såsom bakgrund, förefaller det sällskapet, som om det icke kunde spåras någon logisk konsekvens eller harmoni mellan denna cirkulärskrivelse och här ovan refererade påstående av kollegium. Ifrågasvarande cirkulärskrivelse innehåller följande kärnpunkt: »Genom beslut den 7 sistlidne mars har kungl. kommerskollegium gått i författning om verkställandet av en undersökning angående sjömansyrket. Denna undersökning, vilken länge varit av behovet påkallad, åsyftar att giva en så fullständig och verklighetstrogen bild som möjligt av de villkor, varunder den svenske sjömannen arbetar, och att speciellt beträffande de *missförhållanden*, som uppgivits vara rådande inom bemälda yrke, förebringa en ingående och opartisk utredning, vilken utredning sedermera kunde tjäna till ledning för eventuella lagstiftnings- eller andra åtgärder». Detta är ju mycket vackra ord om behovet och nyttan, men gäller det verkligen — synes det Sällskapet — att komma från ord till handling. Visserligen ställer kollegium sig icke absolut emot sjöfolkets utbrytning från det allmänna pensionsförslaget, men har dock tagit en svävande och alternativ ståndpunkt i denna fråga.

Sällskapet har emellertid kommit till den fasta övertygelsen, att hela rikets sjöfolk i *stort sett* obetingat önskar en utbrytning ur den allmänna ålderdoms- och invaliditetsförsäkringen, vilken innehåller ganska få och i vart fall illusoriska ljuspunkter för sjömanskåren, och att sjöfolket fortfarande lever på hoppet, att sjömanspensioneringen måtte lösas såsom en separat fråga och snarast möjligt.

Sällskapet har förvisso icke förbisett, att hela den stora kontingent av sjömän — både befäl, underbefäl och manskap — som är sysselsatt i den inrikes sjöfarten

hitintills icke kommit i åtnjutande av någon som helst pension från handelsflottans pensionsanstalt, ej heller gratial eller understöd från sjömanshusen. På grund härav har det från en del håll vid diskussionens tidigare stadium framkastats den tanken, att en utbrytning från det allmänna pensionsförslaget skulle medföra en förlust för hela vår stora kategori av inrikes gående sjöfolk. Det kan ju icke bestridas, att vid första påseende ett sådant argument har fog för sig.

Men vid närmare och djupare granskning av förslaget och vid fortsatt diskussion härom har sällskapet funnit, att den förlust, som de inrikes gående sjömännen skulle göra, till följd av en utbrytning från det allmänna förslaget, i själva verket bleve mer eller mindre imaginär.

Ty dels har sällskapet kommit till den uppfattning, att den allmänna försäkringen icke nämnvärt torde influera på vår nuvarande sjömansgeneration, och dels har sällskapet dristat sig hysa den säkra förvissning, att *hela* vårt sjöfolk i handelsflottan måtte inbegripas i en eventuell och relativt snar lösning av den separata sjömanspensioneringen.

Ålderdomsförsäkringskommittén har visserligen i dess speciella motiverings § 1 fastslagit försäkringens karaktär av *obligatorisk*, statsunderstödd folkförsäkring.

Det var särskilt på grund av denna — som det först syntes — *tvångsförsäkring*, som det under den preliminära diskussionen vid sällskapets första sammanträde restes tvivel om, huruvida det skulle lyckas att få sjömännen utbrutna. Men att detta kan låta sig göra, har sällskapet nu funnit av § 5 mom. 3 i ålderdomsförsäkringskommitténs själva lagförslag, som säger: »I övrigt ankommer på Konungens prövning, huruvida och under vilka villkor personer, som på grund av anställning i allmän eller enskild tjänst, eller såsom medlemmar av pensionsinrättning etc. må undantagas från avgiftsplikt enligt denna lag».

På grund av allt vad som här anförts, dristar sig sällskapet att i underdånighet anhålla, att det tacktes Eders Kungl. Maj:t att taga i övervägande, huruvida icke särskilt sakkunnige i sjömanspensioneringsfrågan omedelbart kunde utses att biträda eller gå till handa vid den beredning och omredigering av det allmänna pensionsförslaget, som, enligt vad sällskapet tror sig veta, regeringen med det snaraste kommer att effektuera, och att dessa sakkunnige därjämte finge i uppdrag att framlägga förslag till åtgärder i och för en särskild sjömanspensionering. Detta behöver förvisso icke taga synnerligen lång tid i anspråk, alldenstund så gedigna förarbeten och utredningar redan föreligga i denna fråga.

Sällskapet vill i detta sammanhang icke underlåta att i underdånighet framhålla några viktiga synpunkter till belysande av sjömanspensioneringsfrågans effektiva och rationella lösning.

Sällskapet har redan förut i denna sin underdåniga skrivelse hävdadt, att *allt* svenskt sjöfolk, således jämväl det i inrikes fart sysselsatta, måtte inbegripas i den speciella sjömanspensioneringen. Givetvis måste dessa då också, i likhet med de utrikes seglande sjömännen, obligatoriskt erlägga samma hyres- eller s. k. plåtagifter till sjömanshusen.

Men därjämte har det synts sällskapet icke vara mer än billigt, att staten själv övertog alla sådana förvaltningskostnader vid sjömanshusen, vilka icke direkt äro att hänföra till understödsverksamheten. Kommerskollegium gjorde för några få år sedan — vilket framgår av dess underdåniga skrivelse av den 2 augusti 1912 — en utredning om, huru stor del värnpliktsärendena utgjorde av sjömanshusens hela arbetsbörda, och kom därvid till det resultat, att dessa slags ärenden utgjorde minst hälften av sjömanshusens presterade arbeten. Då emellertid även en stor del av

sjömanshusens övriga verksamhet är för statens eller det allmännas bästa, och icke av någon direkt nytta eller fördel för själva sjöfolket, så förefaller det sällskapet, som om sjömanshusen med rätta borde måhända förvandlas till statsinstitutioner, eller åtminstone i varje fall att deras förvaltningskostnader bestredes av allmänna medel.

Genom en sådan — som det synes sjöfolket — fullt berättigad och rättvis anordning skulle såväl fonderna som redarnas tonavgifter och sjöfolkets hyresavgifter befrias från att deltaga i förvaltningskostnaderna och i stället användas till en effektiv sjömanspensionering. Om därjämte den vid förra årets riksdag av herrar Indebetou, Ödman och Lithander väckt motionen, angående önskvärdheten och billigheten av en rättvisare beräkning av den från tullmedlen årligen utgående s. k. föringsersättningen till handelsflottans pensionsanstalt, kunde inom närmaste framtiden lösas på ett lyckligt sätt, oavsett vilket skeppsmätningssystem som blir fastslaget, så torde möjligheter icke saknas att snart nog få till stånd en rationell lösning av hela sjömanspensioneringsfrågan; dock alltid under förutsättning att det årliga bidraget från handels- och sjöfartsfonden, ävensom det årliga statsanslaget av allmänna medel, allt framgent utanordnas till handelsflottans pensionsanstalt.

Sällskapet har i dagarna erfarit, att regeringen i Norge nyligen framlagt förslag om statspension för norska sjömän. Pensionen skulle enligt deras reglemente utgöra 300 kr. per år, men under särskilda omständigheter stiga till 450 kr. Här är dessutom att märka, att detta förslag avser *enbart* statspension, utan något som helst tillskott från de pensionsberättigade själva eller från institutioner eller andra.

Slutligen kan sällskapet icke underlåta att för Eders Kungl. Maj:t i underdånighet framhålla det utmärkta sätt, på vilket den franska handelsflottans sjömanspensionering är ordnad.

I Frankrike organiseras handelsflottans sjömän av alla grader såsom en *särskild* kår. Denna organisation baserar sig på den gamla franska sjömansinskrivningen eller den s. k. »l'inscription maritime», vilken, som bekant, ursprungligen härleder sig ända från Ludvig XIV:s berömda finans-, handels- och sjöminister Colbert. Denna »l'inscription maritime» är det äldsta företag i folkpensioneringssyfte, som världen känner. Pensionerna till de franska kofferdissjömännen utgå med följande — i jämförelse med våra förhållanden — lysande belopp: för vanliga sjömän inom manskapsgraden minimum 360, maximum 550 francs; för skutskeppare 400—624 francs; för sjömansänkor 280 francs jämte dessutom 48 francs för varje minderårigt barn; och slutligen för övermaskinister och kaptener från 1,000 till 1,370 francs.

Dessa siffror voro publicerade i franska tidningar år 1907; och med de stora fonder, som finnas i den franska sjömanspensioneringen, torde ovannämnda belopp icke hava minskats.

Göteborgs fartygsbefälhavareförening yttrar:

Genom nädig remiss den 22 november 1909 uppdrogs åt ålderdomsförsäkringskommittén att vid sina arbeten taga under övervägande ett av kommitténs för utredning angående förbättrat pensioneringssätt för sjömän den 15 november 1904 avgivet förslag, såvitt det avsåge ålderdoms- och invaliditetsförsäkring. På vissa i betänkandet anförda grunder anser ålderdomsförsäkringskommittén emellertid, att den icke funnit några skäl tala för att för sjömannens yrkesgrupp åvägabringa en annorlunda ordnad försäkring, än för andra av försäkringen omfattande grupper. Den pensionering, som sjöfolket, i likhet med andra yrkesklasser, sålunda skulle bli delaktig utav, är emellertid av den beskaffenheten, att den kommer att bli till föga verkligt gagn för den pensionsbehövande sjömannen.

Vad först angår den av kommittén föreslagna åldern, 67 år, då avgiftspensionen skulle utfalla, så är denna ålder för hög, när det gäller en yrkesklass, där arbetsoförmåga som regel inträffar vid 55 å 60 års ålder. En pension bör ju utfalla snarast möjligt efter det förmågan att försörja sig i yrket upphör. Då det nu kan påvisas, att inom sjöfolkets yrken arbetsinvaliditeten inträffar vid en tidigare ålder, än vad som i allmänhet är förhållandet i fråga om arbetstagare i land, så bör härav följä, att sjöfolkets pensionering även bör träda i verksamhet vid en tidigare ålder.

Sjöfolket torde härvidlag närmast vara att jämställa med vissa yrkesgrupper i land, i det allmännas tjänst, såsom en del järnvägsfolk, manskapet och större delen av befälet vid armén och flottan, brandkåren m. fl., där tjänstbarheten anses upphöra och pensioneringen börjar vid en tidigare ålder, än vad som för befattningshavare i allmänhet är gällande.

Vid den av rikets ständer år 1862—63 upprättade handelsflottans pensionsanstalt är pensionsåldern satt till 55 år; denna pensionsålder uttalade man sig även för vid det bekanta sjöfartsmötet i Nässjö år 1895. Enligt sjömanspensioneringskommittébetänkandet av år 1904 skulle pensionerna utfalla vid 60 år; en senare ålder än den sistnämnda bör över huvud ej ifrågakomma.

Vad pensionsbeloppens storlek angår, så äro dessa enligt ålderdomsförsäkringskommitténs förslag betydligt lägre, än vad man eljest förväntat sig vid en sjömanspensionering. De högsta pensionsbeloppen inom de tre olika inkomstklasserna utgöra respektive 180, 105 och 30 kronor, samt förutsätta, att pensionsavgifterna inbetalats under en tidrymd av 50 år. I sjömanspensioneringskommittébetänkandet äro pensionsbeloppen som medeltal upptagna till respektive 600, 355 och 214 kronor för sjökaptenen (övermaskinister), styrmän (maskinister) och det egentliga sjöfolket, varvid man tänkt sig, att pensionsavgifterna erlagts till 55 års ålder och under antagande av en medelseglations tid av 8 månader pr år. Tillämpat på sjöfartsförhållandena nu, då medelseglations tiden pr år är längre samt sjöfolkets hyror större än för tio år sedan, komme nyssnämnda belopp icke obetydligt att ökas.

En jämförelse mellan de sistnämnda pensionssiffrorna och de ur ålderdomspensioneringskommittébetänkandet härledda visar — då därjämte hänsyn tages till att de förstnämnda lägre pensionerna skulle utfalla först vid 67 år, men de senare högre vid 60 år — huru ytterst ogynnsamt pensioneringen av sjöfolket skulle gestalta sig enligt ålderdomsförsäkringskommitténs förslag.

Avgiftspensionernas låga belopp i ålderdomsförsäkringskommittébetänkandet äro ju en följd av de föreslagna, ringa årliga pensionsavgifterna samt delvis även av det relativt stora antalet åldringar här i landet. Kommitterade framhålla själva, att den lägsta föreslagna pensionsavgiften understiger alla de motsvarande avgifter, som förekomma eller äro föreslagna i andra land. Skälet för dessa låga avgifter har kommittén i första rummet angivit vara det, att dessa avgifter icke bleve större, än som svarar emot den ringa ekonomiska bärkraft hos större delen av de befolkningslager, som drabbas av avgiftsplikten.

Detta resonemang träffar i allmänhet icke in på sjöfolket. En sjöman i tjänst har som regel fri kost och logi ombord, och är denna förmån, särskilt då det gäller den delen av kåren, som icke har någon försörjningsplikt gent emot personer i land, så betydande i jämförelse med en yrkesarbetare anställd i land med samma kontanta avlöning, att sjömannen bör kunna avsätta en procentvis större del av sin avlöning till pensioneringen än icke-sjömannen. Då det är under de yngre åren, som procentvis högre avgifter kunna uttagas, så böra dessa inbetalningar bliva särdeles gynnsamma vid beräkandet av ålderdomspensioneringens storlek.

Det i kommittébetänkandet upptagna pensionstillägget av allmänna medel, vilket enligt förslaget skulle utgå till personer, som äro till arbete varaktigt oförmögna och vilkas årsinkomster understiga ett visst belopp, har från flera håll betecknats som otillräckligt för en nödortftig försörjning.

Gäller detta för en arbetsinvalid, som haft sitt hemvist och sysselsättning i land, så blir otillräckligheten än mera i ögonen fallande för en i yrket arbetsoduglig sjöman, som, då han tvingas att lämna sitt yrke, har sämre utsikter att i land bidra till sitt uppehälle än den, som under sina arbetsår där haft sin verksamhet. Det må även framhållas, att, om pensionen härleder sig från egna inbetalade avgifter, denna form för försörjning på ålderdomen blir socialt värdigare, än om uppehållet till sin väsentligaste del skall bestridas genom direkta understöd från stat och kommun.

Många och vägande skäl ha framlagts för behovet av en verksam sjömanspensionering. Kravet på en pensionering har icke blott under en lång följd av år framförts från sjöfolkets sida, utan har även vunnit det största beaktande från annat håll. Särskilt må framhållas det intresse för saken, som riksdagen visade under slutet av 90-talet och vilket resulterade i en skrivelse till Kungl. Maj:t den 11 maj 1900, däri uttalades, att kraftigare åtgärder än hittills borde vidtagas för ett förbättrat pensioneringssätt för sjöfolket samt en fullständig utredning och förslag göras härom, vilket så snart ske kunde borde framläggas för riksdagen. Med fäst avseende på detta riksdagens uttalande kan den lösning, som sjömanspensioneringsfrågan erhållit i ålderdomsförsäkringskommittébetänkandet, icke anses fylla de önskemål, som av riksdagen blivit framhållna, och bör på den grund någon sjömanspensionering i enlighet med detta förslag näppeligen ifrågakomma.

Det sätt för lösningen av sjömanspensioneringen, som ifrågasatts i 1904 års sjömanspensioneringskommittébetänkande, blev, som bekant, utsatt för kritik från olika håll och torde detta vara anledning till att betänkandet icke har blivit föremål för någon kungl. proposition.

Då detta betänkande emellertid till dels innehåller en värdefull utredning i frågan, synes det ligga närmast till hands, att med användande av denna utredning jämte nytt material, som sedan tillkommit, utföra en omarbetning av nyssnämnda förslag i syfte att få en för sjömansyrket på bästa sätt anpassad pensionering till stånd.

Helt säkert komme det att visa sig, att en särskild för sjöfolket ordnad pensionering icke skulle ställa större krav på statskassan och kommunerna, än om denna yrkesgrupp blir delaktig av den allmänna pensioneringen.

*Sjöfolkets
ställning en-
ligt tidigare
förslag.*

Frågan om en särskild pensionering av sjöfolket har, såsom i yttrandena omförmäls, tidigare varit föremål för förslag i vårt land. Äldre arbetarförsäkringskommittén, som den 28 juli 1888 avgav förslag till lag om sjöfolks försäkring för olycksfall i tjänsten samt den 5 december samma år förslag till vissa förändringar i reglementena för sjömanshusen och handelsflottans pensionsanstalt, avstyrkte i ett av kommittén den 5 december 1888 avgivet förslag ifrågasatt borttagande av hyresavgifter och deras utbytande till tvångsavgifter till en särskild pensionering av sjöfolk på den grund, att kommittén ämnade framlägga förslag om en för alla klasser obligatorisk tvångsförsäkring, och en dubbel tvångsförsäkring av sjöfolket ej kunde ifrågasättas. I kommitténs 1889 fram-

lagda förslag till en obligatorisk ålderdomsförsäkring för en var i riket mantalsskriven svensk undersåte förekom ej heller några särskilda stadganden till förmån för sjöfolkets pensionering. På sätt förut omförmäts, blev detta förslag aldrig förelagt Riksdagen.

Jämväl det för 1890 års Riksdag framlagda förslag till förordning angående försäkring för olycksfall i arbetet avsåg icke sjöfolks olycksfallsförsäkring.

Nya arbetarförsäkringskommittén upptog i sitt den 30 mars 1893 avgivna förslag till invaliditetsförsäkring bland dem, som skulle underkastas försäkringen, jämväl besättning å svenska fartyg samt de befälhavare å sådana fartyg, vilkas årslön ej uppginge till 1,800 kronor; och anförde nämnda kommitté i sin motivering till förslaget, att, *då* frågan om en särskild pensionering af sjöfolket fortfarande vore oavgjord, *då* de pensionsanstalter, som för denna yrkesgrupp redan förefunnnes, icke syntes fullt motsvara sitt ändamål och i regel lämnade lägre understöd än dem, som skulle erhållas genom den av kommittén föreslagna försäkringen, och *då* slutligen beredande av större ekonomisk trygghet åt sjöfartsnäringens arbetare vore synnerligen behjärtansvärt, kommittén ansett sig icke böra undantaga dem från försäkringsplikten, utan föreslagit, att samma stadganden skulle gälla för dem som för alla andra emot aflöning hos arbetsgivare anställda personer.

Emellertid framhöll kommerskollegium i sitt över nya arbetarförsäkringskommitténs förslag den 30 oktober 1894 avgivna utlåtande, hurusom det skulle möta de största svårigheter att beträffande personer med så rörligt yrke som sjömännen tillämpa det pensionsmärkessystem, på vilket försäkringen enligt förslaget vilade; och ansåg collegium fördenskull, att sjöfolket borde uteslutas ifrån det ifrågavarande lagförslagets omfattning. Också blev i den kungl. propositionen till 1895 års Riksdag angående försäkring för beredande av pension vid varaktig oförmåga till arbete, på de av kommerskollegium anförda skäl, sjöfolket från den föreslagna försäkringen uteslutet. I motiveringen till propositionen anfördes särskilt, att vad kommitténs förslag innehölle om försäkring av sjöfolk, såväl besättning som befälhavare, icke, innan lämpligare sätt för dess anordnande kunde utfinnas, borde göras till föremål för någon framställning till Riksdagen.

Jämväl i 1898 års kungl. proposition om en invaliditets- och ålderdomsförsäkring var sjöfolket uteslutet.

Efter vid flera av de följande riksdagarna framkomna olika motioner, beslöt 1900 års riksdag i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning, så snart ske kunde, av frågan om ett förbättrat pensioneringssätt

för sjömän och om förslag härom till en blivande riksdag. I anledning härav tillsatte Kungl. Maj:t den 9 november 1900 för ändamålet en särskild kommitté, som den 15 november 1904 avgav ett omfattande betänkande.

Nämnda kommittés förslag upptog:

- 1) lag om försäkring av sjöfolk;
- 2) lag om ändrad lydelse av 17 kapitlet 12 § handelsbalken;
- 3) lag om ändrad lydelse av 105, 368 och 269 §§ sjölagen;
- 4) förnyat nådigt reglemente för handelsflottans pensionsanstalt; varjämte kommittébetänkandet innehåller motiv till nämnda författningsförslag, en statistisk och försäkringsteknisk avdelning m. m.

Huvudprinciperna i kommittébetänkandet framgå av följande kortfattade redogörelse.

Den av kommittén föreslagna försäkringen avser att bereda:

- 1) *sjukhjälp* åt försäkrad, som skadats till följd av under anställning å fartyg timat olycksfall, som medfört väsentlig nedsättning av arbetsförmågan; sjukhjälpen utgår efter 14 dagars karenstid med 1 krona om dagen;
- 2) *livränta* å högst 300 kronor åt försäkrad, om sådant olycksfall medfört för framtiden bestående förlust av eller minskning i arbetsförmågan (invaliditet);
- 3) *begravningshjälp* med 60 kronor, om olycksfallet inom 2 år medfört döden; ävensom, under samma förutsättning,
- 4) *årlig livränta* åt den aflidnes änka och barn (120 kronor åt änka, 60 kronor åt varje minderårigt barn, sammanlagt högst 300 kronor);
- 5) *pension* åt försäkrad, som annorledes än genom olycksfall under anställning å fartyg (efter tjänstgöring under de senaste 6 åren minst 24 månader d. v. s. 3 seglationsår) ådragit sig invaliditet;
- 6) *pension* åt försäkrad, som fyllt 60 år och innehaft anställning å fartyg under minst 160 månader (20 seglationsår);
- 7) *pension* åt änka och minderåriga barn efter avliden pensionstagare under vissa angivna betingelser.

De under 5), 6) och 7) upptagna pensionernas storlek är beroende på den försäkrades lön och anställningstid samt bestämmes i proportion till erlagda försäkringsavgifter. Den normala ålderdomspensionen vid 60 års ålder för försäkrad, som börjat tjäna till sjöss vid 17 års ålder och slutat vid 55 års ålder, beräknas uppgå till: för sjökapten 600 kronor, för styrman 355 kronor och för sjömän 214 kronor. Lägsta pension för försäkrad skall utgå med 50 kronor.

Försäkringen, vilken vilar på grundsatsen av försäkringstväng, omfattar alla personer (även utlännningar), som hava anställning å svenska fartyg. Med fartyg förstås enligt förslaget, bland annat:

- 1) fartyg, som avses i 2 § sjölagen;
- 2) annat svenskt fartyg, som upprätthåller regulär passagerartrafik;
- 3) heldäckt fiskefartyg;
- 4) bärgnings- och dykerifartyg;
- 5) heldäckt bogseringsfartyg, som yrkesmässigt användes; och
- 6) pråm, som yrkesmässigt användes.

Försäkringsavgifterna betalas av den försäkrade och fartygsägaren med hälften vardera, men den senare är dock ansvarig för hela avgiftens erläggande. Å sin andel erhåller fartygsägaren avdrag för tonavgifter, erlagda för fartyget. De sjö-

folket nu påvilande hyresavgifterna äro avsedda att upphöra. Försäkringsavgift utgår med 6 procent av den försäkrades avlöningsbelopp, därvid dock för varje klass fastställts maximi- och minimiavgift för hel månad. Högsta månadsavgiften är 15 kronor och lägsta 3 kronor.

Med hänsyn till grunderna för försäkringsavgifternas beräkande äro de försäkrade indelade i tre klasser, de två första för befäl och underbefäl av olika grader ävensom restaurationspersonal och den tredje för övriga försäkrade.

Förslaget innebär vidare, att försäkringen handhaves av handelsflottans pensionsanstalt, som skulle för ändamålet ombildas. Sjömanshusens fonder skulle med undantag av donationsmedel överlämnas till pensionsanstalten, som ock skulle äga uppbära tonavgifterna. Anstaltens förvaltning skulle bekostas av statsmedel. Sjömanshusens nuvarande understödsverksamhet skulle till väsentlig del upphöra och deras förvaltning skulle helt och hållet övertagas av staten.

Över förberörda betänkande avgavs infordrat utlåtande av kommerskollegium:

I detta yttrande framhålles till en början, att de skäl, som föranlett det allmänna att till förmån för personer, sysselsatta i en viss näringsgren, anordna såväl ett särskilt understödsväsende som ock en särskild pensionering, enligt kollegii åsikt allt fortfarande ägde giltighet. Även om behovet av dylika åtgärder från det allmännas sida i ej ringa mån stode i samband med en sjöfolket allt fortfarande ofta utmärkande obenägenhet att genom besparingar av arbetsförtjänsten sörja för framtiden, kvarstode dock så många på frågan inverkan af faktorer, vilka låge helt och hållet utom sjömannens bestämmanderätt, att en särskild omvårdnad från det allmännas sida om dem vore både behöflig och berättigad. Kollegium ansåge emellertid det i inrikes sjöfart använda sjöfolket icke i samma mån äga anspråk på en dylik omvårdnad som sjömännen i utrikes fart, så länge en liknande omvårdnad ej komme utöfva av även andra yrken, som bedreves inom landet, till godo. Den i utrikes fart använde sjömannen måste oftast längre tider vara långt avlägsnad från hemmet och hemlandet och vore då ur stånd att nöjaktigt tillvarataga sina intressen och personligen tillse sina hemmavarande anhöriga. Han vore i allmänhet i hög grad bunden vid det yrke, han en gång valt. Den i inrikes sjöfart använde sjömannen befunno sig däremot i ungefär enahanda ställning som en mångfald andra arbetare, vilkas yrkesutövning hölle dem för kortare tider avlägsnade från hemmen. Sjömannen i inrikes sjöfart hade ock själfvallet vida större möjlighet att kunna övergå till ett mindre ansträngande yrke, då olycksfall tillstötte, som minskade arbetsförmågan, eller krafterna eljest började svika. Givet vore dock, att gränsen mellan dessa grupper sjöfolk ofta måste bliva svår att uppdraga.

Sjömanspensioneringens betydelse för själva sjöfartsnäringen och särskilt för vår utrikes sjöfart måste ock noga beaktas. I jämbredd med den raskt fortgående utvecklingen av vår handelsflotta hade svårigheterna att för den erhålla tillräcklig och duglig bemanning ökats. Kollegium vore emellertid böjt för att anse, att i sjöfolkets pensionsförhållanden icke vore att söka den huvudsakligaste orsaken till de antydda svårigheterna och till att en så stor del av våra sjömän hellre tjänade å utländska fartyg än å svenska. Härtill bidroge en mängd andra samverkande omständigheter, såsom en ofta inneboende äventyrlusta, önskan att undgå fullgörandet av värnplikt, det sämre kosthållet å vissa svenska fartygskategorier samt ej minst de högre hyror, som erbjödes å utländska fartyg. De rikliga arbetstillfällen, som den svenska indu-

strien under de senare åren erbjudit med jämförelsevis goda löner, hade även otvivelaktigt i sin mån föranlett en del sjöfolk att övergå till industriella yrken. Visserligen hyste kollegium den uppfattning, att det icke torde kunna med fog krävas eller ens låte sig praktiskt genomföras att anordna en så riklig och förmånlig pensionering, att den skulle verka som motvikt till nyss antydda omständigheter och under alla förhållanden kunna tillföra vår handelsflotta en tillräcklig bemanning, men kollegium underskattade dock ingalunda betydelsen för densamma av ett ordnat pensionsväsende. Utsikten att erhålla en om ock blygsam pension utövade givetvis på mången sjöman — och säkerligen i högre grad på de bättre elementen bland de sjöfarande — en ej ringa dragningskraft, i sin mån bidragande till att vidmakthålla en inhemsk, dugande sjömansstam. Att saken ock hade sin betydelse för flottans bemanningsfråga, låge i öppen dag.

Kollegium delade den från många håll uttalade uppfattningen, att sjöfolkets pensionsförhållanden för närvarande icke voro på ett tillfredsställande sätt ordnade, samt ansåge, att åtgärder för avhjälpan av de härutinnan nu mest bjärt framträdande missförhållandena vore av nöden. Vad kollegium nu uttalat avsåge närmast frågan om ålderdomspensionering, men hade även i huvudsak sin tillämplighet å frågan om skydd åt sjöman mot följderna av olycksfall i arbete. Den senare frågans lösning syntes för övrigt med så mycket större fog kunna krävas, som arbetare i andra yrken redan kommit i åtnjutande av antydda skydd. Härvid borde dock rättvisligen framhållas, att ett stort antal redan frivilligt berett sitt sjöfolk ett sådant skydd genom försäkring mot olycksfall. Kollegium hade vidtagit åtgärder för att genom Sveriges redareförening erhålla uppgift om, i vilken omfattning detta vore fallet.

Efter en ingående granskning av förslaget och erinran, att detta jämväl omfattade fiskare, framhöll kollegium olämpligheten, enligt dess mening, av en under ett gemensamt avgiftssystem sammanförd olycksfallsförsäkring och ålderdomspensionering för sjöfolk, hvadan kollegium avstyrkte det föreliggande förslaget.

*Ålderdoms-
försäkrings-
kommittén.*

Efter det ålderdomsförsäkringskommittén år 1907 tillsatts, överlämnades sjömanspensioneringskommitténs förenämnda förslag genom remiss den 30 november 1909 till förstnämnda kommitté, som i sitt nu förvarande förslag icke gjort något undantag för sjöfolkets del från den allmänna pensionsförsäkring, som föreslagits.

Såsom motiv för att härunder inbegripa jämväl sjöfolket anför kommittén:

»Såsom torde framgå av vad ovan anförts rörande omfattningen av den av kommittén föreslagna försäkring, är denna också avsedd att gälla jämväl sjöfolket. Kommittén vill med anledning därav i detta sammanhang framhålla, att det huvudskäl, som synes hava föranlett Kungl. Maj:t att ur sina lagförslag i ämnet vid 1895 och 1898 års riksdagar utesluta denna näringsgrens utövare, nämligen svårigheten att av dem utfä stadgade avgifter, i vida mindre mån kan sägas gälla kommitténs förslag. Då detta förslags föreskrifter i nämnda avseende äro föga komplicerade och i varje fall väsentligt mycket enklare än det av nya arbetarförsäkringskommittén föreslagna pensionsmärkessystemet, vars till-

lämpning på sjömännen Kungl. Maj:ts berörda invändning närmast gällde, är kommittén för sin del övertygad om, att de nämnda svårigheterna skola låta sig i allt väsentligt undanröjas och att det sålunda skall visa sig görligt att utan större olägenheter inbegripa sjöfolket i den av kommittén föreslagna försäkringen. Vad åter beträffar de i sjömanspensioneringskommitténs betänkande framställda förslag rörande pensionernas belopp, så överstiga dessa visserligen i högsta klassen de av kommittén föreslagna motsvarande pensioner, men i stället uppgå de pensionsavgifter, som enligt kommitténs förslag skola erläggas av de försäkrade, i alla klasser endast till en bråkdel av de avgifter, som ifrågasatts i sjömanspensioneringskommitténs förslag. Kommittén har dessutom icke — fränsett att det näppeligen torde legat inom området för dess uppgift — funnit några skäl tala för att särskildt för denna yrkesgrupp åvägabringa en mera gynnad ställning än för andra av försäkringen omfattade grupper, där ett motsvarande behov i många fall kan hava varit för handen. Till frågan huruvida den hos sjöfolket starkt framträdande olycksfallsfrekvensen bör giva anledning till särskilda lagstiftningsåtgärder återkommer kommittén vid behandling av det densamma meddelade uppdrag beträffande ifrågasatt revision av gällande lagstiftning rörande ersättning för skada till följd av olycksfall i arbete.»

För min del kan jag icke anse frågan om sjöfolkets pensionering vara på ett fullt tillfredsställande sätt löst genom ålderdomsförsäkringskommitténs förslag — något som väl knappast kommittén heller avsett. Uppenbart synes vara, att sjöfolket bör i vida större utsträckning än åtskilliga andra grupper av medborgare kunna erlägga högre avgifter för att erhålla en rikare pension än som kan vinnas för de avgifter, vilka kunna ifrågasättas för en allmän folkförsäkring. Jämväl bidrag från rederierna böra till en sjömanspensionering kunna påräknas under lämplig form. En del samlade fonder torde också kunna disponeras härför. Beaktas bör även, att en tidigare pensionsålder sannolikt är påkallad för sjömännen, och att vissa svårigheter torde förefinnas med det av ålderdomsförsäkringskommittén föreslagna sättet för avgifternaserläggande, särskilt för de i utrikes sjöfart anställda, låt vara att kommitténs förslag härutinnan är vida enklare och det av densamma föreslagna avgiftserläggandet lättare att fullgöra, än om det vore fråga om ett märkessystem. Vad nu anförts talar, synes mig, ganska starkt för utbrytandet av sjöfolket från nu ifrågavarande lagförslag.

Emellertid måste å andra sidan uppmärksammas, att ett undantag i förevarande avseende av sjöfolket för närvarande möter vissa praktiska svårigheter. Särskilt torde knappast vara möjligt att låta undantaget omfatta andra än å sjömanshus inskrivna. Vidare är uppenbart, att det

*Departements-
chefen.*

alltid torde taga åtskillig tid ännu, innan ett förslag om särskild sjömanspensionering kan framläggas. De många år, som förflutit, sedan förslag om en dylik pensionering först framlades, tala sitt tydliga språk, om man också bör kunna hysa förhoppning, att denna fråga skall kunna numera fortskrida mycket hastigare mot sin lösning, än vad tillförene visat sig möjligt.

Jag har därför vid slutligt öfvervägande av denna fråga kommit till den uppfattning, att sjöfolket för närvarande är bäst betjänt med att icke utbrytas ur nu förevarande allmänna försäkring — särskilt för hustrurnas vidkommande bör det vara en fördel att nu genast komma in under en ordnad försäkring. Jag anser därför, att i kommitténs förslag icke bör göras något undantag för sjöfolket.

Samtidigt finner jag mig emellertid böra uttala, att frågan om förbättrade pensioner för sjömännen snarast bör återupptagas till förnyat och slutligt öfvervägande; och vill jag i min mån söka medverka härtill. Jag förutsätter härvid, att det skall befinnas ganska lätt verkställbart att åstadkomma en lämplig tilläggspensionering för sjömän, och att en sådan skall kunna anknytas till den nu ifrågasatta allmänna pensionsförsäkringen. Skulle vid det ytterligare öfvervägande, frågan bör undergå, ett utbrytande av sjöfolket i stället finnas böra ske, torde den omständighet, att sjömännen en tid fått tillhöra den allmänna pensionsförsäkringen så mycket mindre innebära en olägenhet, som de i enlighet med pensionslagens bestämmelser äga i sinom tid få pension för de inbetalda avgifterna. Enahanda förhållande föreligger ju med en del andra personer, som sedermera avföras ur avgiftsförsäkringen på grund av förbättrad ställning, t. ex. vid uppnående av en förmögenhet av 6,000 kronor eller genom inträde i viss statstjänst. Möjligt är också, att ålderdomsförsäkringskommitténs blivande utredning, huru det bör ställas med olycksfallsförsäkring av sjömän, kan komma att inverka på ordnandet av deras ålderdoms- och invaliditetsförsäkring.

På grund av vad sålunda anförts hemställer jag,

att 5 § måtte erhålla följande lydelse:

5 §.

Pensionsavgift erlägges ej av någon före det år, under vilket han fyller sexton år, eller efter det år, under vilket han fyllt sextiosex år, ej heller av den, som är till arbete varaktigt oförmögen eller som icke är i riket mantalsskriven.

Från erläggande av pensionsavgift undantages jämväl

dels den, i vilkens taxering under året enligt förordningen om inkomst- och förmögenhetsskatt inberäknas förmögenhet till värde av minst 6,000 kronor,

dels

a) ordinarie innehavare av tjänst, å vilken lagen den 11 oktober 1907 angående civila tjänst innehavares rätt till pension eller lagen den 4 juli 1910 angående rätt till pension för tjänstemän vid statens järnvägar äger tillämpning;

b) delägare i telegrafverkets och folkskollärarnes pensionsinrättningar och i arméns och flottans pensionskassor;

c) ordinarie innehavare av prästerlig tjänst;

dels ock hustru till sålunda undantagen person.

I övrigt ankommer på Konungens prövning, huruvida och under vilka villkor personer, som på grund av anställning i allmän eller enskild tjänst eller såsom medlemmar av pensionsinrättning eller livränteanstalt äro tillförsäkrade pension, ävensom hustru till sådan person, må undantagas från avgiftsplikt enligt denna lag.

6 § i kommitténs förslag innehåller bestämmelser av grundläggande betydelse för hela förslaget, bestämmelser, som också varit föremål för en mångsidig kritik.

Kommittén har till en början funnit en enkel regel för bestämmande av pensionens belopp genom förslaget om, att pensions årliga belopp skulle utgå med en genomsnittsprocent, för man 30 procent och för kvinna 23 procent, av de erlagda pensionsavgifternas sammanlagda belopp.

Detta sätt för avgifternas bestämmande har emellertid mött kritik av *riksförsäkringsanstalten* i dess avgivna, vid detta protokoll fogade utlåtande, vartill jag torde få hänvisa. Anstalten utgår från principen, att försäkringen bör i möjligaste mån grundas på de försäkrades *egna* avgifter.

Jag har haft tillfälle att förut beröra frågan om pensionsavgifternas belopp och vill endast i detta sammanhang erinra om, att, om ett så lågt existensminimum som 150 kronor sättes, detta påkallar en minsta årsavgift, om skillnad göres på man och kvinna, av för man 12 kronor och för kvinna 18 kronor.

Riksförsäkringsanstalten har därjämte velat modifiera avgiftspensionernas belopp sålunda, att avgiftspensionen för en viss årsavgift utgår med *samma* (konstant pension) belopp, när hälst invaliditet inträder, under det att kommittéförslaget innebär, att pensionen växer proportionellt efter varje erlagd avgift.

6 §.
Beräknings-
grunden
för pensio-
nerna.

Kommittén.

Riksförsäkrings-
anstalten.

Departements-
chefen.

Det bästa systemet vid en försäkring av förevarande art med olika avgifter torde vara det tyska systemet — även tillämpat i 1895 års kungl. proposition hos oss — där pensionsbeloppet består av en konstant del (i Tyskland 110—150 Mark) jämte en med erlagda avgifter växande del. Den växande delen utgör i Tyskland 25 % av erlagda avgifter, utom i lägsta löneklassen, där tillväxtprocenten, närmast beroende på kvinnornas stora antal inom denna klass, är 19 %. I kommitténs förslag har denna konstanta del — närmast av kostnadsskäl — måst göras beroende av den försäkrades inkomst, hans behov. I Tyskland kan man också säga, att den konstanta delen bestrides huvudsakligen av skattemedel — arbetsgivarnas bidrag äro ju i själva verket icke annat än en särskild skatt. I England är pensionen lika för alla fall, ungefär 235 kronor eller 65 öre om dagen. Där betalas ungefär 20 % av de försäkrade lönarbetarna, dock att i de lägsta inkomstklasserna de försäkrade ej betala någon avgift. Pensionsavgiften i övrigt uttages genom skatter och av arbetsgivare. Även det engelska systemet kan av kostnadsskäl ej ifrågasättas i vårt land.

Jag har erinrat om dessa förhållanden för att innebörden i riks-försäkringsanstaltens förslag skall tydligare framträda. Anstalten anser i själva verket, att ej allenast det allmännas bidrag — i den mån det av anstalten förordas — utan även de pensionsdelar, som grundas på de försäkrades avgifter, väsentligen skola vara oberoende av den ålder, då invaliditet inträder, men givetvis beroende av avgifternas storlek på det sätt, att pensionsbeloppet ej ändras, förrän avgiften ändras — jag avhandlar här endast anstaltens alt. 2, som av denna förordas framför ett annat framkastat alt. 1.

Utgår man nu i fråga om de fattigaste klasserna därifrån, att avgiftspensionen närmast är ett tillägg till den allmänna pensionen, det av allmänna medel utgående pensionstillägget, så framställer sig spörs-målet, vilket som kan vara riktigast, antingen att efter kommittén låta denna avgiftspension växa med erlagda avgifter eller att enligt riks-försäkrings-anstaltens mening bestämma pensionen till samma belopp för samma avgifter, när hälst invaliditet inträder. Härvid är nu närmast att märka, att resultatet beträffande pensionens storlek för en viss årsavgift blir lika för en pensionsålder av omkring 58 år (för män), vilketdera av de nämnda bägge systemen som antages. Skillnaden består däri, att enligt kommitténs förslag pensionerna äro *högre* för åldrar över 58 år och *lägre* för åldrar under 58 år, medan enligt det av riks-försäkrings-anstalten förordade förslaget pensionerna äro *lika* för alla åldrar. Enligt sistnämnda förslag minskas således pensionerna för de mera ålderstigna för att kunna i motsvarande grad ökas för yngre invalider.

Frågan om vilketdera systemet för avgiftspensionens beräkning bör antagas, kommitténs eller riks försäkringsanstaltens, beror således närmast av svaret på spørgsmålet, om det är befogat, att avgiftspensionen bör växa med de erlagda avgifterna eller om det är mera riktigt, att pensionerna bestämmas till samma belopp för samma avgift, när hälsat invaliditet inträder. I de länder, där ett verkligt avgiftssystem införts — i England är den försäkrades avgift närmast att likställa med en slags riskpremie för sjukdom och invaliditet före 70 år — har ansetts, att pensionen bör ökas i samma mån som avgifter erläggas. Detta synes mig också ganska naturligt; och i själva verket torde det väl för de försäkrade komma att te sig egendomligt, om den, som erlagt avgift under endast något eller några få år, skulle få precis samma pension för sina avgifter, som den, vilken erlagt avgifter under t. ex. 40 år, och att alltså den omständigheten, huruvida avgifter erlagts för flera eller färre år, skulle vara utan inflytande på pensionens storlek.

Kommitténs förslag synes mig därför äga företräde framför riks försäkringsanstaltens. Förstnämnda förslag torde väl särskilt kunna godtagas av dem, som vilja hava pensionen ännu mera såsom uttryck för gjorda besparingar än enligt kommittéförslaget är fallet. Riks försäkringsanstaltens förslag skulle också i praktiken visa sig afsevärt mera svårtillämpligt och invecklat än kommitténs. Särskilt blir detta fallet, när avgifterna höjas eller sänkas efter den avgiftspliktiges övergång till den ena eller den andra inkomstklassen.

Jag biträder därför kommitténs förslag till pensionernas beräkning till en viss procent av de erlagda sammanlagda avgifternas belopp.

Kommittén har vidare föreslagit, att avgiftspensionen skall utgå med olika procent för män (30 %) och för kvinnor (23 %).

**Pensions-
procenten
för män och
kvinnor.**

I detta hänseende har kommittén i sin allmänna motivering anført:

»En viktig förutsättning för att kostnaderna för den af kommittén föreslagna försäkring skulle kunna hållas inom önskvärda gränser har varit, att vid beräkningarna nödig hänsyn tagits till kvinnornas ställning inom försäkringen. Kostnaderna för kvinnornas pensionering äro nämligen avsevärt större än för männens. Att så måste vara framgår redan av den betydande skillnaden i fråga om invaliditets- och dödlighetsförhållanden mellan de båda könen. Antalet invalider av vardera könet i procent av hela motsvarande antalet levande personer vid nedanstående åldrar i Sverige har beräknats uppgå till (Del II, sid. 13):

Kommittén.

Ålder.	Män.	Kvinnor.
55	9.1	19.3
60	18.2	33.2
65	37.2	55.4
70	64.3	76.4

Däremot är invaliddödligheten, uttryckt i procent, bland kvinnorna ej obetydligt lägre än bland männen, såsom framgår av följande tablå (Del II, sid. 11—12):

Ålder.	Invaliddödlighet under					
	1:a invaliditetsåret.		6:e invaliditetsåret.		12:e invaliditetsåret.	
	Män.	Kvinnor.	Män.	Kvinnor.	Män.	Kvinnor.
50	0.234	0.102	0.041	0.020	0.021	0.016
60	0.130	0.060	0.032	0.021	0.027	0.021
69	0.076	0.042	0.040	0.034	0.040	0.034

Likaså är den allmänna dödligheten bland kvinnorna avsevärt lägre än bland männen, såsom nedanstående siffror utvisa (Del II, sid. 4):

Ålder.	Dödstal i %			
	1891—1900.		1901—1910.	
	Män.	Kvinnor.	Män.	Kvinnor.
50	12.58	10.12	11.37	9.17
60	22.64	17.99	20.85	16.51
70	51.25	44.12	46.37	40.12

Även de uppgifter, som tjäna att belysa de båda köns olika behov av fattigvård, äro i detta sammanhang värda uppmärksamhet. Enligt vad av Del II, sidd. 34 och 196, framgår, försörjdes vid 1907 års utgång nedanstående antal invalida personer i åldern över 60 år helt eller delvis av den offentliga eller enskilda fattigvården:

	Hela antalet personer.	Hela antalet invalider.	Understödda invalider.	%
Gifta par. Mannen över 60 år	185,712	99,989	26,189	26.2
Ej gifta män över 60 år.....	100,554	70,322	32,285	45.9
Ej gifta kvinnor över 60 år ...	206,272	157,951	113,185	71.7

Av de invalida, ogifta männen (inkl. änklingar) över 60 år voro således icke fullt hälften, men av de invalida, ogifta kvinnorna (inkl. änkor) drygt $\frac{7}{10}$ i behov av understöd. Å anförda ställe (sid. 60) verkställda beräkningar visa även, att av de understödda, ej inkomstskatte-taxerade personer över 60 år, hos vilka arbetsförmågan var helt eller delvis förlorad, 54,184 utgjordes av män och 122,217 av kvinnor samt (sidd. 199 och 202) att antalet av de kvinnor, vilka skulle komma i åtnjutande av det föreslagna pensionstillägget, uppgår till ej mindre än tre gånger motsvarande antal män.

De här anförda omständigheterna giva otvetydigt vid handen, att kostnaderna för kvinnornas pensionering måste bli väsentligt större än för männens. Under sådana omständigheter har det synts kommittén nödvändigt, att, såsom redan angivits, vid bestämmandet av pensionernas och pensionstilläggens belopp, tillmäta dem efter en något lägre måttstock för kvinnorna än för männen. Om — för att anförda ett blott teoretiskt exempel — en försäkring anordnades särskilt för män och en annan särskilt för kvinnor och sålunda kvinnorna inom en dylik kvinno-försäkring själva finge bära hela kostnaden, så måste antingen deras bidrag avsevärt höjas eller ock de till dem utgående pensioner bli väsentligt mindre än vad i kommitténs förslag ifrågasatts. Av de å sid. 75 angivna siffror angående försäkringens totalkostnad för det allmänna framgår även, att av kostnaden, trots de för kvinnorna reducerade beloppen å pensionstilläggen, $\frac{2}{3}$ komma på kvinnornas försäkring. Det anförda torde tydligt visa, att kvinnorna, ehuru deras pensioner utgå med något lägre belopp än männens, i själva verket kunna sägas ur ren kostnadssynpunkt intaga en gynnad ställning inom försäkringen.

Det må emellertid i detta sammanhang även erinras dels om det kända förhållandet, att för kvinnan i regel erfordras mindre för uppehållet än för mannen, dels ock därom, att invaliditetens inträdande i de flesta fall för en man betyder en ännu svårare rubbning i hans levnadsförhållanden än för en kvinna. En invalid man har oftast större svårighet att finna lämplig sysselsättning eller fristad hos anhöriga än vad fallet är med en kvinna i motsvarande belägenhet. Särskilt de kvinnor, vilka under sin hälsas dagar fyllt den även ur samhällelig synpunkt

viktiga uppgiften såsom hustrur och mödrar eller i hemmet arbetande familjemedlemmar, skola sannolikt, när de bliva invalider, i stor utsträckning beredas tillfälle att bo kvar hos sina barn — vilka modern i regel står närmare än fadern — eller hos andra anhöriga och trots invaliditeten vara till nytta eller hjälp i hemmet. Härigenom skall det i allmänhet visa sig, att den till kvinnorna utgående pensionen, ehuru något mindre till beloppet än männens, dock i minst samma grad som denna skall bereda det skydd, den avser att giva. Därjämte förtjänar i detta sammanhang även påpekas, att invaliditeten hos mannen, där denne har familj, vanligen ännu svårare drabbar familjens existens än motsvarande belägenhet för kvinnan.»

*Avgivna yt-
randen.*

Gent emot kommitténs förslag i nu förevarande hänseende har rests en stor mängd invändningar, särskilt, naturligt nog, från kvinnorna själva.

Så vänder sig *Fredrika-Bremerförbundets styrelse* mot den orättvisa, som enligt dess mening ligger i att kvinnorna med sina i allmänhet mindre arbetsförtjänster skola bära samma avgiftsskyldighet som männen, men dock erhålla lägre pensionsbelopp än de.

Kommitterades motivering, att kvinnorna leva längre än männen och att antalet invalida kvinnor, till vilka pensioner skola utgå, är så mycket större än motsvarande antal män, anser styrelsen icke kunna hava gällande kraft inför en obligatorisk folkförsäkring, där fråga är för samhället att inskrida till värn och hjälp för åldriga och nödställda individer och där solidariteten enligt styrelsens åsikt bör vara den enda ledande principen.

Kraftigast och mest välsignelsebringande skulle enligt styrelsens uppfattning helt naturligt en ändring av förslaget bliva, om det vore möjligt, att staten kunde låta pensionerna till varje behövande man och kvinna utgå med det nu för mannens pension föreslagna beloppet, men om denna börda skulle bliva staten alltför betungande, kan, säger styrelsen, en rättvisare fördelning av medlen utan avsevärda svårigheter göras på så sätt, att pensionsbeloppet fastställs till ett medeltal mellan de nu föreslagna siffrorna för man och för kvinna respektive. Styrelsen åberopar härutinnan en av kommitténs ordförande upprättad, skrivelsen vidfogad P. M., enligt vilken avgiftspensionen för individ skulle uppgå till 26 % av de inbetalda pensionsavgifterna och statens pensionstillägg till 132 kronor 50 öre för såväl man som kvinna.

Med stöd av det sålunda anförda har *Fredrika-Bremerförbundets styrelse* hemställt om sådan ändring i kommitténs förslag, att rättvisa måtte vederfaras kvinnorna och att socialförsäkringens bärande princip, solidariteten, måtte helt och fullt tillämpas.

Föreningen för välgörenhetens ordnande i Stockholm yttrar i detta ämne:

»Förslaget låter män och kvinnor betala lika höga försäkringsavgifter, men tillmäter kvinnorna något lägre pensioner, under åberopande av en större invaliditetsfrekvens hos dem samt ett lägre existensminimum. Huruvida de åberopade förhållandena, om de nu finnas för handen, rätteligen böra leda till den av kommittén intagna ståndpunkt synes föreningen ganska ovisst. I övrigt ställer sig föreningen synnerligen skeptisk inför kommitténs beräkning av invaliditetsfrekvensen hos kvin-

norna. De siffror, på vilka denna beräkning bygger, böra behandlas varsamt. Ingen med fattigvårdsarbetet förtrogen torde kunna neka till, att det finnes en ganska genomgående tendens att, där kvinnor äro hjälpsökande, i många fall vara mycket liberal vid bedömande, huruvida det föreligger sådana omständigheter, som enligt lag grunda anspråk på fattigvård. Varav kommer denna tendens? Den kommer av en del förhållanden, vilka i många fall göra kvinnans ställning mer ömmande än mannens. Vi vilja ur kommittébetänkandet anföra ett yttrande, som i detta sammanhang är värt att uppmärksammas. Det lyder: Del II sid. 224: »Så länge hon (änkan) är arbetsförför, erhåller hon intet understöd, *även om hon har minderåriga barn att försörja*, ehuru en änka i sådant fall, såsom jämväl av nya arbetareförsäkringskommittén och även i regeringspropositionerna år 1895 och 1898 framhållits, utan tvivel kan anses invalid i den meningen, att en del av hennes arbetskraft konsumeras i och för barnens vård och uppehälle». Det är mer än sannolikt, att man behöver destillera bort en del sådan »invaliditet» från primäruppgifterna, innan man har rätt att behandla dessa i kommitténs syfte.

Vidare är att märka, att det finnes många grader av kroppslig eller andlig mindrevärdighet, som göra männen fullständigt invalida, men ej sätta kvinnorna alldeles ur stånd att till nytta för sig eller andra bruka vissa speciellt kvinnliga färdigheter. Föreningen tänker härvid särskilt på de färdigheter, som hava användning för sysslor i ett hem. Männe icke kommittén vid beräkning av kvinnans existensminimum underlåtit att tillräckligt uppmärksamma dessa genom arbete vissa kvinnor tillfallna förmåner? Männe icke existensminimet åtminstone för vissa grupper av sådana kvinnor får anses inskränkt till vad de utöver sagda förmåner för sitt uppehälle behöva?

Allmänna uttalanden om, att kvinnorna blivit tillbakasatta i förslaget, hava gjorts eller direkta förslag, att man och kvinna skola erhålla lika pension, hava, ofta under åberopande av den för bägge könen lika pensionsavgiften, framställts av, förutom ett flertal kommuner, *Kungl. Maj:ts befallningshavande i Östergötlands, Blekinge, Älvsborgs, Västmanlands, Kopparbergs och Jämtlands län.*

Kungl. Maj:ts befallningshavande i Västmanlands län har tänkt sig, att man skulle kunna sänka männens pensioner och höja kvinnornas, så att de komme på samma nivå. Såväl *Kungl. Maj:ts befallningshavande i Västmanlands* som *Kungl. Maj:ts befallningshavande i Kopparbergs län* hava till stöd för sin mening åberopat, att existensminimum är lika för bägge könen.

Kungl. Maj:ts befallningshavande i Örebro län förklarar sig däremot uttryckligen med hänsyn till kommitténs utredningar icke kunna tillstyrka likställighet för män och kvinnor, och på enahanda sätt yttrar sig *Kungl. Maj:ts befallningshavande i Gotlands län.*

Jämväl *kommerskollegium* har fäst sin uppmärksamhet vid, att kommitterade föreslagit, att icke blott tilläggspensionerna skola utgå med olika belopp för män och kvinnor, utan att även avgiftspensionen skall beräknas efter olika grunder för de båda könen. Vad särskilt sist anförda förhållanden beträffar, vill kollegium icke för sin del bestrida, att icke kommitterade kunnat anföra mycket goda skäl för sin ståndpunkt. Men då kommitterade icke i andra avseenden tagit någon hänsyn till de ofta mycket växlande riskerna inom en allmän folkförsäkring, och då avgifterna i allt fall utgå med samma belopp för både män och kvinnor, synes det kollegium vara mera

följdriktigt, att avgiftspensionerna komma att för bägge könen utgå efter samma grunder.

Departements-
chefen.

Vid fråga om en obligatorisk allmän försäkring i statsanstalt, synes mig full anledning knappast föreligga att fastställa en på kön inriktad olikhet mellan de försäkrade, låt vara att den obestriddiga invaliditetsskillnaden mellan man och kvinna skulle i en enskild försäkringsanstalt betinga en sådan skillnad och att, om försäkringsriskerna uträknades individuellt, lägre pension skulle för samma avgift tillfalla kvinna mot man. Under hänvisning till de i de avgivna yttrandena riktade anmärkningarna mot kommitténs förslag i förevarande del, måste även jag därför anse, att genomsnittsprocenten skäligen bör sättas lika för man och kvinna. Att emellertid *sänka* männens procent och *höja* kvinnans för att få likställigheten i förevarande avseende genomförd vore, i fråga om så små pensioner som de förevarande, icke lyckligt. En sänkning av männens ändock så knappa procent skulle göra avgiftspensionen än otillräckligare. Enda utvägen synes mig således vara att *höja* kvinnans pension till samma procent som mannens: 30 procent av de erlagda pensionsavgifternas sammanlagda belopp. Detta kan emellertid allenast ske genom ett årligt tillskott till fonden av statsmedel. Det belopp, som med en lägsta avgift av 3 kronor härför erfordras, är emellertid betydande och kan beräknas, på sätt längre fram skall närmare omförmälas, till omkring 1,500,000 kronor om året.

I följd härav anser jag mig böra föreslå, att pensionen sättes till 30 %, lika för man och kvinna, av de erlagda avgifternas sammanlagda belopp, och att de härför erforderliga ytterligare medlen årligen böra av statsverket gäldas fonden, varom jag under 12 § kommer att väcka förslag. Att härmed och med den föreslagna förhöjningen av grundavgiften en väsentlig förbättring av försäkringen för kvinnornas del inträder är uppenbart. Kommittéförslaget giver efter en inbetalning under 50 år pensioner efter de olika avgifterna av resp. 23, 80 och 138 kronor, men *det av mig nu framlagda förslaget resp. 45, 120 och 195 kronor*; i lägsta avgiftsklassen således 22 kronor mer, i mellanklassen 40 kronor mer och i högsta klassen 57 kronor mer än kommitténs förslag, allt för år.

Huru det i detta hänseende bör ordnas med en del av den nuvarande generationen återkommer jag till i sammanhang med »övergångsbestämmelserna».

Pensions-
tilläggen.

Jag övergår härefter till den i §:n innehållna, grundläggande bestämmelsen om pensionstillägg från det allmännas sida.

Kommittén, som varit av den meningen, att det allmännas bidrag till försäkringen borde utgå med det belopp, som ungefärligen motsvarade kostnaden för allmän och enskild fattigvård, har rörande sättet för utgörande av detta bidrag nödgats välja ett annat system än det i jämförliga utländska lagar tillämpade. I stället för att låta det allmänna bidraget utgå med ett för alla försäkrade lika tillskott till pensionen eller i form av ett tillskott till de personliga avgifterna — anordningar, vilka enligt kommitténs uppfattning bl. a. skulle hava föranlett allt för stora kostnader i förhållande till det därmed vunna resultatet — har kommittén i viss mån måst avpassa bidraget efter det individuella behovet av understöd. En mätare härpå har man ansett sig finna i beloppet av den inkomst, över vilken en pensionstagare kan förfoga vid sidan av den genom pensionsavgifter förvärvade pensionen. Bidraget, av kommittén benämnt pensionstillägg, har — fränsett vissa nedan närmare berörda förhöjningar — föreslagits skola utgå med 150 kronor för man och 125 kronor för kvinna i sådana fall, där pensionstagaren saknar all egen inkomst. För att i möjligaste mån avpassa de pensionstillägg, som skulle tillkomma pensionstagare med någon egen inkomst, efter det verkliga behovet, men tillika icke hämma intresset för sparsamhet och arbetsamhet, har kommittén därjämte föreslagit, att pensionstillägget för pensionstagare med egen inkomst skulle utgöra nyssnämnda belopp med avdrag av halva årsinkomsten. En följd av denna regel blir, att pensionstillägg ej skulle utgå, därest inkomsten uppgår för man till 300 och för kvinna till 250 kronor om året. För äkta makar har pensionstillägget beräknats på sådant sätt, att för vardera maken antagits en inkomst lika med hälften av bådassammanlagda inkomst.

Då det vidare synts kommittén önskvärt, att nödig hänsyn såvitt möjligt toges till det behov av större pensionsbelopp, som förefinnes inom de till de högre inkomstklasserna hörande befolkningslagren, samt att det allmänna bidraget borde utgå i någon mån proportionellt till den på grund av de försäkrades avgifter utgående pensionen, så har kommittén jämväl föreslagit, att pensionstillägget skulle ökas med $1\frac{1}{3}\%$ för varje inom de båda högre inkomstklasserna erlagd pensionsavgift.

Mot kommitténs förslag i nu berörda avseende hava i de över förslaget avgivna utlåtandena åtskilliga invändningar ur olika synpunkter framställts.

Kommittén.

Avgivna
yttranden.

Till en början har från flera håll — riksförsäkringsanstalten, åtskilliga länsstyrelser, Fredrika Bremer-förbundet, föreningen för välgörenhetens ordnande i Stockholm m. fl. — påyrkats, att pensionstillägget måtte utgå med samma belopp och under samma vill-

kor till man och kvinna, med avseende varå i huvudsak anförts samma synpunkter som de, vilka framhållits med avseende å avgiftspensionerna. Å andra sidan har *kommerskollegium*, som dock ansett nämnda önskemål synnerligen behjärtansvärt, uttalat, att det av kostnadsskäl för närvarande borde stå tillbaka för andra, mera angelägna förbättringar i förslaget. *Tvänne länsstyrelser* hava med hänsyn till kommitténs utredningar uttryckligen avstyrkt likställighet mellan könen uti ifrågasvarande avseende.

Departements-
chefen.

Gent emot förslaget att bestämma pensionstillägget till lika belopp för man och kvinna utan åvägabrängande av någon ökad kostnad för det allmänna, synes mig böra framhållas, att en dylik anordning knappast torde böra ifrågasättas. Därigenom skulle nämligen männens pensionstillägg pressas ned till ett belopp, som vore allt för otillfredsställande, utan att motsvarande summa för kvinnorna komme att betyda någon väsentlig ökning av det för dem enligt kommittéförslaget avsedda pensionstillägget. Däremot synes mig knappast någon tvekan böra råda därom, att, därest en sådan förändring av förslaget, varigenom kvinnornas pensionstillägg och villkoren för dess utgående jämnställdes med de för männen ifrågasatta belopp, kunde genomföras utan någon allt för stor ökning av det allmännas bidrag, en dylik ändring också borde ske. Emellertid skulle ett tillmötesgående av dessa fordringar, enligt för ändamålet verkställda beräkningar, öka det allmännas bidrag med ej mindre än närmare 5 miljoner kronor årligen. Denna höjning är så betydande, att jag ej anser mig nu kunna tillstyrka, att likställighet mellan man och kvinna införes beträffande pensionstilläggens belopp.

Jag vill också i detta sammanhang erinra om, att pensionstillägget, i motsats till avgiftspensionen, utgår förnämligast med hänsyn till behovet; och kommittén synes mig hava angivit ganska antagliga skäl för påståendet, att — då för kvinnan i regel torde erfordras mindre för uppehållet än för mannen samt invaliditetens inträdande i de flesta fall för en man betyder en ännu svårare rubbning i levnadsförhållandena än för en kvinna — det i allmänhet skall visa sig, att den till kvinnan utgående pensionen, ehuru till beloppet något mindre än mannens, dock i ungefär samma grad som denna skall bereda det skydd, den avser att giva. Även torde böra framhållas, att genom den av mig föreslagna likheten mellan männens och kvinnornas avgiftspensioner skillnaden mellan totalpensionens belopp för man och kvinna blir mindre enligt mitt än enligt kommitténs förslag. Slutligen må även betonas, att de särskilda pensionstillägg, som jag, på sätt strax nedan skall närmare omförälas, föreslagit skola utgå för bl. a. invalid änka eller ogift kvinna med minderåriga barn, innebär en avsevärd förbättring av kvinnornas ställning inom försäkringen.

Med avseende å de av kommittén föreslagna villkor för pensions-tilläggens utgående har jag ingen erinran att göra. Lägre tillägg till avgiftspensionen än de av kommittén föreslagna beloppen torde icke böra ifrågasättas, därest pensioneringen skall kunna förväntas fylla sitt ändamål. Skulle de ifrågavarande bidragen, såsom enligt de tyska och franska lagarna, utgå med ett för alla försäkrade lika tillägg till pensionen (av 150 och 125 kronor för respektive man och kvinna), så bleve, enligt vad av kommitténs utredning framgår, den årliga kostnaden för det allmänna 78 millioner kronor. Även genom införande av karenstid och andra inskränkande bestämmelser skulle beloppet ej kunna nedbringas under 64 miljoner kronor. Det är tydligt, att en sådan belastning av det allmänna icke kunnat ifrågasättas. Vill man därför hålla sig inom överkomliga gränser för kostnaderna, så synes ej heller mig någon annan utväg finnas än den, på vilken kommittén slagit in, då den sökt avpassa det allmännas bidrag efter beloppet av den inkomst, över vilken en pensionstagare kan förfoga utöver den genom avgifterna förvärvade pensionen.

Villkor för
pensions-
tilläggs ut-
gående.

Jag har tidigare uttalat mig om de farhågor, som uttalats för att med kommitténs system sparsamheten skulle kunna lida. Det bör ytterligare härutinnan uppmärksammas, att vid bestämmandet av pensions-tilläggets belopp icke hela, utan endast halva den egna inkomsten skall tagas i beräkning, vadan driften att genom sparande höja denna inkomst ingalunda kan förväntas bliva overksam. Enligt kommitténs förslag framträder emellertid verkan av denna princip tillämpning i någon mån mindre tydligt inom de högre avgiftsklasserna än inom den lägsta. Detta har sin orsak däri, att pensionstillägget för avgiftsbetalare i de båda högre avgiftsklasserna föreslagits skola höjas med $1\frac{1}{3}$ % för varje erlagd avgift. Härigenom kan i dessa klasser pensionstillägget höjas så avsevärt, att skillnaden mellan pensionen för den, som ej har egen inkomst, och summan av den egna inkomsten jämte pensionen för den, som har en årsinkomst så stor, att den utesluter från pensionstillägg, blir jämförelsevis ringa, ehuru väl visserligen allenast i vissa gränssfall. Skulle en manlig försäkrad exempelvis under 50 år hava erlagt 13 kronor i avgift och därefter bli pensionstagare, så skulle hans totala pension, om han icke hade någon egen inkomst, uppgå till 445 kronor (195 kronor i avgiftspension, 150 kronor rent pensionstillägg, 100 kronor förhöjning av pensionstillägg). Ägde han däremot en årsinkomst av 300 kronor finge han endast sin avgiftspension, vadan hans totala årsinkomst skulle uppgå till 495 kronor eller allenast 50 kronor mer än i förra fallet. Jag håller visserligen i likhet med kommittén före, att

pensionstilläggens förhöjning väl motiveras dels av det behov av större pensionsbelopp, som torde förefinnas inom de befolkningslager, vilka tillhöra de högre inkomstklasserna, dels och icke minst därigenom, att denna anordning kan förväntas tjäna såsom en sporre till större punktlighet och omsorg vid avgifternas inbetalande. Men på grund av nyss anförda omständighet och för att på ett område, där någon reduktion av det allmännas kostnader synes möjlig, vinna en besparing till förmån för utvidgningar av kommitténs förslag i andra avseenden, har jag ansett lämpligt föreslå en sänkning av den årliga förhöjningen av pensionstilläggets belopp från 1 $\frac{1}{3}$ till 1 %, varigenom den förut berörda olägenheten för vissa fall i avsevärd grad torde minskas. Enligt regeringsrådet Lindstedts meddelande kan besparingen av ifrågavarande $\frac{1}{3}$ procent skattas till ungefär 500,000 kronor. Enär avgiftspensionen på grund av den av mig föreslagna ökningen av avgifterna kommer att bli större enligt mitt än enligt kommitténs förslag, lär dock totalpensionen icke komma att sänkas annat än helt obetydligt.

**Pensions-
tillägg för
barn.**

I anledning av den av kommittéledamoten herr Branting vid betänkandet fogade reservation i syfte att inom förslaget inrymma en särskild barnpensionering har spørgsmålet, huruvida med försäkringen bör förknippas en pensionering jämväl av den försäkrades efterlevande, vilka för sitt uppehälle varit beroende av denna, utgjort föremål för särskilt öfvervägande.

Kommittén erinrar i detta avseende, att en särskild änkepensionering hittills icke någonstades i utlandet genomförts i sammanhang med en obligatorisk invaliditets- och ålderdomsförsäkring. I den nya tyska riksförsäkringslagen hade visserligen införts bestämmelser om utbetalning av en mindre pension åt änkor (samt änklingar) efter försäkrade personer, men dessa pensioner komme endast invalida änkor eller änklingar till del. Därjämte förekomme bestämmelser om utbetalande av understöd åt minderåriga barn efter avlidna försäkringstagare.

**Nya arbetare-
försäkrings-
kommittén.**

Mot lämpligheten av en änkepensionering anfördes, erinrar kommittén vidare, av nya arbetarförsäkringskommittén, i vars betänkande tidigast i vårt land frågan berördes, de stora kostnader, som en sådan pensionering skulle medföra. Dessutom framhöll kommittén även andra principiella skäl mot tillämpandet av änkepensioneringen för de befolkningslager, d. v. s. kroppsarbetare och tjänare, vilka huvudsakligen berördes av nämnda kommittés förslag. Liksom ålderdomsförsäkringen icke på ett fullständigt sätt motsvarade arbetarens behov, vore nämligen

icke heller änkepensioneringen lämplig, då det gällde arbetarfamiljens behov, i det att genom dess tillämpande understöd ofta skulle lämnas, där behov därav ej förefanns, medan många, som verkligen behövde understöd, icke skulle få något. Genom anförande av siffror, hämtade ur en statistisk undersökning angående fullt försörjda fattighjon, vilken utarbetats av den första arbetarförsäkringskommittén, påpekade kommittén, att änkan i allmänhet icke genast efter mannens död syntes råka i sådant betryck, att hon behövde full fattigförsörjning, utan att hon ännu någon tid torde kunna helt eller delvis försörja sig och de sina. Därjämte gav samma undersökning vid handen, att fattigvården i flera fall sett sig föranlåten att redan under mannens livstid understödja hustrun, ävensom att antalet änkor, som redan under första tiden efter mannens död behövde understöd, vore dubbelt större i åldersperioden 25—45 år än i perioden 45—65 år, sannolikt huvudsakligen en följd därav, att de, som blivit änkor vid yngre ålder, oftare hade minderåriga barn att försörja, medan de äldre försörjdes av sina vuxna barn. Kommittén fann på grund av dessa skäl, att en änkepensionering icke motsvarade det verkliga behovet. En fullt arbetsför änka utan minderåriga barn vore principiellt ej i större behov av understöd än varje annan arbetsför kvinna — behovet inträdde först då hon förlorade sin arbetskraft. Hade hon åter minderåriga barn att försörja, behövde hon understöd för dem. I följd härav borde en änka, som icke vore arbetsför, hava pension för egen del och, om minderåriga barn funnes, pension för dessa. Med stöd av denna motivering föreslog kommittén en barnpensionering med pensioner å trettio kronor för år till varje minderårigt barn inom äktenskapet efter avliden försäkrad man.

I den på nämnda kommittéförlag grundade regeringsproposition, vilken förelades 1895 års riksdag, hade bestämmelsen om barnpensioner bibehållits, ehuru kostnaden därför, som enligt kommitténs förslag skulle åligga arbetstagare och arbetsgivare, överflyttats på staten. Det för frågans behandling av riksdagen tillsatta särskilda utskott, som avstyrkte bifall till propositionen i dess föreliggande form och hemställde om riksdagsskrivelse rörande ny utredning i ämnet, förordade, att därvid bl. a. borde iakttagas, »att vid meddelande av bestämmelser rörande uppfostringshjälp åt minderåriga barn avseende fästes även vid de oäkta barnen i de fall, där sådant läte sig göra.»

1895 års
kungl. pro-
position.

I det förslag i ärendet, som av Kungl. Maj:t förelades 1898 års riksdag, hade emellertid det här berörda stadgandet helt och hållet utslutits, enär den tidigare föreslagna barnpensionen ansetts för liten att

1898 års
kungl. pro-
position.

fylla det därmed avsedda ändamålet, under det att den beräknade kostnaden därför likväl uppginge till ett ganska betydligt belopp.

*Ålderdoms-
försäkrings-
kommittén.*

Ålderdomsförsäkringskommittén yttrar i förevarande hänseende huvudsakligen följande (Del I sidd. 53—4):

»Av de skäl mot en änkepensionering, som nya arbetarförsäkringskommittén anført, synes det mest avgörande vara de med en dylik pensionerings genomförande förenade dryga kostnader. Av siffror, anförda i Del II, sid. 34, framgår, att hela antalet änkor över 18 år vid 1908 års ingång utgjorde 224,842. Av dessa voro 128,943 invalider samt av 110,772 änkor över 67 år blott 12,379 arbetsföra. Genomförandet i vårt land av en ensamt på avgifter från de försäkrade byggd allmän änkepensionering, där pensionernas årliga belopp uppginge till endast 75 kronor, skulle kräva en avgiftssumma, uppgående till minst lika stort belopp (8 $\frac{1}{3}$ mill. kronor), som det, vartill de försäkrades samtliga avgifter enligt kommitténs föreliggande förslag beräknats. Å andra sidan torde emellertid även böra framhållas, att, enligt Del II, sid. 85, något mer än en tredjedel av änkorna över 60 år såväl å landsbygden som i städerna saknar all egen inkomst och därför för närvarande måste fullt försörjas av fattigvård och enskilda.

Kommittén intager i fråga om de principiella skäl, som av nya arbetarförsäkringskommittén anförts mot en pensionering av arbetsföra änkor utan barn, samma ståndpunkt som denna, och håller i likhet med nämnda kommitté före, att även för arbetsföra änkor, därest de hava minderåriga barn att försörja, behov av särskilt understöd i många fall måste anses föreligga. Ett genomförande av en barnpensionering till förmån endast för inom äktenskapet födda barn, såsom föreslagits i nya arbetarförsäkringskommitténs betänkande, synes kommittén emellertid icke tillfredsställa det behov, som i detta avseende föreligger, enär detta i liknande mån måste anses vara förhanden i fråga om de utom äktenskapet födda barnen ävensom beträffande barn till änklingar. Syftet med en pensionering av detta slag kan således näppeligen anses uppnått, med mindre barn till såväl änkor som till änklingar och ogifta mödrar göras delaktiga därav. Enligt vad av de i Del II, sid. 224, meddelade uppgifter framgår, utgjorde enligt 1914 års förhållanden antalet barn under 15 år till änkor 77,000, till änklingar 39,000 och till ogifta mödrar 66,000. Kostnaden för en dylik pensionerings genomförande skulle sålunda stiga till ett avsevärt belopp.

Vad en särskild änkepensionering (inbegripande även änklingar) beträffar, så synes dess syfte emellertid i viss mån vara tillgodosett redan inom ramen av den utav kommittén föreslagna försäkring, i det att

genom denna bliver sörjt för samtliga invalida, behövande änkor (och änklingar) och försörjningen t. o. m. utsträcker till hustrur i samma belägenhet. En mera omfattande pensionering av änkor (och änklingar) samt ogifta mödrar synes kommittén visserligen behjärtansvärd, men torde, för att kunna begränsas till en ej alltför hög kostnad, böra i främsta rummet tillgodose det verkliga behovet av understöd. En komplettering av kommitténs förslag i sådan riktning skulle sålunda i överensstämmelse med förslagets övriga läggning avse att understödja behövande änkor (och änklingar) samt ogifta mödrar med minderåriga barn. En dylik komplettering, vilken nära ansluter sig till den av nya arbetarförsäkringskommittén föreslagna barnpensioneringen, men som skulle avse understöd till rikligare belopp än de där ifrågasatta och närmare anpassade efter behovet, har kommittén emellertid på grund av de för dess genomförande nödiga kostnader ej håller ansett sig böra föreslå.

Därest en dylik utvidgning av pensioneringens räckvidd emellertid skulle synas ekonomiskt genomförbar, torde en bestämmelse i sådant syfte utan svårighet kunna infogas i det av kommittén framlagda lagförslag.»

Till förmån för den av kommittén ifrågasatta utvidgningen har herr Branting anført (Del I, sidd. 131—2):

»Kommittén har själv i sin allmänna motivering (sid. 54) vitsordat det behjärtansvärda i att understödja behövande änkor (och änklingar) samt ogifta mödrar med minderåriga barn och betecknat detta som en lätt infogad komplettering av sitt förslag. Så är också utan allt tvivel fallet. En änka eller ogift moder (och likaså änking) med barn är på visst sätt, även när hon är arbetsför, utan tvivel invalid i den mening, att en del av hennes arbetskraft måste avses för barnens vård och uppehälle. Denna synpunkt gjordes gällande redan av nya arbetarförsäkringskommittén i 1890-talets början och upptogs i regeringsförslagen 1895 och 1898. Dess giltighet synes mig fortfarande lika obestridlig. Det skulle vara ett steg tillbaka, om man nu släppte denna viktiga del av invaliditetsfrågan ur sikte. Särskilt kvinnorna, bland vilka, trots alla de vägande och ur kostnadssynpunkt avgörande skäl, kommittén anført, åtskilliga nog komma att se med blandade känslor på de lägre pensionsbelopp, som för dem föreslagits, skulle säkert med ganska stort fog känna det som en påtaglig orättvisa, om detta så ytterst välbehövliga stöd åt åtskilliga tiotusental fattiga kvinnor bleve dessa förvägrat. Och ur samhällets synpunkt måste det ju vara av alldeles särskild vikt att bringa hjälp ej blott åt dem, som ha sitt arbetsliv bakom sig, utan också samtidigt tänka på den generation, som kommer.

*Herr
Brantings
reservation.*

De kostnadsskäl — en statsutgift, som, därest övergångsbestämmelserna icke göras allt för ogynnsamma, nästan från början når sitt maximum med 3 miljoner kronor — vilka kommittén uttryckligen åberopar som sitt enda skäl för att icke själv föreslå detta tillägg, synas mig icke böra få väga mot allt detta. Kommittén har i själva verket ställt sig så sympatisk till tanken, att den t. o. m. givit anvisning, hur ett tillägg i detta syfte lämpligen borde införas. Följande denna vink och det förslag, som kommitténs ordförande formulerat i sin utredning (Del II, sidd. 223—226), hemställer jag alltså om följande tillägg till 6 §:

»För änkring, änka eller ogift kvinna med minderåriga barn under 15 år utgör pensionstillägget, därest årsinkomsten icke uppgår till ett belopp av 300 kr. för man och 250 kr. för kvinna jämte 150 kr. för varje sådant barn, hälften av detta belopp, minskat med halva inkomsten. Tillägget utgår i dessa fall, även om varaktig oförmåga till arbete icke är förhanden.»

Detta stadgande innebär alltså ett understöd av högst 75 kronor för varje barn till här ifrågakommande personer.

Naturligtvis bör även i 2 § en tilläggsbestämmelse införas och möjligen även på något annat ställe nödig jämkning ske, därest detta förslag vinner avseende.»

Utan tvivel föreligga goda skäl för försäkringens komplettering, på sätt herr Branting föreslagit. För den ensamstående fadern eller modern bereder omsorgen om och försörjningen av minderåriga barn en ofta mycket tyngande börda, som i talrika fall nödgar till anlitan-
tande av den enskilda eller offentliga fattigvården. Att det allmänna här griper stödjande in, måste betraktas som önskvärt jämväl ur synpunkten av det uppväxande släktets bästa. För de minderåriga, som på detta sätt komme med i pensioneringen, måste nämligen det stöd, som på sådant sätt beredes deras försörjare, komma att i stort sett betyda förbättrad vård och försörjning.

De inkomna yttrandena hava också i stor utsträckning innefattat förord för ifrågasvarande utbyggnad av försäkringen.

Sälunda hava *Kungl. Maj:ts befallningshavande i Värmlands, Kopparbergs och Norrbottens län* ävensom ett flertal kommuner uttalat sig i angivna riktning.

Kommerskollegium har visserligen givit uttryck åt en viss tvekan inför förslaget till barnpensionering, enär de ifrågasatta understöden skulle erhållas utan däremot svarande avgiftsbetalning och denna utvidgning sålunda enligt kollegii mening ytterligare understrika lagstiftningens karaktär av försörjningslagstiftning. Med uttalande av, att det ändamål, som en dylik barnpensionering skulle fylla, vore synnerligen behjärtansvärt och att detta tillägg utgjorde en naturlig utveckling av förslagets egen tankegång, har kollegium likväl ansett sig böra förorda en utvidgning av pensionsförsäkringen i angiven riktning.

Avgivna
yttrandena.

Däremot har *svenska fattigvårdsförbundets arbetsutskott* emot förslaget, i vad det avser understödjande av icke invalida ogifta mödrar, erinrat, att detsamma, om det icke kompletterades av reglerande bestämmelser, skulle dels leda till ett direkt främjande av lösa förbindelser, då det nämligen skulle vara ekonomiskt fördelaktigare för föräldrar med flera barn att icke ingå äktenskap utan i stället uppbära avgifterna för barnen, och dels innebära, att samhällets krav å bidrag från barnafadern så gott som definitivt avskreves.

Vidkommande kostnaderna för en utvidgning av förslaget i det syfte, herr Brantings reservation avser, yttrar kommitténs ordförande, efter att hava anfört ovan återgivna siffror rörande antalet barn under 15 år till änkor, änklings och ogifta mödrar, följande (Del II sidd. 224—6):

*Kostnaderna
för herr
Brantings
reservation.*

»Det är tydligt, att man även i detta fall måste avpassa understödet efter behovet, enär kostnaden eljest skulle bliva för betungande. Ett årligt understöd för varje barn av t. ex. 75 kronor utan hänsyn till behovet skulle motsvara en årlig kostnad av nära 14 millioner kronor, således omkring 40 % av vad de i det föregående avhandlade pensions-tilläggen för fullvuxna personer (sid. 208) skulle kosta.

Då statistiska uppgifter angående understödsbehovet för detta fall helt och hållet saknas, har jag, för att vinna en uppskattning av kostnaden, måst åtnöja mig med överslagsräkningar.

Av statistiska centralbyråns fattigvårdsstatistik för år 1907 inhämtas, att av minderåriga barn till ogifta mödrar 8,290 och av barn till änklings, änkor och fränskilda 21,531 åtnjuta understöd av fattigvården. Då emellertid anspråk på understöd icke endast skulle uppkomma i de fall, där fattigvårdsunderstöd nu åtnjutes, utan även, därest en allmän försörjning skulle komma till stånd, i många fall, då understöd under närvarande förhållanden lämnas av enskilda, så har jag, med ledning av proportionen mellan de å sid. 199 angivna antalen understödda äldre personer, trott mig kunna antaga, att ovan nämnda antal barn i vardera fallet bör ökas till något mera än det dubbla för att motsvara hela det verkliga understödsbehovet. Jag har därför trott mig kunna antaga, att, efter någon ökning för reduktion år 1914, omkring 20,000 barn till ogifta mödrar och 50,000 barn till änklings och änkor, eller tillsammans 70,000 barn, äro i behov av understöd, samt att av dessa 60 % måste *fullt* försörjas.

Då man väl i normala fall sväriligen torde böra uppskatta årliga värdet av full försörjning för barn, vars fader eller moder lever, till lägre belopp än 75 kronor, har jag lagt detta belopp till grund för överslagsräkningen och det därpå grundade förslaget till eventuell dylik barnpensionering.

Enligt ovan angivna grunder skulle s. k. pensionstillägg i vanliga fall utgå, endast om personen i fråga vore invalid och ej ägde en inkomst av 300 kronor för man och 250 kronor för kvinna, och tilläggets belopp skulle utgöra 150, resp. 125 kronor, där personen ej åtnjöte inkomst, men eljest sistnämnda belopp efter avdrag av halva inkomsten. En arbetsför man eller kvinna skulle således i varje fall redan därigenom, att han eller hon är arbetsför, anses hava en inkomst av minst resp. 300 och 250 kronor.

Om man nu för varje barn till ensam person höjer nämnda inkomstgräns av 300, resp. 250 kronor med 150 kronor, så skulle, om regeln i övrigt tillämpades analogt med det vanliga fallet, resultatet bli, att för änka (resp. änklings och ogift moder) med ett barn understöd skulle utgå först, om inkomsten nedginge under 400 kronor (resp. 450 för man); för änka med två barn bleve inkomstgränsen 550 (resp. 600) kronor o. s. v.

Om man för enkelhetens skull inskränker exemplet till änkorna, så skulle således en änka med barn erhålla understöd, om hennes inkomst understiger 250 kronor jämte 150 kronor för varje barn (varvid, om hon är arbetsför, inkomsten ej får skattas lägre än 250 kronor.) Enligt den allmänna regeln utgör understödets belopp, för det fall att ingen inkomst åtnjutes, 125 kronor jämte 75 kronor för varje barn, och eljest denna summa, minskad med halva inkomsten, på sätt nedanstående tabell angiver:

Inkomst.	Hela pensionstillägget för änka, som är							
	invalid, med				arbetsför, med			
	1 barn. Kr.	2 barn. Kr.	3 barn. Kr.	4 barn. Kr.	1 barn. Kr.	2 barn. Kr.	3 barn. Kr.	4 barn. Kr.
0 kr.	200	275	350	425	75	150	225	300
100 "	150	225	300	375	75	150	225	300
200 "	100	175	250	325	75	150	225	300
300 "	50	125	200	275	50	125	200	275
400 "	—	75	150	225	—	75	150	225
500 "	—	25	100	175	—	25	100	175
600 "	—	—	50	125	—	—	50	125
700 "	—	—	—	75	—	—	—	75

Årliga kostnaden för en dylik tilläggspensionering av barn till änklingar, änkor och ogifta mödrar skulle, om alla understödsbehövande finge högsta barnpensionen av 75 kronor, komma att uppgå till $75 \cdot 70,000 = 5,250,000$ kronor, vilken summa dock, med avseende därå att ej i alla fallen det högsta beloppet utgår, bör reduceras med ungefär 15 % och således nedgår till omkring 4,500,000 kronor. Härav skulle 3 millioner bestridas av staten och $1\frac{1}{2}$ million av kommunerna. Storleken av kostnaden under de första åren för en dylik utvidgning av den allmänna försäkringen är naturligtvis beroende av beskaffenheten av den övergångsbestämmelse, som kunde finnas lämplig. Dock torde böra märkas, att kostnaden i förevarande art av försäkring, om övergångsbestämmelsen ej göres allt för restriktiv, mycket hastigare närmar sig maximalbeloppet än i fråga om den allmänna försäkringen.»

För min del anser jag önskvärt, att särskilt pensionstillägg för barn måtte kunna i vissa fall utgå. *Departements-
chefen.*

Då en själf försörjande änka (änkling) eller ogift moder med oförsörjda barn har större behov av inkomster än en sådan utan barn, men icke i regel härför kan påräkna högre inkomst av sitt arbete, vore det givetvis ett önskemål, att staten för de minsta inkomsttagarna här trädde reglerande emellan. Vid närmare granskning av förhållandena har jag dock för närvarande ansett mig böra inskränka det pensions-tillägg för barn, som jag anser önskvärt vinna, till änkor, ogifta mödrar och änklingar, som äro *invalid*er enligt förevarande lagförslags mening. Uppenbart är med avseende å dessa behovet störst. Deras existens-minimum bör, när det finnes oförsörjda barn att draga försorg om, sättas högre, än om de ej hade sådana barn. En ökning av detta existens-minimum med 120 kronor för varje barn synes mig därför i allo befogat. Härmed skulle pensionstillägget för varje barn uppgå till 60 kronor. Att jag ansett mig böra nedsätta det av herr Branting föreslagna pensionstillägget från 75 till 60 kronor har skett av kostnadsskäl. Och det synes mig också, att beloppet 60 kronor — jämt det dubbla mot det som föreslogs 1895 — är ganska avsevärt i förevarande fall. Att skillnad ej bör göras på gifta och ogifta mödrar synes mig uppenbart. På sätt förut omformäls uttalade sig också 1895 års Riksdag mot varje skillnad i förevarande hänseende.

På den nu antydda ståndpunkten stod nya arbetarförsäkringskommittén och 1895 års regeringsproposition hos oss (frånsett de ogifta mödrarna). Den är också upptagen i den nya tyska riksförsäkringslagen. Och densamma drabbas i ingen mån av de anmärkningar, som

Svenska fattigvårdsförbundets verkställande utskott riktat mot herr Brantings reservation. Den överensstämmer, den sålunda angivna ståndpunkten, också bättre med hela det föreliggande kommittéförslagets anda och mening, då detta förslag ju alltid bygger på invaliditet såsom grund för pensionstilläggs utgående.

Man skulle tilläventyrs vilja erinra, att förefintligheten av oförsörjda barn även hos ett gift par borde föranleda särskilt pensionstillägg för barnen. Denna erinran är tvivelsutan riktig och jag hoppas, att det icke skall behöva dröja alltför länge, innan sådan komplettering av försäkringen kan ske, att jämväl i nu antytt fall den minimiinkomst, som utesluter från pensionstillägg, kan höjas på sätt ovan ifrågasatts för änka (eller änklings). Att behovet emellertid är mest framträdande för den händelse, att den invalida är änka (eller änklings), synes mig uppenbart. I dessa fall torde just befintligheten av oförsörjda barn utgöra en ytterligare svårighet och föranleda ökade utgifter för vård av dessa.

För närvarande anser jag mig på grund av vad sålunda anförts allenast böra föreslå, att *pensionsberättigad* änklings, änka eller ogift kvinna, som har barn under 15 år, för varje sådant barn erhåller ett pensionstillägg av 60 kronor, därest årsinkomsten ej uppgår till 300 kronor för man och 250 kronor för kvinna, jämte 120 kronor för varje barn. För öfrigt skulle samma regler och beräkningsgrunder gälla för dylikt pensionstillägg som för andra sådana.

Jämväl i 33 § om understöd böra analoga bestämmelser införas.

Enligt regeringsrådet Lindstedts beräkningar är den ökade utgift för det allmänna, som härmed skulle uppkomma, högst 1,200,000 kronor om året. Sattes barnpensionstillägget till 75 kronor, bleve kostnaden 1,500,000 kronor. Biträddes herr Brantings reservation i dess helhet, skulle kostnaden för det allmänna uppgå till 4,500,000 kronor — för ett barnpensionstillägg av 60 kronor till 3,600,000 kronor. Den nämnda utgiften måste beräknas till sitt fulla belopp redan från försäkringens början.

Fråga om
undantag
från
avgifts-
pension-
eringen för
personer
med högre
inkomst.

Under överbäggande har också, närmast på grund av kommerskollegiums yttrande, varit frågan, huruvida personer med viss högre inkomst borde undantagas från rätt till avgiftspension, även när de annars vore härtill berättigade. Ehuru väl det synes önskvärt och mest principiellt riktigt, att avgiftspension verkligen utgår till alla, som erlagt sina avgifter, kunna dock vissa skäl anföras för att i en försäkring av den art som den förevarande därför undantaga personer, som besitta viss avsevärdare årlig inkomst. Jag har emellertid icke funnit mig böra härtinnan intaga en från kommittén avvikande ståndpunkt. Genom att gå

den väg, kommerskollegium anvisat, skulle man kunna säga, att man rent av införde en sorts ny form av beskattning, i det hänseendet nämligen att t. ex. alla yrkesarbetare, hantverkare, m. m., som uppnått 67 års ålder och ännu äro fullt arbetsföra (vid 67 år ännu 50 %) tills vidare, genom att gå miste om resultatet av sina besparingar, skulle indirekt erlagga en årlig skatt av ända till omkring 180 kronor om året. Huru låg en sådan gräns för rätten att uppbära pension skulle sättas, för att för försäkringen verkligen påtagliga ekonomiska fördelar skulle vinnas, är ytterst svårt att beräkna. Av vad som å sidd. 230 och 231 i Del II av kommittébetänkandet antytts, blir dock klart, att en dylik inkomstgräns åtminstone icke borde sättas högre än till 1,000 kronor. För många personer med sådan inkomst är emellertid den genom deras egna ansträngningar åstadkomna pensionen av stort värde såsom tillägg till den vid den ålder, varom här är fråga, i regel minskade arbetsförmågan.

Jag har därför funnit klokast att i nu förevarande avseende icke göra några restriktioner, vilka i allt fall skulle bli ganska godtyckliga och ovissa.

På grund av vad sålunda anförts hemställer jag,

att 6 § i förslaget måtte erhålla följande avfattning:

6 §.

Pensions årliga belopp utgör trettio procent av de erlagda pensionsavgifternas sammanlagda belopp.

Därjämte utgår av allmänna medel ett tillägg till pensionen för pensionstagare, som är till arbete varaktigt oförmögen och vilkens årsinkomst ej uppgår för man till 300 och för kvinna till 250 kronor.

Pensionstillägget utgör, för år räknat, i fråga om pensionstagare, som ej åtnjuter någon inkomst, för man 150 och för kvinna 125 kronor, och i fråga om pensionstagare, som åtnjuter inkomst, nämnda belopp med avdrag av halva årsinkomsten. För varje år, för vilket endera av de i 4 § stadgade pensionsavgifter av åtta eller tretton kronor blivit erlagd, höjes pensionstillägget med en procent.

För pensionsberättigad änkling, änka eller ogift kvinna, som är till arbete varaktigt oförmögen och har att försörja egna barn under femton år, ökas pensionen, därest årsinkomsten ej uppgår till 300 kronor

för man och 250 kronor för kvinna, jämte 120 kronor för varje barn, med särskilt pensionstillägg för barnen. Beloppet av sådant pensionstillägg utgör 60 kronor för varje barn, där årsinkomsten ej överstiger 300 kronor för man och 250 kronor för kvinna, samt, där årsinkomsten överstiger nämnda belopp, 60 kronor för varje barn med avdrag av hälften av det belopp, varmed årsinkomsten överstiger 300 kronor för man och 250 kronor för kvinna.

7 och 8 §§.

7 och 8 §§ innehålla dels i 7 § regler för beräkning av den årsinkomst, till vilken skall tagas hänsyn vid bestämmande av pensions- tilläggs belopp, dels ock i 8 § bestämmelser rörande de omständigheter, under vilka pensionstillägg indrages eller jämkas. Till redogörelse för och utläggning av dessa förslag anför kommittén:

Kommittén
rörande 7 §.

rörande 7 §: »I denna § lämnas regler för beräkandet av den årsinkomst, till vilken skall tagas hänsyn vid bestämmande av pensions- tilläggs belopp.

Härvid har det för kommittén framstått som det naturligaste, att för beteckning av »egen» inkomst, d. v. s. inkomst av arbete eller egen- dom, använda en formulering, däri omnämnas de i skattelagarna före- kommande tre inkomst kategorier, nämligen inkomst av fast egendom, av kapital och av arbete. All sådan inkomst, som någon skäligen kan antagas komma att t. v. årligen åtnjuta, skall tagas i beräkning. Det enda undantag, som härvid gjorts, är att som inkomst icke skall anses pension enligt denna lag, alltså ej heller frivillig pension, varom stadgas i 34 §.

Då kommittén föreslagit, att såsom årsinkomst skall anses all den inkomst, som pensionssökanden »skäligen kan antagas komma att tills- vidare årligen åtnjuta», har kommittén velat framhålla, att pensions- nämnden, vilken har att verkställa uppskattningen, därvid skall bedöma pensionssökandens ekonomiska ställning överhuvudtaget, naturligtvis icke beträffande ett visst år allenast, utan med hänsyn till, huru hans ekonomiska ställning för den närmaste framtiden skäligen kan antagas komma att gestalta sig, därvid dock självfallet situationen vid tillfället för pensionsansökningen under flera förhållanden kan tjäna som ledning.

Det hade givetvis varit önskvärt, om man i lagen kunnat meddela så bestämda föreskrifter för här ifrågavarande uppskattning, att rum ej lämnats för någon tvekan. Även om detta skulle vara möjligt — vilket kan ifrågasättas — har kommittén dock icke ansett lämpligt att med utförliga och detaljerade bestämmelser rörande uppskattningen be- lasta lagtexten, utan torde, i den mån sådant blir erforderligt, nödiga

föreskrifter jämte anvisningar och formulär till ledning för pensionsnämnderna bliva i administrativ väg utfärdade. Tydligt är, att de befolkningsgrupper, om vilka här blir fråga, i regel befinna sig i ett sådant ekonomiskt läge, att inkomstskatteförordningens bestämmelser rörande grunderna för taxering av inkomst sällan äro på dem fullt tillämpliga. De utgöras nämligen huvudsakligen av förutvarande tjänare och arbetare inom jordbruket eller industrien, hantverkare, småbrukare och torpare, sjömän och fiskare m. fl. samt dessas hustrur och änkor.

Om det stora flertalet av dessa personer torde gälla, att deras väsentliga inkomstkälla utgöres av den ringa förtjänst, de kunna förskaffa sig genom tillfälligt lindrigare arbete åt andra eller lättare arbete i hemmet. En och annan kan dessutom äga någon liten sparpenning, andra, särskilt bland industriarbetarna, kunna vara medlemmar av pensionskassor och åtnjuta någon mindre pension från dessa, andra kunna äga en liten stuga, med eller utan trädgårdsland, eller »eget hem», andra åter kunna genom sina förutvarande arbetsgivares försorg vara tillförsäkrade visst årligt understöd, ofta utgående in natura, såsom fri bostad, fri ved, åkertäppa, potatisland etc.

En fråga, som beträffande här ifrågavarande personer av naturliga skäl synnerligen ofta kommer att föreligga till avgörande vid lagens tillämpning, är den, huruvida åtnjutet understöd skall räknas till sådan årsinkomst, för vilken avdrag i pensionstillägg skall ske. Att understöd från kommunen (fattigvård) icke är att räkna såsom någon inkomst för mottagaren, ligger i sakens natur. Beträffande åter åtnjutet understöd från enskilda, torde böra gälla, att, om understödet har karaktären av tillfällig gåva, skall detta icke föranleda avdrag i pensionstillägg. Men om förhållandena däremot äro sådana, att understödet kan under någon längre tid med en viss säkerhet påräknas, bör sådant understöd kunna tagas i betraktande vid årsinkomstens beräkning. Det bör emellertid få bero på pensionsnämnden att, efter prövning av omständigheterna i varje särskilt fall, förfara såsom nämnden anser rätt och billigt. Angående vissa mera ofta förekommande former av understöd vill kommittén dock framhålla några synpunkter, som synts kommittén vara av betydelse vid dessa frågors bedömande.

Enligt fattigvårdsförordningen skall en var, som är arbetsför, försörja sina minderåriga barn. Likaledes skall arbetsför man försörja sin hustru. Dessa fall av försörjningsplikt äro ovillkorliga. Men härutöver åligger föräldrar och barn att i mån av behov å ena och förmåga å andra sidan försörja varandra. Allt vad som på grund av nu nämnd försörjningsplikt utgives hör uppenbarligen till sådana prestationer, vilka

icke skola i mottagarens hand betraktas såsom inkomst och således ej heller föranleda avdrag i pensionstillägg.

Men, som bekant, finnes det talrika fall, där medellösa personer hava full eller delvis försörjning hos andra, vilka till dem icke stå i det nära skyldskapsförhållande, att en dylik försörjningsplikt påvilar dem, men som likväl på grund av skyldskap eller band av vänskap eller av andra etiska skäl funnit sig föranlåtna att taga hand om dessa medellösa. Dylika exempel på lämnande av understöd äro kanske talrikast just bland de samhällslager, som själva befinna sig i blygsamma ekonomiska omständigheter. Ifrågavarande försörjda böra enligt kommitténs åsikt i regel icke anses såsom ägande inkomst genom försörjningen, utan skola åtnjuta sina pensionstillägg oavkortade, om hinder eljest icke därför möter. Ty det synes uppenbart, att ett motsatt förfarande lätt kunde leda därtill, att de enskilda skulle indraga den dittills utgivna hjälpen för att sålunda bereda mottagaren möjlighet att erhålla full pension. Det förefaller därför i alla avseenden lämpligast att icke genom lagen störande ingripa i dessa förhållanden, utan i stället likställa dessa former av enskild understödsverksamhet med de fall, då understödet utgår på grund av påvilande försörjningsplikt, och alltså i allmänhet icke vid inkomstens beräkning taga hänsyn till sådan frivilligt lämnad hjälp.

Detta synes böra vara huvudregeln. Fall kunna emellertid tänkas, i vilka en prestation utgår visserligen icke på grund av någon juridiskt bindande förpliktelse för utgivaren, men i allt fall under sådana förhållanden, att mottagaren kan anse sig i viss mån berättigad till utfående av prestationen. Så är förhållandet med pensioner från en mängd enskilda pensionskassor, vilka icke uppstått genom direkta tillskott från medlemmar, utan skapats av arbetsgivare eller egendomsägare för deras arbetare eller underlydande. Dessa kassors tillgångar stå i regel fortfarande under arbetsgivarens, resp. egendomsägarens disposition och ingå såsom en, om ock i bokföringsavseende avskild del av hans förmögenhet. Men då deras avkastning är avsedd för arbetarnas bästa, torde de dock betraktas såsom en med anställningen förknippad förmån, vilken under vissa förut bestämda förutsättningar kan med någorlunda säkerhet påräknas och vilken icke är att anse som en nådegåva, utan som en, om ock endast på moraliska grunder vilande rättighet, förvärfvad genom en viss tids anställning. I dylika fall, i vilka rent praktiskt taget prestationen utgör ett fast och säkert försörjningsbidrag, bör densamma, enligt kommitténs uppfattning, i regel tagas i beräkning såsom årsinkomst i lagens mening.

En fråga, som här även framställer sig, är, huruvida ersättning för skada till följd av olycksfall i arbetet skall föranleda avdrag i pensionstillägg. Endast när dylik ersättning utgår i form av livränta, bör enligt kommitténs mening avdrag därför ske.

Kommittén har framför allt måst beakta, att åtskilliga av de befolkningsgrupper, om vilka här är fråga, särskilt lantbefolkningen, åtnjuta inkomst i form av naturaförmåner. Denna inkomst giver ej sällan en nödtorftig bärgning eller täcker åtminstone i väsentlig mån de dagliga behoven. Då nu syftet med pensioneringen, av kostnadsskäl, icke kunnat sträckas längre än att söka bereda nödtorftig bärgning åt en var, som icke är i stånd att själv förskaffa sig sådan, har kommittén från rätten till pensionstillägg måst undantaga alla dem, som av sin inkomst av naturaförmåner hava full, om än torftig försörjning. I enlighet härmed och i syfte att motverka olägenheterna av en för låg taxering av naturaförmåner samt jämväl för att i någon mån likställa naturaförmåner och kontanter, har kommittén föreslagit, att, där inkomst helt eller delvis utgöres av naturaförmåner, skall iakttagas, att för den, som av inkomsten har full om än torftig försörjning, årsinkomsten ej må uppskattas till lägre belopp än 300 kronor från man och 250 kronor för kvinna och att, där inkomsten ej räcker till full försörjning, årsinkomsten uppskattas till motsvarande lägre belopp, ävensom att årliga värdet av bostad ej må uppskattas till lägre belopp än 50 kronor. Där uppskattningen ej kan ske med ledning av dessa bestämmelser, skall densamma verkställas efter de i orten gällande priser eller efter andra grunder, som finnas tillämpliga.

Att värdet av full försörjning genom naturaförmåner icke må sättas lägre än till 300 kronor, resp. 250 kronor, har för övrigt sin motsvarighet i bestämmelserna i 6 §, enligt vilka pensionstillägg icke utgår till personer, vilkas årsinkomst uppgår till nämnda belopp.

För att förmånen av bostad ej skall komma att taxeras oproportionerligt lågt, har kommittén, som jämväl härvid haft i sikte kostnadernas begränsning, funnit sig nödsakad att stadga ett *minimibelopp* av 50 kronor för årliga värdet av bostad. Pensionsavdraget enligt 6 § för bostad kommer alltså att utgöra minst 25 kronor.

I sista stycket av 7 § stadgas, att, där fråga är om äkta makar, skall, vid bestämmande av pensionstilläggs belopp, årsinkomsten för en var av dem beräknas utgöra hälften av deras sammanlagda årsinkomst. En dylik beräkning är redan i och för sig naturlig. För övrigt skulle en särskild uppskattning av vardera makens inkomst föranleda en betydande ökning i kostnaderna för försäkringen, emedan i regel hustrurna

bliva invalider långt tidigare än männen. De skulle då redan under de år, då deras män ännu ägde sin fulla arbetskraft och försöjde familjen, erhålla rätt till högsta pensionstillägget, enär de icke kunde uppskattas till någon inkomst.»

*Kommittén
rörande 8 §.*

och *beträffande 8 §:*

»Denna paragraf meddelar bestämmelser rörande de omständigheter, under vilka pensionstillägg indrages eller jämkas.

Kommittén har visserligen förutsatt en sådan tillämpning av lagen, att i regeln de personer, som fått pensionstillägg sig tilldelade, komma att för framtiden få behålla desamma utan annan förändring än den ökning i pensionstilläggen, som en med åren avtagande arbetsförtjänst eller annan minskning i den egna inkomsten kunna betinga. Men då det i allt fall låter tänka sig, att i vissa pensionstagares förhållanden avsevärda förändringar kunna inträda, har förslaget måst utgå från den principen, att en person icke i och med det att han tillerkänts rätt till pensionstillägg, äger uppbära detta under sin återstående livstid, utan att han bibehålles vid sin rätt till pensionstillägg, endast i den mån de förutsättningar fortfarande bestå, under vilka tillägget beviljats. Denna ståndpunkt är för övrigt en konsekvens av den grundsats om pensions-tilläggens avpassning efter behovet, från vilken kommittén utgått.

I första stycket givas bestämmelser om indragning av pension för den, som befinner sig längre vara till arbete varaktigt oförmögen eller icke längre är i riket mantalsskriven. Man har emellertid härvid valt ett sådant uttryck, att därav icke med nödvändighet följer skyldighet att under någon av angivna förutsättningar indraga pensionen, utan lämnas en viss frihet att förfara efter omständigheterna.

Kommittén har nämligen beaktat, att fall kunna förekomma, då en person efter någon tids invaliditet så förbättras till hälsan, att han icke längre kan anses vara varaktigt oförmögen till arbete. Dock befinner han sig då ofta i sådan belägenhet, att övervägande skäl kunna föreligga att låta honom, åtminstone tillsvidare, behålla pensionstillägget. Ej sällan är hans arbetsförmåga fortfarande avsevärt inskränkt och hans hälsotillstånd sådant, att tvånget till tyngre arbete snart åter skulle trycka honom ned under invaliditetsgränsen. Eller ock är det att förutse, att hans tillfrisknande är helt tillfälligt och att arbetsförmågan snart ånyo kommer att upphöra. Även kunna möjligheterna att erhålla arbete vara stängda för honom, så att han har att emotse varaktig, oförvårdad arbetslöshet. Han kan även under den tid, då han erhållit pensionstillägg, hava nått en så hög ålder, att det synes hårt att av honom kräva

något större mått av arbete. Kommittén har med hänsyn härtill ansett riktigast att lämna öppet att i fall av mera ömmande beskaffenhet giva efter på kravet på invaliditet såsom förutsättning för rätt till bibehållande av pensionstillägg.

Då mantalsskrivning i riket gjorts till ett bland de i lagen förutsatta villkoren för tillhörighet till försäkring, har man velat förbehålla de av allmänna medel utgående pensionstilläggen åt dem, som här i riket bibehålla stadigt hemvist och alltjämt äro här mantalsskrivna.

Kommittén har emellertid förutsatt, att fall kunna förekomma, där pensionstillägg icke bör ovillkorligen indragas för den, som finnes icke längre vara mantalsskriven i riket. Pensionstagaren bör sålunda icke bliva lidande på grund av en försummelse i detta avseende, som icke ligger honom själv till last, och hans pensionstillägg alltså icke indragas, om genom en tillfällighet eller annans underlåtenhet han för något år icke blivit mantalsskriven. Däremot torde tillägget som regel böra indragas, om pensionstagaren lämnar riket.

Från stadgandet att pensionstillägg skall indragas, därest årsinkomsten för någon undergått ökning till sådant belopp, att rätt till pensionstillägg ej längre tillkommer honom, får däremot av naturliga skäl något undantag ej göras. Beträffande åter annan ändring i den inkomst, efter vilken pensionstillägg blivit bestämt, måste det i viss mån lämnas öppet att förfara efter omständigheterna. Till mera betydande ändringar i pensionstagarens ekonomi bör naturligtvis hänsyn tagas. Däremot har kommittén ej funnit lämpligt föreskriva, att varje, även den minsta ändring i årsinkomsten skall föranleda jämkning i pensionstillägget. En bestämd gräns kunde givetvis hava stadgats, vid vilken sådan jämkning ovillkorligen måst företagas, t. ex. en ändring av inkomsten med minst 50 kronor. Kommittén har emellertid ansett lämpligare att lämna pensionsmyndigheten fria händer även i detta avseende, enär härigenom den bästa anpassningen efter förhållandena torde stå att vinna. I allmänhet torde initiativet till jämkning i pensionstillägg komma att tagas av pensionären själv. Till förekommande av alltför täta rubbningar i pensionsbeloppen har kommittén emellertid föreslagit ett stadgande av innehåll, att jämkning i pension ej får äga rum oftare än en gång om året.

Den jämkning i pension, varom här är fråga, kommer att beröra även den del av pensionstillägget, som motsvarar den på grund av erlagda pensionsavgifter utgående procentvisa förhöjningen. Om man sålunda antager, att en man tillerkänts fullt pensionstillägg, eller 150 kronor, och därjämte, på grund av erlagda avgifter under tolv år, för-

klarats berättigad till förhöjning i detta belopp med 16 procent (12 gånger $1\frac{1}{3}$ procent), så att pensionstilläggets summa blir 174 kronor, och vidare förutsätter, att den ifrågavarande personen efter någon tid kommer i åtnjutande av en årsinkomst av t. ex. 100 kronor, så att minskning i pensionstillägget skall äga rum, beräknas denna minskning på följande sätt. Hälften av årsinkomsten, 50 kronor, avdrages från de 150 kronorna; återstår 100 kronor. Den procentvisa förhöjningen uträknas nu med dessa 100 kronor som grund, varigenom alltså förhöjningen kommer att utgöra 16 procent av 100 kronor eller 16 kronor. Pensionstillägget kommer följaktligen härefter att utgöra $100 + 16 = 116$ kronor. — Efter samma grunder förfares givetvis vid ökning av pensionen.»

*Avgivna
yttranden.
Giftna par.*

Ändringar i förevarande §§ hava ej påyrkats i annan mån än från Kungl. Maj:ts befallningshavande i Stockholms län, som yttrat bl. a. följande:

Det låga pensionsbeloppet för kvinnor, som äro hustrur till personer med större inkomster, än som medföra en pensionsavgift av endast 2 kronor, synes vara en betänsvärd olägenhet. En man med 1,200 kronors inkomst kommer till en pension av 430 kronor. Hans hustru erhåller 148 kronor i pension. Om båda leva som pensionsstagare, åtnjuta de allså gemensamt 578 kronor, vilket synes vara ett fullt tillfredsställande belopp. Avlider mannen före hustrun, skall hon reda sig med 148 kronor. Detta synes Kungl. Maj:ts befallningshavande vara orimligt lågt för en person, som likvisst varit den ena parten i ett hushåll med 1,200 kronors inkomst och för vilken avgift för egen pension hela tiden erlagts. Kungl. Maj:ts befallningshavande påpekar, att det här icke är fråga om änkepension i egentlig mening.

Hjälpen finner Kungl. Maj:ts befallningshavande ligga antingen däruti, att pensionsavgiften höjes för kvinnor, vilkas män hava årsinkomst av 800, respektive 1,200 kronor eller därutöver, eller däri att pensionerna i dessa fall något sänkas, medan två makar samtidigt uppbära pension, för att åter höjas, när endera upphör att vara pensionstagare, eller ock i en kombination av dessa båda utvägar.

Beträffande förslaget i denna del anför kommittén:

»Den av kommittén föreslagna bestämmelsen angående pensionsbeloppens beräkning för giftna par, varigenom man och kvinna, där de äro giftna, vid vissa kombinationer ifråga om invaliditet och inkomst komma att få en något mindre gemensam pension än vad de tillsammans skulle hava erhållit, därest de vore ogiftna, kan möjligen betraktas såsom en olägenhet. Anledningen till ett dylikt stadgande har emellertid varit, att en anordning, varigenom personer i varje särskilt fall erhållit lika stora pensioner, vare sig de äro giftna eller ogiftna, skulle hava väsentligt ökat kostnaderna för pensioneringen. Dessutom torde ej utan fog kunna sägas, att för en mans och en kvinnas uppehälle i

många fall erfordras mindre, om de leva gifta, än om de leva ensamma var för sig, vadan det här påpekade förhållandet knappast torde innebära någon nämnvärd oegentlighet. Ojämnheten framträder för övrigt först, då båda makarna hava en viss inkomst. I de många och ömmande fall, då fullständig medellöshet föreligger, gör den sig naturligtvis icke alls gällande. Det bör emellertid även anmärkas, att den av kommittén i här berörda hänseende valda vägen varit ur kostnadssynpunkt förutsättningen för att i försäkringen kunna inbegripa även hustrurna, vilka icke i någon tidigare lagstiftning av motsvarande art upptagits i försäkringen på så jämförelsevis gynnsamma villkor och i den omfattning, som i kommitténs lagförslag skett.

För min del har jag ansett mig böra biträda kommitténs förslag. De av länsstyrelsen i Stockholms län gjorda erinringar sakna visserligen ej alldeles fog. Utom vad kommittén i detta hänseende på sätt nyss erinrats anført, må det emellertid uppmärksammas, att förhållandet enligt nu föreliggande förslag icke oväsentligt förbättrat ställningen i nu förevarande avseende genom att grundavgiften — som i regel torde för hustrun bli den vanliga — höjts till 3 kronor samt att pensionsprocenten för kvinna satts lika med den för man eller till 30 procent av de erlagda avgifternas sammanlagda belopp.

Departements-
chefen.

Då jag ej heller i övrigt funnit anledning till erinran mot förslaget i dessa delar, hemställer jag

att 7 och 8 §§ måtte erhålla följande av kommittén föreslagna lydelse:

7 §.

Årsinkomst, som i 6 § avses, utgör all den inkomst av fast egendom, kapital eller arbete, som någon skäligen kan antagas komma att tillsvidare årligen åtnjuta utöver den pension, honom enligt denna lag tillkommer.

Där inkomst helt eller delvis utgöres av naturaförmåner, iakttages, att för den, som av inkomsten har full om än torftig försörjning, årsinkomsten ej må uppskattas till lägre belopp än 300 kronor för man och 250 kronor för kvinna, och att, där inkomsten

ej räcker till full försörjning, årsinkomsten uppskattas till motsvarande lägre belopp, ävensom att årliga värdet av bostad ej må uppskattas till lägre belopp än 50 kronor. Där uppskattningen ej kan ske med ledning av dessa bestämmelser, verkställs densamma efter de i orten gällande priser eller efter andra grunder, som finnas tillämpliga.

I fråga om äkta makar skall, vid bestämmande av pensionstilläggs belopp, årsinkomsten för en var av dem beräknas utgöra hälften av deras sammanlagda årsinkomst.

8 §.

Befinnes någon, som åtnjuter pensionstillägg, icke längre vara till arbete varaktigt oförmögen eller icke längre vara i riket mantalsskriven, må tillägget indragas.

Har för någon, som åtnjuter pensionstillägg, årsinkomsten ökats till sådant belopp, att rätt till pensionstillägg ej längre tillkommer honom, indrages tillägget. Sker eljest ändring i den inkomst, efter vilken pensionstillägg blivit bestämd, må tillägget i enlighet därmed ökas eller minskas, dock att dylik jämkning i pensions belopp ej må äga rum mer än en gång under varje år.

9 §.

I 9 § av kommitténs förslag äro innehållna bestämmelser i syfte att kunna efter omständigheterna minska eller indraga pensionstillägg för personer, som avhänt sig inkomst eller egendom i uppsåt att erhålla pensionstillägg eller högre sådant tillägg, än honom eljest skolat tillkomma, ävensom för personer, som visat tredska eller uppenbar försumlighet i sin avgiftsplikt eller som uppenbarligen icke efter förmåga söka ärligen bidra till sin försörjning.

Kommittén.

Till stöd för sitt förslag under förevarande § har kommittén anfört:

»Genom bestämmelserna i denna paragraf har man bland annat velat förebygga, att personer, för att erhålla pensionstillägg, avhända sig sina tillgångar.

Kommittén vill icke förneka, att det varit mest överensstämmande

med en sträng rättvisas krav, om här föreliggande spörsmål blivit löst sålunda, att den som funnits övertygad om sådant obederligt handlings-sätt, varom här är fråga, förklarats hava för all framtid förverkat sin rätt till pensionstillägg. Men då det å andra sidan ej bör förbises, att fall kunna förekomma, i vilka omständigheterna äro förmildrande, har kommittén ansett sig böra giva ifrågavarande stadgande en avfattning, varigenom pensionsmyndigheten erhåller fria händer att efter förhållan-dena i varje särskilt fall förfara, såsom finnes med rättvisa och billighet mest överensstämmande.

Ett nära till hands liggande fall synes vara, att föräldrar bortskänka sin fastighet till barnen, utan att förbehålla sig undantagsförmåner av fastigheten. Här kan det givetvis ej bli fråga om att vid föräldrarnas invaliditet genom dem beviljat pensionstillägg befria barnen från för-sörjningspliktens börda. Pensionsmyndigheten lär i sådant fall ej tveka att avslå en gjord ansökning om pensionstillägg eller, om förhål-landet blir konstaterat först efter det pensionstillägg beviljats, indraga tillägget.

Men fallen ligga ej alltid så alldeles klara. En viss motprestation kan föreligga, men av så obetydligt värde, att avhändandet dock i övervägande grad har karaktären av gåva. Fastigheten kan säljas till ett uppenbart underpris eller förbehåll göras om ett orimligt ringa un-dantag. I dylika fall har pensionsmyndigheten att med ledning av alla på ärendet inverkande omständigheter bilda sig ett omdöme, om och i vilken mån rätten till pensionstillägg bör anses förverkad.

I de flesta fallen är det givetvis egendom, som avhänts. Men även inkomst kan bliva föremål för avhändande. En person kan t. ex. avhända sig rätten till all avkomst av en fastighet, men förbehålla sig äganderätten därtill, och detsamma kan vara förhållandet med ett pen-ningkapital.

I paragrafens andra stycke överlämnas åt pensionsmyndigheten att tillse, att icke pensionstillägg kommer att åtnjutas av någon, som visat tredska eller uppenbar försunlighet i fullgörandet av honom enligt denna lag åliggande avgiftsplikt eller som uppenbarligen icke efter förmåga söker ärligen bidraga till sin försörjning.

Att den, som är efter år undandragit sig sin skyldighet att erlagga pensionsavgifter, skulle komma i åtnjutande av pensionstillägg endast genom att förvärva pensionsrätt på grund av en eller annan erlagd av-gift, synes icke med rättvisa överensstämmande. Det bör för övrigt här erinras om, att understöd enligt 33 § skall under vissa villkor utgå till

personer, för vilka avgifter icke erlagts. Därvid har visserligen främst äsyftats de fall, där den ifrågavarande personen varit jämlikt 5 § undantagen från avgiftsplikt. Men kommittén har dock velat lämna möjlighet öppen för pensionsmyndigheten att utdela understöd även åt sådana personer, som, ehuru avgiftspliktiga, likväl icke erlagt sina avgifter. Det bör ankomma på pensionsmyndigheten att undersöka omständigheterna i varje särskilt fall och därvid tillse, huruvida från den avgiftspliktiges sida föreligger tredska eller uppenbar försumlighet i fråga om avgiftspliktens fullgörande. I fråga om »värdighet» till understöd från det allmännas sida, vilken omständighet i vissa främmande länder, främst Danmark, utgör ett huvudvillkor för understöds beviljande, har kommittén i sitt förslag icke uppställt några krav på sökandens förflutna i vidare mån än vad nyss blivit nämnt beträffande ordentlig avgiftsbetalning. Ty alla undersökningar rörande en persons förflutna liv, kunna, även om de göras med hänsynsfullhet, ofta framstå som en opåkallad inkquisition, och tvivelsmål om undersökningens opartiskhet skola lätt uppstå. Pensionsmyndigheten har alltså att, utom i fråga om avgiftsbetalningen, taga hänsyn allenast till pensionstagarens närvarande förhållande. Att vid denna undersökning fordringarna på pensionstagarens »värdighet» icke må sättas allt för högt, har kommittén, med den avfattning kommittén givit stadgandet, velat framhålla.

I detta sammanhang har kommittén förehaft frågan om indragning av pension under tid, då pensionstagare undergår ett relativt långvarigt frihetsstraff. Kommittén har emellertid icke ansett skäl att för sådana mera sällsynta fall föreslå indragning av den på egna avgifter grundade pensionen. Beträffande åter rätten till pensionstillägg är densamma tydligen, utan något särskilt stadgande, redan på grund av lagens övriga bestämmelser utesluten i fråga om pensionstagare, som å straffanstalt underhålls på det allmännas bekostnad.»

*Avgifva
yttranden.*

Mot ifrågavarande bestämmelsers avfattning hava anmärkningar från flera håll framställts, närmast med anledning av att de synts alltför obestämda och icke betryggande mot, att de mest ovärdiga personer skulle kunna bli »det allmännas pensionärer».

Kommerskollegium yttrar i sådant hänseende:

Kommittén har icke i sitt förslag på sätt som skett i flertalet utländska lagar på området uppställt någon fordran om »värdighet» såsom villkor för erhållande av pension eller understöd. Denna sin ståndpunkt har kommittén motiverat i huvudsak därmed, att alla undersökningar rörande en persons förflutna liv, även om de göras med hänsynsfullhet, ofta kunna framstå som en opåkallad inblandning samt att tvivel

om undersökningens opartiskhet lätt uppstå. Det enda stadgande av i viss mån denna art, som förekommer i lagförslaget, är den i 9 § intagna bestämmelsen, att pensionstillägg må efter omständigheterna minskas eller indragas, därest någon antingen finnes hava avhänt sig inkomst eller egendom i uppsåt att erhålla pensionstillägg eller högre sådant tillägg eller visat tredska eller uppenbarlig försumlighet i fullgörandet av honom enligt denna lag åliggande avgiftsplikt eller uppenbarligen icke efter förmåga söker ärligen bidraga till sin försörjning.

Frågan, huruvida avseende bör fästas å pensionssökandes värdighet, ställer sig enligt kollegii åsikt väsentligt olika, allt efter som spörsmålet gäller avgiftspensionen eller pensionstillägget (eventuellt understödet). Indragning av den på egna avgifter grundade pensionen bör uppenbarligen förekomma endast i sådana fall, där åtgärden måste förefalla tämligen själffallen. Har sålunda någon på grund av uppenbarligen osanna uppgifter, genom företeende av falska handlingar och dylikt fått pensionsbrev för sig utfärdad, bör rimligtvis pensionsrätten, sedan säker kännedom härom vunnits och oavsett om handlingen är straffbar enligt allmän lag eller icke, anses förverkad. En annan dylik bestämmelse, som förekommer i exempelvis den tyska riksförsäkringslagen, är, att rätten till pension går förlorad för den, som med avsikt gör sig själf till invalid.

Lagen om ålderdomsunderstöd i Danmark innehåller i huvudsak följande, värdigheten åsyftande villkor: att sökanden icke har dömts för en i den offentliga meningen vanärande handling utan att hava erhållit »Aeresoprejsning»; att behovet icke har sin grund i handlingar, genom vilka sökanden till förmån för barn eller andra berövat sig själf medlen till sitt uppehälle, i oordentligt eller slösaktigt levnadssätt, eller på annat liknande sätt är själföfvållat; att sökanden under de tio sista åren har haft fast uppehåll inom landet och icke under samma tidrymd gjort sig skyldig till lösdriveri eller bettleri eller veterligen fört en levnad, som väcker allmän förargelse (bevislig dryckenskap, yrkesmässig otukt och dylikt); samt att sökanden icke under de sista fem åren uppburit fattigunderstöd.

1908 års engelska lag om ålderdomspensioner har, bland annat, följande ovärdighetsgrunder: om vederbörande plägat underlåta att efter förmåga arbeta för sitt och de sinas uppehälle; om han blir dömd till fängelse, som ej må förvandlas till böter, eller till strängare straff, så länge frihetsstraffet räcker och därutöver under en tid av tio år från frigivandet; om den, som uppnått sextio års ålder, blir lagförd vid domstol och underkastad internering för dryckenskap, äger domstolen efter omständigheterna förordna, att den dömda skall under viss tid, icke överstigande tio år, vara obehörig att uppbära pension.

Lika stränga äro de bestämmelser, som förekomma i Nya Zeelands ålderdomsförsäkringslag. Enligt denna fordras sålunda för rätten till pension, bland annat, att icke under de sista tolv åren hava undergått frihetsstraff i fyra månader eller fyra särskilda gånger för brott, därå tolv månaders frihetsstraff kan följa, att icke under de sista tjugufem åren hava undergått fem års frihetsstraff, att icke under de sista tolv åren hava övergivit hustru och barn, samt att under de sista fem åren hava fört ett nyktert och aktningvärt liv. Även den år 1908 utfärdade, för hela det australiska fastlandet gemensamma lagen om ålderdoms- och invaliditetspensioner innehåller liknande »värdigheten» avseende bestämmelser. Sålunda ingå bland förutsättningarna för erhållande av pension, att sökanden är av »god karaktär», att sökanden, om han är gift, icke under de fem sistförflutna åren har för tolv månader utan laga skäl övergivit sin hustru eller försummat att lämna henne behörigt under-

håll eller att underhålla något sitt barn, som icke uppnått 14 års ålder, samt, om sökanden är en gift kvinna, att icke under de fem sistförflutna åren hava för tolv månader utan laga skäl övergivit sin man eller något sitt barn, som ej uppnått 14 års ålder.

Samtliga ovan åberopade, på försörjningsprincipen grundade lagar hava sålunda uppställt delvis ganska stränga fordringar i fråga om pensionstagares föregående levnadssätt. Det ligger ock i öppen dag, att en pensionering, som helt och hållet bekostas av det allmänna, icke kan bortse från dylika hänsyn. Motsatsen skulle ju innebära ett, om ock indirekt, erkännande därav, att det vore för samhället likgiltigt, om dess medlemmar förde ett hedrande och aktningvärt liv eller icke. Särskilt med hänsyn till alla dem, som i blygsamma omständigheter ärligt strävat att efter måttet av sina krafter fylla sina plikter mot sig själva och samhället, måste det anses innebära en oegentlighet, om pensionslagstiftningen icke gjorde någon skillnad mellan dem och personer, vilkas hela levnad utgör en kedja av pliktförsummelser eller till och med brott och laster.

Vad ovan anförts beträffande lagar av försörjningstypen måste anses i allt väsentligt gälla även beträffande det av kommitterade framlagda förslaget, i vad kostnaderna för detsamma bestridas av allmänna medel. Beträffande »pensions-tillägget» och eventuellt »understödet» synes man därför med fullt berättigande kunna fordra, att lagen erhåller en sådan avfattning, att exempelvis icke vilka försumliga eller brottsliga individer som helst kunna göra lagligt anspråk på att betraktas och behandlas såsom det allmännas pensionärer. Att uppburen fattigvård, såsom fallet är i ovan åberopade utländska lagar, under vissa förhållanden skulle utestänga från pensionsrätt, har däremot förefallit kollegium vara en alltför hård bestämmelse, även om det måste medgivas, att det kan vara skillnad mellan fattigdom och fattigdom, och att det även gives en självförvållad sådan.

Vad beträffar de av kommittén i 9 § av lagförslaget intagna, ovan anförda båda omständigheter, som visserligen skulle kunna, men icke nödvändigt måste leda till en indragning eller minskning av pensionstillägget, har kollegium redan i det föregående haft tillfälle att närmare uttala sig rörande bestämmelsen om tredska och försumlighet från de avgiftspliktiges sida. Vidkommande åter den första i omförmälda lagrum anförda omständigheten, hava kommitterade själva i motiveringen anført, att de icke ville förneka, att det varit mest överensstämmande med en sträng rättvisas krav, om spörsmålet blivit löst sålunda, att den, som funnits övertygad om sådant ohederligt handlingssätt, varom här vore fråga, förklarats hava för all framtid förverkat sin rätt till pensionstillägg. Men då det å andra sidan ej borde förbises, att fall kunde förekomma, i vilka omständigheterna voro förmildrande, hade kommittén ansett sig böra giva ifrågavarande stadgande en sådan avfattning, varigenom pensionsmyndigheten erhöles fria händer att efter förhållandena i varje särskilt fall förfara såsom funnes med rättvisa och billighet mest överensstämmande.

Den grundsatsen, att ingen må, genom att till förmån för andra avhända sig inkomst eller egendom, förvärva rätt till pensionstillägg av det allmänna, är enligt kollegii åsikt av den fundamentala betydelse för en lagstiftning av denna karaktär, att densamma måste under alla omständigheter upprätthållas. Att på denna punkt medgiva »förmildrande omständigheter» vore enligt kollegii förmenande att uppoffra en av lagstiftningens viktigaste grundsatser. Samtliga ovan anförda, i utlandet gällande lagar av försörjningstypen utom Englands ålderdomspensionslag föreskriva också, att rätten till pension förverkas för den, som för erhållande av pension direkt eller indirekt

avhänder sig egendom. Den nämnda engelska lagen innehåller i detta hänseende den föreskriften att, om någon direkt eller indirekt avhänt sig egendom eller inkomst för att bliva behörig att erhålla pension eller högre sådan, skall denna inkomst eller den årliga avkastningen av denna egendom ändå betraktas såsom en del av hans inkomster.

Vidkommande frågan om »värdighetsbestämmelser», så delar jag kommitténs mening, att dylika alltid äro svåra att med full rättvisa uppställa samt möjliga att missbruka. Det förefaller därför vara en antaglig väg att, såsom kommittén gjort, närmast fästa sig vid avhändandet av inkomst eller egendom i uppsåt att erhålla pensionstillägg samt vid tredska och uppenbar försumlighet i fullgörandet av avgiftsplikten enligt lagen. Förevarande moment torde dock böra undergå en sådan omredigering, att det skarpas, än enligt kommitténs förslag skett, framhäves, att pensionstillägg skall i förevarande fall såsom regel förverkas och att allenast i särskilt ömmande fall pensionstillägg till minskat belopp må utgå. Departements-
chefen.

Ett tillägg till förevarande del av 9 § torde dock vara påkallat. Det synes nämligen rättvist att, om pensionstillägg förverkas, vederbörande fattigvårdskommun, som ju omedelbart eller medelbart får vidkännas kostnaden för den fattigvård, som i följd härav torde erfordras, också får uppbära det förverkade pensionstillägget.

Beträffande kommitténs förslag i förevarande §, att pensionstillägg må efter omständigheterna minskas eller indragas även för den, som uppenbarligen icke söker ärligen bidraga till sin försörjning, så har med detta stadgande avsetts att kunna frångå en person, som berättigats till pensionstillägg, men genom lastbarhet eller oordentlighet visat sig icke rätt handhava detsamma, detta tillägg.

Uppmärksamhets har i flera av de avgivna yttrandena, att det finnes personer, som i följd av kropps- eller sinnessjukdom icke kunna taga hand om sig själva och att bestämmelser, huru med sådana skall förfaras, därför torde erfordras. I olika utländska lagstiftningar finnas å detta område en del bestämmelser.

I Frankrike erhålla enligt 1905 års lag åldringar, invalider och obotligt sjuka, vilka äga kommunal eller departemental hemortsrätt, understöd i hemmet. De, som icke lämpligen kunna sålunda hjälpas, bliva, om de därtill samtycka, intagna i allmän försörjningsanstalt eller å enskild sådan inrättning eller inhysta hos enskilda. Understöd i hemmet utgår i form av ett månatligt penningbelopp. De åldringar, invalider och obotligt sjuka, vilka ingenstädes äga hemortsrätt, skola intagas å allmän eller enskild anstalt enligt inrikesministerns anvisning, därest icke

prefekten eller centrala understödskommittén tilldelat dem understöd hemma. I tyska lagen föreskrives, att genom riks försäkringsanstalts reglemente dess styrelse kan erhålla befogenhet att på ansökan intaga pensionstagare på invalidanstalt eller liknande inrättning samt att till dylik vård helt eller delvis använda pensionsbeloppet. I Danmark gäller, att understöd bör utgöra vad som behövs till understödstagarens och hans familjs nödtorftiga underhåll eller till vård vid sjukdom, men kan i övrigt bestå såväl i penningar som i naturaförmåner och, där omständigheterna därtill föranleda, i intagande å särskilt därför bestämda asylor eller liknande anstalter. I Nya Zeeland gäller, att pensioner, som beviljats åt personer, vilka äro intagna å försörjningsinrättning, kunna utbetalas åt inrättningens styrelse. Det österrikiska lagförslaget innehåller, att i stället för invaliditets- eller ålderdomspension kan åt en pensionsberättigad, med hans medgivande, beredas fritt underhåll i en försörjningsanstalt eller dylik inrättning. Likaledes kan, med de pensionsberättigades medgivande, pensionen helt och hållet eller delvis användas för att på annat sätt säkerställa hans livsuppehälle. Dock erfordras för drunkare icke eget medgivande för omhändertagande.

Redan av nyss nämnda redogörelse torde framgå, att det måste anses ganska vanskligt att i nu förevarande avseende finna lämpliga bestämmelser. Att efter det österrikiska förslaget stadga ett omhändertagande av pensionstagaren med hans eget medgivande torde vara behöfligt. Uppenbart är, att med pensionstagarens samtycke vården om honom kan ordnas på sätt lämpligen befinnes. Lika litet torde lagbestämmelser erfordras för det fall, att pensionstagaren av kropps- eller själssjukdom icke *kan* taga vård om sig själv. Tydligt är, att i sådana fall efter omständigheterna påkallade förfoganden *måste* ske och vara lätta att åvägabrunga.

Med avseende å sådana pensionstagare, som genom oordentligt levnadssätt förlösa pensionen och därigenom måste anlita den allmänna fattigvårdens mellankomst, torde däremot en lagbestämmelse kunna anses erforderlig. För sådan pensionstagare synes pensionsnämnd böra kunna besluta, att pensionstillägg tills vidare ej må utgå, utan i stället tillfalla vederbörande fattigvårdskommun. Enahanda bör vara förhållandet med den, som redan vid ansökningens prövande av nyssnämnda anledning måste antagas komma att falla fattigvården till last. Talan mot sådant beslut av pensionsnämnd kan givetvis fullföljas i vanlig ordning till pensionsstyrelsen.

I anslutning till vad sålunda anförts synes 9 § böra avfattas; och får jag på grund härav hemställa,

att 9 § måtte erhålla följande lydelse:

9 §.

I fråga om pensionsberättigad, som

a) avhänt sig inkomst eller egendom i uppsåt att erhålla pensionstillägg eller högre sådant tillägg än honom eljest skolat tillkomma; eller

b) visat tredska eller uppenbar försumlighet i fullgörandet av honom enligt denna lag åliggande avgiftsplikt;

må sökt pensionstillägg icke beviljas eller redan beviljat pensionstillägg ej vidare utgå; vederbörande pensionsnämnd dock medgivet att, efter prövning av omständigheterna, för särskilt fall meddela pensions-tagare rätt till pensionstillägg med minskat belopp.

Pensionstillägg eller del av pensionstillägg, som på grund av vad sålunda stadgats icke utgår till pensionstagare, tillfaller den kommun, till vilken pensions-tagaren i fattigvårdshänseende hör.

Angående pensionstillägg för pensionstagare, som i följd av dryckenskap eller eljest oordentligt lefnads-sätt blivit eller måste antagas bliva i behov av fattig-vård, äger vederbörande pensionsnämnd besluta, att tillägget tillsvidare ej må till honom utgå utan tillfalla fattigvårdskommunen.

10 § innehåller förslag om fördelningen mellan stat och kom- 10 §.
mun av kostnaderna för pensionstilläggen.

I detta hänseende föreslår kommittén, att av pensionstilläggen ² 3 Kommittén.
skola bestridas av staten och ¹ 3 av kommunerna. Den å kommunerna belöpande andelen skulle fördelas dem emellan sålunda, att varje kom-mun skulle bestrida tredjedelen av pensionstillägget för pensionstagare, som var i kommunen mantalsskriven vid den tid, från vilket tillägget bestämts att utgå, och att, där tillägget blivit jämligt 8 § ökat, tredje-delen av ökningen skulle bestridas av den kommun, i vilken pensions-tagaren då var mantalsskriven. Minskades pensionstillägg, till vilken två eller flera kommuner lämnade bidrag, skulle dessa kommuners ande-lar i återstående beloppet bestämmas efter förhållandet mellan deras förutvarande bidrag.

Kommunens andelar i pensionskostnaden skulle uträknas av pensionsstyrelsen och Kungl. Maj:ts förordna om tid och sätt för dessa andelars gäldande.

Kommittén har vid beräkningen av det för försäkringen erforderliga bidraget från det allmänna utgått från, att detta bidrag ungefärligen borde motsvara den nuvarande kostnaden för allmän och enskild fattigvård. För att vinna en föreställning om det belopp, varom det i sådant avseende skulle handla, har kommittén verkställt beräkningar, som utvisa, att fattigvårdskostnaderna under år 1907 för behövande invalider över 15 år uppgingo till omkring 12,5 miljoner kronor, samt att kostnaderna för understöd av enskilda, beräknade efter samma grunder, kunde uppskattas till omkring 24 miljoner kronor. Med hänsyn till att i den senare posten inginge ej endast kostnaden för sådana understöd, som utgå på grund av någon försörjningsskyldighet, utan även understöd, som kunde anses såsom resultat av den allmänna välgörenheten, borde totalkostnaden dock ej beräknas högre än till något över 30 miljoner kronor. Ett årligt bidrag av det allmänna till nämnda belopp har ock av kommittén lagts till grund för dess beräkningar. Då kommittén, såsom nyss antytts, beräknat, att fattigvårdskostnaderna uppgingo till omkring $\frac{1}{3}$ av nämnda belopp, så har kommittén kommit till sitt förslag om, att en tredjedel av hela det allmännas bidrag borde bestridas av kommunerna, medan två tredjedelar av kostnaden, motsvarande den enskilda fattigvården, skulle utgå av statsmedel.

Kommittén anför i sammanhang härmed, att kommunernas sammanlagda fattigvårdsutgifter för de gänlas och orkeslösas försörjning genom den föreslagna anordningen visserligen icke skulle minskas, men att trycket av dessa utgifter dock skulle något jämnare fördelas. Såsom ett ytterligare skäl för att låta kommunerna bära en del av kostnaden för försäkringen framhålles även den omständigheten, att kommunerna enligt kommitténs förslag komme att utöva ett betydelsefullt inflytande på bestämmandet av den del av pensionsbeloppen, som bestrides av allmänna medel.

Avgivna yttranden.

I åtskilliga av de över kommittéförslaget avgivna yttrandena hava invändningar framställts mot den ifrågasatta proportionen mellan kommunernas och statens andelar i kostnaderna för försäkringen. Det har i dessa anmärkningar gjorts gällande, att det belopp, som föreslagits böra gäldas av kommunerna, innebure en utgift, som överstege kommunernas krafter, särskilt som i vissa fall verkställda undersökningar syntes giva vid handen, att genom förslagets tillämpning icke den lindring i fattigvårdstungan skulle äga rum, som i förslaget beräknats. Därjämte

har i flera utlåtanden givits uttryck för tvivelsmål angående riktigheten av kommitténs förmodan, att förslaget skulle åvägabringa en jämnare fördelning av kommunernas sammanlagda fattigvårdsutgifter för de gamla och orkeslösas försörjning.

I nu berörda hänseenden erinrar jag om följande avgivna yttranden:

Kungl. Maj:ts befallningshavande i Östergötlands län anser det kunna ifrågasättas, huruvida de kommunerna åliggande kostnaderna för folkförsäkringen komma att ens i någon avsevärd mån uppvägas av minskningen i deras fattigvårdsbörda.

Kungl. Maj:ts befallningshavande i Kronobergs län påpekar den väsentligt ökade tungan för kommunerna, som förslaget skulle medföra, särskilt på grund av att kommunen icke skulle äga någon rätt till pensionen, även om den nödgades omhänderta pensionär, samt i anledning av kommunernas ansvarsskyldighet för tvåkronorsavgifterna.

Kungl. Maj:ts befallningshavande i Älvsborgs län anser, att den börda, som ålägges kommunerna, kan bli för tung och påpekar därvid, att kommunernas inkomster komma att minskas genom brännvinsmedlens utbytande mot fixa anslag.

Kungl. Maj:ts befallningshavande i Hallands län anser, att kommunerna med hänsyn till sin ansvarighet för tvåkronorsavgifterna och $\frac{1}{3}$ av pensionstillägget komma att åsamkas en högst betydande skattebörda, under det att kommunernas fördelar av försäkringen bleve ganska ringa, helst om pensionsbeloppen icke räcka till vederbörandes försörjning, utan tillskott enligt 11 § måste av kommunen lämnas för att hålla pensionärerna utanför fattigvården.

Kungl. Maj:ts befallningshavande i Värmlands län är icke övertygad, att kommunernas utgift för fattigvården skall minskas i den omfattning, förslaget synes giva vid handen.

Kungl. Maj:ts befallningshavande i Örebro län anser däremot, att förslaget innebär en lättnad i kommunernas fattigvårdstunga och finner bland annat därför rättvist, att kommunerna bidra till pensionstilläggen och understödet.

Kungl. Maj:ts befallningshavande i Jämtlands län finner det utan tvivel synnerligen önskligt att, så att säga, såsom en biprodukt av förslaget få en jämnare fördelning av kommunernas sammanlagda fattigvårdsavgifter för de gamla och orkeslösas försörjning. Men Kungl. Maj:ts befallningshavande finner högst tvivelaktigt, om kommitterades förmodan, att så skulle ske, är riktig. För Kungl. Maj:ts befallningshavande synes det högst antagligt, gentemot vad kommittén anför, att landsbygden, kanske mest de nu hårdast betungade delarna, få bära en i förhållande till städerna oskäligt stor börda åtminstone av ålderdomspensioneringen.

Kungl. Maj:ts befallningshavande i Västerbottens län yttrar, att, om totalkostnaden i verkligheten komme att stiga vida över de gjorda beräkningarna, kunde lätt inträffa, att många kommuner och särskilt de fattigare landskommunerna finge sig pålagda högre utgifter för fattigvård och pension, än de mäktade bära. Under sådana

förhållanden syntes det Kungl. Maj:ts befallningshavande kunna ifrågasättas, huruvida icke i bestämmelserna från början borde intagas några föreskrifter, som möjliggjorde jämkning i kostnadsfördelningen mellan stat och kommun i de speciella fall, där behovet av sådan jämkning ådagalades.

Kungl. Maj:ts befallningshavande i Norrbottens län hyser den uppfattningen, att kommunernas utgifter genom förslaget komma att ökas. Kommittén synes nämligen, säger Kungl. Maj:ts befallningshavande, icke hava räknat med kommunernas ansvarighet för tvåkronorsavgifterna och den tunga, denna ansvarighet kommer att medföra. Redan nu, fortsätter Kungl. Maj:ts befallningshavande, måste en icke obetydlig del av skattebeloppet avskrivas, och det är att märka, att det förekommer en hel del avgiftspliktiga, som ej äro skattskyldiga och för vilka kommunerna torde kunna vänta att få ikläda sig ansvarighet. Vidare påpekas, att kommittén icke synes förut-sätta, att avgiften skall kunna utsökas av annan än den, som påförts densamma. Sälunda skulle fader till hemmavarande omyndigt, men avgiftspliktigt barn ej vara ansvarig för avgiftens erläggande. Kungl. Maj:ts befallningshavande anser, att med största sannolikhet åtminstone 15 % av tvåkronorsavgifterna skola stanna i kommunerna. Beloppet för hela riket av dessa avgifter har av kommittén beräknats till 5,176,200 kronor. Om 15 % härav eller 776,430 kronor skulle komma att drabba kommunerna, skulle detta innebära en ökning av inemot $7\frac{1}{2}$ % i den kostnad, $10\frac{1}{2}$ miljoner kronor, som kommittén beräknat skulle falla å kommunerna. Ett annat skäl till Kungl. Maj:ts befallningshavandes antagande, att kommunernas bidrag till försäkringen ej skulle komma att väsentligt överskrida, vad som motsvarar deras fattigvårdskostnader, äro de särskilt inom Norrbottens län relativt talrika understödstagarna med tillfälligt understöd. Jämväl kostnaderna härför, som torde kvarstå även efter genomförd folkpensionering, anser Kungl. Maj:ts befallningshavande i detta sammanhang böra tagas med i räkningen.

Vidare anser Kungl. Maj:ts befallningshavande den föreliggande utredningen icke visa, att kommunernas fattigvårdsutgifter efter förslagets genomförande skulle komma att något jämnare fördelas. Särskilt påpekar Kungl. Maj:ts befallningshavande, att fattigvårdsförordningens föreskrift, att den, som fyllt 60 år, därefter behåller den hemortsrätt, han då ägde, icke i detta sammanhang skulle äga motsvarande tillämpning, och Kungl. Maj:ts befallningshavande anser ovisst, om icke detta och andra stadganden snarare komma att verka ökad ojämnhet i förevarande anseende. Att en utjämning av fattiggårdstungan är av behovet synnerligen påkallad, anser Kungl. Maj:ts befallningshavande vara ställt utom allt tvivel. Ytterligare ojämnheter böra därför så vitt möjligt icke skapas genom det föreslagna pensionsverket. En sådan möjlighet anser Kungl. Maj:ts befallningshavande, såsom nämnt, icke utesluten.

Kungl. Maj:ts befallningshavande ifrågasätter vidare, huruvida icke staten borde övertaga större delen av kostnaden för pensionering, än kommittén föreslagit, och Kungl. Maj:ts befallningshavande föreslår för sin del den ändringen, att av pensions-tillägg åtminstone $\frac{3}{4}$ komma att bestridas av staten och endast $\frac{1}{4}$ av kommunerna. Härigenom skulle de ojämnheter, som icke kunna undvikas, komma att kännas mindre tungande för de hårdast belastade kommunerna.

De berörda anmärkningarna synas mig vara förtjänta av beaktande, Kommitténs motivering eller utredning lämnar icke något mera ingående material för bedömande av den viktiga frågan, vilken inverkan förslaget komme att i finansiellt hänseende utöva på kommunerna. Detta

spörsmål har emellertid synts mig böra särskilt uppmärksammas. Framför allt har jag därvid beaktat de farhågor, som yppats för en genom förslagets tillämpning åstadkommen ökad belastning av kommunerna, särskilt på landsbygden. Härav skulle följden möjligen kunna bli — i motsats mot vad i kommittéförslaget förutsetts — en skärpning av den ojämnhet i kommunernas utgifter för understödsändamål, vilken redan nu torde vara så framträdande och betydande, att den snarast möjligt i stället bör påkalla särskilda åtgärder i utjämningssyfte från statsmakternas sida. I avbidan på dylika åtgärders genomförande bör i varje fall allt undvikas, som kan komma att ytterligare skärpa denna ojämnhet.

Av nu berörda anledning har jag låtit verkställa särskilda utredningar för ett närmare belysande av denna fråga samt till utrönande av den lämpligaste fördelningsgrunden för utgörande av det allmännas bidrag till försäkringen. Sålunda har, med användande av kommitténs insamlade statistiska material, en undersökning utförts rörande den ekonomiska verkan av kommittéförslaget för omkring 7 landskommuner i varje län samt i 24 städer, tillhörande olika storleks- och belastningsgrupper. Av denna utredning, vars huvudresultat sammanförts i de tabeller, som torde få vidfogas detta protokoll (Bilaga F), framgår, beträffande befolkningen över 60 år vid 1908 års ingång, beloppet å ena sidan av pensionstillägget enligt kommittéförslaget, samt å andra sidan av det understöd av enskilda, av fattigvården eller av bådadera, som åtnjutits av de personer, vilka enligt kommitténs förslag inom de olika kommunerna skulle bli delaktiga av pensionstillägg. Tabellerna visa ock, i absoluta och relativa tal, det direkta förhållandet mellan det belopp, med vilket kommunerna enligt kommittéförslaget skulle deltaga i kostnaden för pensionstillägg till pensionärer över 60 år, och den summa, de nu utbetala i fattigvårdsunderstöd till samma personer. Redan en hastig granskning av kol. 12—17 i dessa tabeller visar, med vilka betydande ojämnheter man här har att räkna, i det att för vissa kommuner andelen i det allmännas bidrag beräknats komma att väsentligt överstiga och för andra avsevärt understiga motsvarande utgift för fattigvårdsunderstöd.

För att erhålla en mer överskådlig bild av huru stor del det ifrågasatta kommunala pensionsbidraget i allmänhet skulle utgöra av den beräknade nuvarande fattigvårds-kostnaden, hava i nedanstående tabell de undersökta kommunerna fördelats efter storleken av denna proportion.

*Särskild
statistisk
utredning.*

Procentgrupper	¹ / ₃ Pensionstillägg: Antal kommuner inom varje procentgrupp			¹ / ₄ Pensionstillägg: Antal kommuner inom varje procentgrupp		
	lands- kommuner	stads- kommuner	samtliga kommuner	lands- kommuner	stads- kommuner	samtliga kommuner
20—30	—	—	—	3	1	4
30—40	3	1	3	5	7	12
40—50	1	5	6	11	6	17
50—60	10	6	16	19	3	22
60—70	9	2	11	23	6	29
70—80	15	3	18	17	—	17
80—90	18	5	23	21	1	22
90—100	12	1	13	15	—	15
100—110	19	—	19	13	—	13
110—120	12	1	13	10	—	10
120—130	12	—	12	6	—	6
130—140	12	—	12	3	—	3
140—150	8	—	8	6	—	6
150—160	7	—	7	—	—	—
160—170	3	—	3	2	—	2
170—180	3	—	3	1	—	1
180—190	2	—	2	—	—	—
190—200	6	—	6	—	—	—
Högre än 200	12	—	12	9	—	9
Summa	164	24	188	164	24	188

Trots de betydande växlingar, om vilka dessa siffror giva en föreställning, utgör emellertid tablån, åtminstone i vad den angår landskommunerna, i stort sett ett stöd för riktigheten av kommitténs beräkningar så tillvida, att det av kommittén ifrågasatta kommunala bidraget ungefärligen synes motsvara fattigvårdsunderstödet. För 98 landskommuner av 164 ligga tabellens procenttal mellan 70 och 130, således vid en genomsnittssiffra av 100, för 68 är siffran lägre än 100 och för 96 högre. Tages hänsyn såväl till stads- som landskommuner, understiger den av kommittén föreslagna kommunandelen av pensionstillägget fattigvårdskostnaderna ungefär lika ofta, som den överstiger dessa kostnader, i det att för 90 kommuner av 188 tablåns procenttal äro lägre än 100. Samtliga i tabellen upptagna städer (med undantag av Lidköping) komma på procentgrupper under 100. I 13 städer av 24 utgör ¹/₃ pensionstillägg endast 40—70 % av fattigvårdskostnaderna, i Stockholm

utgör det endast 30·52, i Göteborg 56·24 och i Malmö 43·32 %. Att sålunda den föreslagna utgiften för pensionstillägg i städerna så gott som undantagslöst avsevärt understiger fattigvårdskostnaderna, står emellertid icke i strid med kommitténs beräkningar, ty den procentuella förhöjningen för vissa pensionstagare enligt sista stycket av 6 § i kommittéförslaget har icke medräknats, och denna kommer givetvis mest att förekomma i städerna. Vad nu anförts belyses ytterligare av nedanstående tablå, utgörande ett sammandrag av kol. 11—17 i huvudtabellen.

	Pensionstillägg			Fattigvårdsunderstöd kr.	$\frac{1}{3}$	$\frac{1}{4}$
	Helt	$\frac{1}{3}$	$\frac{1}{4}$		Pensionstillägg i % av fattigvårdsunderstöd	
Landsbygd	1,883,510	627,837	470,878	619,874	101·28	75·96
Städer	2,620,840	873,613	655,210	1,967,409	44·40	33·30
Summa	4,504,350	1,501,450	1,126,088	2,587,283	58·03	43·52

Av dessa siffror framgår, att $\frac{1}{3}$ av pensionstillägget för landskommunerna tillsammans så gott som fullständigt motsvarar den här ifrågavarande fattigvårdskostnaden. För de av tabellen berörda städerna uppgår den ifrågasatta pensionstilläggsandelen visserligen ej till mer än 44·40 % av fattigvårdskostnaden. Men därvid bör, utom det att bland de i tabellmaterialet berörda städerna befinna sig samtliga större städer i riket, där de nuvarande fattigvårdskostnaderna även relativt taget äro mycket höga, medan de mindre städerna äro jämförelsevis fåtaligt representerade, uppmärksammas, att tabellen blir i någon mån missvisande för städernas del, i följd av att den procentuella förhöjningen av pensionstillägget för de högre avgiftsbetalarna ej är medräknad.

Vad beträffar det stora antal landskommuner, där, såsom av huvudtabellen framgår, pensionstilläggsandelen skulle bli högre, ja, understundom dubbelt och mångdubbelt högre än det nu utgående fattigvårdsunderstödet till personer över 60 år, så torde ett antagande av kommitténs förslag likväl ej betyda i motsvarande grad ökade utgifter. Såsom nämligen redan kommittén påpekat, äro i de till kommitténs statistiska utredning influtna uppgifterna åldringarnas egna inkomster i de flesta fall upptagna till för låga belopp, delvis av det skäl, att förmånen av fri bostad jämte andra naturaförmåner ofta ej medräknats i inkomsten och delvis på den grund, att inkomst av fastighet ej upptagits till mer än den efter bevillningsförordningen uppskattade inkomsten, d. v. s. för jordbruksfastighet 6 procent och för annan fastighet 5 procent av taxeringsvärdet, ehuru den verkliga inkomsten torde

vara avsevärt högre. Vidare har även värdet av full fattigvårdsförsörjning ofta upptagits för lågt. Dessa omständigheter utöva det inflytandet på tabellens siffror, att relationstalet mellan pensionstillägg och fattigvårdskostnader i många fall blir högre, än det i verkligheten är. Det bör även påpekas, att ett avsevärt antal bland de kommuner, där denna relation ter sig ovanligt hög, äro småkommuner, där vid den tid uppgifterna avse inga eller endast enstaka av fattigvården understödda personer funnos, medan däremot flera understöddes av enskilda. (Jfr exempelvis Björke i Gottlands län samt Kyrkås i Skaraborgs län, där antalen av enskilde understödda utgjorde resp. 2 och 4, medan inga åldringar i någon av dessa kommuner åtnjöto fattigvårdsunderstöd.) Att just småkommunerna skulle drabbas rätt hårt av utgifterna för pensionstillägg framgår därav, att, medan det procentiska medeltalet för proportionen mellan $\frac{1}{3}$ pensionstillägg och fattigvårdsunderstöd inom samtliga av undersökningen berörda landskommuner utgjorde 101.28 %, uppgick motsvarande procenttal för kommuner med under 500 invånare till ej mindre än 145.76 %.

Även om sålunda den ökade belastning, som antagandet av kommitténs förslag skulle medföra för en del kommuner ej är så avsevärd eller allmän, som tabellen vid ett första påseende synes giva vid handen, torde det dock vara obestridligt, att en dylik ökning ej sällan kan komma att inträffa. Ett genomförande av kommitténs förslag synes sålunda härigenom kunna bidra till att skärpa ojämnheten i kommunernas nuvarande belastning för fattigvårdsändamål. Att denna ojämnhet redan för närvarande är betydande, har ovan antytts, men skall här ytterligare med siffror bestyrkas. Enligt vad av den officiella statistiken framgår, uppgick utdebiteringen för fattigvårdsändamål för åren 1903—07 på landsbygden till i medeltal 27.09 öre per fyrk, men i städerna samtidigt till allenast i genomsnitt 1.06 kr. per bevillningskrona. Den verkliga fattigvårdsbördan var således mer än dubbelt så stor i lands- som i stadskommunerna. Inom de förstnämnda växlade utdebiteringen i medeltal mellan högst 43.62 öre (Värmlands län) samt lägst 13.21 öre (Malmöhus län) och var den högsta förekommande belastningen i någon kommun 115 öre, allt per fyrk. Motsvarande genomsnittstal voro för städerna högst 2.46 kr. (Grenna) och lägst 0.24 (Östhammar), allt per bevillningskrona.

Ytterligare belysas hithörande förhållanden genom en jämförelse mellan vissa siffror i här ovan återopade utredning och i den av förste aktuarien E. Söderberg på nådigt uppdrag utarbetade redogörelsen angående landskommunernas och köpingarnas ekonomiska bärkraft. I den sistnämnda uppgivas de sammanlagda utskylderna för tjugu av

rikets kommuner utgöra minst 180:9 öre per kommunalfyrk. Av dessa hårdast betungade kommuner finnas 9 upptagna i förutnämnda, på mitt föranstaltande företagna särskilda utredning. I nedanstående tablå äro de uppförda jämte utskyldsbelopp samt den proportion, i vilken ¹/₃ och ¹/₄ pensionstillägg skulle stå till fattigvårdskostnaderna.

	Utskylds- belopp i öre per kommunal- fyrk	¹ / ₃	¹ / ₄
		pensionstillägg i % av fattigvårdsunderstöd.	
Örnunga, Älvsborgs län ¹⁾	275:6	677:56	508:33
Redslared. " "	237:7	139:65	104:76
Flotagen, Jämtlands län	208:0	87:14	65:71
Nora, Västmanlands län	195:6	126:85	94:78
Bål, Gottlands län	191:6	199:45	149:73
Vånga, Älvsborgs län	190:8	184:49	138:32
Kall, Jämtlands län	189:2	87:09	65:33
Korpilombolo, Norrbottens län	188:5	127:45	95:60
Vilhelmina, Västerbottens län	180:9	76:46	59:35

¹⁾ 509 inv., ¹/₃ pensionstillägg 1,057 kr., ¹/₄ do 793 kr., fattigvårdsunderstöd 156 kr.

Tillämpandet av kommitténs förslag i oförändrad form skulle vidkommande de i tablåen upptagna 9 kommunerna sålunda medföra en förbättring för endast 3, belägna i Jämtlands och Västerbottens län, medan det för socknarna i Gottlands, Älvsborgs, Västmanlands och Norrbottens län (tillsammans 6 st.) skulle innebära en ytterligare stegring av det kommunala skattetrycket. Även om denna stegring i verkligheten ej skulle bli så betydande, som siffrorna giva vid handen, stärkes dock inför dylika siffror intrycket av, hur ojämnt det kommunala pensionsbidraget skulle verka, och hur det för åtskilliga bland de mest skattetyngda kommunerna skulle betyda en så hård ytterligare belastning, att, om kommitténs förslag skulle oförändrat genomföras, särskilda åtgärder torde påkallas för att lätta vissa kommuners därigenom anseeligt ökade skattetryck.

Vad nu anförts synes giva stöd för kravet på en jämkning av kommittéförslaget i denna punkt. Därvid torde böra beaktas, dels frågan om huru stor del av det allmännas bidrag, som över huvud bör gäldas av kommunerna, dels ock spörsmålet efter vilka grunder denna andel bör fördelas mellan dem.

Den radikalaste lösningen av den första frågan och för övrigt av hela problemet vore utan tvivel att pålägga staten hela kostnaden för det allmänna bidraget, varmed också den effektivaste utjämningen av

*Departements-
chefen.*

kostnaderna skulle vinnas. En sådan lösning, vilken valts flerstädes i utlandet, är emellertid svårligen för närvarande genomförbar hos oss med hänsyn till de många andra ändamål, som trängas på statsbudgeten. Dessutom må uppmärksammas, att försäkringen är ett i hög grad kommunalt ändamål, då densamma är avsedd att till betydande del ersätta eller avlyfta den nuvarande, kommunerna påvilande fattigvården. Även av andra grunder kan ej kommunernas medverkan avvaras för försäkringens organisatoriska genomförande. Endast inom kommunerna finnes den förtrogenhet med de personliga förhållandena samt den sakkunskap i övrigt, vilken synes vara en förutsättning för handhavandet av det grundläggande arbetet för pensionernas bestämmande.

Vilket värde man bör sätta på att kommunerna bli *direkt* ekonomiskt intresserade av försäkringens genomförande i den anda och efter de grunder, på vilka den lagts, kan vara föremål för olika meningar. Å ena sidan kan man framhålla, att just denna direkta ekonomiska inverkan på kommunens utgifter utgör en sporre för de kommunala pensionsnämnderna att förfara med tillräcklig varsamhet beträffande tilldelande av pensionstillägg och understöd. Sakuades detta direkta intresse, föreläge fara för alltför stor slösaktighet och slarv vid beslut om pensionstilläggens utgående. Å andra sidan kan häremot anföras, att det snarare låge närmare till hands, att kommunerna skulle visa för stor njugghet än tvärtom mot de behövande, att redan lagen uppställde vissa regler för beräkning av en persons inkomster, och att dessa givetvis komme att ytterligare preciseras och utvecklas genom föreskrifter av pensionsstyrelsen, som dessutom genom inspektioner finge övervaka bestämmelsernas tillämpning, samt att den omständighet att vederbörande länsstyrelse utsäge ordförande i pensionsnämnderna och att vid dessas sammanträden ett ombud från pensionsstyrelsen skulle närvara, borde garantera en med lagens anda och mening överensstämmande, i görligaste grad enhetlig tilldelning av pensionstillägg och understöd.

Det må vara svårt att i förväg uttala någon säkrare uppfattning om, huru förhållandena i verkligheten komma att ställa sig i förevarande avseende. Sannolikt synes mig vara, att ett kommunalt ekonomiskt intresse är lämpligt vidhålla, men att man för den saken allena icke behöver påfordra, att fördelningsgrunden kommunerna emellan av kostnaden för pensionstillägg och understöd skall sättas i relation till de nuvarande fattigvårdsbördorna.

Då det emellertid syns mig önskvärt att i görligaste mån begränsa och jämväl utjämna kommunernas börda för här avsedda ändamål, har jag haft under omprövning flere olika utvägar att nå detta syfte. Därvid har jag bl. a. även tänkt på möjligheten att överflytta en del

av ifrågavarande utgifter på landstingen. Dessa äro redan nu, då deras deltagande påkallats för bestridande av kostnaderna för sinnessjuka, vanvårdade o. s. v., ej helt främmande för dylika uppgifter. Även i utjämningsssyfte skulle en dylik anordning bliva verksam, ehuru avsevärda ojämnheter alltjämt komme att kvarstå. Men då landstingens medverkan framdeles torde vara av nöden för andra kommunala eller liknande ändamåls övertagande i utjämningsssyfte, har jag ej funnit tillräckliga skäl tala för att taga deras hjälp i anspråk i nu föreliggande fall.

Då ej heller vad eljest ifrågasatts syntts erbjuda någon lämplig lösning, har jag ej kunnat finna annan utväg till lättnad av kommunernas sammanlagda utgifter för försäkringen än att nedsätta kommunernas andel i totalkostnaden. Det är givetvis svårt att för denna sänkning finna annat än en delvis ganska godtycklig måttstock, men har den ofta åberopade, av mig föranstaltade specialutredningen i detta ämne syntts mig giva stöd för en sådan fördelning av det allmännas bidrag, varigenom på kommunerna skulle falla en fjärdedel och på staten tre fjärdedelar av denna kostnad.

Vad därefter det senare spörsmålet beträffar eller frågan om sättet för åstadkommandet av den jämnast möjliga fördelningen mellan kommunerna av deras totalandel i försäkringskostnaderna, så möter den ändamålsenliga lösningen härav stora svårigheter. Jag har även i detta syfte låtit verkställa åtskilliga utredningar samt haft olika förslag under överbäggande. En i fråga om enkelhet fördelaktig lösning vore att fördela kostnaden efter kommunernas folkmängd. Men enligt vad en på min begäran av chefen för statistiska centralbyrån, överdirektör L. Widdell i ämnet verkställd undersökning visar, synes en dylik utväg, såsom väl också var att vänta, ej kunna ifrågasättas. Av nämnda utredning framgår nämligen, att en repartitionsskatt av exempelvis 5 miljoner kronor, pålagd rikets kommuner efter deras folkmängd år 1912, skulle giva en skattekvot för landskommunerna av 60 öre och för städerna av 15 öre per bevillningskrona. Skatten skulle sålunda kommit att trycka fyra gånger så hårt på landsbygden som i städerna, för så vitt den skolat utdebiteras på bevillningen (inkomsten) och icke i form av personlig avgift. Skiljaktigheterna de olika länen emellan bleve ock ganska ansevärliga. Sålunda skulle för landskommunerna det högsta skattebeloppet nås i Blekinge län med 112 öre och det lägsta i Stockholms län med 29 öre per bevillningskrona. Ännu långt större skulle givetvis olikheterna bliva, om man jämförde de särskilda kommunerna. Då skatten repartiseras efter folkmängden, måste nämligen skattekvoten per fyrk eller bevillningskrona bliva omvänt proportionell mot fyrktalet eller bevillningen per invånare. Sålunda skulle exempelvis i Stockholms län

skattekvoterna i Möja, Värmdö, Danderyd och Djursholms köping komma att förhålla sig till varandra som 130 : 71 : 20 : 3. Då det nuvarande skattetrycket i allmänhet är större, ju mindre fyrktalet per invånare är, komme införandet av en på kommunerna efter folkmängden reparteriserad skatt att ytterligare öka de nuvarande ojämnheterna i den kommunala beskattningen. Eller med andra ord: ju hårdare beskattad en kommun är, desto tyngre komme den också att drabbas av en skatt fördelad på sätt nu antytts.

Den lösning av förevarande fråga, som efter mitt förmenande synes innebära den jämförelsevis lämpligaste utvägen, är en fördelning av det kommunala bidraget i förhållande till den årliga bevillningssumman av fastighet och av inkomst inom de olika kommunerna. En dylik lösning har ock i avgivna yttranden föreslagits från olika håll. Härigenom skulle visserligen den direkta relationen till fattigvårdsbördan övergivas, men dock skulle det kommunala bidraget alltså böra anses närmast såsom en motsvarighet till en minskad fattigvårdskostnad. En utjämning efter bevillningen synes mig framför allt äga det avgjorda företrädet, att belastningen för pensioneringen, vilken kan sägas få karaktären av en skatt eller avgift av ny art, fördelades efter kommunernas ekonomiska bärkraft, åt vilken bevillningen torde giva ett i stort sett riktigt uttryck. Jag är visserligen medveten om, att även med denna metod vissa ojämnheter i en del fall kunna påvisas, och att det efter bevillningen utgående bidraget särskilt i de största städerna understundom kan komma att stå i ett för dessa orter ogynnsamt förhållande till deras verkliga pensionstilläggs-kostnad. Men då jag tillika föreslagit, att kommunernas andel i pensionstilläggen skall sättas till $\frac{1}{4}$ av totalkostnaden för dessa, så har en dylik invändning förlorat det väsentliga av sin betydelse.

Visserligen torde en omarbetning av de kommunala skattelagarna föranleda, att bevillningen omläggas; men får man då, efter omständigheterna, vidtaga påkallade förändringar i nu förevarande lagbud. Och sannolikt skall väl alltid någon del av kommunens skatter komma att utgå i förhållande till värdet av uppskattad egendom och inkomst inom kommunerna.

Den föreslagna anordningen äger ock den obestriddliga förtjänsten, att den bryter udden av en del anmärkningar mot kommitténs förslag rörande de närmare bestämmelserna angående det kommunala pensions-tilläggets utgående.

Med avseende å dessa anmärkningar må omförmälas följande uttalanden:

Överståthållarämbetet erinrar till en början om innebörden av denna paragraf, att det står var och en fritt att själv bestämma, från vilken kommun kommunalbidraget till hans tilläggspension skall utgå. Han behöver endast före ingivandet av ansökning om pension bosätta och låta mantalsskriva sig i den utvalda kommunen. Huruvida han därstädes i fattigvårdshänseende äger hemortsrätt eller ej, är icke av någon betydelse. Om således, anför ämbetet, någon kommun av en eller annan anledning befinnes särskilt eftersträvansvärd för pensionerade invalider, kan detta komma att stå kommunen dyrt nog. Vilja andra kommuner befria sig själva från erläggande av pensionsbidrag, äro de oförhindrade att ekonomiskt understödja invalidernas förflyttning till den åtrådade kommunen. Detta fritager icke denna från skyldigheten att bidraga till pensioneringskostnaden. Befinnes sedermera, att den pensionerade ej kan leva på sin pension, utan faller fattigvården till last, tillkommer det den kommun, där den pensionerade har hemortsrätt, att ansvara för fattigvården, liksom det även åligger samma kommun att mottaga den pensionerade för att om honom taga vård. Ämbetet tillägger, att intet för övrigt hindrar den, som kan reda sig med pensionen, att, sedan han väl blivit pensionerad, utan vidare återflytta till sin förra hemort. I båda fallen kvarstår dock skyldigheten för den en gång med pensionsbidrag betungade kommunen att fortfarande utgiva detta bidrag.

Kungl. Maj:ts befallningshavande i Västmanlands län påpekar också den lätthet, varmed en påpasslig kommun kan befria sig från ifrågavarande årliga utgift genom att efter erhållen visshet om, att en kommunmedlem blir invalid, exempelvis på hösten hyra bostad åt denne i en närbelägen kommun, där han för kommande år blir eller bör bli mantalsskriven. En i påföljande januari gjort pensionsansökning skall då ingå till pensionsnämnden i grannkommunen, och den andra kommunen är för framtiden befriad från pensionären.

Kungl. Maj:ts befallningshavande i Södermanlands län hemställer, att stadgandet, att varje kommun bestrider tredjedelen av pensionstillägget för pensionstagare, som »var i kommunen mantalsskriven» etc., fullständigas genom införandet av tillägget »eller bort vara» närmast före ordet mantalsskriven. Samma mening uttalar *Kungl. Maj:ts befallningshavande i Västmanlands län*.

Föreningen för välgörenhetens ordnande i Stockholm påpekar, att fattigvårdslagstiftningen genom åtskilliga bestämmelser söker förhindra obehörig inverkan av kommunerna på de fattigas hemortsrätt i fattigvårdsavseende, varemot i det föreliggande förslaget bestämmelser, avseende hemortsrätten i pensionsavseende, saknas.

Då det torde vara uppenbart, att kommitténs förslag i ett eller annat fall kan alstra missbruk, som det är bäst att förekomma, när annan möjlig och i andra avseenden till och med lämpligare utväg står till buds, kan härav hämtas ett ytterligare skäl för en ändring av kommitténs förslag i förevarande del.

Jag föreslår i följd av vad sålunda anförts,

att 10 § måtte erhålla följande lydelse:

10 §.

Av pensionstilläggen bestridas tre fjärdedelar av staten och en fjärdedel av kommunerna.

Den å kommunerna för varje år belöpande kostnad fördelas dem emellan i förhållande till storleken av den inom varje kommun under nästföregående år debiterade bevillning av fast egendom samt av inkomst.

Kommunernas andelar i pensionskostnaden uträknas av pensionsstyrelsen. Angående tid och sätt för gäldande av dessa andelar förordnas av Konungen.

11 §. I 11 § har kommittén föreslagit bestämmelser i syfte att närmast under övergångstiden möjliggöra för person, vars avgiftspension är otillräcklig för hans uppehälle, att vinna visst pensionstillskott och detta under form, som ej ger det karaktär av och följer såsom fattigunderstöd.

I sin motivering anför kommittén härom:

Kommittén.

»Såsom redan blivit nämnt, har kommittén, i likhet med vad som skett i främmande länder och i tidigare, här i landet framlagda förslag i ämnet, för begränsning till skäligt belopp av det allmännas kostnader för försäkringen, måst sätta de pensioner, som genom lagen beredas, till jämförelsevis blygsamma belopp. Särskilt kommer den del av pensionen, som beräknas på grund av erlagda avgifter, att för pensionstagaren bli utan större betydelse, innan lagen varit i verksamhet så länge, att pensionsavgifter i någon avsevärd mån hunnit erläggas. Kommittén har därför funnit angeläget att söka, utan ytterligare betungande av det allmänna, bereda möjlighet till utdelande av något högre pensioner i de fall, där utan pensionstagarens förvällande pensionen icke förslår till fyllande av de mest trängande levnadsbehoven. I sådant syfte har kommittén lämnat befoget för kommunen att i de fall, där kommunen finner sig föranlåten inskrida för lindrande av oförskyld fattigdom, räcka denna hjälp i annan form än fattigvård. Kommittén har alltså föreslagit att, om på grund av höga levnadskostnader i den ort, där pensionstagare är bosatt, pensionen finnes ej vara tillräcklig för hans försörjning, och pensionstagaren i följd härav är i behov av fattigvård, skall den kommun, till vilken han i fattigvårdsavseende hör, äga rätt att, därest pen-

sionstagaren förut sökt efter förmåga ärligen försörja sig, till hans pension lämna ett tillskott. Ehuru de medel, som kommunerna för nämnda ändamål kunna komma att anslå, skola, liksom fattigvården, bekostas helt och hållet av kommunerna själva, har kommittén dock funnit lämpligt stadga en gräns för kommunernas bevillningsrätt i förevarande avseende, och har det legat nära till hands att i sådant syfte föreslå att kommunens tillskott till en pension icke i något fall får överskrida högsta beloppet av det enligt 6 § utgående, ej procentvis höjda pensionstillägget, eller 150 kronor för man och 125 kronor för kvinna. Ifrågakarande av kommunen beviljade tillskott till pensionen skall icke anses som fattigvård. Dess mottagande kommer alltså icke att för pensionstagaren medföra någon av de privat- eller offentligträttsliga påföljder, som med mottagande av fattigvård äro eller kunna bliva förknippade, däribland särskilt kan framhållas, att någon skyldighet att till kommunen återgälda uppburet pensionstillskott icke under några förhållanden kommer att föreligga. Å andra sidan bör kommunen givetvis äga frihet att efter omständigheterna minska eller indraga det av kommunen beviljade pensionstillskottet.»

Mot paragrafen hava, på sätt framgår av de infortrade yttrandena, vissa erinringar framställts. Man har sålunda invänt, att denna paragraf icke torde komma att erhålla vidsträcktare användning, att vissa svårigheter av paragrafens tillämpning kunna uppkomma, då hemortsrättskommunen icke alltid är den kommun, där pensionären är bosatt, att vissa garantier erfordras mot missbruk av de ifrågasatta bestämmelserna, att det naturligen ej borde vara kommun förment att ge högre tillskott, än i paragrafen omförmäles, samt att det borde tydliggen uttryckas, att ett belopp *intill* de angivna penninggränserna icke vore att anse såsom fattigvård.

*Angivna
yttranden.*

Befogenheten av ett stadgande i förevarande syfte har synts mig uppenbar av kommitténs utredning härutinnan. Emellertid torde de föreslagna bestämmelserna böra undergå vissa formella förändringar. Särskilt torde böra meddelas uttrycklig bestämmelse därom, att vederbörande fattigvårdskommun äger tillfälle att efter omständigheterna i det individuella fallet kunna träda emellan antingen med ett kontant understöd eller med naturaprestationer.

*Departements-
chefen.*

Jag föreslår alltså, att 11 § måtte erhålla följande lydelse:

11 §.

Finnes, på grund av höga levnadskostnader i den ort, där pensionstagare är bosatt, pensionen ej vara tillräcklig för hans försörjning, och måste pensionstagaren i följd härav anlita fattigvården, må, därest han förut sökt efter förmåga ärligen försörja sig, den kommun, till vilken pensionstagaren i fattigvårdshänseende hör, bestämma, att det erforderliga understödet skall utgå såsom tillskott till pensionen och förty icke såsom fattigvård anses.

Sådant pensionstillskott må dock, evad det utgår i penningar eller naturaförmåner, ej uppgå till högre årligt värde än för man 150 och för kvinna 125 kronor; och kan tillskottet av kommunen efter omständigheterna minskas eller indragas.

Kommittén.

Med avseende å de i 12 § innehållna bestämmelser anför kommittén:
I följd därav, att de försäkrade skulle genom pensionsavgifter bidra till kostnaden för sina pensioner, kommer efter hand en *fond* att bildas. Denna fond bör vid varje tidpunkt vara minst så stor, att dess belopp tillsammans med kapitalvärdet av de pensionsavgifter, som väntas bli erlagda, motsvarar kapitalvärdet av de pensioner, som på grund av dessa avgifter komma att utbetalas.

Vid den av kommittén föreslagna avgiftsförsäkringen skulle (jfr sid. 69) de årligen inflytande avgifterna från de försäkrade uppgå till omkring 8,3 miljoner kronor. Beträffande fondens storlek inhämtas, av vad som anförts i Del II, sidd. 160—163, att fondens slutliga belopp efter en omkring 80-årig försäkringsverksamhet skulle vid konstant folkmängd uppgå till omkring 750 miljoner kronor. Med avseende på detta belopp må till jämförelse nämnas, att motsvarande summa enligt nya arbetarförsäkringskommitténs förslag, vilket likväl omfattade endast lönearbetare, utgjorde omkring 600 miljoner kronor, ett belopp, som, beräknat efter nuvarande befolkningsförhållanden, skulle hava stigit till omkring 900 miljoner kronor. Därest den franska eller tyska invaliditetsförsäkringen, som ävenledes omfattar endast

lönarbetare, skulle bringas i tillämpning i vårt land, skulle fonden uppgå till resp. omkring 950 eller 1,200 miljoner kronor.

Med hänsyn till vårt lands ekonomiska resurser synes den fondsamling, som skulle bliva en följd av kommitténs förslag, svårigen böra väcka betänkligheter, särskilt om därjämte beaktas, att fonden småningom samlas under en lång följd av år och först efter ett par generationer närmar sig det ovan angivna maximibeloppet. Ej håller torde den omständigheten, att ett årligt avgiftsbelopp av runt 8 miljoner kronor upptages, medföra någon olägenhet för det ekonomiska livet, hälst de avgifter, som skulle erläggas för varje enskild försäkrad, endast uppgå till mycket obetydliga belopp.

Det har vidare synts kommittén, att uppmärksamhet borde ägnas åt det med frågan om fondbildningen sammanhängande spørsmålet rörande säkerställandet av fondens medel. Dessa medel representera i viss mening ett hela folkets gemensamma sparkapital, för vilket staten står i ansvar genom att garantera hela försäkringen och därmed förenade förmåner. Av denna anledning har det synts kommittén lämpligt att redan i lagen lämna sådana anvisningar rörande beskaffenheten av de värdepapper, i vilka fonden skall placeras, att dessa bliva av den mest betryggande art. I sådant syfte har föreslagits, att fondens medel må redovisas allenast i skuldförbindelser, utfärdade av svenska staten eller svenska kommuner samt i obligationer, utfärdade av Sveriges allmänna hypoteksbank eller Konungariket Sveriges stadshypotekskassa.

Det kan visserligen anmärkas, att i vissa fall även i fast egendom intecknade skuldebrev eller därmed jämförliga värdepapper kunna med avseende på säkerheten jämföras med de av kommittén föreslagna värden. Men då det torde erbjuda stora svårigheter att på ett tillfredsställande sätt närmare angiva beskaffenheten av dylika säkerheter, har kommittén stannat vid sitt nyssnämnda förslag för fondens placering. Därmed gives ock tillfälle dels för statsverket att genom inköp av statens utelöpande obligationer efter hand överföra en del av statsskulden till fonden, dels för rikets kommuner att erhålla lån på fördelaktiga villkor samt dels ock för de i förslaget upptagna hypotekskassorna att inom landet vinna marknad för sin upplåningsverksamhet. Genom den här föreslagna bestämmelsen kan även beredas möjlighet att genom lån åt kommuner giva dessa tillfälle att tillgodose ändamål, som äro av betydelse för försäkringen eller för vissa andra närstående sociala uppgifter, såsom uppförande av hem för åldringar och andra invalider, inrättande av anstalter för vård av sjukliga personer, som kunna an-

tagas hava utsikt att därigenom bliva arbetsföra och sålunda ej falla försäkringen till last, främjande av de mindre bemedlade klassernas bostadsförhållanden m. m. Dock torde, liksom i Tyskland och annorstädes, allenast en mindre del av invaliditetsförsäkringens fondmedel böra disponeras för dylika ändamål.

I övrigt må rörande kommitténs förslag i förevarande ämne framhållas, att frågan om förvaltningen av fondens medel är fullt fristående och utan direkt samband med försäkringsuppgiften i övrigt. På samma gång som kommittén anser sig böra framhålla, att enligt dess förmenande någon särskild ny institution för fondmedlens förvaltande icke bör inrättas, finner kommittén sig icke hava anledning att beröra frågan, huruvida statskontoret, riksgäldskontoret eller någon annan statens penningförvaltande myndighet lämpligen bör omhändervä denna förvaltning.»

*Avgivena
yttranden.*

Mot de i paragrafen innehållna bestämmelser om redovisningen av den fond, till vilken pensionsavgifterna skola ingå, har av *Kungl. Maj:ts befallningshavande i Gävleborgs län* ifrågasatts det nödiga och lämpliga i att i själva lagen införes en svårförändrad föreskrift om de papper, i vilka fonden skall placeras.

*Departements-
chefen.*

Denna anmärkning finner jag böra föranleda viss ändring av förslaget.

Vem förvaltningen av fonden skall åligga må bero av ett senare beslut av Kungl. Maj:t och Riksdagen. Postsparbanken har, såsom framgår av dess yttrande över förslaget, funnit lämpligt, att åtminstone en del av fonden anförtröddes åt dess förvaltning. Andra institutioner, såsom statskontoret eller riksgäldskontoret, kunna också ifrågasättas. Blir förevarande lag antagen av årets riksdag, blir det tillräcklig tid för Kungl. Maj:t att till nästa riksdag väcka förslag om fondens placering och förvaltning.

På sätt jag under 6 § anfört, erfordras för att uppbringa pensionen för kvinna till samma procent som för man, eller 30 % av de erlagda sammanlagda avgifternas belopp, ett särskilt tillskott till fonden. Detta tillskott behöver årligen utgå med en tredjedel av samtliga för avgiftspliktiga kvinnor för året erlagda pensionsavgifter; och utgör detta belopp således vad som erfordras till täckande av den förlust, som eljest för fonden skulle uppkomma därigenom, att pension för kvinna beräknas till samma procent som för man.

Enligt av kommitténs ordförande, regeringsrådet Lindstedt mig tillställda beräkningar utgör totalbeloppet av detta statsbidrag

för en årsavgift av lägst 2 kronor	med förmögenhetsgräns	kr. 1,060,000: —
» » » » » » »	utan »	» 1,150,000: —
» » » » » » »	3 » med »	» 1,545,000: —
» » » » » » »	utan »	» 1,665,000: —

Till förevarande § behöver alltså göras ett tillägg, varigenom staten ikläder sig detta tillskott till fonden. Jag erinrar, att den lägsta årsavgiften är av mig föreslagen till 3 kronor samt att förmögenhetsgränsen är i enlighet med kommitténs förslag bibehållen.

Jag föreslår i följd av vad sålunda förekommit,

att 12 § måtte erhålla följande lydelse:

12 §.

Pensionsavgifterna ingå till en fond, vilken förvaltas enligt grunder, som bestämmas av Konung och Riksdag.

Till denna fond skall för varje år av statsmedel tillskjutas ett belopp, motsvarande en tredjedel av samtliga för avgiftspliktiga kvinnor för året erlagda pensionsavgifter.

I 13 § givas bestämmelser om en för försäkringens soliditet nödig, periodvis återkommande prövning av försäkringens ekonomiska grundvalar. I följd därav, att kostnadsberäkningarna av naturliga skäl icke kunna hava giltighet för all framtid, låter det tänka sig, att pensionsverket vid en sådan utredning tilläventyrs kan komma att visa sådant överskott eller sådan brist, att en ändring av pensionsvillkoren skulle kunna bli erforderlig.

13 §.

Kommittén har därför föreslagit, att inom fem år efter det lagen trätt i kraft och sedermera minst en gång vart tionde år skall genom pensionsrådets försorg anställas en på vetenskaplig sannolikhetsberäkning grundad undersökning, huruvida genom de föreskrivna pensionsavgifterna kunna för dem, som först därefter bli va avgiftspliktiga, beredas de pensioner, som enligt bestämmelserna i 6 § första stycket motsvara dessa avgifter. Då vidare rättvisan torde kräva, att de, som redan kommit i åtnjutande av pension, åtminstone ej lida miuskning i de dem en gång tillerkända belopp, ävensom att de, som redan börjat erlagga avgifter, behålla den rätt oförkränt, som grundas på de redan erlagda avgifterna, har kommittén vidare föreslagit, att, därest av undersökningen framgår behov av förändring i bestämmelserna rörande

Kommittén.

pensionsvillkoren, må sådan förändring, vilken äger rum efter beslut av Konung och Riksdag, ej avse redan då beviljade pensioner, och för dem, vilka, då förändring vidtages, redan äro eller varit avgiftspliktiga, blott avse de avgifter, som därefter erläggas, eller de pensionsbelopp, som svara mot sistnämnda avgifter.

Slutligen bör vid den periodiska utredningen för varje gång undersökas, huruvida fonden är så stor, att den minst motsvarar kapitalvärdet av alla de utbetalningar, som med dess medel skola bestridas.

Den brist, som vid här avsedda kontrollberäkningar möjligen visar sig, bör enligt kommitténs mening ersättas av statsmedel.

*Angivna
yttranden.*

Mot vad sålunda föreslagits har *Kungl. Maj:ts befallningshavande i Gävleborgs län* ifrågasatt, huruvida icke bestämmelserna om ändring av pensionsvillkoren böra utgå ur lagtexten. Någon bindande kraft, säger Kungl. Maj:ts befallningshavande, kan i en av Kungl. Maj:t och Riksdagen beslutad lag en dylik restriktion ej hava, varför uttalandet såsom lagbud i själva verket vore vilseledande.

*Departements-
chefen.*

Jag biträder visserligen den sålunda uttalade meningen, att 'dylika bestämmelser ej kunna vara för Kungl. Maj:t och Riksdagen bindande, men finner en bestämmelse i lagen i det syfte, kommittén föreslagit, när den en gång kommit in i förslaget, lämpligen böra där bibehållas. Med den försiktighet, varmed kommittén överallt verkställt sina beräkningar, kan det ej vara fog för några farhågor, att icke fonden alltid under normala förhållanden skall befinnas tillräcklig.

Då jag således ej finner tillräcklig anledning att i antytt hänseende avvika från kommittén, hemställer jag,

att 13 § måtte erhålla följande, av kommittén föreslagna lydelse:

13 §.

Inom fem år efter det lagen trätt i kraft och sedermera minst en gång vart tionde år skall genom pensionsstyrelsens försorg anställas en på vetenskaplig sannolikhetsberäkning grundad undersökning, huruvida genom de föreskrivna pensionsavgifterna jämte det tillskott av statsmedel, varom i 12 § sägs, kunna för dem, som först därefter bliva avgiftspliktiga, beredas de pensioner, som enligt bestämmelserna i 6 § första stycket motsvara dessa avgifter.

Framgår av denna undersökning behov av förändring i bestämmelserna rörande pensionsvillkoren,

må sådan förändring, vilken äger rum efter beslut av Konung och Riksdag, ej avse redan då beviljade pensioner och för dem, vilka, då förändring vidtages, redan äro eller varit avgiftspliktiga, blott avse de avgifter, som därefter erläggas eller de pensionsbelopp, som svara mot sistnämnda avgifter.

I sammanhang med sådan undersökning skall tillika verkställas utredning, huruvida fonden är så stor, att den minst motsvarar kapitalvärdet av alla de utbetalningar, som med dess medel skola bestridas.

Visar sig härvid brist, skall denna ersättas av statsmedel.

14—18 §§ innehålla bestämmelser om sättet för pensionsavgifternas 14—16 §§.
erläggande.

Kommittén har med avseende härå valt en annan metod än det inom den tyska lagstiftningen och dess efterföljare tillämpade pensionsmärkessystemet. Detta system, vilket jämväl av nya arbetarförsäkringskommittén föreslagits, har syntts kommittén allt för komplicerat för att ändamålsenligen kunna tillämpas inom den av kommittén föreslagna allmänna försäkringen. För ernående av enkelhet ifråga om avgiftsinbetalningen har kommittén i stället föreslagit en metod, enligt vilken den pensionsavgift av 2 kronor (enligt här föreliggande förslag 3 kronor), som årligen skall erläggas för envar avgiftspliktig, uppbäres av kommunen, samt de ytterligare pensionsavgifter av 5 eller 10 kronor, vilka åligga vissa avgiftspliktiga, debiteras och erläggas i sammanhang med kronoskatterna.

Kommittén.

Då sistnämnda pensionsavgifter å 5 och 10 kronor skola erläggas av personer, vilka i regel äro inkomstskattetaxerade, har kommittén ansett sig böra föreslå, att dessa avgifter skola debiteras och upptagas i sammanhang med kronoskatterna och att för detta ändamål av vederbörande taxeringsnämnd för varje sådan avgiftspliktig skall i taxeringslängden för året antecknas beloppet av den pensionsavgift, som bör för honom erläggas. I de fall, då debetsedel å kronoskatt ej förekommer, måste givetvis särskild debetsedel å pensionsavgiften utfärdas.

Uppbärandet av den för alla gemensamma pensionsavgiften, som utgör hela avgiftsbeloppet för alla avgiftspliktiga med en inkomst under 800 kronor, och för vars erläggande kommittén föreslagit, att kommunerna skulle iklädas ansvar, synes däremot kommittén, i betraktande av det intresse kommunerna måste äga av att dessa avgifter ordentligt

inbetalas, böra uppdragas åt kommunerna och ombesörjas av den myndighet inom kommunen, som förrättar uppbörden av kommunalutskylderna. För detta ändamål har föreslagits, att av vederbörande taxeringsnämnd årligen skall uppgöras förteckning över de inom kommunen mantalsskrivna personer, för vilka under året pensionsavgifter böra erläggas. Denna förteckning skall av den kommunala uppbördsmyndigheten under viss tid hållas tillgänglig för allmänheten, varigenom envar, vare sig avgifterna uppföras å debetsedlar eller icke, skall anses hava erhållit del av förteckningens innehåll. Inbetalningen av pensionsavgifterna å 2 (3) kronor sker därefter senast en månad före årets utgång å tid och ställe, som av kommunen bestämmes och i vederbörlig ordning förut tillkännagives. De avgifter å 2 (3) kronor, som icke erlagts inom stadgad tid, redovisas av kommunerna, vilka för sålunda utbetalta belopp äga fordran såsom för oguldna kommunalutskylder. Kommunen står således såsom garant för avgiftsbeloppen å 2 (3) kronor, men ej för de avgifter å 5 och 10 kronor, som därutöver skola erläggas av vissa försäkrade. Samtliga avgifter redovisas till den tidigare omnämnda, av pensionsavgifterna bildade fonden.

Härjämte torde böra erinras om, att kommittén avsett, att samtliga pensionsavgifter skola erläggas samma år som de debiterats, vadan det beträffande *tvåkronorsavgifterna* — enligt här föreliggande förslag *trekronorsavgifterna* — vilkas uppbörd åligger kommunen, synts önskvärt att bereda möjlighet för dessa avgifters erläggande i samband med sista kommunaluppbördsstämman för året. Denna stämma plägar, som bekant, inträffa i början av september, och böra därför alla förberedande åtgärder för dessa avgifters erläggande vara vidtagna i någorlunda god tid dessförinnan.

Enligt taxeringsförordningen böra taxeringsnämnderna hava avslutat sina arbeten i länen senast den 15 maj och i Stockholm senast den 15 juni. Enär taxeringsnämndernas arbete med upprättande av förteckningar över de avgiftspliktiga pågår i samband med skattetaxeringen, kan man utgå från den förutsättningen, att båda dessa uppgifter kunna på en gång avslutas. Kommittén har därför i fråga om överlämnandet till den kommunala uppbördsmyndigheten av den förteckning över de avgiftspliktiga, vilken taxeringsnämnden har att upprätta, ansett sig kunna stadga samma korta frist av fem dagar, som gäller för avlämnandet av taxeringslängden. Förteckningen kommer sålunda den kommunala uppbördsmyndigheten tillhanda i länen senast den 20 maj och i Stockholm senast den 20 juni. Efter mottagandet

av förteckningen ombesörjer nämnda myndighet, att avskrift av densamma hålles tillgänglig för allmänheten under tiden från och med den 1 till och med den 10 juli å ställe, som minst fjorton dagar förut kungjorts i kyrkan och tillika tillkännagivits på annat lämpligt sätt. Tiden för anförande av besvär över taxeringsnämnds beslut, angående vilka personer böra såsom avgiftspliktiga upptagas i den nämnda förteckningen, utgår, såsom längre fram skall nämnas, i vissa fall den 15 juli. Med hänsyn härtill har den tid, under vilken förteckningen skall hållas tillgänglig för allmänheten, icke lämpligen kunnat utsträckas över den 10 juli. Sannolikt torde kommunerna, anför kommittén, komma att uppföra avgifterna å debetsedlar. Vare sig detta sker eller icke, skall emellertid envar, som vederbör, anses hava fått del av förteckningens innehåll, sedan avskrift av densamma hållits vederbörligen tillgänglig.

De av taxeringsnämnderna uppgjorda förteckningarna, försedda med uppgift om dem, för vilka avgiften inom stadgad tid erlagts, skola insändas före utgången av det år, under vilket uppbörden ägt rum, till pensionsstyrelsen, där ett särskilt konto för varje avgiftspliktig kommer att uppläggas.

Huruvida försäkrad inom stadgad tid erlagt honom åliggande pensionsavgift av två (tre) kronor, är en omständighet, varom pensionsstyrelsen, som skall beräkna pensionsbeloppen, måste beredas kännedom. Ty blott de pensionsavgifter, som den försäkrade inom stadgad tid erlagt, komma vid bestämmande av pensionsbeloppet att tagas i beräkning, medan åter de belopp, som kommunen till fullgörande av sin i fråga om tvåkronorsavgifterna föreskrivna garantiförpliktelse redovisar till pensionsfonden, tillfalla fonden och icke tillgodoräknas några personliga konton. Kommittén har därför funnit nödigt föreskriva, att den över de avgiftspliktiga inom kommunen upprättade förteckningen skall kompletteras med anteckningar rörande uppbörden, så att för varje avgiftspliktig, vilkens avgift blivit inom stadgad tid erlagd, anmärkning om nämnda förhållande göres.

Då kommittén ställt kommunen såsom garant för tvåkronorsavgifterna (tre-kronorsavgifterna) och på samma gång föreslagit, att blott de pensionsavgifter, som den försäkrade inom stadgad tid erlagt, skola tagas i beräkning vid bestämmande av pensionsbeloppet, har kommittén med denna anordning främst velat vinna ett ökat intresse såväl för de avgiftspliktiga att ordentligt erlægga avgifterna som för kommunen att vederbörligen från de avgiftspliktiga indraga desamma. Ett ytterligare kraftigt skäl för de avgiftspliktiga att vinnlägga sig om

ett ordentligt erläggande av sina avgifter synes föreligga även i den omständigheten, att de försumliga komma att stå i skuld till kommunen för de icke erlagda avgifterna och således äventyra att dock till sist själva få vidkännas avgifterna, men utan rätt att vid pensionsbeloppets bestämmande få desamma sig tillgoderäknade. Man torde sålunda kunna förvänta, att den emot obetalade avgifter svarande summa, som kommunen får att till fonden redovisa, icke kommer att uppgå till ett allt för avsevärt belopp.

Med avseende å pensionsavgiften om fem eller tio kronor märkes, att kommittén i de försäkrades eget intresse sökt trygga de högre avgifternas inbetalande genom att för dem tillskapa en viss förmånsrättsställning i förhållande till kronoskatten, och har kommittén i sådant avseende föreslagit, att vad å kronodebetsedel inflyter skall anses i första hand gälla därå upptagen pensionsavgift. Den rätt till avbetalning å debetsedel, som härigenom indirekt medgivits, kommer sålunda den avgiftspliktige själv till godo för hans blivande pension.

Som bekant finnes för oguldna utskylder en särskild kort preskriptionstid. Kommittén har i fråga om förevarande pensionsavgifter ansett en ännu kortare preskriptionstid önskvärd och i sådant avseende föreslagit, att dylik avgift ej må utsökas, sedan sex månader förflutit efter utgången av det år, under vilket avgiften blivit påförd. I främsta rummet har kommittén härvid tagit hänsyn därtill, att det är av största vikt att förebygga oklarhet i fråga om de försäkrades ställning till pensionsverket. Pensionsstyrelsen bör när som helst vara i stånd att fastställa, huru stort belopp i pensionsavgifter, som bör gottskrivas en persons försäkringskonto. Nu kan det emellertid komma att inträffa, att pensionsavgift, som påförts avgiftspliktig, icke genast kan av honom uttagas. Det föreslagna stadgandet avser att förhindra, att ovisshet i angivna avseende skall kunna allt för länge råda. Kommittén har så mycket mindre hyst några betänkligheter mot att föreslå ett dylikt stadgande, som fråga ju är om en begränsning, icke, såsom i avseende å skatten, av statens egen rätt utan endast av dess verksamhet i dens intresse, som genom uraktlåtenhet att inbetala pensionsavgift ådagalagt bristande förmåga eller vilja att bidra till tryggande av sin egen framtid.

I anslutning härtill har kommittén föreslagit, att varje år skall före den 1 augusti genom uppbördsmyndigheten till pensionsstyrelsen insändas uppgift å de för nästföregående år erlagda och indrivna pensionsavgifterna å fem och tio kronor. Pensionsstyrelsen sättes härigenom i tillfälle att relativt snart, efter det pensionsavgifterna influtit, införa desamma å resp. konton.

Mot den allmänna anordning av uppbörden, som kommittén sålunda föreslagit, hava emellertid ett flertal erinringar gjorts.

*Avgivna
yttranden.*

Överståthållarämbetet erinrar först om kommitténs skäl för tvåkronorsavgifternas upptagande genom de kommunala uppbördsmyndigheterna, nämligen det intresse, kommunerna måste hava av dessa avgifters ordentliga inbetalande. Om emellertid hänsyn endast toges till det naturliga intresse, kommunerna hava därav, att dess medlemmar genom förvärvande av pensionsrätt till högsta möjliga belopp kunna undgå att vid inträffande invaliditet anlita fattigvården, anser ämbetet intresset för kommunerna av fem- och tiokronors avgifternas erläggande icke vara mindre än beträffande tvåkronors avgifterna. Men genom förslaget bestämmelse, att kommun skall ansvara för inbetalningen till fonden av de tvåkronorsavgifter, som ej godvilligt erlagts av de avgiftspliktige, har, fortsätter ämbetet, ett särskilt intresse av sådan betalnings fullgörande tillskapats för kommunen. Kommunen är emellertid icke mycket i tillfälle att inverka på och framkalla sådan godvillig betalning. Att kommunen det oaktat skall iklädas ansvaret för den oguldna återstoden, finner ämbetet hårt, åtminstone om, såsom förslaget tycktes förutsätta, ehuru det ej blivit i lagtexten bestämt uttryckt, någon pensionsförmån icke, genom sådan inbetalning efter uppbördsstämman, skulle beredas kommunens försumliga medlemmar. Kommunen kommer då att sakna varje direkt fördel av betalningens fullgörande. Visserligen, säger ämbetet, skulle kommunen äga rätt att i sin ordning uttaga avgifterna av de försumlige, men detta medgivande synes icke vara synnerligen mycket värt. Frånsett det motbjudande i att utkräva pensionsavgifter, vilkas erläggande för den betalningsskyldige ej vidare skulle medföra någon pensionsrätt, måste särskilt i en kommun sådan som Stockholm indrivningsförfarandet taga en sådan omfattning och med hänsyn till avgiftssummans obetydlighet medföra så stora kostnader, att det kan ifrågasättas, huruvida indrivningsåtgärderna komme att medföra någon nämnvärd ekonomisk behållning. Enligt ämbetets mening skulle kommunen måhända bäst tillvarata sina intressen genom att själv mot slutet av uppbördsstämman inbetala av dess medlemmar oguldna avgifter.

Vad Stockholm angår är överståthållarämbetet av den uppfattning, att det vore önskvärt, att tvåkronorsavgifterna finge likasom fem- och tiokronorsavgifterna debiteras och uppbäras i sammanhang med kronoutskylderna. Ämbetet anser dem ej kunna upptagas i kommunaldebetsedlarna, vilka utskrivs redan i början av året; och att utfärda särskilda debetsedlar å dessa avgifter, vilka i antal torde komma att motsvara ungefär halva befolkningssiffran, skulle såväl för utskrivningen och utdelningen av debetsedlarna som för uppbörden, och eventuell indrivning medföra ett vidlyftigt arbete och stora kostnader. Ökat arbete och stegrade kostnader utebliva visserligen ej, om uppbörden sker å kronouppbördsstämman, men ökningen blir proportionsvis mindre. Pensionsavgift för gift kvinna synes ämbetet därvid i regel kunna upptagas å mannens debetsedel, men för ej bevillnings- eller inkomstskattetaxerade barn och tjänare, som nu påföras vissa personliga avgifter på fadrens eller husbondens debetsedel, blir det sannolikt nödvändigt att å pensionsavgiften utfärda särskilda debetsedlar. Endast såmedelst kunna de, för vilka pensionsavgift erlagts, bliva fullständigt identifierade i uppbördsjournalerna och därigenom säkerhet vinnas mot sammanblandning och förvexling av olika personer.

Kungl. Maj:ts befallningshavande i Uppsala län anser, att uppbörden av tvåkronorsavgifterna lämpligen borde ske i sammanhang med kronouppbörden redan av

det skäl, att icke någon kommunal uppbördsstämman plägar hållas i slutet av året. Härtill kommer, säger Kungl. Maj:ts befallningshavande, att ansenligt flera av de försäkrade äro skattskyldiga till staten än till kommunen, och att alltså även på denna grund antalet särskilda debetsedlar skulle minskas genom tvåkronorsavgifternas upptagande vid kronouppbörden. Kommunernas garanti utgör enligt Kungl. Maj:ts befallningshavandes mening icke något hinder för den förordade anordningen. Tvärtom anser Kungl. Maj:ts befallningshavande, att det skulle lända till reda och förebygga misstag eller missbruk, om de tvåkronorsavgifter, som skola tillgodoräknas de försäkrade, inkomma på en väg och kommunernas inbetalningar på en annan; det erfordras endast, att kronouppbördsmännen sända restlängd till vederbörande kommun.

Kungl. Maj:ts befallningshavande i Gottlands län uttalar sig mot metoden med tvenne former för uppbörd och därav följande merarbete. Kungl. Maj:ts befallningshavande påpekar, att kommunalnämnderna för utfäende av avgifterna av alla dem, som å utsatt tid icke betalt sina avgifter, i allt fall måste söka handräckning hos vederbörande kronofogde. Fråga synes Kungl. Maj:ts befallningshavande därför kunna vara, huruvida icke kommunerna borde uppbära samtliga avgifterna. Skulle sådant icke anses lämpligt, kunde möjligen även tvåkronorsavgifterna debiteras och redovisas i sammanhang med kronoskatterna. Att kommunerna skulle, därest uppbörden sker inom dessa, kunna utöva något avsevärt inflytande på de avgiftspliktiga att inbetala avgifterna, anser Kungl. Maj:ts befallningshavande ej vara att hoppas. Farhågan att i framtiden få sin pension minskad till följd av underlåtenhet att inbetala pensionsavgiften lärar enligt Kungl. Maj:ts befallningshavandes uppfattning därvid icke utöva något inflytande på den, som saknar ansvarskänsla, och som i allt fall kan resonera så, att, därest hans pension på gamla dagar blir så låg, att han därpå icke kan ens nödortfiktigt leva, fattigvården alltid måste fylla skillnaden.

Kungl. Maj:ts befallningshavande i Kristianstads län anser, att tvåkronorsavgifterna böra indrivas i samband med kronouppbörden. De kommunala myndigheterna skulle med hänsyn till föreskriften i § 15 om tiden för tvåkronorsavgifternas inbetalande bliva tvungna att utskrika särskilda debetsedlar och hålla särskilda uppbördsmöten. De i § 15 omförmälda förteckningarnas uppgörande skulle också bliva mycket tidsödande, då de måste göras mycket noggranna, om de avgiftspliktiga skola kunna identifieras. Skall i allt fall uppbörden av tvåkronorsavgifterna ske genom de kommunala myndigheternas försorg, förefölle det. som om debiteringen av ifrågavarande avgifter skulle kunna ske tidigare och bättre vid mantalsskrivningarna än vid taxeringsförrättningarna. Enda hindret härför jämlikt förslaget vore enligt Kungl. Maj:ts befallningshavandes mening att från erläggandet av pensionsavgift undantagits den, i vilkens taxering under året enligt förordningen om inkomst- och förmögenhetsskatt inberäknas förmögenhet till värde av minst 6,000 kronor, samt hustru till sådan person. Om »under året» ändrades till »under föregående år», anser Kungl. Maj:ts befallningshavande detta hinder vara undanröjt.

Kungl. Maj:ts befallningshavande i Örebro län anser däremot, att samma olägenheter och besvärigheter skulle uppstå, om tvåkronorna skulle debiteras och upptagas i samband med kronouppbörden, samt att kommunerna därför icke kunna befrias från uppdraget att indriva tvåkronorsavgifterna.

Kungl. Maj:ts befallningshavande i Gävleborgs län finner önskvärt, att uppbörden av tvåkronorsavgifterna äger rum på de allmänna kommunaluppbördsstämmorna, vilket

emellertid med hänsyn till bestämmelsen, att avgifterna skola erläggas samma år, de påföras, omöjliggöres i de kommuner, där uppbördsstämman hålles i början av året.

Vidare erinras i vissa avgivna yttranden om det besvär, som skulle orsakas taxeringsnämnderna genom det av kommittén föreslagna uppbördssättet och de svårlösta frågor, dessa nämnder skulle få befattning med, särskilt beträffande de undantag från avgiftsplikt, som upptagits. Hänvisande till ett detta protokoll bifogat referat av dessa yttranden (Bilaga E.), må i detta sammanhang allenast erinras om följande invändningar mot förslaget i nu förevarande delar.

Överståthållarämbetet påpekar sålunda, med hänsyn till, att taxeringsnämnd vid uppgörande av förteckning över dem, för vilka under året pensionsavgifter böra erläggas, skulle pröva, huruvida denna skyldighet bör bortfalla på grund av varaktig oförmågenhet till arbete, att nämnden, som tillsatts för helt annat ändamål, ej kan anses särskilt lämpad för en sådan prövning och att den icke heller utan vidare äger tillgång till härför erforderliga upplysningar. Bäst vore, om *taxeringsnämnden* helt och hållet befriades från denna prövning, som i stället kunde *uppdragas åt pensionsnämnden* att upptaga, då i ansöknings- eller besvärsväg fråga väcktes hos pensionsnämnden om befrielse på denna grund från erläggande av pensionsavgift.

I övrigt torde, anser ämbetet, taxeringsnämnden, för att den skall bliva i tillfälle att på ett tillfredsställande sätt debitera ifrågavarande avgifter, böra beredas kännedom såväl om pensionsmyndighetens beslut i dylika ärenden, som även, i den mån sådant icke framgår av allmän kungörelse eller författning i ämnet, av de beslut, Konungen må komma att fatta i anledning av föreskriften i 5 § tredje stycket.

Vad Stockholm beträffar, anser ämbetet uppgörande av ifrågavarande förteckning ej behövt. Avgifterna böra utan olägenhet och med mindre arbete och kostnad kunna påföras vederbörande i taxeringslängderna, som sedermera i stadgad ordning kunna å uppbördskontoren hållas tillgängliga för allmänheten. Å dem, som i rätt tid erlägga avgifterna, skulle av uppbördskommissarierna upprättas förteckning, som jämte uppgift å antalet sådana debiterade avgifter, som vid stämman ej erlagts, skulle överlämnas till pensionsrådet.

Kungl. Maj:ts befallningshavande i Södermanlands län anser, med hänsyn till det arbete, som åligger taxerings- och prövningsnämnderna, mindre välbetänkt att ålägga dessa myndigheter befattning med avgiftspliktens bestämmande.

Kungl. Maj:ts befallningshavande i Kronobergs län erinrar om den ökning i taxeringsnämndsordföranden redan förut omfattande och krävande arbete, som förslaget innebär, och svårigheten att förmå lämpliga personer att åtaga sig sådant uppdrag. Kungl. Maj:ts befallningshavande finner därför önskvärt, att skäligen ersättning beredes taxeringsnämndsordförandena för detta nya uppdrag.

Kungl. Maj:ts befallningshavande i Gästeborgs län anser det första och oeftergivliga villkoret, för att förteckningarna skola kunna uppgöras av taxeringsnämnderna, vara, att taxeringslängderna omläggas med hänsyn till deras nya uppgift att bliva grundvalen för en redovisning av de försäkrade. Alla avgiftspliktiga måste med andra ord, säger Kungl. Maj:ts befallningshavande, i mantalslängden redovisas med minst samma fullständighet, som nu är föreskrivet med avseende å värnpliktiga.

Häradsskrivarna få härigenom ökat arbete, men detta anser Kungl. Maj:ts befallningshavande kunna gottgöras genom rikligare förvaltningsbidrag. Betänkligare finner Kungl. Maj:ts befallningshavande däremot, att vissa bland de uppgifter, som erfordras för förteckningarnas uppgörande, icke kunna erhållas ur vare sig mantalslängderna eller de källor, där dessa längders data skola hämtas. Kungl. Maj:ts befallningshavande påpekar, att kommitterade också i själva verket icke synas alldeles hava förbisett detta, i det att 18 § stadgar, att rörande frågan, huruvida någon skall på grund av varaktig oförmåga till arbete undantagas från erläggande av pensionsavgift, besvär skall anföras icke hos prövningsnämnden utan hos pensionsnämnden — enligt motiven på den grund, att nu avsedda frågor falla utanför taxeringsmyndigheternas kompetensområde. Vidare påpekas svårigheten att få visshet och kännedom om, huruvida en statstjänare är uppförd på ordinarie stat eller icke. Därför anmärkes svårigheten att hos pensionsrådet identifiera de avgiftspliktiga, som mellan taxeringsförrättningarna flytta till annat taxeringsdistrikt. Detta är en mycket viktig fråga med hänsyn till bokföringen.

Kungl. Maj:ts befallningshavande anmärker slutligen, att de ifrågasatta nya bestämmelserna komma ej oväsentligt att förlänga taxeringsnämndernas arbete. Kungl. Maj:ts befallningshavande anser därför viktigt, att åt taxeringsnämndernas ordförande tillmätes sådan ersättning, att de kunna låta på förhand undångöra en del förberedande arbete.

Kungl. Maj:ts befallningshavande i Norrbottens län påpekar, att, sådan mantalslängden nu upprättas, den icke lämnar tillräcklig upplysning för uppgörande av här avsedda förteckningar. Så upptager mantalslängden för närvarande endast första dopnamnet med födelseår för alla, som ej fyllt 21 år. Hustruns namn finnes ej fullständigt infört. Kompletterande bestämmelser för upprättande av mantalslängderna äro, säger Kungl. Maj:ts befallningshavande, alltså erforderliga för ifrågavarande ändamål. Taxeringsnämnderna kunna enligt Kungl. Maj:ts befallningshavandes uppfattning med hänsyn till deras arbetsbörda icke åläggas fullständigt upprättande av dessa förteckningar. Möjligen kunde taxeringsnämnderna ifylla erforderliga uppgifter i en av häradsskrivaren på grundvalen av för honom tillgängliga uppgifter upprättad stomme.

I fråga om kommunernas ansvarighet för tvåkronorsavgifterna (trekronorsavgifterna) hava huvudsakligen följande meningar uttalats.

Kungl. Maj:ts befallningshavande i Södermanlands län anser rätten för kommuner att av försumliga avgiftspliktiga återbekomma för dem till pensionsfonden av kommunen betalda pensionsavgifter böra tryggas på ett verksammare sätt, än som föreslagits.

Kungl. Maj:ts befallningshavande i Jönköpings län anser, att kommunerna böra befrias från garantin för tvåkronorsavgifterna. Kommunernas intresse av dessa avgifters indrivning skulle ändå vidmakthållas genom skyldigheten att lämna fattigvård åt den, vars pension ej räcker till hans och hans familjs nödtorftiga försörjning.

Kungl. Maj:ts befallningshavande i Västmanlands län anser, att ansvaret för oguldna tvåkronorsavgifter bör falla på staten, enär det kan förmodas, att ett sådant ansvar

skulle drabba kommunerna synnerligen ojämt och utredning i detta hänseende saknas.

Kungl. Maj:ts Befallningshavande i Gävleborgs län anser, att kommunernas ansvar för tvåkronorsavgifterna väl kan försvaras med pensionsväsendets betydelse för fattigvårdssamhällena och dess fördelar i öfrigt.

Kungl. Maj:ts befallningshavande erinrar vidare, att blott de avgifter, som i behörig tid erläggas till kommunen, räknas avgiftspliktig till godo i pensionsavseende; de ej i rätt tid erlagda pensionsavgifterna, som av kommunen så att säga förskjutas, komma däremot ej de försäkrade personligen utan blott fonden i allmänhet till godo. Då sålunda i lagen med uttrycket »erlagda avgifter» alltid avses endast »i rätt tid erlagda avgifter», anser Kungl. Maj:ts befallningshavande, att, till förekommande av missförstånd och med hänsyn till den avgörande betydelsen av avgifternas erläggande i rätt tid, uttrycket i lagtexten bör erhålla sådan formulering, att missförstånd ej kan förekomma. Olägenheterna av kommunernas ansvarighet för tvåkronorsavgifterna anser Kungl. Maj:ts befallningshavande kunna undanröjas, därest man kunde ålägga arbetsgivare att i första hand svara för sina arbetstagares avgifter. En sådan bestämmelse anser Kungl. Maj:ts befallningshavande emellertid av flera skäl ej kunna inrymmas i förslaget. Desto angelägnare finner Kungl. Maj:ts befallningshavande därför, att i lagen på oomtvistligt sätt klargöras de fall, då en person har att svara för en pensionsavgift, som åligger en annan. Kungl. Maj:ts befallningshavande antager, att meningen är, att männen skola svara för hustrurnas, föräldrar eller målsmän för omyndigas och husbönder för hos dem mantalsskrivna arbetstagares avgifter. Kungl. Maj:ts befallningshavande ifrågasätter, om detta framgår av lagförslagets föreskrifter i 14, 15 och 16 §§, jämförda med föreskrifterna i gällande uppbördsreglemente. Kungl. Maj:ts befallningshavande erinrar om föreskriften i 2 § av Kungl. förordningen den 24 april 1863 angående mantalspenningarnas utgörande, däri det stadgas, att ansvarighet för mantalspenningarna i vissa särskilt angivna fall är densamma som för bevillningsutskylder.

Jämväl *kommerskollegium* har framställt vissa erinringar rörande sättet för avgiftsbetalningen och anför i sådant hänseende följande:

Det ligger i öppen dag, att prövostenen för en lagstiftning, sådan som den av kommittén föreslagna, i viss mening ligger i möjligheten att göra avgiftsbetalningen effektiv. I samma mån den individuella avgiftsbetalningen uteblir och måste ersättas ur allmänna medel, i samma mån förlorar nämligen också lagstiftningen sin karaktär av försäkringslagstiftning för att i stället närma sig den rena försörjningstypen.

I betraktande av de erfarenheter, som kunna hämtas från uppbörden av de direkta skatterna till stat och kommun, samt de olägenheter, som det måste anses vålla ej mindre för de avgiftspliktiga själva än även för försäkringens mera rationella genomförande att utkräva pensionsavgifterna på en gång och samtidigt med de direkta skatterna, hyser kollegium ganska starka tvivelsmål rörande effektiviteten och lämpligheten av det av kommitterade föreslagna sättet för försäkringspremiernas inbetalning och har därför tagit under allvarligt övervägande, huruvida icke möjligen även andra utvägar kunde för detta ändamål anlitas. Närmast till hands syntes härvid ligga en sådan anordning, att arbetsgivare och andra, som hava hos sig anställda arbetare eller andra tjänstetagare, förklarades skyldiga att till vederbörande uppbördsmyndigheter inleverera på deras arbetare, respektive tjänstetagare belöpande

försäkringsavgifter med rättighet att göra motsvarande avdrag å lönerna. Ett sådant system syntes dock förutsätta en fullständig omläggning i vissa delar av lagförslaget, och har kollegium förnämligast av denna grund ansett sig icke böra bestämt förorda detsamma. Däremot synas de principiella anmärkningar, som riktats mot samma system, förtjäna endast föga avseende, och vill kollegium i sådant hänseende erinra därom, att den så kallade äldre arbetarförsäkringskommittén, vars förslag rörande förevarande försäkringsgren innefattade en verklig folkförsäkring och icke blott en arbetarförsäkring, utgick ifrån, att avgifterna skulle, i förekommande fall, inbetalas av vederbörande försäkringspliktiges arbetsgivare eller husbonde, med rätt för dessa att göra motsvarande avdrag å avlöningen. Det kan vidare även förtjäna framhållas, att det redan i det föregående åberopade norska kommittébetänkandet av år 1899 (majoritetsförslaget) liksom också det i dagarna framlagda nya förslaget till invaliditets- och ålderdomsförsäkring för Norge på förevarande punkt båda innehålla liknande bestämmelser.

Men även om något åläggande för arbetsgivare att ansvara för arbetstagares pensionsavgifter icke nu stadgas, synes dock lagstiftningen böra öppna möjligheter för arbetsgivare att frivilligt övertaga en dylik förbindelse. Även utan dylika föreskrifter kunna naturligtvis arbetsgivare och arbetstagare överenskomma härom. Men det synes dock icke vara utan sin vikt, att det i lagen direkt pekas på denna utväg. En genom lagen åstadkommen reglering av dessa förhållanden skulle ock verka till förekommande av missförstånd och tvister. Givetvis skulle ock vederbörande uppborndsmyndigheter äga att för ändamålet tillhandahålla särskilda märken, kort eller dylikt, enär en av de förnämsta fördelarna med detta system utom säkerheten naturligtvis skulle vara, att avgifterna kunde fördelas på flera avlöningstillfällen.

Även andra vägar för befrämjande och underlättande av avgiftsbetalningen torde böra försökas. Den tyska riks-försäkringsordningen innehåller bland annat den bestämmelsen, att avgifterna till invaliditetsförsäkringen, som i regel erläggas genom arbetsgivarne, efter förordnande skola från alla eller vissa grupper av försäkringspliktiga inkasseras genom sjukkassor eller andra kassor eller försäkringsanstaltarnas inbetalningsställen i orterna. Även i Sverige borde en dylik anordning kunna vidtagas. Våra talrika sjukkassor, men även andra sammanslutningar, såsom fackföreningar med flera, skulle säkerligen utan alltför stora svårigheter kunna fungera såsom uppsamlings- och inbetalningsorgan för pensionsförsäkringen.

*Departements-
chefen.*

Kommitténs förslag i nu förevarande avseenden (14—18 §§) synes även mig böra undergå vissa ändringar, varförutom en del luckor i detta förslag torde behöva utfyllas.

Vidkommande först frågan, huruvida alla avgifter böra debiteras och uppbäras i samband med kronoutskylderna, så måste jag ansluta mig till kommitténs förslag, att det är förenat med vissa fördelar, att grundavgiften enligt nu framlagt förslag uppbäres inom och genom kommunen, mindre i följd därav, att för kommunen föreslagits ansvarighet för dessa utskylder, än därför, att kommitténs förslag synes vara en praktisk utväg. Uppmärksammas bör nämligen, att antalet av dem, som skola betala denna grundavgift allena, är synnerligen stort — över 80 % av de avgiftspliktiga — och att dessa hittills icke varit uppförda till

annan kronoskatt än, för vissa av dem, personliga avgifter. Utfärdandet av kronodebetsedlar för alla dessa skulle väsenligt öka arbetet hos vederbörande debiteringsmän. Det bör också vara lättare att få in dessa avgifter, om kommunen rörande dem får tillfälle att ordna med uppbörden, såsom synes lämpligt, vare sig de upptagas å kommunaluppbördsedlarna eller de eljest uttagas från särskilda längder. Av betydelse för avgifternas utfående är också, att de ej behöva betalas på en gång. Då märkessystemet, varvid avgifterna kunna fördelas i småposter, ej upptagits, är det av vikt att ändå söka möjliggöra viss periodinbetalning av avgifterna.

Jag anser således kommitténs förslag i förevarande del vara lämpligt *såsom regel* och passa för flertalet kommuner. Emellertid kan tilläventyrs i stora kommuner ett dylikt uppbördssätt vara förenat med svårigheter, som böra föranleda en annan ordning. Vad av överståthållarämbetet härutinnan anförts, synes mig äga den vikt och betydelse, att man, med frånseende av en del av ovanberörda synpunkter, som tala för kommitténs förslag oförändrat, bör på så sätt tillmötesgå en önskan om samtliga avgifters upptagande å kronodebetsedlarna, att möjlighet här till ges efter beslut i varje fall av Kungl. Maj:t.

Jag föreslår därför, att, med bibehållande av regeln att grundavgiften uppbäres inom kommunerna, den kommun, som därom hos Kungl. Maj:t gör framställning, må kunna, efter Kungl. Maj:ts prövning av de härför anförda skälen, få uppbära grundavgiften i samband med kronouppbörden. Frågan synes mig härmed kunna lösas på ett sätt, som bör kunna lämpa sig efter de olika förhållandena inom olika kommuner. Givetvis måste i sammanhang med ett sådant förordnande, som blott bör meddelas, då särskilda skäl härför anförts, Kungl. Maj:t föreskriva de närmare bestämmelser, som erfordras för verkställigheten, även om dessa i vissa avseenden avvika från de i lagen för där upptaget fall angivna.

Vidkommande härefter sättet för vinnande, utan för mycket betungande av taxeringsnämnderna, av vederbörliga debiteringslängder, är först uppenbart, att den grundläggande handlingen härvid måste vara en på mantalslängden grundad förteckning, vilken upptager varje avgiftspliktig person, som vid början av det år, som mantalsskrivningen avser, uppnått femton, men icke sextiosex års ålder. För att kunna vederbörligen identifiera varje person, alltid en svårighet vid en allmän folkförsäkring, måste i denna förteckning för en var angivas hans fullständiga namn, födelseår och dag, civilstånd, yrke samt bostad. Då, när försäkringen varit i verksamhet ett år, särskild anteckning bör ske om

person, som av i lagen föreskriven anledning under nästföregående år varit undantagen från avgiftsplikt, vilket kan inhämtas av sistnämnda års taxeringslängd eller på annat sätt t. ex. genom vederbörande pensionsnämnd komma vederbörande till handa, torde föreskrift om dylik antecknings verkställande böra meddelas.

De ändringar av gällande bestämmelser rörande mantalsskrivning, som erfordras, för att mantalslängden skall erhålla den fullständighet, att förberörda därpå grundade förteckning kan uppgöras, läser chefen för finansdepartementet komma att i sinom tid underställa Kungl. Maj:ts prövning.

Denna förteckning tillställs vederbörande taxeringsnämndsordförande för att vid taxeringsförrättningen föranleda åtgärd. Det är egentligen det första året av förrättningen, som avsevärdare besvär orsakas taxeringsnämnden. Den behöver bl. a. veta, vilka personer av de i samma förteckning upptagna, som enligt lagen skola undantas från avgiftsplikt. De, som vid taxeringen upptagits till en förmögenhet av 6,000 kronor eller därutöver, kan den utan material från annat håll, i sammanhang med taxeringen, avföra från förteckningen; om de personer, vilka i övrigt på grund av andra stycket i 5 § icke skola vara avgiftspliktiga, bör anteckning redan hava skett av mantalsskrivningsförrättaren. I vad mån anteckning i förteckningen om sålunda undantagna personer ej skett, har taxeringsnämnden att därom skaffa sig underrättelse från pensionsnämnden, vilken ävenledes har att tillhandahålla taxeringsnämnden uppgift å dem, som i följd av invaliditet icke äro avgiftspliktiga. Sedan det sålunda blivit klart, vilka personer som skola kvarstå i förteckningen såsom avgiftspliktiga, bör vid verkställd taxering i taxeringslängden i särskild kolumn antecknas beloppet av de avgifter om 5 eller 10 kronor, som skola av de avgiftspliktiga erläggas.

Förteckningen överlämnas härefter till vederbörande kommunalmyndighet, som, på sätt kommunen bestämmer, ombesörjer uppbörden av de för alla lika grundavgifter, vilka skola erläggas av de i förteckningen upptagna. I enlighet med vad kommittén föreslagit, bör därförut denna förteckning hava varit tillgänglig för granskning av vederbörande.

Taxeringslängden åter, som i sinom tid ingår till vederbörande häradskskrivare, upptager de avgifter, som skola uppbäras i sammanhang med kronouppbörden. Dessa bliva föremål för debitering i vanlig ordning såsom om kronoutskylder är stadgat.

I enlighet med vad nu antytts, anser jag kommitténs förslag böra undergå ändring och komplettering.

Visserligen skall något ökat besvär även genom nu föreslagen anordning vållas taxeringsnämnderna, men för ett så stort och betydelsefullt ändamål som det ifrågavarande bör detta besvär ej kännas alltför tungt. Med ovan antydd anordning blir för övrigt detta besvär åtskilligt lindrat i förhållande till kommitténs förslag.

Beträffande härefter särskilt frågan om kommunernas ansvarighet för grundavgiften, 3 kronor, så anser jag densamma icke kunna eftergivnas. Genom praktiskt anordnande av uppbörden och det föreslagna tillägget i lagen med avseende å arbetsgivares och husbönders betalningsrätt för dessa utskylder — en rätt, vartill jag nedan närmare återkommer, och som jag antar i flertalet fall kommer att kännas som en förpliktelse — bör det ej vara alltför betungande för kommunen att få betala för dem, hos vilka den ganska ringa grundavgiften icke kunnat uttagas, helst om i betraktande tillika tages, att kommitténs förslag om fördelningen av kommunernas andel av tilläggspensionerna föreslås omlagt efter kommunernas olika bärkraft, uttryckt i bevillningskronsummorna. Nu berörda förslag är således vida mindre tyngande för kommunerna, än om kommitténs förslag bibehållits oförändrat.

Kommitténs förslag, att vad å kronodebetsedel inflyter alltid skall anses i första hand gälla därå uppförd pensionsavgift, synes mig möta betänklighet. Att alldeles borttaga varje förmånsrätt, i förhållande till andra kronoutskyldsposter, för pensionsavgifter synes emellertid knappast tillrådligt, innan någon erfarenhet vunnits om lättheten att utfå pensionsavgifterna. För närvarande torde en bestämmelse om, att å kronodebetsedel uppförd pensionsavgift må kunna för avgiftspliktig särskilt erläggas jämlikt härom av Kungl. Maj:t meddelade närmare bestämmelser, vara en lämplig medelväg.

I anledning av gjorda anmärkningar torde tiden för utsökande av å kronodebetsedel uppförd pensionsavgift böra utsträckas från 6 månader, enligt kommitténs förslag, till ett år; varjämte likaledes i följd av erinringar redovisningstiden av dessa avgifter synes böra sättas till den 1 september årligen.

I 17 § av kommittéförslaget har införts ett stadgande därom, att, om någon, som påförts pensionsavgift, menar, att för honom sedermera sådant förhållande inträtt, att han, då avgiften skall erläggas eller indrivas, bör enligt § 5 undantagas från avgiftsplikt, han kan få denna fråga prövad av vederbörande pensionsnämnd.

17 §.
Kommittén.

Detta stadgande har *överståthållarämbetet* funnit icke stå väl överens med allmänt gällande rättsregler. Det må så vara, säger ämbetet, att på grund t. ex.

Avgivna
yttranden.

av inträffad invaliditet avgiften må kunna efterskänkas. Men ej bör väl den omständighet, att den avgiftspliktige exempelvis genom att erhålla statstjänst kommit i bättre ekonomisk ställning, medföra befrielse från avgiftens erläggande, allra minst om förändringen inträffat, efter det han rätteligen bort erlægga avgälden och befrielsen sålunda skulle bliva en direkt följd av hans försummelse att betala i rätt tid. I varje fall bör enligt ämbetets uppfattning kommun, som genom inbetalning av ett avgiften motsvarande belopp förvärvat rätt till densamma, ej kunna berövas denna rätt. För övrigt anser ämbetet stadgandet i själva verket vara av jämförelsevis liten räckvidd och saklöst kunna utgå ur lagen. Skall det kvarstå, finner ämbetet dess rätta plats vara efter förslaget 18 §, då det väl bör kunna tillämpas, även om avgiften blivit påförd eller fastställd av högre myndighet.

*Departements-
chefen.*

I anledning av denna anmärkning och då jämväl jag finner denna föreskrift vara mindre lämplig och dessutom utan någon avsevärd betydelse, torde 17 § lämpligen böra utgå ur förslaget.

18 §.

Kommittén.

I 18 § av kommittéförslaget givas regler för klagan över beslut, som taxeringsnämnd meddelat enligt 15 eller 16 §§.

Sådan klagan har ansetts böra i regel föras inom tid och i den ordning, som angående besvär över taxeringsnämnds beslut är i gällande författning föreskrivet. Frågor om undantagande, på grund av varaktig arbetsoförmåga, från erläggande av pensionsavgift falla däremot utanför taxeringsmyndigheternas kompetensområde, och har kommittén med anledning därav föreskrivit, att i sådana frågor klagan skall föras hos vederbörande pensionsnämnd, varifrån ärendet eventuellt kan dragas under pensionsstyrelsens prövning. Den i taxeringsförordningens 39 § stadgade yttersta tidpunkten för anförande av besvär över taxeringsnämnds beslut, eller den 15 juli i länen och den 31 augusti i Stockholm, har emellertid icke syntts lämplig att i dessa invaliditetsfrågor bibehållas som gräns för klagotiden. Särskilt under första tiden av lagens tillämpning skulle klagotiden i länen bliva för kort. Kommittén har därför och jämväl med hänsyn till förmånen av enhetlighet för hela riket för ifrågavarande ärenden föreslagit fatalietiden till den 31 juli, men i andra mål blir besvärstiden densamma som i beskattningsfrågor och utgår alltså i länen den 15 juli och i Stockholm den 31 augusti. Kommittén har vidare ansett lämpligt, att den klagande, liksom i fråga om skatt till stat eller kommun, skall utan avbidan på besvärsmålets avgörande vara skyldig erlægga det honom påförda avgiftsbeloppet. Om klagomålen godkännas, är det tydligen av vikt, att pensionsstyrelsen ofördröjligen erhåller kännedom därom. Kommittén har därför föreslagit att, om annan myndighet än pensionsstyrelsen ändrat beslut, varom här är fråga, skall anmälan härom ofördröjligen göras hos pensionsstyrelsen.

Förslaget om besvärsrätt i vissa, ovan omförmälda fall till vederbörande pensionsnämnd har mött erinran.

Kungl. Maj:ts befallningshavande i Stockholms län anser sålunda det ej vara riktigt, att klagan över en kommunal nämnds beslut skall föras hos en annan, likaledes kommunal nämnd, helst de båda nämnderna kunna till stor del bestå av samma personer, varjämte det synes Kungl. Maj:ts befallningshavande mindre lämpligt, att frågan om dylik befrielse drages under prövningsnämndens bedömande. Kungl. Maj:ts befallningshavande föreslår därför, att ifrågavarande paragraf ändras därhän, att klagan över taxeringsnämnds beslut i nu avsett fall må föras hos pensionsrådet, vilket, säger Kungl. Maj:ts befallningshavande, icke torde underlåta att, innan besvären avgöras, över desamma inhämta yttrande från vederbörande lokala pensionsmyndighet.

Avgivna ytt-
randen.

Denna anmärkning föranlåter mig hemställa, att dylika besvär skola anföras hos pensionsstyrelsen.

Departements-
chefen.

I det yttrande från *kommerskollegium*, varur utdrag förut meddelats, har kollegiet väckt förslag om, att lagstiftningen åtminstone borde öppna möjlighet för arbetsgivare att frivilligt ansvara för arbetstagares pensionsavgifter. Då jag, på sätt tidigare anförts, icke kunnat finna tillräckligt fog förefinnas, att vid en försäkring av den art som den föreliggande upptaga obligatoriska arbetsgivarebidrag till försäkringen, är jag så mycket mer tilltalad av detta kollegiets förslag, som, på sätt jag förut anför, ett dylikt frivilligt ansvar väl i flertalet fall kommer att utveckla sig till praxis och att därför arbetsgivare i stor utsträckning skola låta sig angeläget vara att på antytt sätt främja försäkringens framgång och stabilitet, vilka i så hög grad bero av en ordentlig avgiftsinbetalning. Jag är också förvissad om, att andra av kollegiet framhållna vägar för befrämjande av avgiftsbetalningen så småningom skola frivilligt erbjuda sig till lättnad för den avgiftspliktige och till trygghet för försäkringen.

Arbetsgivar-
nes medverkan
till försäk-
ringsavgifter-
nas erläg-
gande m. m.

I anslutning till de huvudsakliga synpunkter, jag sålunda anför, har jag uppgjort förslag till en ny 18 §. I denna §, som inrymt arbetsgivare rätt att för sina utlägg hålla sig till arbetstagarens inestående lön, har viss preskriptionstid för denna rätt ansetts böra stadgas. Det kan nämligen icke anses lämpligt, att arbetsgivaren skall kunna under längre tid underlåta begagna sig av denna rätt — kanske har han från början avsett att icke uttaga den — för att sedan, vid ett konflikttillfälle t. ex., begagna sig av nämnda avdragsrätt. Preskriptionstiden har satts till 6 månader, med hänsyn till att på landet avräkningstiden mellan husbonde och tjänare ofta är ganska lång. Denna tid av sex månader kan visserligen synas något för rundlig, men å andra sidan är det av gagn för

den avgiftspliktige, att han må kunna genom småavbetalningar ersätta arbetsgivaren hans utlägg, något som givetvis främjas av en längre preskriptionstid. Slutligen må framhållas, att någon annan form för uttagande av utav arbetsgivare förskjuten avgift än avdrag å lönen ej synes böra lagligen medgivas. Uttages ej utlägget inom därför föreskriven tid genom avdrag å lönen, torde varje rätt till utläggets återfående således böra vara avskuren. Härom torde stadgande i 18 § införas.

Med anslutning till vad under förevarande §§ anförts samt för vinlande av några smärre redaktionsförändringar, som ej torde tarva särskild motivering, får jag alltså hemställa

att 14—18 §§ måtte erhålla följande lydelse:

14 §.

Den avgift av tre kronor om året, som skall för envar avgiftspliktig erläggas, uppbäres av den kommun, där den avgiftspliktiga är mantalsskriven. Uppbörden ombesörjes av den myndighet inom kommunen, som förrättar uppbörden av kommunalutskylderna.

De pensionsavgifter av fem och tio kronor, som enligt 4 § åligga vissa avgiftspliktiga, debiteras och uppbäras i samband med kronoutskylderna.

Där så skäligen prövas, äger Konungen för viss kommun förordna, att jämväl uppbörden av de i första stycket av denna § omförmälda avgifter skall verkställas i samband med kronouppbörden.

15 §.

För det i 14 § första stycket omförmälda ändamål skall varje år, sedan mantalslängden för kommunen blivit i stadgad ordning justerad, av mantalsskrivningsförrättaren uppgöras förteckning över de i längden upptagna personer, som vid årets början uppnått femton men icke sextiosex års ålder. I förteckningen, som uppgöres enligt fastställt formulär, anges för varje person namn, födelseår och dag, civilstånd, yrke samt bostad, varjämte för envar, som under näst föregående år av i denna lag föreskriven anledning varit undantagen från avgiftsplikt, anteckning göres härom samt om anledningen.

Förteckningen tillställles taxeringsnämndens ordförande samtidigt med att den justerade mantalslängden enligt gällande författning till honom överlämnas. Sedan förteckningen kommit taxeringsnämnden tillhanda, införes i densamma genom nämndens försorg, på grund av inhämtade upplysningar från vederbörande pensionsnämnd och i övrigt kända förhållanden, uppgift om de förändringar, som sedan nästföregående år inträtt med avseende å skyldighet att för året erlagga pensionsavgift.

Senast fem dagar efter det taxeringsnämndens arbete för året avslutats, överlämnas förteckningen till den kommunala uppbördsmyndigheten, som ombesörjer, att avskrift av densamma hålles tillgänglig för allmänheten under tiden från och med den 1 till och med den 10 juli å ställe, som minst fjorton dagar förut kungöres i kyrkan och tillika på annat lämpligt sätt tillkännagives. Härigenom skall envar som vederböras anses hava erhållit del av förteckningens innehåll.

Den pensionsavgift å tre kronor, som i denna § avses, erlägges därefter i den ordning, som av kommunen bestämmes.

De vid uppbörden erlagda avgifterna redovisas och inbetalas till den i 12 § omförmålda fonden inom tid och på sätt av Konungen förordnas. Envar kommun är därjämte skyldig att till samma fond redovisa och inbetala ett belopp, motsvarande avgifter, som icke blivit erlagda för avgiftspliktiga, vilka äro inom kommunen mantalsskrivna. För dylik ej erlagd pensionsavgift äger kommunen hos den avgiftspliktige fordran med förmånsrätt såsom för oguldna kommunalutskylder.

Den ovannämnda förteckningen, försedd med uppgift om dem, för vilka avgiften inom stadgad tid erlagts, insändes av kommunens uppbördsmyndighet till pensionsstyrelsen före utgången av det år, under vilket uppbörden ägt rum.

16 §.

För verkställande av uppbörd, som i 14 § andra och tredje stycket omförmäles, skall av vederbörande

taxeringsnämnd i taxeringslängden för året angående varje avgiftspliktig antecknas beloppet av den avgift, som bör för honom erläggas.

Å kronodebetsedel uppförd pensionsavgift må för avgiftspliktig särskilt erläggas och kvitteras jämlikt härom av Konungen meddelade närmare bestämmelser.

Pensionsavgift, varom i 14 § andra stycket sägs, må ej utsökas, sedan ett år förflutit efter utgången av det år, under vilket avgiften blivit påförd.

Varje år skall före den 1 september genom upp-
bördsmyndigheten till pensionsstyrelsen insändas upp-
gift enligt fastställt formulär om de för nästföregående
år enligt denna § erlagda och indrivna pensionsavgifter.

17 §.

Ändring i taxeringsnämnds beslut enligt 15 eller 16 § må av envar, vilkens rätt är av beslutet beroende, ävensom av kommun samt av ombud, varom i 27 § stadgas, sökas genom besvär inom tid och i den ordning, som angående besvär över taxeringsnämnds beslut är i gällande författning föreskrivet, dock att, där ändring sökes i beslut rörande fråga, huruvida någon skall på grund av varaktig oförmåga till arbete undantagas från erläggande av pensionsavgift, besvären skola anföras hos pensionsstyrelsen och inlämnas till vederbörande pensionsnämnd inom utgången av juli månad. Har pensionsavgift blivit den klagande påförd, är han ändock skyldig att erlagga avgiftsbeloppet med rätt att återfå vad som blivit för mycket erlagt, därest hans besvär godkännas.

Har ändring i beslut, varom här är fråga, gjorts av annan myndighet än pensionsstyrelsen, skall genom den myndighets försorg anmälan härom ofördröjligen ske hos pensionsstyrelsen.

18 §.

Innehar avgiftspliktig vid tid, då pensionsavgift skall för honom erläggas, tjänst eller arbetsanställning

hos arbetsgivare, och varder avgiften för den avgiftspliktige erlagd av arbetsgivaren, äger denne, mot avlämnande till den avgiftspliktige av bevis om avgiftens erläggande, av innestående kontant avlöning till ersättning för sitt utlägg innehålla det erlagda beloppet.

Har ersättningen ej sålunda uttagits inom sex månader efter det avgiften av arbetsgivaren erlagts, är all rätt till ersättning förfallen.

19—28 §§ i kommitténs förslag innehålla bestämmelser om pensionsnämnderna, de korporationer i orterna, som skola närmast handhava försäkringsärendena. 19—28 §§.

Den allmänna *organisationen av försäkringen*, ansluten i sina huvuddrag till den av nya arbetarförsäkringskommittén föreslagna, avser upp rättandet, förutom av en för hela riket gemensam centralmyndighet, av kommittén benämnd pensionsrådet, av särskilda lokala organ, pensionsnämnder. *Försäkringens organisation.*

Nödvändigheten av särskilda lokalmyndigheter torde på grund av försäkringens omfattning och beskaffenhet vara uppenbar. Å ena sidan kan icke den stora mängden av försäkringsärenden lämpligen i första hand bliva föremål för en central statsanstalts handläggning. Å andra sidan erfordras för försäkringens närmare övervakande och försäkringsärendenas avgörande i första hand en ingående kännedom om de å varje ort rådande förhållanden. I likhet med nya arbetarförsäkringskommittén håller också ålderdomsförsäkringskommittén före, att för försäkringens genomförande i orterna någon redan förefintlig administrativ eller kommunal myndighet icke torde böra tagas i anspråk, utan att det synes vara ändamålsenligast att inrätta nya ortsmyndigheter, vilkas uppgift och befogenhet helt och hållet betingas av försäkringens natur och syfte. Då en viktig förutsättning för de lokala organens, pensionsnämndernas, arbete måste vara, att nämndens ledamöter så ingående som möjligt äro förtrogna med förhållandena inom nämndens verksamhetskrets, har kommittén föreslagit, att i regel varje kommun skall utgöra eget pensionsdistrikt. *Kommittén.*

Pensionsnämndens sammansättning bör givetvis vara sådan, att dess arbete kommer att bedrivas på ett såväl för de försäkrade som det allmänna tillfredsställande sätt. Kommittén har för sådant ändamål föreslagit, att nämndens ordförande och hans suppleant skola utses av Konungens befallningshavande, under det att övriga ledamöter och deras suppleanter väljas av de kommunala representationerna. Av hänsyn till

de försäkrades intressen har kommittén i fråga om sistnämnda val föreslagit, att, där de ske å kommunalstämma eller allmän rådstuga, varje röstande skall äga en röst. För att bereda den centrala pensionsmyndigheten tillfälle att utöva nödig kontroll över nämndernas verksamhet har kommittén tillika föreslagit, att för varje pensionsdistrikt skall finnas ett av den centrala myndigheten förordnat ombud, som äger närvara vid nämndens sammanträden samt deltaga i överläggningarna, men ej i besluten.

Pensionsnämndens uppgift skall vara att, förutom övervakandet i allmänhet av försäkringslagens efterlevnad inom distriktet, pröva riktigheten av de i pensionsansökningarna — vilka samtliga skola dit ingivas — lämnande upplysningar och besluta, huruvida sökanden äger rätt till pension samt bestämma storleken av den årsinkomst, som skall läggas till grund för beräkning av pensionstillägg. Efter besvärstidens slut skola, vare sig besvär anförts eller icke, nämndens beslut jämte tillhörande handlingar ofördröjligen insändas till den centrala pensionsmyndigheten, som, därest pension beviljas, beräknar och fastställer pensionens belopp samt utfärdar pensionsbrev, vilket genom nämndens försorg tillställles pensionstagaren. På samma sätt förfäres i tillämpliga delar jämväl ifråga om ökning eller minskning av pension ävensom i fråga om beviljande av understöd.

Av det anförda framgår, att pensionsnämndens huvuduppgift avser fastställande av invaliditet ävensom, där fråga är om pensionstillägg, av årsinkomst, och sålunda begränsats till väsentligt enklare arbete än vad i nya arbetarförsäkringskommitténs förslag ifrågasatts. Erfarenheterna från den av kommittén verkställda statistiska utredning synas giva vid handen, att kommunerna i allmänhet inom sig räkna krafter, vilka äro skickade att lösa de uppgifter, som enligt kommitténs förslag komma att anförtras pensionsnämnderna.

Vidkommande de av kommittén i 19 § föreslagna *särskilda bestämmelserna* under denna avdelning må omförmälas, att varje kommun föreslagits skola i regel utgöra ett pensionsdistrikt, dock att, om två eller flera socknar på landet hava gemensam kommunalförvaltning, dessa böra betraktas såsom ett pensionsdistrikt. Å andra sidan är medgivet att fördela en kommun i flera pensionsdistrikt. Orsaker härtill kunna i främsta rummet vara kommunens stora folkmängd eller vidsträcktthet. Även andra förhållanden kunna göra en fördelning lämplig, såsom t. ex. befintligheten av industriella inrättningar i en del av kommunen. Beslut om sådan fördelning ävensom om upphävande eller förändring därav skall enligt förslaget underställas Konungens befallningshavandes prövning.

20 § innehåller bestämmelser om att för varje pensionsdistrikt skall finnas en pensionsnämnd, ävensom huru denna nämnd skall sammanställas.

Enligt nya arbetareförsäkringskommitténs förslag skulle pensionsnämnden bestå av två arbetsgivare, två försäkrade och en av Konungens befallningshavande förordnad ordförande.

Då kommitténs förslag emellertid icke ålägger arbetsgivarna *skyldighet* att bekosta någon del av försäkringen och ej heller binder avgiftsplikten vid avlönat arbete i annans tjänst utan syftar till åstadkommande av en allmän folkpensionering, har förbehåll för någon särskild kategori av medborgare att vinna representation i pensionsnämnden icke upptagits i kommitténs förslag.

Kommittén har funnit, att antalet ledamöter i pensionsnämnden, fränsett den av Konungens befallningshavande för fyra år i sänder utsedde ordföranden, lämpligen bör kunna begränsas till högst sex.

Ledamöterna i pensionsnämnd jämte suppleanter skola enligt förslaget väljas för fyra år av den kommunala representationen i pensionsdistriktet, därvid, på sätt förut omförmälts, föreslagits, att varje röstande skall äga en röst. Där å landet kommunalfullmäktige och i stad stadsfullmäktige finnas, har av rent praktiska skäl föreslagits, att dessa korporationer skola träda i kommunalstämmans, resp. allmänna rådstugans ställe. För vinnande av en viss kontinuitet i pensionsnämndens sammansättning har kommittén vidare föreslagit, att vid slutet av andra året efter lagens trädande i kraft halva antalet av de utsedda ledamöterna och halva antalet suppleanter skall efter lottnings avgå, vadan val av ledamöter i pensionsnämnd sedermera kommer att verkställas vart annat år. Härmed har avsetts att avlägsna faran för att pensionsnämnd skall komma att bestå av ledamöter, som alla sakna erfarenhet om nämndens arbetssätt och åligganden.

21 § i kommittéförslaget innehåller bestämmelser om valbarhet till och avsägelse av uppdrag i pensionsnämnden.

Pensionsnämndens ordförande, ledamöter och suppleanter föreslås sålunda, för att de skola äga nödig kännedom om personer och förhållandena å orten, vara inom kommunen boende. I övrigt uppställer förslaget inga andra villkor för vederbörandes kompetens än myndig ålder och god frejd.

Då inom åtskilliga kommuner antalet av dem, som äro lämpliga att utses till ledamöter i pensionsnämnd, torde vara ganska begränsat, har kommittén ansett nödigt stadga, att den, som blivit utsedd till ordförande, ledamot eller suppleant i pensionsnämnd, icke bör kunna av-

säga sig uppdraget utan giltiga skäl. Såsom sådana har kommittén uttryckligen angivit, att den valde är ämbets- eller tjänsteman och av sin befattning hindras fullgöra uppdraget eller att han under de fyra sistförflutna åren tjänstgjort såsom ordförande eller ledamot i pensionsnämnd (icke suppleant).

I övrigt har kommittén ansett det böra överlämnas, i fråga om ordförande, till Konungens befallningshavande och, i fråga om ledamot, åt vederbörande valkorporation att avgöra, huruvida anført skäl för avsägelse bör anses giltigt eller icke.

22 § upptager bestämmelser om pensionsnämnds åligganden. Här- om har nyss meddelats en allmän översikt.

Pensionsnämndens förnämsta uppgift är givetvis att såsom första instans handlägga ansökningar rörande pension. Angående dessa ärendens handläggning finnas bestämmelser meddelade i 30 §.

Närmare föreskrifter om pensionsnämndens verksamhet hava ansetts böra meddelas av Konungen.

I följande § av kommittéförslaget, 23 §, hava upptagits bestämmelser om pensionsnämnds sammanträden.

Med hänsyn till de olikartade förhållandena å skilda orter har kommittén ansett, att antalet ordinarie sammanträden icke bör i lagen bestämmas, utan föreslagit, att pensionsnämnderna själva skola träffa avgörande härom liksom om tid och ställe för sammanträdena. Emellertid har i allmänhetens intresse synts böra stadgas ett minimiantal sammanträden, och har kommittén i sådant hänseende föreslagit, att varje år skola hållas minst fyra ordinarie sammanträden, ett var tredje månad. Särskilda förhållanden kunna emellertid göra det nödvändigt eller lämpligt, att nämnden sammankommer jämväl mellan de ordinarie sammanträdena, och har enligt kommitténs förslag ordföranden rätt att kalla nämnden till sådant extra sammanträde. Till varje sammanträde skall genom ordförandens försorg kallas jämväl pensionsrådets ombud, varom i 27 § närmare förmåles.

Antalet av de föreslagna pensionsdistrikten kan, anför kommittén, antagas komma att med ett eller annat hundratal överskrida antalet kommuner i riket, eller alltså enligt nuvarande förhållanden uppgå till omkring 2,800. Vid en befolkningssiffra för hela riket av omkring 5¹/₂ miljoner, skulle följaktligen varje pensionsdistrikt komma att i medeltal omfatta omkring 2,000 personer. Av dessa skulle ungefär hälften komma att bli avgiftspliktiga. Den andra hälften utgöres av barn, invalider samt andra personer, som på grund av föreslagna undantagsbestämmelser icke skulle bli avgiftspliktiga. Då vidare årliga antalet

för hela riket av dem, som bliva invalider eller fylla sextiosju år, kan skattas till ungefär 50,000, kan man antaga, att till varje pensionsnämnd årligen skulle inkomma i medeltal tjugu ansökningar om avgiftspension. Antalet övriga pensionsärenden kan uppenbarligen icke på förhand med säkerhet beräknas, men torde dock icke bliva så avsevärt, att pensionsnämndens arbete därmed kan bliva särskilt betungande. Med hänsyn härtill har kommittén ansett sig kunna betrakta ledamotskap av pensionsnämnd huvudsakligen såsom hedersuppdrag, för vilket gottgörelse icke i allmänhet borde utgå. Dock har kommittén funnit skäligt, att någon ersättning för inställelsen vid sammanträdena borde åtnjutas. Då förhållandena å skilda orter äro så växlande och till följd därav pensionsnämndernas arbetsbörda kan motses bliva så olika, att en enhetlig reglering av ersättningarnas storlek knappast är möjlig, har kommittén ansett det böra överlämnas åt kommunerna att bestämma ersättningens storlek och i samband härmed föreslagit, att kommunerna själva skola vidkännas kostnaderna för ifrågavarande gottgörelse. Härigenom torde ersättningen bäst bliva anpassad efter de lokala förhållandena samt garantier vinnas för sparsamhet vid bestämmandet av ersättningsbeloppen. Kommitten har tänkt sig, att ifrågavarande ersättning skall komma att utgå med dels ersättning för nödiga resekostnader och dels till beloppet fastställt dagtraktamente. Med hänsyn till det större ansvar och den tyngre arbetsbörda, som kommer att åligga ordföranden, har kommittén föreslagit, att beloppet av det till honom utgående dagtraktamente icke må sättas lägre än till två gånger det belopp, som bestämmes för varje ledamot.

I 24 § har upptagits bestämmelser om att pensionsnämnd ej må handlägga ärende, där icke, förutom ordföranden, minst två ledamöter äro tillstädes. Vidare har föreslagits, att vid förhinder för ordförande eller ledamot han skall därom underrätta vederbörande suppleant. För att i möjligaste mån förhindra att sammanträde må behöva inställas i följd av försumlighet av ordföranden eller ledamöterna att tillstädeskomma, har kommittén i likhet med nya arbetareförsäkringskommittén stadgat böter för förfallolös utevaro samt för underlåtenhet att vid förfall underrätta suppleant.

25 och 26 §§ innehålla föreskrifter om behandling av ärendena inom pensionsnämnd samt om ordförandens särskilda skyldigheter.

I dessa hänseenden har särskilt föreskrivits, att behandlingen av de ärenden, som anhängiggöras hos pensionsnämnd, skola så skyndsamt som möjligt företagas och avslutas. Har ärende icke anhängiggjorts å sammanträde, skall det av nämnden handläggas senast å näst infallande

sammanträde, och ärenden, som anhängiggöras vid sammanträde, skola genast företagas till behandling. Enär pensionsärendena i allmänhet torde bliva av jämförelsevis enkel beskaffenhet, har kommittén föreskrivit, att de i regel skola genast avgöras. Uppskov skulle endast tillåtas, om nämnden funne sådant oundgängligen erfordras.

Nämndens expeditionsgöromål skola ombesörjas av ordföranden, som för de utlägg, han för sådant ändamål nödgas göra, borde äga få gottgörelse av kommunen. De göromål, som förslaget ålägger pensionsnämndens ordförande, komma otvivelaktigt, åtminstone i flera fall, att bliva av icke obetydlig omfattning. Någon lättnad i arbetet har emellertid möjliggjorts genom den i förslaget åt ordföranden medgivna rätt till skrivare- och räkenskaps hjälp.

För erhållande av en överskådlig bild av samtliga de ärenden, vilka hos pensionsnämnd anhängiggjorts, har föreslagits, att anteckning om varje inkommit ärende göres i ett register, vilket för vinnande av likformighet skall föras enligt formulär, som fastställts av den centrala pensionsmyndigheten. Registret bör, anför kommittén, förses med hänvisningar till protokollet, där redogörelse skall lämnas för de vid varje sammanträde förekommande ärenden ävensom för beslut, som fattas av nämnden.

I 27 § är föreslaget, att för varje pensionsdistrikt skall finnas ett av den centrala pensionsmyndigheten förordnat ombud. Härom anför kommittén:

»Visserligen förefinnes enligt kommitténs förslag i den av Konungens befallningshavande utsedde ordföranden inom varje pensionsnämnd en representant för det allmänna. Kommittén har emellertid, med hänsyn bl. a. till försäkringens stora omfattning, ansett nödvändigt att ute i orterna tillskapa organ för pensionsrådet, som härigenom sättes i stånd att på ett verksamt sätt övervaka pensionsärendenas behöriga handläggning vid de olika pensionsnämnderna och bevaka pensionsverkets rätt. Kommittén har emellertid icke ansett nödigt stadga, att ett ombud skall av pensionsrådet förordnas för varje pensionsdistrikt, utan lämnat öppet för pensionsrådet att, där så lämpligen kan ske, förordna samma person till ombud för flera pensionsdistrikt. Då det av nära liggande skäl är lämpligt, att ombudet så mycket som möjligt deltagar i pensionsnämndens arbeten, har kommittén föreslagit, att han äger närvara vid vederbörande pensionsnämnds sammanträden samt deltaga i överläggningarna. I beslutet får han dock ej deltaga. Kommittén förutsätter, att i den instruktion för ombudet, som skall utfärdas av pensionsrådet, kommer

att stadgas skyldighet för ombudet att, så ofta ske kan, närvara vid överläggningarna.»

I följande 28 § av kommitténs förslag innehållas bestämmelser om klagan över pensionsnämnds beslut. Sådan klagan skall, enligt kommitténs förslag få föras, utom av vederbörande rättsägare, jämväl av kommun, av pensionsrådets (pensionsstyrelsens) ombud samt av pensionsnämndens ordförande. Vad kommunen beträffar, så kan densamma, yttrar kommittén, utan att dess rätt är direkt beroende av pensionsnämndens beslut, äga ett uppenbart intresse av huru beslutet utfaller. Så kan ett avslag å ansökan om pension föranleda, att kommunen nödgas meddela sökanden fattigvård. Den besvärsrätt, som tillagts pensionsstyrelsens ombud, betingas givetvis därav, att han skall iakttaga pensionsverkets intressen. Besvären ställas till pensionsstyrelsen men, med hänsyn till sökandenas bekvämlighet och för att i möjligaste mån förenkla förfarandet samt undvika överflödig skriftväxling mellan styrelsen och pensionsnämnderna, har kommittén föreslagit, att besvären skola ingivas eller insändas till pensionsnämndens ordförande, som, sedan besvärstiden gått till ända, har att jämte nämndens yttrande ofördröjligen till pensionsstyrelsen insända besvären jämte övriga till ärendet hörande handlingar.

Besvärsrätt tillkommer jämväl pensionsnämndens ordförande, vilken, såsom tillsatt av Konungens befallningshavande, har att iakttaga det allmännas intresse.

I olikhet med nya arbetareförsäkringskommittén har kommittén ansett det av den föreslagna pensionsrådet böra utgöra högsta instans i försäkringsärenden. Kommittén har nämligen funnit det vara synnerligen angeläget att pensionsärendenas handläggning icke får draga allt för länge ut på tiden utan att desamma snarast möjligt slutligt avgöras. Det har även synts önskvärt att icke öka regeringsrättens arbetsbörda med avgörandet av de många besvär i pensionsärenden, som kunna förutses. En förutsättning för att pensionsrådet göres till sista instans är emellertid, yttrar kommittén, att åt detsamma gives en sådan sammansättning, att dess kompetens att slutgiltigt avgöra ifrågavarande ärenden är tillräckligt tryggt. Genom detta pensionsråds avgöranden fastslås nämligen riktlinjerna för försäkringens tillämpning, och i pensionsrådet böra följaktligen finnas representanter icke blott för den försäkringstekniska och juridiska sakkunskapen utan även för den praktiska erfarenheten. Med hänsyn härtill har också i förslaget (§ 3) stadgats, att pensionsrådets (pensionsstyrelsens) organisation bestämmes av Konung och Riksdag.

*Avgivna
yttranden.*

Nu förevarande avdelning av kommittéförslaget har i de avgivna yttrandena icke varit föremål för mera genomgripande förslag till ändringar. Med avseende å de anmärkningar, som härutinnan framställts, hänvisar jag till den vid detta protokoll fogade sammanfattning av de avgivna utlåtandena.

*Departements-
chefen.*

Att inrätta särskilda pensionsnämnder för ifrågasatta bestyrs övertagande anser jag påkallat. Att härmed betunga fattigvårdsstyrelserna (å landet nästan uteslutande kommunalnämnderna) synes knappast tillrädligt ur arbetsbördans synpunkt, förutom att häremot den invändning kan göras, att därmed en sammanblandning av pensionsväsen och fattigvård kan komma att ske, något som i viss mån skulle förtaga pensionsförsäkringen dess karaktär.

Flera länsstyrelser hava framställt erinran mot förslaget att vid val av pensionsnämnd icke tillämpa den vanliga graderade skalan. Jag skall icke här ingå på frågans principiella sida, utan vill allenast framhålla, att kommitténs förslag i detta avseende synes mig lämpligt med hänsyn till att de breda lagren, för vilka hela pensionsförsäkringen närmast är avsedd, måste beredas tillräckligt inflytande på valet och ge en sammansättning åt pensionsnämnden, som betryggar kännedom om och förståelse för pensionstagarnes ekonomiska förhållanden. Vederbörande Konungens befallningshavande utser ju ordförande i nämnderna och ett ombud, som utses av pensionsstyrelsen, skall deltaga i nämndens arbete. Allt detta torde tillräckligt betrygga, att icke obehöriga hänsyn komma att göra sig gällande inom nämnden. Någon fara för att nämnderna med en sammansättning efter en-röstsystemet skulle visa större slösaktighet vid prövning av pensionsansökningarna än en på vanliga rösträttsgrunder vald pensionsnämnd föreligger knappast. Enhetlighet och rättvisa i behandlingen av pensionsärendena blir det pensionsstyrelsens sak att övervaka genom särskilda föreskrifter, genom de förut berörda ombuden samt genom den kontroll- och inspektionsverksamhet, som torde komma att ingå i pensionsstyrelsens åligganden.

Antydd enhetlighet och opartiskhet i prövningen av pensionsansökningar skulle visserligen främjas genom det förslag om pensionsnämnders upprättande för större kommunala enheter än kommittén föreslagit, som framlagts av *Kungl. Maj:ts befallningshavande i Jämtlands län*, men då för pensionsnämndens verksamhet är av synnerlig betydelse, att nämnden har intim och ingående kännedom om kommunens medlemmar, har jag icke ansett mig böra i detta avseende avvika från kommittén.

Om det av kommittén i 24 och 26 §§ föreslagna stadgande om viss ersättning till kommitténs ledamöter har *Kungl. Maj:ts befallningshavande i Gävleborgs län* yttrat, att, om ersättning skall utgå, vilket Kungl. Maj:ts befallningshavande finner ganska tvivelaktigt, då i intet fall tjänstgöring utom pensionsdistriktet påkallas, det förefölle befallningshavanden bättre, att ersättningen stadgades skola utgå med ett för alla nämnder lika belopp. För min del finner jag, att ifrågavarande uppdrag bör anses såsom ett kommunalt förtroendeuppdrag och således såsom regel icke avlönas, men att det bör överlåtas åt vederbörande kommuner själva att bestämma, om och till vad belopp och under vilken form (t. ex. reseersättning) gottgörelse bör meddelas pensionsnämndens ordförande och ledamöter för beivrande av sammanträde.

Att ordföranden bör erhålla särskild gottgörelse för det rätt omfattande skrivarbete, som skulle åligga honom, finner jag uppenbart. Därjämte torde han böra kunna erhålla ersättning för sitt besvär, om kommunen finner det påkallat. Och då jag i annat sammanhang kommer att underställa Kungl. Maj:t förslag om sådan ändring av kommunalförordningen på landet, att kommuner må kunna tillerkänna ordförande i kommunalnämnd viss ersättning för sitt besvär, torde enahanda stadgande här böra inflyta vidkommande landet; för stad blir det dess vederbörande beslutande myndighet, som har att bestämma om sådan ersättning. Av kommunalstämma fattat beslut om arvode torde, i likhet med vad jag ernar föreslå för beslut om arvode åt ordförande i kommunalnämnd, böra underställas vederbörande länsstyrelses prövning.

Vad i övrigt under förevarande avdelning av förslaget anförts, synes mig icke böra föranleda ändring i förslaget. Då jag utom dess ej heller funnit anledning till annan erinran mot kommitténs förslag, än vad förut anmälts, samt då efter det förändrade sättet för kommunbidragets utgående pensionsnämndens ordförande ej längre behöver föra förteckning över vissa pensionstagare, hemställer jag,

att 19—28 §§ måtte erhålla följande lydelse:

19 §.

Varje socken å landet samt varje stad ävensom varje köping, som utgör egen kommun, bildar ett pensionsdistrikt.

Hava två eller flera socknar på landet gemensam kommunalförvaltning, skola de samfält anses såsom ett pensionsdistrikt.

Där på grund av kommuns vidsträckthet eller folkmängd eller andra förhållanden så prövas lämpligt, må kommunen fördelas i två eller flera pensionsdistrikt. Beslut om sådan fördelning, ävensom om upphävande eller förändring därav, fattas å landet av kommunalstämma och i stad av stadsfullmäktige eller, där sådana ej finnas, av allmän rådstuga.

Beslutet skall underställas Konungens befallningshavande, som äger att detsamma antingen oförändrat fastställa eller ock på anförda skäl ogilla.

20 §.

För varje pensionsdistrikt skall finnas en pensionsnämnd, bestående av en ordförande och ett jämnt antal ledamöter, högst sex.

Ordförande i pensionsnämnd och suppleant för honom förordnas av Konungens befallningshavande för fyra år i sänder.

Ledamöterna i pensionsnämnd, jämte ett lika antal suppleanter för dem, väljas varje gång för fyra år, å landet av kommunalstämma eller av kommunalfullmäktige, där sådana finnas, och i stad av stadsfullmäktige eller, där sådana ej finnas, av allmän rådstuga. Vid val å kommunalstämma och allmän rådstuga iakttages, att varje röstande har en röst. Halva antalet av de utsedda ledamöterna samt halva antalet av suppleanterna avgå efter lottnings vid slutet av andra året från det denna lag trätt i kraft. Avgår ledamot eller suppleant under den för honom bestämda tjänstgöringstid, anställs fyllnadsval; och bör den sålunda valde tjänstgöra under den tid, som för den avgångne återstått.

Sedan val av ledamot eller suppleant ägt rum, skall underrättelse om den valdes namn och bostad ofördröjligen meddelas pensionsnämndens ordförande.

21 §.

Ordförande eller ordförandes suppleant samt ledamot eller ledamots suppleant i pensionsnämnd må endast den man eller kvinna vara, som är i kommunen boende och som uppnått myndig ålder samt är i besittning av medborgerligt förtroende.

Ej må annan kunna avsäga sig uppdrag, som nu nämnts, än ämbets- eller tjänsteman, som av sin befattning är hindrad att fullgöra uppdraget, den, som under de fyra sistförflutna åren tjänstgjort såsom ordförande eller ledamot i pensionsnämnd samt den, som eljest uppgiver förhinder, som, i fråga om ordförande, av Konungens befallningshavande och, i fråga om ledamot, av vederbörande valkorporation godkännes.

22 §.

Pensionsnämnd har, förutom att i allmänhet övervaka denna lags efterlevnad inom pensionsdistriktet, att vid behandling av ärenden rörande pension förfara på sätt i 30 § angives samt att i övrigt ställa sig till efterrättelse bestämmelserna i denna lag och de föreskrifter, som angående pensionsnämnder av Konungen meddelas.

23 §.

Pensionsnämnd sammanträder minst en gång var tredje månad å tid och ställe, som nämnden bestämmer. Dessutom sammanträder nämnden på kallelse av ordföranden, så ofta han med avseende å inkomna ärendens antal och vikt finner det nödigt. Tid och ställe för sammanträde låte ordföranden minst fjorton dagar förut kungöra i kyrkan samt tillika på annat lämpligt sätt bringa till allmänhetens kännedom; varjämte ombud, som i 27 § omförmäles, skall om sammanträdet genom ordförandens försorg i god tid underättas.

Ordföranden och ledamöterna må för sin inställelse vid sammanträdena av kommunen åtnjuta ersättning till belopp, som av kommunen bestämmes.

24 §.

Pensionsnämnd må ej handlägga ärende, där icke, förutom ordföranden, minst två ledamöter äro tillstädes.

Inträffar för ordförande eller ledamot sådant hinder, att han ej kan inställa sig vid sammanträde, åligger det honom att därom ofördröjligen underrätta vederbörande suppleant; och vare sålunda underrättad suppleant skyldig att utan vidare kallelse infinna sig.

Ordförande, ledamot eller vederbörligen kallad suppleant, som utan av pensionsnämnden godkänt förhinder utebliver från nämndens sammanträde, ävensom ordförande eller ledamot, vilken vid inträffat förhinder uraktlåter att underrätta suppleant, skall till kommunen böta, ordföranden eller hans suppleant tjugufem kronor samt ledamot eller hans suppleant fem kronor. Därest sammanträdet i anseende till de närvarande ledamöternas fåtalighet måste inställas eller upplösas, böte ledamot eller suppleant dubbelt. Om uttagande av sådana böter förordnar Konungens befallningshavande efter anmälan av ordföranden eller ledamot i vederbörande pensionsnämnd eller av pensionsstyrelsens ombud i orten.

25 §.

Å pensionsnämnds sammanträde skola till prövning företagas de sedan näst föregående sammanträde inkomna ärenden, och skall ärende genast avgöras, där icke nämnden för vederbörandes hörande eller eljes i följd av särskilda omständigheter finner uppskov oundgängligen erfordras. Dock skall i sådant fall ärendet bringas till slut å näst därpå följande sammanträde.

Äro vid omröstning rösterna lika delade, gäller den mening, ordföranden biträder.

26 §.

Pensionsnämnds ordförande åligger att enligt fastställt formulär hålla register över gjorda framställningar och inkomna ansökningar. Han förer vid nämndens sammanträden protokoll eller är för dess ordentliga förande ansvarig, ombesörjer skriftväxlingen, emottager alla till nämnden ställda skrivelser och framställningar samt vårdar nämndens handlingar.

Ordföranden äger av kommunen tillgodonjuta ej mindre gottgörelse för de honom genom uppdraget åsamkade kostnader, såsom för skrivmaterialier, postporto samt skrivare- och räkenskapshjälp, än även därest, å landet, kommunalstämma eller kommunalfullmäktige, där sådana finnas, och, i stad, stadsfullmäktige eller, där sådana ej finnas, allmän rådstuga anser arvode för hans besvär i anledning av uppdraget skäligen böra till honom utgå, sådant arvode med belopp, som kan anslås. Rörande av kommunalstämma fattat beslut om sådant arvode gäller i övrigt vad i gällande kommunalförfattning är stadgat angående arvode till ordförande i kommunalnämnd.

Protokollet skall innehålla uppgift å de vid sammanträdet närvarande ledamöterna av pensionsnämnden samt redogörelse för de ärenden, som vid sammanträdet förekommit, ävensom för de beslut, som av nämnden fattas.

Protokollet för varje sammanträde skall genast justeras; dock må pensionsnämnd särskilt för varje gång uppdraga åt två ledamöter att jämte ordföranden verkställa justeringen sist inom åtta dagar efter sammanträdet slut.

Sedan protokollet för sammanträde justerats, åligger det ordföranden att ofördröjligen till vederbörandes kännedom å förut kungjort ställe anslå de beslut, som fattats, och anses härigenom meddelande om besluten hava skett den dag anslag gjordes.

27 §.

För varje pensionsdistrikt skall finnas ett av pensionsstyrelsen förordnat ombud; dock må samma person kunna förordnas till ombud för flera pensionsdistrikt.

Ombud äger närvara vid vederbörande pensionsnämnds sammanträden och deltaga i överläggningarna, men ej i besluten. I övrigt har ombudet att ställa sig till efterrättelse de särskilda föreskrifter, som varda av pensionsstyrelsen meddelade.

28 §.

Ändring i pensionsnämnds beslut må av den, vilkens rätt är av beslutet beroende, ävensom av kommun samt av pensionsstyrelsens ombud, sökas hos pensionsstyrelsen genom besvär, vilka skola ingivas till pensionsnämndens ordförande eller i betalt brev med allmänna posten vara till denne inkomna sist å trettionde dagen efter beslutets meddelande, den dagen oräknad, då sådant skedde. De inkomna besvaren, ävensom nämndens yttrande häröver, skola efter besvärstidens utgång jämte övriga till ärendet hörande handlingar av ordföranden ofördröjligen insändas till pensionsstyrelsen.

Ordföranden äge ock att över nämndens beslut anföra besvär hos pensionsstyrelsen.

Över pensionsstyrelsens beslut må klagan ej föras.

29 och 30 §§. 29—30 §§ lämna närmare föreskrifter rörande *handläggningen av ansökningar rörande pension.*

Till närmare redogörelse för och utläggning av härutinnan föreslagna bestämmelser anför kommittén i sin motivering:

Kommittén.

»Sådan ansökning (ansökan om pension) ställes till pensionsnämnden och ingives antingen vid nämndens sammanträden eller, under tiden mellan sammanträdena, till nämndens ordförande (jfr 25 §). Ansökningen är skriftlig. Av praktiska skäl skall den avfattas enligt fastställt formulär, och torde blanketter komma att genom pensionsrådets försorg tillhandahållas.

Ansökningen göres hos pensionsnämnden i det pensionsdistrikt, där sökanden senast blivit mantalsskriven. I regel torde sökandens vistelskommun sammanfalla med mantalsskrivningskommunen. I varje fall torde den omständigheten, att en person mantalsskrivits å viss ort innebära en garanti för att han under någon tid varit där bosatt. Man torde alltså kunna utgå från att angivna pensionsnämnds ledamöter äga den bästa kännedomen om sökandens förhållanden. Ifrågavarande bestämmelse sammanhänger även, såsom förut erinrats, med stadgandet i 10 §, att varje kommun bestrider tredjedelen av pensionstilläggen för de pensionstagare, som voro mantalsskrivna i kommunen vid den tid, från vilken tillägg bestämts att utgå. Genom att den kommun, vars pensionsnämnd beviljar sådant tillägg, belastas med en del av dess belopp, har man nämligen velat ernå, att pensionsnämnderna vid beviljandet av pensionstillägg skola förfara med nödig försiktighet.

I ansökningen skola alla de omständigheter angivas, å vilka sökanden grundar sitt anspråk. Särskilt är stadgat, att ansökningen skall innehålla upplysningar angående sökandens arbetsförmåga och inkomster. Ansökningen utgör sålunda en slags självdeklaration, ehuru av summarisk art, över sökandens hälsotillstånd och existensvillkor, i den mån de kunna inverka på hans pensionsrätt. Även i de fall, där ansökningen grundas icke på invaliditet utan på uppnådda sextiosju år, bör dock, med hänsyn till statistiken, sökandens arbetsförmåga anges. För att giva en allvarlig erinran om vikten av att de lämnade uppgifterna äro fullt sanningsenliga, har kommittén funnit lämpligt att föreslå, att ansökningen skall innehålla en av sökanden undertecknad, på heder och samvete avgiven förklaring, att de lämnade upplysningarna äro med sanningen överensstämmande. Därest sökanden på grund av bristande skrivförmåga, sjukdom eller ålderdom ej kan själv avgiva sådan förklaring, skola tvänne trovärdiga personer styrka de lämnade upplysningarnas riktighet.

Kommittén har, i motsats mot nya arbetarförsäkringskommittén, icke ansett sig böra i lagen uppställa krav på, att ansökan om pension skall åtföljas av läkarintyg rörande sökandens hälsotillstånd. Kommittén håller nämligen före, att de kostnader, som skulle krävas för anskaffandet av dylikt intyg, i talrika fall skulle bliva allt för betungande, synnerligast för dem, som befinna sig i så blygsamma ekonomiska förhållanden, att de äro berättigade till pensionstillägg. I regel torde, efter vad vunna erfarenheter giva vid handen, kunna utan läkarintyg bedömas, huruvida sökanden är invalid i lagens mening eller icke. Dock lära läkarintyg komma att användas av sökande, som äro i tillfälle att

anskaffa sådana och vilja stödja sin ansökning även med sådana bevismedel.

På grundvalen av de lämnade upplysningarna skall pensionsnämnden härefter besluta, huruvida sökanden äger rätt till pension, samt bestämma storleken av den årsinkomst, som skall läggas till grund för beräkning av eventuellt pensionstilläggs belopp. Däremot har pensionsnämnden icke tilldelats någon befattning med pensionsbeloppens beräkning och fastställande. I fråga om pensionstillägg i de fall, där sådant skall utan procentvis förhöjning utgå, skulle visserligen pensionsnämnden kunna vara kompetent att verkställa sådan beräkning. Beträffande avgiftspensionen åter är nämnden i saknad av material för dess uträkande, enär bokföringen av pensionsavgifterna är förlagd till pensionsrådet samt sökanden icke, såsom enligt nya arbetarförsäkringskommitténs förslag, är skyldig att inför nämnden förete bevis om erlagda pensionsavgifter (pensionsbok). Och i fråga om den av erlagda pensionsavgifter beroende procentvisa förhöjningen av pensionstillägget är pensionsnämnden i alla de fall, då sådan skall förekomma, av samma anledning jämväl ur stånd att verkställa beräkning av beloppet. Till pensionsrådet inflyta uppgifterna om debiterade och indrivna pensionsavgifter, och där bokföras för en var de avgifter, som skola räknas honom till godo. Kommittén har därför lämnat en generell föreskrift om att pensionsbeloppens beräkande och fastställande skall ske genom pensionsrådet, som tillika har att utfärda pensionsbrev. Hos pensionsrådet bör ock varje försäkrad periodvis äga rätt att erhålla kännedom om de pensionsavgifter, som enligt förda anteckningar blivit för honom erlagda.

Till den centrala myndigheten skola därför alltid, evad besvär anförts eller icke, pensionsnämnds beslut på grund av ansökan om pension jämte till ärendet hörande handlingar insändas. Därest pensionsrådet vid granskningen av insänt beslut, över vilket besvär icke anförts, finner detsamma strida mot lagen, bör pensionsrådet icke sakna utväg att åstadkomma ändring, och har kommittén därför ansett lämpligt tillerkänna pensionsrådet befogenhet att i sådant fall återförvisa ärendet till pensionsnämnden för förnyad prövning. Pensionsrådet sättes härigenom i stånd att, därest pensionsnämnden, som genom den i återförvisningsutslaget lämnade motivering lär få upplysning om de synpunkter, ur vilka ärendet enligt pensionsrådets uppfattning bör bedömas, ändock skulle vidhålla beslutet, lämna ombudet å orten eller annan behörig tillfälle att anförda besvär. Genom den föreslagna anordningen, vilken torde lösa till största möjliga likformighet i lagtillämpningen,

beredes sålunda utväg för pensionsrådet att efter ärendets förnyade utredning och prövning i pensionsnämnden, såsom högsta instans ännu en gång skärskåda målet. Pensionsrådets ställning till pensionsnämnderna är icke fullt jämförlig med den, som de allmänna överdomstolarna intaga till de under desamma lydande underrätterna. På samma gång som pensionsrådet är högsta instans i pensionsärenden, förekommer nämligen mellan pensionsrådet och pensionsnämnderna en intim samverkan för pensioneringens genomförande, som betingas därav, att båda utgöra organ för pensionsverket.

I fråga om ökning eller minskning av pension gäller i tillämpliga delar vad ovan sagts. Förslag om minskning kan väckas antingen av ordförande eller ledamot i pensionsnämnd eller av pensionsrådets ombud. Att pensionstagare bör lämnas tillfälle yttra sig, innan beslut fattas i sådant ärende, ligger i sakens natur.»

Mot dessa §§ hava allenast få invändningar gjorts:

*Angivna
yttranden.*

Emellertid gör Kungl. Maj:ts befallningshavande i Gävleborgs län anmärkning mot den bestämmelsen, att pension icke utgår, där ej det beräknade totala beloppet uppgår till 6 kronor. Bestämmelsen står, enligt Kungl. Maj:ts befallningshavandes uppfattning, i strid mot kommitténs princip, att envar pensionsberättigad skall oberoende av behovet äga rätt åtminstone till det belopp, som enligt försäkringstekniska grunder motsvarar värdet av de utav honom erlagda avgifterna. Därjämte skulle under övergångstiden vissa äldre personer härigenom komma att åläggas avgiftsplikt utan att för de erlagda avgifterna förvärva någon som helst pension.

Motivet till berörda inskränkning av pensionsrätten anföres av *Departements-
chefen.* kommittén vara, att om förevarande bestämmelse ej funnes, ett onödigt och betungande arbete med utbetalning av en mängd mycket små pensioner skulle uppkomma; och anmärker kommittén i sammanhang härmed, att i angivna summa, 6 kronor, inräknas pensionstillägg i de ytterst sällsynta fall, då pensionstillägg utgår till så obetydligt belopp.

Ehuru anmärkningen från nämnda Kungl. Maj:ts befallningshavande synes principiellt riktig, anser jag dock praktiska skäl tala emot att härutinnan göra ändring i kommitténs förslag.

Jag hemställer för den skull, och då jag ej heller eljest funnit skäl till erinran mot kommitténs förevarande förslag,

att 29 och 30 §§ måtte erhålla följande, av kommittén föreslagna lydelse:

29 §.

Ansökning rörande pension göres hos pensionsnämnden i det pensionsdistrikt, där sökanden senast blivit mantalsskriven.

Ansökningen, som avfattas enligt fastställt formulär, skall innehålla upplysningar angående sökandens arbetsförmåga, inkomster samt vad i övrigt till utredande av hans pensionsrätt må erfordras, jämte en av sökanden undertecknad, på heder och samvete afgiven förklaring, att de lämnade upplysningarna äro med sanningen överensstämmande. Är sökanden själf ur stånd att avgiva sådan förklaring, skall riktigheten av upplysningarna intygas av två trovärdiga, med sökandens förhållanden förtrogna personer. Vid ansökningen fogas prästbevis angående sökandens ålder.

Där ansökning allenast avser pension på grund av erlagda avgifter enligt 6 § första stycket, är uppgift om sökandens inkomster ej erforderlig.

30 §.

Är ansökning gjord rörande pension, skall pensionsnämnden pröva riktigheten av de i ansökningen lämnade upplysningar och på grund av denna prövning, åberopade handlingar och kända förhållanden besluta, huruvida sökanden äger rätt till pension, samt bestämma storleken av den årsinkomst, som skall läggas till grund för beräkning av pensionstilläggs belopp.

Sedan den i 28 § stadgade besvärstid gått till ända, skall, evad besvär anförts eller icke, beslutet i ärendet jämte tillhörande handlingar av ordföranden ofördröjligen insändas till pensionsstyrelsen.

Har pensionsnämnden funnit sökanden berättigad till pension, skall pensionsstyrelsen beräkna och fastställa beloppet samt utfärda pensionsbrev, som genom nämndens försorg tillställas pensionstagaren. Uppgår det beräknade beloppet icke till sex kronor om året, må dock pension ej utgå och förty ej heller pensionsbrev utfärdas.

Finnes pensionsnämnds beslut strida mot denna lag, äger pensionsstyrelsen, där ej på grund av anförda besvär rättelse kan ske, att återförvisa ärendet till förnyad prövning.

Vad nu stadgats gäller i tillämpliga delar jämväl i fråga om ökning eller minskning av pension. Innan pensionsnämnd fattar beslut i ärende rörande minskning av pension, skall nämnden lämna pensionstagaren tillfälle att yttra sig.

31 § innehåller bestämmelse om *tiden för pensions utgående*, och anför kommittén härom följande: 31 §.

»Begynnelsetiden för pensions utgående bör uppenbarligen vara den tidpunkt, då invaliditeten inträdde eller då en ålder av 67 år uppnåddes. I senare fallet är det utan vidare klart, att pensionen skall beräknas från den dag, sökanden fyllde 67 år. I förra fallet åter torde det ofta vara ganska svårt att noggrannt bestämma tidpunkten för invaliditetens inträdande. Kommittén har därför föreslagit, att pensionen skall utgå från den dag, ansökningen om pensionen ingivits till vederbörande myndighet, därest icke sökanden visar, att han blivit invalid vid en tidigare tidpunkt. Stadgandet, att pensionen skall upphöra först med utgången av den månad, under vilken pensionstagaren avlider, har sin motsvarighet inom åtskilliga redan befintliga allmänna och enskilda pensionsinrättningar.»

Biträdande kommitténs förslag, varemot erinran ej skett, hemställer jag,

att 31 § måtte godkännas med följande lydelse:

§ 31.

Pension utgår från den dag, rätt till pension inträtt, vilket, då annat förhållande ej visas, anses hava skett den dag pensionen sökes. Pensionen upphör med utgången av den månad, under vilken pensionstagaren avlidit.

Lag samma vare i tillämpliga delar i fråga om ökning eller minskning av pension.

I 32 § föreslås *sättet för pensions utbetalande*, i vilket hänseende postanstalterna skulle anlitas såsom förmedlare. 32 §.

I sin motivering yttrar kommittén härom följande:

Kommittén.

»Pensionernas översändande från pensionsrådet till pensionstagarna skulle medföra onödig omgång och utgift. Kommittén har därför föreslagit, att pensionstagaren skall äga lyfta pensionen å postanstalten i sin boningsort eller, om han hellre så önskar, å annan postanstalt. Pensionerna utbetalas månadsvis. Men för att ej allt för mycket betunga postverkets tjänstemän med utbetalning af smärre pensionsbelopp har kommittén föreslagit, att pension, vars årliga belopp ej uppgår till 30 kronor, utbetalas allenast en gång årligen. Samma stadgande gäller för pension till den, som flyttat ur riket.

Till förenkling av bokföringen och redovisningen har föreslagits, att pensionsbelopp, som ej lyftats inom ett år, sedan detsamma till betalning förfallit, skall vara förverkat och tillfalla pensionsfonden.»

Postsparbanken.

I avgivet infordrat utlåtande yttrar styrelsen för postsparbanken om kommitténs förevarande förslag följande:

Då, såsom av kommittén jämväl betonats, pensionernas översändande från pensionsrådet till pensionstagarna tvivelsutan skulle medföra onödig omgång och utgift, torde den av kommittén föreslagna anordningen, varigenom det ifrågasatta pensionsverket finge för pensionernas utbetalande och behöriga redovisande begagna sig av redan befintliga statsorgan, givetvis bliva av fördel för pensionsverket, på samma gång denna anordning komme att, med hänsyn till postanstalternas antal, för närvarande något över 3,300, och belägenhet inom alla delar av riket, bereda pensionstagarna tillfälle att på ett säkert och bekvämt sätt uppbära dem tillerkända pensioner.

Beträffande omfånget av de nya bestyr, som, i händelse den föreslagna pensionsförsäkringen anordnades, på sätt av kommittén ifrågasatts, komme att åligga postanstalternas tjänstemän, har kommittén antagit, att under försäkringens första verksamhetsår pensionstagarnas antal skulle komma att uppgå till omkring 16,000, av vilka omkring 14,000 uppbure pensionen månadsvis och återstående 2,000 en gång om året. Antalet pensionsutbetalningar skulle fördenskill för året uppgå till omkring 170,000.

Om än antalet utbetalningar, fördelat på varje postanstalt, ej skulle under försäkringens första verksamhetsår i medeltal belöpa sig till mera än omkring 52 på varje postanstalt, så skulle dock antalet dylika utbetalningar komma att år efter år i avsevärd grad ökas. Vidare torde höra erinras, att bestyren med pensionsutbetalningar komme att ställa sig väsentligen olika vid de särskilda postanstaltern, ävensom att dessa bestyr givetvis komma att koncentrera sig på en eller två dagar i månaden, vilket tvivelsutan torde komma att medföra olägenheter vid utförande av postanstalternas eljest åliggande göromål av avsevärd omfattning och skiftande art.

Då emellertid de ifrågasatta bestyren för pensionsverkets räkning skulle bliva av mera enkel beskaffenhet samt deras utförande torde kunna på ett praktiskt sätt ordnas, lär mot postanstalternas anlitan för nu omhandlade ändamål ej böra möta några större betänkligheter.

Om således något absolut hinder ej lär förefinnas för postanstalternas användande på sätt nu ifrågaställts, torde emellertid lämpligheten kräva, att bestyret med

ledningen av pensionernas utbetalande samt övervakandet av dess behöriga utförande ej, såsom synes hava varit av kommittén avsett, överlätas å postverket utan åt postsparbanken.

Enligt den för postsparbanken gällande nådiga instruktionen av den 22 december 1911, åligger det nämligen banken, förutom annat, att genom postanstalterna förmedla utbetalning av *dels* livräntor för riks försäkringsanstaltens och fiskareförsäkringens räkning samt i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring, *dels ock* pensioner från barnmorskornas pensionsanstalt ävensom pensioner eller understöd till i landsorten bosatta pensionstagare från vissa andra pensions- eller åldersunderstödsanstalter.

Angående det sätt, varpå dessa utbetalningar förmedlas, torde här i största korthet böra redogöras.

Sedan vederbörande pensionsverk fastställt livräntans eller pensionens belopp och därom meddelat postsparbanken uppgift med överlämnande därvid av de för utgifternas bestridande erforderliga medel, varda genom postsparbanksstyrelsens försorg nödiga order om livräntans, resp. pensionens utbetalande och villkoren därför tillsända vederbörande postanstalt. De utbetalade beloppen ingå sedermera uti den räkenskap över postsparbanksrörelsen vid postanstalten, som avgives till postsparbankens styrelse. Efter därstädes verkställd granskning av räkenskapen upprättas av styrelsen redogörelse över de försiggångna utbetalningarna, för att inom viss bestämd tid tillställas vederbörande pensionsverk.

Skulle nu utbetalning av de av pensionsrådet beslutade pensionerna förmedlas av *postverket*, samt nödiga utbetalningsorder fördenskull av generalpoststyrelsen meddelas postanstalterna, i vilket fall de utbetalade pensionsbeloppen komme att avföras uti de av postanstalterna till generalpoststyrelsen avgivna redovisningarna över *post-rörelsen*, torde en dylik anordning kräva förändring av såväl redovisningsväsendet vid postanstalterna som ock revisionsarbetet inom generalpoststyrelsen. Därjämte torde kunna befaras, att, då pensionsutbetalning skulle förekomma vid postanstalterna såväl för postverket som för postsparbanken och sålunda ingå uti olika redogörelser, en förväxling vid pensionernas avförande i räkenskapen lätteligen komme att äga rum, vilken givetvis skulle föranleda en mången gång ingående undersökning, innan nödig utredning i saken vunnits, varigenom upprättande av avräkning med vederbörande pensionsverk komme att fördröjas.

Därest postanstalternas samtliga bestyr med pensionsutbetalningar leddes och övervakades av postsparbanksstyrelsen, skulle hela proceduren vid postanstalterna med utbetalande av de av pensionsrådet beslutade pensionerna bliva analog med den, som nu äger rum beträffande utbetalning av livräntor och pensioner för riks försäkringsanstaltens m. fl. institutioners räkning. Vid sådant förhållande bleve den ifrågasatta utbetalningen av ålders- och invaliditetspensioner ej en ny rörelsegren för postanstalterna, utan komme fastmera att betraktas såsom en fortsatt utveckling av en redan befintlig verksamhet.

På grund av vad sålunda blivit anført, får postsparbanksstyrelsen underdånigst hemställa,

att utbetalning av de av pensionsrådet beslutade pensioner måtte genom postsparbankens förmedling verkställas vid de postanstalter, varest postsparbanksrörelse finnes anordnad (postsparbankskontor).

Enligt bestämmelse i 32 § andra stycket av lagförslaget skulle pension i allmänhet få lyftas förskottsvis för varje månad. Vid sådant förhållande skulle det stora flertalet av pensioner antagligen förekomma till utbetalning den 1 i varje månad. Med avseende å den mängd av göromål, som nämnda dag redan nu förekomma till handläggning vid postanstalterna och särskilt på grund därav att å den första dagen i sista månaden av varje kalenderkvartal lyftning å postanstalterna i allmänhet äger rum av de livräntor, pensioner och understöd, vilkas utbetalande enligt vad här ovan omformäls, för närvarande förmedlas av postsparbanken, skulle bibehållandet av den av kommittén föreslagna formuleringen av bestämmelsen angående tiden för pensionernas lyftning utan tvivel komma att vålla postanstalternas personal högst avsevärda olägenheter. Enligt postsparbanksstyrelsens förmenande skulle det för postanstalterna vara lämpligare och för vederbörande pensionstagare åtminstone lika fördelaktigt, om pensionerna för kalendermånaden tillhandahölles den 15 i månaden eller — med hänsyn därtill att postanstalterna under sön- och helgdagar hållas öppna ett mindre antal timmar än under övriga dagar — därest den 15 dagen i månaden inträffade å sön- eller helgdag, nästföljande söckendag.

I händelse vad av postsparbanksstyrelsen sålunda blivit hemställt varder av Eders Kungl. Maj:t i nåder godkänt, torde 32 § av lagförslaget böra erhålla följande förändrade lydelse:

»Utbetalning av pension förmedlas genom postsparbanken och verkställas av postsparbankskontoret å den ort, där pensionstagaren vistades, då ansökning om pension gjordes, därest icke i ansökningen uppgivits annat postsparbankskontor. Anvisning å det postsparbankskontor, genom vilket utbetalningen sker, skall i pensionsbrevet lämnas. Avflyttar pensionstagaren till annan ort eller önskar pensionstagare eljest pensionens utbetalande genom annat än förut angivet postsparbankskontor, må pensionsrådet förordna om utbetalningens verkställande genom annat postsparbankskontor.

Pension må för varje kalendermånad lyftas den 15 i samma månad eller, om den dagen inträffar å sön- eller helgdag, nästföljande söckendag; dock att, om pensions årliga belopp ej uppgår till 30 kronor eller pension utgår till någon, som flyttat ur riket, beloppet utbetalas allenast en gång för varje år efter ingången av därpå följande år.

Pensionsbelopp — — — — — fonden.»

*Departements
chefen.*

För min del anser jag jämväl, att postsparbanken torde vara en för närvarande lämplig förmedlare av ifrågakande utbetalningar. Någon ändring av kommitténs förslag i sådant syfte torde dock icke erfordras, då »postanstalt» får anses omfatta »postsparbankskontor». I anledning av anmärkningen beträffande tiden för utbetalningen torde den av styrelsen för postsparbanken förordade ändringen, av skäl som ovan av styrelsen angivits, böra godkännas.

Jag hemställer för den skull.

att 32 § måtte erhålla följande avfattning:

32 §.

Utbetalning av pension verkställas genom postanstalten i den ort, där pensionstagaren vistades, då ansökning om pension gjordes, därest icke i ansökningen uppgivits annan postanstalt. Anvisning å den postanstalt, genom vilken utbetalningen sker, skall i pensionsbrevet lämnas. Avflyttar pensionstagare till annan ort, eller önskar pensionstagare eljest pensions utbetalande genom annan än förut angiven postanstalt, må pensionsstyrelsen förordna om utbetalningens verkställande genom annan postanstalt.

Pension må för varje kalendermånad lyftas tidigast den 15 i samma månad eller, om den dagen inträffar på sön- eller helgdag, nästpåföljande söckendag; dock att, om pensions årliga belopp ej uppgår till 30 kronor eller pension utgår till någon, som flyttat ur riket, beloppet utbetalas allenast en gång för varje år efter ingången av därpå följande år.

Pensionsbelopp, som ej lyftats inom ett år, sedan det till betalning förfallit, vare förverkat och tillfalle den i 12 § omnämnda fonden.

Förslagets 33 § innehåller följande stadgande:

33 §.

»Den, som efter fyllda femton år bliver till arbete varaktigt oförmögen men för vilken avgifter till erhållande av pension icke blivit erlagda, ävensom den, vilken vid nämnda ålder redan är varaktigt arbetsoförmögen, äger erhålla understöd under villkor och med belopp, som angående pensionstillägg är i 6 § stadgat. Beträffande sådant understöd gäller även i övrigt i tillämpliga delar vad i denna lag är föreskrivet om pensionstillägg och om kostnaden för dess bestridande samt om ansökning rörande pension och om pensions utbetalande.»

Såsom motivering till denna lagbestämmelse anför kommittén följande:

»För erhållande av rätt till pension på grund av erlagda avgifter har förevarande förslag icke uppställt fordran på viss väntetid (karenstid), d. v. s. att avgifter skola under ett visst antal år hava blivit erlagda, för att pensionsrätt skall inträda. Något missbruk av försäkringen, vilket skulle genom föreskrift om väntetid förebyggas, synes nämligen med den anordning, kommittén föreslagit, (växande pensioner) icke vara

Kommittén.

att befara. Men med eftergivandet av kravet på viss väntetids tillryggaläggande och därigenom öppnad möjlighet för en var, som någon tid, om än aldrig så kort, tillhört försäkringen, att vid iråkad invaliditet och fattigdom komma i åtnjutande av det till pensionen utgående bidrag av allmänna medel (pensionstillägget), följer å andra sidan konsekvent, att sådant bidrag från det allmännas sida bör lämnas jämväl åt de behövande invalider, som aldrig tillhört avgiftsförsäkringen. I enlighet härmed har i förevarande § införts bestämmelser om understöd åt dessa personer. Sålunda stadgas, att den, som efter fyllda femton år bliver till arbete varaktigt oförmögen, men för vilken avgifter till erhållande av pension icke blivit erlagda, ävensom den, vilken vid nämnda ålder redan är varaktigt arbetsoförmögen, äger erhålla understöd under villkor och med belopp, som angående pensionstillägg är i 6 § stadgat. Beträffande sådant understöd skall även i övrigt i tillämpliga delar gälla vad i denna lag är föreskrivet om pensionstillägg och om kostnaden för dess bestridande samt om ansökning rörande pension och om pensions utbetalande. — Att understöd utgår först efter fyllda femton år, står i överensstämmelse med föreskriften, att pensionsavgift icke erlägges av någon före det år, under vilket han fyller sexton år, av vilken föreskrift följer, att pensionstillägg icke kan erhållas av någon, som ännu ej uppnått femton års ålder. Liksom pensionstillägg skall understöd utgå till den, som är till arbete varaktigt oförmögen och vilkens årsinkomst ej uppgår, för man till 300 och för kvinna till 250 kronor. Däremot skall understöd icke, lika litet som pensionstillägg, utgå till den, som väl fyllt sextiosju år, men ännu icke är invalid. Understödet årliga belopp beräknas efter samma grunder som i 6 § angående pensionstillägg är föreskrivet, dock att någon procentvis förhöjning i understödets belopp ej kan ifrågakomma, eftersom pensionsavgift aldrig av understödstagaren erlagts. Vid uppskattning av understödssökandes årsinkomst skall följas samma grunder som i 7 § angivas i fråga om bestämmande av pensionstilläggs belopp. För rätt till understöd förutsättes, liksom för rätt till pensionstillägg, att vara mantalsskriven i riket. Och, liksom beträffande pensionstillägg, gäller i fråga om understöd, att detta ej tillkommer någon, som visat tredska eller uppenbar försumlighet i fullgörandet av honom enligt denna lag åliggande avgiftsplikt eller som uppenbarligen icke efter förmåga söker ärligen bidra till sin försörjning. Angående indragning och jämkning av understöd gälla de i 8 och 9 §§ ang. pensionstillägg givna bestämmelser. På samma sätt skall vad 10 § innehåller om kostnaden för bestridande av pensionstillägg jämväl gälla om kostnaden för utgivande av under-

stöd. Däremot komma föreskrifterna i 11 § icke annat än undantagsvis att bli tillämpliga å understödstagare. Ansökning om understöd göres i samma ordning som pensionsansökning. Uppgift om sökandens inkomster är dock givetvis alltid erforderlig, när understöd sökes. Understödet skall, sedan pensionsnämnden fattat beslut angående storleken av den årsinkomst, som för beräkningen skall läggas till grund, av pensionsrådet beräknas och fastställas. Jämväl i övrigt skola de i 30 § givna bestämmelser i tillämpliga delar gälla om understöd, och likaledes skall vad 31 och 32 §§ innehålla om pensions utbetalande hava motsvarande tillämpning i fråga om utbetalande av understöd.»

Mot förevarande §, vars lämplighet synes mig uppenbar, har jag icke annat att erinra än att, med auledning av det tillagda stadgandet i 6 § om utgående av visst pensionstillägg för barn samt vad därom anförts under nämnda §, särskilt understöd bör tilldelas *invalida* änklingar, änkor och ogifta mödrar med minderåriga barn på sätt i 6 § är stadgat angående pensionstillägg för barn. Departements-
chefen.

Med iakttagande härav samt av en huvudsakligen härigenom påkallad formell omredigering av §:n, torde

33 § erhålla följande lydelse:

33 §.

Den, som efter fyllda femton år bliver till arbete varaktigt oförmögen, men för vilken avgifter till erhallande av pension icke blivit erlagda, ävensom den, vilken vid nämnda ålder redan är varaktigt arbetsoförmögen, äger erhålla understöd under villkor och med belopp, som angående pensionstillägg är i 6 § stadgat.

Änkling, änka eller ogift kvinna, som är till arbete varaktigt oförmögen, men icke berättigad till pension och vilken har att försörja egna barn under femton år, äger för barnen erhålla understöd under villkor och med belopp, som i 6 § är stadgat angående pensionstillägg för barn.

Beträffande understöd, varom ovan sägs, gäller även i övrigt i tillämpliga delar vad i denna lag är föreskrivet om pensionstillägg och om kostnaden för dess bestridande samt om ansökning rörande pension och om pensions utbetalande.

34 §.

34 § innehåller bestämmelser om *frivilliga avgifter* och *därpå grundad pension*.

§:n är av kommittén föreslagen med denna lydelse:

»För att vid varaktig oförmåga till arbete och senast vid fyllda sextiosju år erhålla pension, utöver vad ovan i denna lag stadgas, vare det envar svensk man eller kvinna som fyllt femton år, medgivet att, på sätt Konungen bestämmer, erhålla försäkring genom erläggande av frivilliga avgifter. Dylika avgifter må för varje gång ej erläggas med mindre belopp än en krona eller, där högre belopp erlägges, annorlunda än med helt antal kronor, och ej heller må för någon under ett kalenderår avgifter erläggas till högre sammanlagt belopp än det antal kronor, som motsvarar halva antalet fyllda levnadsår.

De frivilliga avgifterna ingå till den i 12 § omnämnda fonden.

Årliga beloppet av pension enligt denna § skall för man utgöra för varje erlagd avgift en och en tredjedels procent av avgiftens belopp för varje helt år, som förflutit från den dag, avgiften erlades, till den dag, från vilken pensionen utgår.

För kvinna beräknas pensionens belopp till fem sjättedelar av motsvarande belopp för man.

För pensionstagare, som åtnjuter pensionstillägg, höjes pensionen med en tredjedel.

Kostnaden för sådan höjning av pension bestrides av statsmedel.

Finnes någon hava försummat att fullgöra honom enligt 4 § åliggande avgiftsplikt för år, varunder frivillig avgift för honom erlagts, skall vid bestämmande av pensionens belopp hänsyn ej tagas till den frivilliga avgiften i vidare mån än denna avgifts belopp må överstiga beloppet av den försummade avgiften.

Beträffande avgifter och pensioner, som i denna § avses, länder i tillämpliga delar till efterrättelse vad 13 § innehåller om verkställande av undersökning å vissa tider av pensionsvillkor och fond, om ändring av villkoren och om gottgörelse med statsmedel av möjligen uppkommen brist.»

Kommittén.

Förslaget i förevarande del utlägges och motiveras av kommittén på följande sätt:

»Då kommittén icke ansett sig kunna föreslå vare sig högre obligatoriska avgifter eller högre pensionstillägg, har kommittén funnit det vara i hög grad önskvärt att genom införande av en verksamt understödd frivillig försäkring bereda tillfälle till erhållande av förhöjda pensioner. Den frivilliga försäkringen skall emellertid stå öppen även för dem, som icke äro avgiftspliktiga i den allmänna försäkringen.

Till den, som erlagt frivilliga pensionsavgifter, skall enligt förslaget pension utgå under samma förutsättningar, som stadgats beträffande den obligatoriska försäkringen, d. v. s. uppnådda 67 års ålder eller dessförinnan inträdd varaktig oförmåga till arbete. Ävenledes är för rätt till insättningar bestämd en minimiålder av femton år. Då den frivilliga försäkringen egentligen är avsedd att komma de mindre bemedlade klasserna till godo, har kommittén sökt förhindra, att de förmögnare klasserna i någon avsevärd grad skulle tillgodogöra sig det bidrag, staten i vissa fall lämnar till denna försäkring. I sådant avseende har införts ett stadgande, som begränsar inrättningarnas belopp under ett kalenderår till högst det antal kronor, som motsvarar halva antalet av insättarens fyllda levnadsår. För enkelhetens skull har därjämte föreslagits, att pensionsavgiftens belopp ej skall få understiga en krona och endast utgå i helt antal kronor. I övrigt kunna pensionsavgifterna erläggas på vilka tider och till vilka belopp som helst.

Ifrågavarande pensionsavgifter skola, i likhet med de på grund av avgiftsplikt erlagda avgifterna, ingå till den i 12 § omnämnda fond. Även rörande de på så sätt samlade medlen skall, på sätt i 13 § stadgas, periodisk utredning ske, och kan, såsom där nämnes, ändring med anledning av utredningen göras i pensionsvillkoren. Uppkommen brist täckes av statsmedel.

Årliga beloppet av frivillig pension skall för man utgöra för varje erlagd avgift en och en tredjedels procent av avgiftens belopp för varje helt år, som förflutit från den dag, avgiften erlades, till den dag, från vilken pensionen utgår. Den sålunda föreslagna regeln för beräkning av pensionsbeloppet är densamma som i 1898 års proposition föreslogs i fråga om såväl obligatoriska som frivilliga avgifter och som sedermera upptagits i den tyska riks-försäkringsordningens bestämmelser om frivillig försäkring.

För kvinnorna, vilka dels bliva invalider vid en tidare ålder än männen och dels hava längre medellifslängd, skall pensionen beräknas till fem sjättedelar av motsvarande belopp för man.

I fråga om pensionsbeloppen och statsverkets tillskott hänvisas till Del II, sid. 178.

Då, på sätt redan nämnts, den frivilliga försäkringen egentligen är avsedd att komma de mindre bemedlade klasserna till godo, har kommittén funnit ändamålsenligt att för pensionstagare tillhörande dessa klasser införa bestämmelser om ett avsevärt statsbidrag. I sådant hänseende föreslås, att pensionstagare, som åtnjuter pensionstillägg eller understöd och således icke har en årsinkomst av 300, resp. 250 kronor,

skall åtnjuta förhöjning i pensionen med en tredjedel av densammas belopp.

Då de avgifter, som en person i yngre år erlägger till den frivilliga försäkringen, (Del II, sid. 178) bereda något högre pension än motsvarande obligatoriska avgifter, synes den möjligheten icke utesluten, att en och annan skall söka försumma sina obligatoriska avgifter och i stället insätta dessa penningar i den frivilliga försäkringen. Till förekommande av sådant missbruk, föreslås det stadgandet, att, om någon finnes hava försummat fullgöra honom enligt 4 § åliggande avgiftsplikt för år, varunder frivillig avgift för honom erlagts, skall vid bestämmande av pensionens belopp hänsyn ej tagas till den frivilliga avgiften i vidare mån än denna avgifts belopp må överstiga beloppet av den försummade avgiften. Sådana frånräknade avgifter tillfalla givetvis pensionsfonden.»

*Departements-
chefen.*

Mot upptagande i sammanhang med den obligatoriska försäkringen av en frivillig försäkring synes mig ingen invändning vara att framställa, utan torde förslaget, som utmärker sig för stor enkelhet, vara en lämplig komplettering till försäkringen i övrigt. Av skäl, som anförts under 6 §, torde dock likställighet i förmåner av den frivilliga försäkringen böra ske mellan man och kvinna.

Jag föränlåtes således hemställa,

att 34 § måtte godkännas med följande lydelse:

34 §.

För att vid varaktig oförmåga till arbete och senast vid fyllda sextiosju år erhålla pension utöver vad ovan i denna lag stadgas, vare det envar svensk man eller kvinna som fyllt femton år, medgivet att, på sätt Konungen bestämmer, erhålla försäkring genom erläggande av frivilliga avgifter. Dylika avgifter må för varje gång ej erläggas med mindre belopp än en krona eller, där högre belopp erlägges, annorlunda än med helt antal kronor, och ej heller må för någon under ett kalenderår avgifter erläggas till högre sammanlagt belopp än det antal kronor, som motsvarar halva antalet fyllda levnadsår.

De frivilliga avgifterna ingå till den i 12 § omnämnda fonden.

Årliga beloppet av pension enligt denna § skall utgöra för varje erlagd avgift en och en tredjedels procent av avgiftens belopp för varje helt år, som förflutit från den dag, avgiften erlades, till den dag, från vilken pensionen utgår.

För pensionstagare, som åtnjuter pensionstillägg, höjes pensionen med en tredjedel.

Kostnaden för sådan höjning av pension bestrides av statsmedel.

Finnes någon hava försummat att fullgöra honom enligt 4 § åliggande avgiftsplikt för år, varunder frivillig avgift för honom erlagts, skall vid bestämmande av pensionens belopp hänsyn ej tagas till den frivilliga avgiften i vidare mån än denna avgifts belopp må överstiga beloppet av den försummade avgiften.

Beträffande avgifter och pensioner, som i denna § avses, länder i tillämpliga delar till efterrättelse vad 13 § innehåller om verkställande av undersökning å vissa tider av pensionsvillkor och fond, om ändring av villkoren och om gottgörelse med statsmedel av möjligen uppkommen brist.

Biträdande kommittéförslaget under 35 och 36 §§, vilka ej torde 35 och 36 §§. tarva vidare redogörelse eller utläggning, hemställer jag, att nämnda §§ måtte erhålla följande lydelse:

35 §.

Rätt till pension eller understöd enligt denna lag kan ej överlätas och må förty ej för gäld i mät tagas.

36 §.

De närmare föreskrifter, som, utöver vad denna lag innehåller, finnas erforderliga för lagens tillämpning, meddelas av Konungen.

**Övergångs-
bestäm-
melser.**

Under rubriken *övergångsbestämmelser* har kommittén följande stadgande:

»Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1914; dock att rätt till understöd ej tillkommer den, som då fyllt sextiosju år eller då fyllt femton år och är till arbete varaktigt oförmögen.

För den, som då fyllt fyrtiofem år, skall den procent, efter vilken pension enligt 6 § första stycket beräknas i förhållande till erlagda pensionsavgifter, utgöra: för man tjugutvå och för kvinna sjutton procent. Den ökade kostnad, som föranledes av denna bestämmelse ävensom därav, att för dem, som vid tiden för lagens trädande i kraft ännu icke fyllt fyrtiofem år, pension beräknas enligt 6 §, bestrides av statsmedel.»

Kommittén.

Enligt kommittéförslaget avses, att den nu samlade arbetarförsäkringsfonden skall användas till att möjliggöra avgiftspensioners utbetalande till den nu levande generationen, vars avgifter icke i samma mån, som om försäkringen en längre tid tillbaka varit i verksamhet, kunna medgiva erhållande av den procent å inbetalda avgifter, som enligt lagen skall tillkomma den.

I sin allmänna motivering anför kommittén härom följande:

»Enligt det av den första arbetarförsäkringskommittén framställda förslag, varigenom avgiftsplikten till den obligatoriska ålderdomsförsäkringen begränsades att omfatta personer i åldern 19—28 år, skulle av dem, som vid lagens ikraftträdande vore över 19, men under 28 år, upptagas förhöjda försäkringsavgifter under samma tid som för övriga försäkringstagare, d. v. s. under 10 år. Härigenom skulle även dessa personer erhålla samma ålderdomspension som tillkom andra försäkrade. Vad däremot beträffar dem, som vid lagens ikraftträdande vore över 28 år, föreslogs att bereda dem tillfälle att hos försäkringsanstalten teckna frivillig försäkring efter särskild tariff.

Nya arbetarförsäkringskommittén framhöll ifråga om särskilda stadganden rörande den nuvarande generationen, att dylika föreskrifter vore förbundna med så betydande praktiska svårigheter och olägenheter, att deras lämplighet med skäl kunde ifrågasättas. Då det dessutom icke kunde vara överensstämmande med den förevarande lagstiftningens natur, att vissa personer utan uppoffring och till en del på de övrigas bekostnad erhöles pension samt totalkostnaden för försäkringen skulle i avsevärd grad ökas, ansåg sig kommittén icke böra föreslå några övergångsstadganden, utan skulle enligt dess förslag den nuvarande generationen vara underkastad alldeles samma bestämmelser som den kom-

mande samt dem emellan ingen annan åtskillnad göras än den, vilken bleve en följd av den högre inträdesåldern för dem, som vid lagens trädande i kraft vore över 18 år gamla. Blott i ett hänseende fann kommittén nödigt föreslå ett övergångsstadgande, i det att nämligen lagen icke skulle omfatta dem, vilka vid dess ikraftträdande redan fyllt 55 år. De med genomförandet av denna bestämmelse förenade kostnader, vilka borde övertagas av staten, beräknades av kommittén till ett kapitalvärde av omkring 68 miljoner kronor. Vid behandling av kommitténs förslag inom regeringen fann Kungl. Maj:t nödigt att, på grund av de betydande kostnaderna i det förslag i ämnet, som av Kungl. Maj:t förelades 1895 års riksdag, sänka den övre åldersgränsen för den nu levande generationens intagande i försäkringen från 55 till 40 år. Kapitalvärdet av tilläggskostnaden för en dylik övergångsbestämmelses tillämpande, vilken även enligt regeringsförslaget skulle bäras av staten, beräknades till omkring 37 miljoner kronor, efter 3¹/₂ %, motsvarande en årlig annuitet av 1,383,000 kronor under 80 år.

I det omarbetade förslag till lagstiftning i förevarande ämne, som av Kungl. Maj:t förelades 1898 års riksdag, hade ovannämnda övre åldersgräns för den vid försäkringens ikraftträdande levande generationen av kostnadsskäl ytterligare sänkts från 40 till 30 år. Det riksdagens särskilda utskott, som fick frågan till behandling, föreslog emellertid i detta avseende återgång till 1895 års regeringsförslag och hemställde dessutom, att för de personer i en ålder av högst 40 år, vilka således vid försäkringens början skulle medtagas i densamma, såväl pension som livränta borde beräknas efter en särskild, förmånligare regel än eljest.

I sammanhang med framläggandet av 1895 års förslag hade Kungl. Maj:t hos riksdagen hemställt om avsättande i riksstaten fr. o. m. år 1896 av ett belopp för år av 1,400,000 kronor, vilket belopp avsåg att gälda den ovannämnda kostnaden för medtagande i försäkringen av den vid dess ikraftträdande levande generationen. Ehuru Riksdagen avslag lagförslaget, ansåg den likväl, att avsättande av medel för berörda syfte icke borde uppskjutas och beslöt sålunda att för beredande av pension vid varaktig oförmåga till arbete avsätta det föreslagna beloppet. Beslut om dylik avsättning till den s. k. arbetarförsäkringsfonden hava sedermera årligen fattats av Riksdagen, så att denna fond vid 1914 års ingång torde uppgå till 35,848,000 kronor..

Det synes kommittén icke vara något tvivel underkastat, att ju bättre genom övergångsstadgandenas innehåll den nuvarande generationens intressen tillgodoses, desto tidigare och klarare skall försäkrin-

gens nytta och innebörd träda i dagen. Ehuru vikten av denna omständighet icke torde böra underskattas, måste hänsyn tagas även därtill, att begynnelsekostnaden för försäkringen i avsevärd mån ökas ju gynnsammare övergångsstadgandena gestaltas för den levande generationen. Till täckande — helt eller delvis — av kostnaderna för den nuvarande generationens upptagande i försäkringen torde de medel i första hand få anses vara avsedda, vilka finnas samlade i den tidigare nämnda arbetarförsäkringsfonden. Kommittén, som i likhet med vad förut undantagslöst föreslagits, håller före, att de ökade kostnaderna för den nu levande generationens medtagande i försäkringen böra bestridas av statsmedel, har emellertid icke ansett rådligt att för sin del gå längre än att såsom övergångsbestämmelse föreslå, att av den nu levande generationen skola medtagas alla arbetsföra personer mellan 15 och 67 år och att vid försäkringens början sålunda de skola undantagas från rätt till understöd, vilka fyllt 67 år eller fyllt 15 år och äro till arbete varaktigt oförmögna. Av hänsyn till önskvärdheten av att arbetarförsäkringsfondens belopp icke överskrides, har likväl, till ytterligare minskning av begynnelsekostnaderna, dessutom föreslagits, att för de personer, vilka vid lagens ikraftträdande fyllt 45 år, avgiftspensionernas belopp i någon mån reduceras.

Rörande storleken av den kostnad, som de sålunda föreslagna övergångsbestämmelserna skulle medföra för det allmänna under de första åren av försäkringens verksamhet, må här med ledning av de i Del II förekommande uppgifter meddelas följande. Vad först beträffar avgiftsförsäkringen, så skulle för upptagande i densamma, vid 1914 års början, av den nuvarande generationen mellan 16—67 år, det erforderliga kapitalbeloppet uppgå till 43,135,000 kronor. Då den för ändamålet disponibla arbetarförsäkringsfonden vid 1914 års början emellertid, såsom förut nämnts, kan antagas uppgå till blott 35,848,000 kronor, vore ett ytterligare kapitaltillskott av 7 å 8 miljoner kronor erforderligt. För utjämnande av denna differens har kommittén valt den ovan antydda utvägen att för de från början i försäkringen medtagna personer, som äro äldre än 45 år, bestämma lägre procenttal för avgiftspensionsbeloppets beräkning, nämligen 22 % för män och 17 % för kvinnor (mot 30 och 23 % för övriga försäkrade). Dock bör påpekas, att denna nedsättning endast verkar under en kortare tid samt i och för sig torde vara av ringa betydelse, där pensionstillägg förekommer. Den minskning i det eljest erforderliga kapitalet, som denna bestämmelses tillämpning skulle medföra, har beräknats uppgå till omkr. 8,5 miljoner kronor (jfr Del II, sidd. 168—169).

Beträffande det allmännas kostnader för pensionstillägg och understöd under övergångsåren, så framgår av de i Del II, sidd. 213—216, utförda beräkningar, att nämnda kostnader vid tillämpning av kommitténs förslag — enligt vilket, såsom nämnts, skulle undantagas alla personer, som vid tiden för ikraftträdandet redan äro invalider i lagförslaget mening eller som fyllt 67 år — under första året skulle för omkring 16,000 pensions- och understödstagare uppgå till omkring 900,000 kronor, varav 600,000 kronor skulle utgöra statens och 300,000 kronor kommunernas kostnad.

Därest man i stället för den av kommittén föreslagna valde en annan utväg, varigenom försäkringens verkningar från början erhöles en större omfattning, och bestämde, att lagen genast vid sitt ikraftträdande skulle äga tillämpning å alla personer, som då ännu icke fyllt 67 år, skulle under år 1914 erfordras en totalkostnad för det allmänna av 13,3 miljoner kronor för 135,000 pensionärer. Undantagas från ett dylikt förslags tillämpning de personer, som vid tiden för lagens ikraftträdande redan äro fullt försörjda endast av fattigvården, skulle första årets kostnad nedgå till omkring 10,8 miljoner kronor för 116,000 pensionärer därav 7,2 miljoner kronor skulle belöpa å statsverket. Skulle undantaget åter omfatta samtliga såväl av fattigvård som av enskilda fullt försörjda personer, komme första årets kostnad att minskas till 6,3 miljoner kronor (för 81,000 pensionärer), av vilket belopp 4,2 miljoner kronor skulle utgå av statsmedel. Nu anförda förslag till övergångsbestämmelser skulle sålunda, såsom av de angivna siffrorna torde framgå, icke blott medföra en högst avsevärd begynnelsekostnad för det allmänna, utan lider ock av den betydande olägenheten, att av de sist nämnda 116,000, resp. 81,000 pensionärerna ej mindre än omkring 100,000, resp. 65,000 skulle erhålla understöd från första dagen av lagens giltighet, och att man därför skulle bliva nödsakad att redan strax i början företaga till avgörande ett överväldigande antal ansökningar om pension.

Mot kommitténs förslag till övergångsbestämmelser har kommittéledamoten herr Branting anført följande reservation:

*Herr
Brantings
reservation.*

Kommittén har i sitt slutliga yrkande uteslutit alla över 67 år, vilket redan det är hårt och måste framkalla jämförelser med hur t. ex. Englands ålderdomsförsäkring i ett slag gav hela den nu levande åldringsgenerationen en ändrad ställning. Detta skedde med en kostnad, som man trodde skulle stanna kring 100 mill. kr., men som befunnits uppgå till gott 230 mill. kr. Det engelska genombrottet väjde sålunda icke för de stora beloppen, då det gällde en stor ny socialförsäkring. Man kan dock förstå, att i en folkförsäkring, byggd till en del på bidrag från de

försäkrade själva och där icke åldern, utan invaliditeten står i förgrunden, man tvekar att springa i ett enda slag in i den totalkostnad för staten på omkring 24 mill. kr., varom här (med ovan nämnda förbättring) skulle bli fråga. Den allmänna meningen skall därför till nöds kunna försona sig med att de äldre, som vid lagens ikraftträdande redan äro över 67-års-gränsen, måste lämnas utanför. Man lär väl ej håller fordra allt för starkt, att sådana invalider, som redan helt kommit in under fattigvårdens försörjning, skola åter tagas ut därifrån för att söka ute i livet draga sig fram på de knappa understöd utan några som helst öknings, som de skulle få sig tilldelade. Och beträffande de helt hjälplösa, som nu fullständigt underhållas av anhöriga eller andra enskilda, föreligger av liknande skäl knappast heller tvingande anledning att fordra ett omedelbart statstillskott av 3 mill. kr. årligen, som skulle behövas för att avlösa kostnaden för dessas underhåll.

Men så mycket mera bestämt måste kravet bliva, att den stora skaran nu befintliga invalider i åldern 15—67 år, vilka ännu lyckats bevara någon självständighet, icke skola, fastän folkförsäkringen träder i kraft, hållas utanför den visserligen ringa hjälp, som densamma kan bringa främst dem själva, indirekt även deras nuvarande understödsgivare. Det gäller här, trots att man sålunda skulle nödgas fränse de redan nu helt understödda, en ännu mot det absoluta beroendet kämpande fattigdomens armé på omkring 65,000 personer, vilka kommittén föreslår att av kostnads-skäl icke heller medtaga. Ett stort antal av dessa personer äro blinda, döva, sinnessvaga, lytta o. s. v.; för den nu levande generationen av blinda t. ex. blir det i sanning en platonisk tröst kommittén bjuder (sid. 75). Blott omkring 5,000 män och 11,000 kvinnor, i regel under året nyblivna invalider, skulle enligt kommittéförslaget bilda den ringa förtruppen pensionärer under år 1914. Genom att börja så mer än anspråkslöst har man också uppnått vad alldeles visst ingen i detta land väntat, nämligen att första året av den nya folkförsäkringens tillvaro komme att, trots de då stora organisationskostnaderna, för staten beteckna en låt vara obetydlig *minskning* i vad sedan nu 17 år utgår för detta ändamål i form av anslag till arbetarförsäkringsfonden!

Det är dock här alldeles icke fråga om att smyga på nationen en utgift, som den icke beräknat. Hela folket är förtroget med tanken, att en väsentlig förskjutning i statsbudgeten måste ske, så att de sociala utgifterna få en betydande plats, medan vissa andra, som förut fått breda sig allt för mycket, i stället reduceras. Jag kan alldeles icke tro, att nationens breda lager skola finna det för mycket begärt, att man markerar socialförsäkringens nya tidsålder med att låta *hela* den befolkning, som ej nått 67 år, utom de redan *fullt* av fattigvården eller enskilda försörjda, börja tillämpa den nya sakernas ordning. Kostnaden blir helt visst på det sättet redan från början betydlig, men denna statens sociala försvarsbudget kommer ändå icke att uppgå de första åren till mer än vid pass en tiondel av den nuvarande militära försvarsbudgeten.

Kommittén erkänner själv fullt ut vikten av, att försäkringens nytta och innebörd så tidigt och klart som möjligt träda i dagen. Alldeles visst skall också den kommittémajoritet, som nu drivit den ekonomiska försiktigheten till att föreslå en så ytterligt långsam tillämpning av förslaget, själv gärna se, att man börjar i större omfattning. Och för min del tror jag t. o. m., att det är en direkt fara för förslagets ställning inför den allmänna meningen, att det utestänger så gott som alla nu invalida. Ringheten i de belopp, varom det hela under första tiden enligt sakens natur måste komma att röra sig, kan ej undgå att verka förstämmande. Men kommer så därtill en sådan kringskärning av försäkringens omfattning som kommittén föreslagit,

så kan denna oundvikliga kyla lätt växa till ett motstånd, som måhända blir ödesdigert för hela förslaget. För stor försiktighet kan vara i en sådan sak väl så farligt för framgången som att begära allt för mycket med ens.

Vad beträffar den nedsättning för åldrarna 45—67 år i beräkningsprocenten för avgiftspensionerna, som likaledes föreslagits i övergångsstadgandet, är den visserligen osympatisk. Den motiveras med att arbetarförsäkringsfonden nu befinnes alldeles för liten. Det är ej tal om, att den kan hjälpa statskassan med *pensionsbidragen* och på så vis bli till avgörande lättnad vid övergången, den räcker ej ens fullt för att fylla vad som brister, så att även de vid högre ålder i avgiftsplikten inträdande skola få räkna sina *avgiftspensioner* efter genomsnittsregeln, d. v. s. med 30 proc. för män och 23 proc. för kvinnor.

Det framgår nu klart vad det betydde, att riksdagen 1890 och senare avlog Adolf Hedins av det dåtida folkpartiet understödda motion om en efterbevilning för åren 1889—95 av tillsammans 8,400,000 kronor till denna fond. Anslaget begärdes, på det att för de åren det ryktbara löftet i det kungliga diktamen av den 12 oktober 1888 vid det nya tullsystemets triumf icke måtte stå helt ouppfyllt, det löfte, då det bland »särskilda önskningsmål» främst nämndes att med de nya rikliga tullinkomsterna »kunna bereda stadigvarande förmåner åt de klasser i samhället, för vilka dessa skatteförändringar äro mest kännbara». Den dåtida riksdagsmajoriteten avvisade dessa påminnelser; hade de 1,400,000 kronorna avsatts från det nya systemets början, så hade fonden nu räckt väl till åtminstone för här ovan angivna utjämning.

Emellertid kan det nog sättas i fråga, om ett extra statsanslag för täckande av fondens otillräcklighet ens för nämnda ändamål, t. ex. ett anslag på 1 milljon kronor under de 11 närmaste åren (se Del. II sid. 169), verkligen vore ett praktiskt sätt att för de försäkrades räkning använda statens hjälp. Kommittén erinrar med fog om, att dessa reduktioner på avgiftspensionerna med 8, resp. 6 proc. icke bliva av egentlig betydelse, där pensionstillägg förekomma. Det måste så vara, enär för dessa äldre årsklasser avgiftspensionerna blott kunna samlas under ett relativt ringa antal år, vadan totalbeloppen bli jämförelsevis små och de extra avdragen på dessa alltså ganska ringa, i det stora flertalet fall blott några kronor på pensionen. Den extra miljonen under de 11 första åren skulle sålunda bli utportionerad i en massa småposter utan nämnvärd betydelse för det stora flertalet pensionärer, men i försäkringens statsbidrag skulle den utgöra ett ytterligare plus, till hinder för en bättre lösning av övergångsfrågan än kommitténs. Jag anser mig därför böra bestämt hålla på, att samtliga nu befintliga invalider, som icke redan åtnjuta helt understöd, måtte få komma med i försäkringen, och avstår i det syftet hellre från att dessutom begära extra anslag för att hålla samma procenträkning även för de äldre årsklassernas avgiftspensioner.

Övergångsbestämmelsen hade sålunda efter min mening i stället bort lyda:

»Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1914; dock att rätt till understöd ej tillkommer den, som då fyllt sextiosju år eller redan åtnjuter full försörjning av fattigvården eller av enskilda.

För den, som — — — av statsmedel.»

I de avgivna yttrandena har särskild uppmärksamhet icke ägnats åt övergångsbestämmelserna.

Lika med kommittén finner jag det icke vara ringaste tvivel underkastat, att ju bättre genom övergångsstadgandenas innehåll den nuva-

Departements-
chefen.

rande generationens intressen tillgodoses, desto tidigare och klarare skall försäkringens nytta och innebörd träda i dagen. Kommitténs förslag att utestänga så gott som alla nu invalida är också allenast dikterat av omsorgen att icke från början få alltför hög kostnad för försäringen. Givetvis finnes fog för en dylik strävan, men för min del måste jag finna en något ökad effektivitet av försäringen från början vara mera eftersträfvansvärd. Försäringen kommer därmed att uppbäras av en starkare folkstämning och det nya stora steget på socialförsäkringens väg blir kraftigare markerat.

Jag finner därför goda skäl tala för det förslag i förevarande avseende, som framlagts i herr Brantings reservation. Med de övriga utvidgningar av kommittéförslaget, som jag föreslagit: avgiftspensionernas höjning, kvinnornas delaktighet i denna pension till samma procent som männen samt pensionstillägg för barn, har jag emellertid funnit den nämnda reservationen, som med nyss angivna tillägg till kommitténs förslag skulle medföra en kostnad redan under första året för det allmänna (stat och kommun) av 9,600,000 kronor, vara ett längre steg än som nu torde kunna genomföras. Vid sökande av en medelväg mellan kommitténs förslag och herr Brantings reservation har jag trott mig finna en sådan genom att från rätt till understöd enligt 33 § (men icke från avgiftsplikt) utesluta dem, som vid lagens ikraftträdande fyllt 60 år. Om man däremot låte alla, som vore under denna ålder — förutsatt att de ej redan (lämpligast för att förebygga möjliga missbruk under viss tid, exempelvis mer än 4 månader av 1913) åtnjuta full försörjning av fattigvården eller av enskilda — genast erhålla rätt till understöd, skulle ett ganska stort steg vara taget mot att redan från början göra försäringen i rimlig grad effektiv och därmed också till ökad välsignelse. Den ökade kostnad, som härför erfordras, måste givetvis bäras av stat och kommun. Enligt vad regeringsrådet Lindstedt meddelat kan kostnaden för invalidpensioneringen jämte barnpensioneringen i nu berörd omfattning för försäkringens första år skattas till 4,200,000 kronor. Läggas härtill bidraget till kvinnornas avgiftspension 1,500,000 kronor samt förvaltningen 600,000 kronor, skulle totalkostnaden under det första året uppgå till 6,300,000 kronor. Fördelat på sätt förut ifrågasatts med $\frac{3}{4}$ på staten och $\frac{1}{4}$ på kommunerna — tillskottet för kvinnorna och kostnaden för förvaltningen påförda ensamt staten — skulle statens andel bli 5,250,000 kronor och kommunernas tillsammans 1,050,000 kronor.

Kommittén har slutligen, på sätt förut jämväl omförmäls, föreslagit en nedsättning i beräkningsprocenten för avgiftspensionerna för åldrarna 45—67 år till för man 22 och för kvinna 17 procent av de erlagda avgifternas sammanlagda belopp, detta närmast påkallat av arbetarför-

säkringsfondens otillräckliga storlek. Att för vinnande av en högre procent (30 % av avgiftens belopp) göra särskilda förnyade avsättningar under de närmaste åren till arbetarförsäkringsfonden synes dock knappast vara påkallat, när det nu i allt fall måste gälla att hålla totalkostnaden inom något så när måttligt belopp. Kommittén erinrar med fog om, att den av den föreslagna reduktionen på avgiftspensionen med 8, resp. 6 procent icke blir av större betydelse, där pensionstillägg förekomma. För dessa äldre årsklasser kunna ju avgiftspensionerna blott samlas under ett relativt ringa antal år, vadan totalbeloppen bli jämförelsevis små och de extra avdragen på dessa alltså ganska ringa, i det stora flertalet fall blott några kronor på pensionen. Huvudsaken för dem är att bekomma pensionstillägg enligt vanliga regler; och sådant kommer också att utgå till nu förevarande kategorier efter samma grunder som för andra.

Jag anser därför, att kommitténs förslag i denna del bör till sin grundtanke bibehållas, men att dock, då strängare reduktionsbestämmelser än kommittén föreslagit skulle vid en genomsnittsprocent erfordras i anledning av kvinnornas likställighet med männen och avgiftspensionens ökning genom den höjda grundavgiften, en efter åldern fallande skala är lämpligast. Det förslag som i sådant hänseende, efter samråd med kommitténs ordförande regeringsrådet Lindstedt, framlägges, har samma ekonomiska effekt som kommitténs och håller sig således inom ramen för nuvarande arbetarförsäkringsfonden.

I anledning av vad sålunda anförts får jag föreslå,

att *övergångsbestämmelserna* måtte erhålla följande avfattning.

Övergångsbestämmelser.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1914; dock att rätt till understöd enligt 33 § ej tillkommer den, som då fyllt sextio år, ej heller den, som då fyllt femton år och är till arbete varaktigt oförmögen samt år 1913 under sammanlagt mer än fyra månader åtnjutit full försörjning av fattigvården, välgörenhetsinrättningar eller enskilda personer.

För den, som vid lagens ikraftträdande fyllt tjuguar, skall den pension eller del därav, som jämlikt 6 § första stycket beräknas till viss procent av erlagda pensionsavgifter, utgå med följande procent av dessa avgifters sammanlagda belopp, nämligen

för den som fyllt 20	men icke 25	år med 29	procent
» » » » 25	» » 30	» » 28	»
» » » » 30	» » 35	» » 27	»
» » » » 35	» » 40	» » 26	»
» » » » 40	» » 45	» » 25	»
» » » » 45	» » 50	» » 24	»
» » » » 50	» » 55	» » 23	»
» » » » 55	» » 60	» » 22	»
» » » » 60	år	21	»

Den ökade kostnad, som av denna bestämmelse
föranledes, bestrides av statsmedel.

Departementschefen uppläste härefter i ett sammanhang berörda förslag till lag om allmän pensionsförsäkring, av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar, samt hemställde, att lagrådets utlåtande över förslaget måtte, för det ändamål 87 § regeringsformen omförmäler, genom utdrag av protokollet infordras.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdade hemställan tackes Hans Maj:t Konungen i nåder lämna bifall.

Ur protokollet:
Carl Stålhammar.

Bilaga.

Förslag
till
Lag
om
allmän pensionsförsäkring.

Allmänna bestämmelser.

1 §.

Envar svensk man eller kvinna, med nedan stadgade undantag, skall enligt denna lag, genom erläggande av årliga pensionsavgifter och med bidrag av allmänna medel, försäkras till erhållande av pension.

2 §.

Rätt till pension enligt denna lag inträder vid varaktig oförmåga till arbete och senast vid fyllda sextiosju år, även om varaktig arbetsoförmåga då ännu icke är för handen.

Varaktig oförmåga till arbete skall anses vara för handen hos den, som befinnes till följd av ålderdom, kropps- eller sinnessjukdom, vanförhet eller lyte vara ur stånd att vidare försörja sig genom sådant arbete, som motsvarar hans krafter och färdigheter.

3 §.

Pensionsärenden handläggas av en för hela riket gemensam myndighet, benämnd pensionsstyrelsen, samt av särskilda pensionsnämnder i orterna.

Grunderna för pensionsstyrelsens organisation bestämmas av Konung och Riksdag.

Om avgiftsplikt.**4 §.**

Beloppet av den pensionsavgift, som skall för envar avgiftspliktig erläggas, utgör för varje år tre kronor samt därutöver för den, i vilkens taxering under året enligt gällande förordning om inkomst- och förmögenhetsskatt ingår inkomst av minst 800 kronor:

- a) om inkomsten ej uppgår till 1,200 kronor, fem kronor;
- b) om inkomsten uppgår till 1,200 kronor eller mera, tio kronor.

5 §.

Pensionsavgift erlägges ej av någon före det år, under vilket han fyller sexton år eller efter det år, under vilket han fyllt sextiosex år, ej heller av den, som är till arbete varaktigt oförmögen eller som icke är i riket mantalsskriven.

Från erläggande av pensionsavgift undantages jämväl

dels den, i vilkens taxering under året enligt förordningen om inkomst- och förmögenhetsskatt inberäknas förmögenhet till värde av minst 6,000 kronor,

dels

a) ordinarie innehavare av tjänst, å vilken lagen den 11 oktober 1907 angående civila tjänstinnehavares rätt till pension eller lagen den 4 juli 1910 angående rätt till pension för tjänstemän vid statens järnvägar äger tillämpning;

b) delägare i telegrafverkets och folkskolelärarnas pensionsinrättningar och i arméns och flottans pensionskassor;

c) ordinarie innehavare av prästerlig tjänst;

dels ock hustru till sålunda undantagen person.

I övrigt ankommer på Konungens prövning, huruvida och under vilka villkor personer, som på grund av anställning i allmän eller enskild tjänst eller såsom medlemmar av pensionsinrättning eller livränteanstalt äro tillförsäkrade pension, ävensom hustru till sådan person, må undantagas från avgiftsplikt enligt denna lag.

Om pension.**6 §.**

Pensions årliga belopp utgör trettio procent av de erlagda pensionsavgifternas sammanlagda belopp.

Därjämte utgår av allmänna medel ett tillägg till pensionen för pensionstagare, som är till arbete varaktigt oförmögen och vilkens årsinkomst ej uppgår för man till 300 och för kvinna till 250 kronor.

Pensionstillägget utgör för år räknat, i fråga om pensionstagare, som ej åtnjuter någon inkomst, för man 150 och för kvinna 125 kronor, och i fråga om pensionstagare, som åtnjuter inkomst, nämnda belopp med avdrag av halva årsinkomsten. För varje år, för vilket endera av de i 4 § stadgade pensionsavgifter av åtta eller tretton kronor blivit erlagd, höjes pensionstillägget med en procent.

För pensionsberättigad änklings, änka eller ogift kvinna, som är till arbete varaktigt oförmögen och har att försörja egna barn under femton år, ökas pensionen, därest årsinkomsten ej uppgår till 300 kronor för man och 250 kronor för kvinna, jämte 120 kronor för varje barn, med särskilt pensionstillägg för barnen. Beloppet av sådant pensionstillägg utgör 60 kronor för varje barn, där årsinkomsten ej överstiger 300 kronor för man och 250 kronor för kvinna, samt, där årsinkomsten överstiger nämnda belopp, 60 kronor för varje barn med avdrag av hälften av det belopp, varmed årsinkomsten överstiger 300 kronor för man och 250 kronor för kvinna.

7 §.

Årsinkomst, som i 6 § avses, utgör all den inkomst av fast egendom, kapital eller arbete, som någon skäligen kan antagas komma att tillsvidare årligen åtnjuta utöver den pension honom enligt denna lag tillkommer.

Där inkomst helt eller delvis utgöres av naturaförmåner, iakttages, att för den, som av inkomsten har full om än torftig försörjning, årsinkomsten ej må uppskattas till lägre belopp än 300 kronor för man och 250 kronor för kvinna, och att, där inkomsten ej räcker till full försörjning, årsinkomsten uppskattas till motsvarande lägre belopp, ävensom att årliga värdet av bostad ej må uppskattas till lägre belopp än 50 kronor. Där uppskattningen ej kan ske med ledning av dessa bestämmelser, verkställles densamma efter de i orten gällande priser eller efter andra grunder, som finnas tillämpliga.

I fråga om äkta makar skall, vid bestämmande av pensionstilläggs belopp, årsinkomsten för envar av dem beräknas utgöra hälften av deras sammanlagda årsinkomst.

8 §.

Befinnes någon, som åtnjuter pensionstillägg, icke längre vara till arbete varaktigt oförmögen eller icke längre vara i riket mantalsskriven, må tillägget indragas.

Har för någon, som åtnjuter pensionstillägg, årsinkomsten ökats till sådant belopp, att rätt till pensionstillägg ej längre tillkommer honom, indrages tillägget. Sker eljest ändring i den inkomst, efter vilken pensionstillägg blivit bestämt, må tillägget i enlighet därmed ökas eller minskas, dock att dylik jämkning i pensions belopp ej må äga rum mer än en gång under varje år.

9 §.

I fråga om pensionsberättigad, som

- a) avhänt sig inkomst eller egendom i uppsåt att erhålla pensions-tillägg eller högre sådant tillägg än honom eljest skolat tillkomma; eller
- b) visat tredska eller uppenbar försumlighet i fullgörandet av honom enligt denna lag åliggande avgiftsplikt;

må sökt pensionstillägg icke beviljas eller redan beviljat pensions-tillägg ej vidare utgå; vederbörande pensionsnämnd dock medgivet att, efter prövning av omständigheterna, för särskilt fall meddela pensions-tagare rätt till pensionstillägg med minskat belopp.

Pensionstillägg eller del av pensionstillägg, som på grund av vad sålunda stadgats icke utgår till pensionstagare, tillfaller den kommun, till vilken pensionstagaren i fattigvårdshänseende hör.

Angående pensionstillägg för pensionstagare, som i följd av drycken-skap eller eljest oordentligt levnadssätt blivit eller måste antagas bliva i behov av fattigvård, äger vederbörande pensionsnämnd besluta, att tillägget tillävidare ej må till honom utgå utan tillfalla fattigvårdskommunen.

10 §.

Av pensionstilläggen bestridas tre fjärdedelar av staten och en fjärde-del av kommunerna.

Den å kommunerna för varje år belöpande kostnad fördelas dem emellan i förhållande till storleken av den inom varje kommun under nästföregående år debiterade beviljning av fast egendom samt av inkomst.

Kommunernas andelar i pensionskostnaden uträknas av pensions-styrelsen. Angående tid och sätt för gäldande av dessa andelar för-ordnas av Konungen.

11 §.

Finnes, på grund av höga levnadskostnader i den ort, där pensions-tagare är bosatt, pensionen ej vara tillräcklig för hans försörjning, och måste pensionstagaren i följd härav anlita fattigvården, må, därest han förut sökt att efter förmåga ärligen försörja sig, den kommun, till vilken pensionstagaren i fattigvårdshänseende hör, bestämma, att det erforderliga understödet skall utgå såsom tillskott till pensionen och förty icke såsom fattigvård anses.

Sådant pensionstillskott må dock, evad det utgår i penningar eller naturaförmåner, ej uppgå till högre årligt värde än för man 150 och för kvinna 125 kronor; och kan tillskottet av kommunen efter omständigheterna minskas eller indragas.

Om fonden.

12 §.

Pensionsavgifterna ingå till en fond, vilken förvaltas enligt grunder, som bestämmas av Konung och Riksdag.

Till denna fond skall för varje år av statsmedel tillskjutas ett belopp, motsvarande en tredjedel av samtliga för avgiftspliktiga kvinnor för året erlagda pensionsavgifter.

13 §.

Inom fem år efter det lagen trätt i kraft och sedermera minst en gång vart tionde år skall genom pensionsstyrelsens försorg anställas en på vetenskaplig sannolikhetsberäkning grundad undersökning, huruvida genom de föreskrivna pensionsavgifterna jämte det tillskott av statsmedel, varom i 12 § sägs, kunna för dem, som först därefter bliva avgiftspliktiga, beredas de pensioner, som enligt bestämmelserna i 6 § första stycket motsvara dessa avgifter.

Framgår av denna undersökning behov av förändring i bestämmelserna rörande pensionsvillkoren, må sådan förändring, vilken äger rum efter beslut av Konung och Riksdag, ej avse redan då beviljade pensioner, och för dem, vilka, då förändring vidtages, redan äro eller varit avgiftspliktiga, blott avse de avgifter, som därefter erläggas, eller de pensionsbelopp, som svara mot sistnämnda avgifter.

I sammanhang med sådan undersökning skall tillika verkställas utredning, huruvida fonden är så stor, att den minst motsvarar kapitalvärdet av alla de utbetalningar, som med dess medel skola bestridas.

Visar sig härvid brist, skall denna ersättas av statsmedel.

Om pensionsavgifternas erläggande.

14 §.

Den avgift av tre kronor om året, som skall för envar avgiftspliktig erläggas, uppbäres av den kommun, där den avgiftspliktiga är mantalskriven. Uppbörden ombesörjes av den myndighet inom kommunen, som förrättar uppbörden av kommunalutskylderna.

De pensionsavgifter av fem och tio kronor, som enligt 4 § åligga vissa avgiftspliktiga, debiteras och uppbäras i samband med kronoutskylderna.

Där så skäligt prövas, äger Konungen för viss kommun förordna, att jämväl uppbörden av de i första stycket av denna § omförmälda avgifter skall verkställas i samband med kronouppbörden.

15 §.

För det i 14 § första stycket omförmälda ändamål skall varje år, sedan mantalslängden för kommunen blivit i stadgad ordning justerad, av mantalsskrivningsförrättaren uppgöras förteckning över de i längden upptagna personer, som vid årets början uppnått femton men icke sextio-sex års ålder. I förteckningen, som uppgöres enligt fastställt formulär, angives för varje person namn, födelseår och dag, civilstånd, yrke samt bostad, varjämte för envar, som under näst föregående år av i denna lag föreskriven anledning varit undantagen från avgiftsplikt, anteckning göres härom samt om anledningen.

Förteckningen tillställles taxeringsnämndens ordförande samtidigt med att den justerade mantalslängden enligt gällande författning till honom överlämnas. Sedan förteckningen kommit taxeringsnämnden tillhanda, införes i densamma genom nämndens försorg, på grund av inhämtade upplysningar från vederbörande pensionsnämnd och i övrigt kända förhållanden, uppgift om de förändringar, som sedan nästföregående år inträtt med avseende å skyldighet att för året erlägga pensionsavgift.

Senast fem dagar efter det taxeringsnämndens arbete för året avslutats, överlämnas förteckningen till den kommunala uppbördsmyndig-

heten, som ombesörjer, att avskrift av densamma hålles tillgänglig för allmänheten under tiden från och med den 1 till och med den 10 juli å ställe, som minst fjorton dagar förut kungöres i kyrkan och tillika på annat lämpligt sätt tillkännagives. Härigenom skall envar som vederbör anses hava erhållit del av förteckningens innehåll.

Den pensionsavgift å tre kronor, som i denna § avses, erlägges därefter i den ordning, som av kommunen bestämmes.

De vid uppbörden erlagda avgifterna redovisas och inbetalas till den i 12 § omnämnda fonden inom tid och på sätt av Konungen förordnas. Envar kommun är därjämte skyldig att till samma fond redovisa och inbetala ett belopp, motsvarande avgifter, som icke blivit erlagda för avgiftspliktiga, vilka äro inom kommunen mantalsskrivna. För dylik ej erlagd pensionsavgift äger kommunen hos den avgiftspliktige fordran med förmånsrätt såsom för oguldna kommunalutskylder.

Den ovannämnda förteckningen, försedd med uppgift om dem, för vilka avgiften inom stadgad tid erlagts, insändes av kommunens uppbördsmyndighet till pensionsstyrelsen före utgången av det år, under vilket uppbörden ägt rum.

16 §.

För verkställande av uppbörd, som i 14 § andra och tredje stycket omnämas, skall av vederbörande taxeringsnämnd i taxeringslängden för året angående varje avgiftspliktig antecknas beloppet av den avgift, som bör för honom erläggas.

Å kronodebetsedel uppförd pensionsavgift må kunna för avgiftspliktig särskilt erläggas och kvitteras jämlikt härom av Konungen meddelade närmare bestämmelser.

Pensionsavgift, varom i 14 § andra stycket sägs, må ej utsökas, sedan ett år förflutit efter utgången av det år, under vilket avgiften blivit påförd.

Varje år skall före den 1 september genom uppbördsmyndigheten till pensionsstyrelsen insändas uppgift enligt fastställt formulär om de för nästföregående år enligt denna § erlagda och indrivna pensionsavgifter.

17 §.

Ändring i taxeringsnämnds beslut enligt 15 eller 16 § må av envar, vilkens rätt är av beslutet beroende, ävensom av kommun samt av ombud, varom i 27 § stadgas, sökas genom besvär inom tid och i den ordning, som angående besvär över taxeringsnämnds beslut är i

gällande författning föreskrivet, dock att, där ändring sökes i beslut rörande fråga, huruvida någon skall på grund av varaktig oförmåga till arbete undantagas från erläggande av pensionsavgift, besvären skola anföras hos pensionsstyrelsen och inlämnas till vederbörande pensionsnämnd inom utgången av juli månad. Har pensionsavgift blivit den klagande påförd, är han ändock skyldig att erlægga avgiftsbeloppet med rätt att återfå vad som blivit för mycket erlagt, därest hans besvär godkännas.

Har ändring i beslut, varom här är fråga, gjorts av annan myndighet än pensionsstyrelsen, skall genom den myndighets försorg anmälan härom ofördröjligen ske hos pensionsstyrelsen.

18 §.

Innehar avgiftspliktig vid tid, då pensionsavgift skall för honom erläggas, tjänst eller arbetsanställning hos arbetsgivare, och varder avgiften för den avgiftspliktige erlagd av arbetsgivaren, äger denne, mot avlämnande till den avgiftspliktige av bevis om avgiftens erläggande, av inestående kontant avlöning till ersättning för sitt utlägg innehålla det erlagda beloppet.

Har ersättningen ej sålunda uttagits inom sex månader efter det avgiften av arbetsgivaren erlagts, är all rätt till ersättning förfallen.

Om pensionsnämnder.

19 §.

Varje socken å landet samt varje stad ävensom varje köping, som utgör egen kommun, bildar ett pensionsdistrikt.

Hava två eller flera socknar på landet gemensam kommunalförvaltning, skola de samfält anses såsom ett pensionsdistrikt.

Där på grund av kommuns vidsträcktighet eller folkmängd eller andra förhållanden så prövas lämpligt, må kommunen fördelas i två eller flera pensionsdistrikt. Beslut om sådan fördelning, ävensom om upphävande eller förändring därav, fattas å landet av kommunalstämma och i stad av stadsfullmäktige eller, där sådana ej finnas, av allmän rådstuga.

Beslutet skall underställas Konungens befallningshavande, som äger att detsamma antingen oförändrat fastställa eller ock på anförda skäl ogilla.

20 §.

För varje pensionsdistrikt skall finnas en pensionsnämnd, bestående av en ordförande och ett jämnt antal ledamöter, högst sex.

Ordförande i pensionsnämnd och suppleant för honom förordnas av Konungens befallningshavande för fyra år i sänder.

Ledamöterna i pensionsnämnd, jämte ett lika antal suppleanter för dem, väljas varje gång för fyra år, å landet av kommunalstämma eller av kommunalfullmäktige, där sådana finnas, och i stad av stadsfullmäktige eller, där sådana ej finnas, av allmän rådstuga. Vid val å kommunalstämma och allmän rådstuga iakttages, att varje röstande har en röst. Halva antalet av de utsedda ledamöterna samt halva antalet av suppleanterna avgå efter lottning vid slutet av andra året från det denna lag trädte i kraft. Avgår ledamot eller suppleant under den för honom bestämda tjänstgöringstid, anställes fyllnadsval; och bör den sålunda valde tjänstgöra under den tid, som för den avgångne återstår.

Sedan val av ledamot eller suppleant ägt rum, skall underrättelse om den valdes namn och bostad ofördröjligen meddelas pensionsnämndens ordförande.

21 §.

Ordförande eller ordförandes suppleant samt ledamot eller ledamots suppleant i pensionsnämnd må endast den man eller kvinna vara, som är i kommunen boende och som uppnått myndig ålder samt är i besittning av medborgerligt förtroende.

Ej må annan kunna avsäga sig uppdrag, som nu nämnts, än ämbets- eller tjänsteman, som av sin befattning är hindrad att fullgöra uppdraget, den, som under de fyra sistförflutna åren tjänstgjort såsom ordförande eller ledamot i pensionsnämnd, samt den, som eljest uppgiver förhinder, som, i fråga om ordförande, av Konungens befallningshavande och, i fråga om ledamot, av vederbörande valkorporation godkännes.

22 §.

Pensionsnämnd har, förutom att i allmänhet övervaka denna lags efterlevnad inom pensionsdistriktet, att vid behandling av ärenden rörande pension förfara på sätt i 30 § angives samt att i övrigt ställa sig till efterrättelse bestämmelserna i denna lag och de föreskrifter, som angående pensionsnämnder av Konungen meddelas.

23 §.

Pensionsnämnd sammanträder minst en gång var tredje månad å tid och ställe, som nämnden bestämmer. Dessutom sammanträder nämnden på kallelse av ordföranden, så ofta han med avseende å inkomna ärendens antal och vikt finner det nödigt. Tid och ställe för sammanträde låte ordföranden minst fjorton dagar förut kungöra i kyrkan samt tillika på annat lämpligt sätt bringa till allmänhetens kännedom; varjämte ombud, som i 27 § omförmäles, skall om sammanträdet genom ordförandens försorg i god tid underrättas.

Ordföranden och ledamöterna må för sin inställelse vid sammanträdena av kommunen åtnjuta ersättning till belopp, som av kommunen bestämmes.

24 §.

Pensionsnämnd må ej handlägga ärende, där icke, förutom ordföranden, minst två ledamöter äro tillstädes.

Inträffar för ordförande eller ledamot sådant hinder, att han ej kan inställa sig vid sammanträde, åligger det honom att därom ofördröjligen underrätta vederbörande suppleant; och vare sålunda underrättad suppleant skyldig att utan vidare kallelse infinna sig.

Ordförande, ledamot eller vederbörigen kallad suppleant, som utan av pensionsnämnden godkänt förhinder utebliver från nämndens sammanträde, ävensom ordförande eller ledamot, vilken vid inträffat förhinder uraktlåter att underrätta suppleant, skall till kommunen böta, ordföranden eller hans suppleant tjugufem kronor samt ledamot eller hans suppleant fem kronor. Därest sammanträdet i anseende till de närvarande ledamöternas fåtalighet måste inställas eller upplösas, böte ledamot eller suppleant dubbelt. Om uttagande av sådana böter förordnar Konungens befallningshavande efter anmälan av ordföranden, eller ledamot i vederbörande pensionsnämnd eller av pensionsstyrelsens ombud i orten.

25 §.

Å pensionsnämnds sammanträde skola till prövning företagas de sedan näst föregående sammanträde inkomna ärenden, och skall ärende genast avgöras, där icke nämnden för vederbörandes hörande eller eljest i följd av särskilda omständigheter finner uppskov oundgängligen erfordras. Dock skall i sådant fall ärendet bringas till slut å näst därpå följande sammanträde.

Äro vid omröstning rösterna lika delade, gäller den mening, ordföranden biträder.

26 §.

Pensionsnämnds ordförande åligger att enligt fastställt formulär hålla register över gjorda framställningar och inkomna ansökningar. Han förer vid nämndens sammanträden protokoll eller är för dess ordentliga förande ansvarig, ombesörjer skriftväxlingen, emottager alla till nämnden ställda skrivelser och framställningar samt vårdar nämndens handlingar.

Ordföranden äger av kommunen tillgodonjuta ej mindre gottgörelse för de honom genom uppdraget åsamkade kostnader, såsom för skrivmaterialier, postporto samt skrivare- och räkenskapshjäp, än även, därest, å landet, kommunalstämma eller kommunalfullmäktige, där sådana finnas, och, i stad, stadsfullmäktige eller, där sådana ej finnas, allmän rådstuga anser arvode för hans besvär i anledning av uppdraget skäligen böra till honom utgå, sådant arvode med belopp, som kan anslås. Rörande av kommunalstämma fattat beslut om sådant arvode gäller i övrigt vad i gällande kommunalförfattning är stadgat angående arvode till ordförande i kommunalnämnd.

Protokollet skall innehålla uppgift å de vid sammanträdet närvarande ledamöterna av pensionsnämnden samt redogörelse för de ärenden, som vid sammanträdet förekommit, ävensom för de beslut, som av nämnden fattas.

Protokollet för varje sammanträde skall genast justeras; dock må pensionsnämnd särskilt för varje gång uppdraga åt två ledamöter att jämte ordföranden verkställa justeringen sist inom åtta dagar efter sammanträdet slut.

Sedan protokollet för sammanträde justerats, åligger det ordföranden att ofördröjligen till vederbörandes kännedom å förut kungjort ställe anslå de beslut, som fattats, och anses härigenom meddelande om besluten hava skett den dag anslag gjordes.

27 §.

För varje pensionsdistrikt skall finnas ett av pensionsstyrelsen förordnat ombud; dock må samma person kunna förordnas till ombud för flera pensionsdistrikt.

Ombud äger närvara vid vederbörande pensionsnämnds sammanträden och deltaga i överläggningarna, men ej i beslutet. I övrigt har ombudet att ställa sig till efterrättelse de särskilda föreskrifter, som varda av pensionsstyrelsen meddelade.

28 §.

Ändring i pensionsnämnds beslut må av den, vilkens rätt är av beslutet beroende, ävensom av kommun samt av pensionsstyrelsens ombud, sökas hos pensionsstyrelsen genom besvär, vilka skola ingivas till pensionsnämndens ordförande eller i betalt brev med allmänna posten vara till denne inkomna sist å trettionde dagen efter beslutets meddelande, den dagen oräknad, då sådant skedde. De inkomna besvären, ävensom nämndens yttrande häröver, skola efter besvärstidens utgång jämte övriga till ärendet hörande handlingar av ordföranden ofördröjligen insändas till pensionsstyrelsen.

Ordföranden äge ock att över nämndens beslut anförda besvär hos pensionsstyrelsen.

Över pensionsstyrelsens beslut må klagan ej föras.

Om ansökning rörande pension.

29 §.

Ansökning rörande pension göres hos pensionsnämnden i det pensionsdistrikt, där sökanden senast blivit mantalsskriven.

Ansökningen, som avfattas enligt fastställt formulär, skall innehålla upplysningar angående sökandens arbetsförmåga, inkomster samt vad i övrigt till utredande av hans pensionsrätt må erfordras, jämte en av sökanden undertecknad, på heder och samvete avgiven förklaring, att de lämnade upplysningarna äro med sanningen överensstämmande. Är sökanden ur stånd själv att avgiva sådan förklaring, skall riktigheten av upplysningarna intygas av två trovärdiga, med sökandens förhållanden förtrogna personer. Vid ansökningen fogas prästbevis angående sökandens ålder.

Där ansökning allenast avser pension på grund av erlagda avgifter enligt 6 § första stycket, är uppgift om sökandens inkomster ej erforderlig.

30 §.

Är ansökning gjord rörande pension, skall pensionsnämnden pröva riktigheten av de i ansökningen lämnade upplysningar och på grund av denna prövning, åberopade handlingar och kända förhållanden besluta, huruvida sökanden äger rätt till pension, samt bestämma storleken av den årsinkomst, som skall läggas till grund för beräkning av pensions-tilläggs belopp.

Sedan den i 28 § stadgade besvärstid gått till ända, skall, evad besvär anförts eller icke, beslutet i ärendet jämte tillhörande handlingar av ordföranden ofördröjligen insändas till pensionsstyrelsen.

Har pensionsnämnden funnit sökanden berättigad till pension, skall pensionsstyrelsen beräkna och fastställa beloppet samt utfärda pensionsbrev, som genom nämndens försorg tillställas pensionstagaren. Uppgår det beräknade beloppet icke till sex kronor om året, må dock pension ej utgå och förty ej heller pensionsbrev utfärdas.

Finnes pensionsnämnds beslut strida mot denna lag, äger pensionsstyrelsen, där ej på grund av anförda besvär rättelse kan ske, att återförvisa ärendet till förnyad prövning.

Vad nu stadgats gäller i tillämpliga delar jämväl i fråga om ökning eller minskning av pension. Innan pensionsnämnd fattar beslut i ärende rörande minskning av pension, skall nämnden lämna pensionstagaren tillfälle att yttra sig.

Om pensions utbetalande.

31 §.

Pension utgår från den dag, rätt till pension inträtt, vilket, då annat förhållande ej visas, anses hava skett den dag pensionen sökes. Pensionen upphör med utgången av den månad, under vilken pensionstagaren avlidit.

Lag samma vare i tillämpliga delar i fråga om ökning eller minskning av pension.

32 §.

Utbetalning av pension verkställs genom postanstalten i den ort, där pensionstagaren vistades, då ansökning om pension gjordes, därest icke i ansökningen uppgivits annan postanstalt. Anvisning å den post-

anstalt, genom vilken utbetalningen sker, skall i pensionsbrevet lämnas. Avflyttar pensionstagare till annan ort, eller önskar pensionstagare eljest pensionens utbetalande genom annan än förut angiven postanstalt, må pensionsstyrelsen förordna om utbetalningens verkställande genom annan postanstalt.

Pension må för varje kalendermånad lyftas tidigast den 15 i samma månad eller, om den dagen inträffar å sön- eller helgdag, nästpåföljande söckendag; dock att, om pensions årliga belopp ej uppgår till 30 kronor eller pension utgår till någon, som flyttat ur riket, beloppet utbetalas allenast en gång för varje år efter ingången av därpå följande år.

Pensionsbelopp, som ej lyftats inom ett år, sedan det till betalning förfallit, vare förverkat och tillfalle den i 12 § omnämnda fonden.

Om understöd.

33 §.

Den, som efter fyllda femton år bliver till arbete varaktigt oförmögen, men för vilken avgifter till erhållande av pension icke blivit erlagda, ävensom den, vilken vid nämnda ålder redan är varaktigt arbetsoförmögen, äger erhålla understöd under villkor och med belopp, som angående pensionstillägg är i 6 § stadgat.

Änkling, änka eller ogift kvinna, som är till arbete varaktigt oförmögen, men icke berättigad till pension och vilken har att försörja egna barn under femton år, äger för barnen erhålla understöd under villkor och med belopp, som i 6 § är stadgat angående pensionstillägg för barn.

Beträffande understöd, varom ovan sägs, gäller även i övrigt i tillämpliga delar vad i denna lag är föreskrivet om pensionstillägg och om kostnaden för dess bestridande samt om ansökning rörande pension och om pensions utbetalande.

Om frivilliga avgifter.

34 §.

För att vid varaktig oförmåga till arbete och senast vid fyllda sextiosju år erhålla pension utöver vad ovan i denna lag stadgas, vare det envar svensk man eller kvinna, som fyllt femton år, medgivet att, på sätt Konungen bestämmer, erhålla försäkring genom erläggande av fri-

villiga avgifter. Dylika avgifter må för varje gång ej erläggas med mindre belopp än en krona eller, där högre belopp erlägges, annorlunda än med helt antal kronor, och ej heller må för någon under ett kalenderår avgifter erläggas till högre sammanlagt belopp än det antal kronor, som motsvarar halva antalet fyllda levnadsår.

De frivilliga avgifterna ingå till den i 12 § omnämnda fonden.

Årliga beloppet av pension enligt denna § skall utgöra för varje erlagd avgift en och en tredjedels procent av avgiftens belopp för varje helt år, som förflutit från den dag avgiften erlades till den dag, från vilken pensionen utgår.

För pensionstagare, som åtnjuter pensionstillägg, höjes pensionen med en tredjedel.

Kostnaden för sådan höjning av pension bestrides av statsmedel.

Finnes någon hava försummat att fullgöra honom enligt 4 § åliggande avgiftsplikt för år, varunder frivillig avgift för honom erlagts, skall vid bestämmande av pensionens belopp hänsyn ej tagas till den frivilliga avgiften i vidare mån än denna avgifts belopp må överstiga beloppet av den försummade avgiften.

Beträffande avgifter och pensioner, som i denna § avses, länder i tillämpliga delar till efterrättelse vad 13 § innehåller om verkställande av undersökning å vissa tider av pensionsvillkor och fond, om ändring av villkoren och om gottgörelse med statsmedel av möjligen uppkommen brist.

35 §.

Rätt till pension eller understöd enligt denna lag kan icke överlätas och må förty ej för gäld tagas i mät.

36 §.

De närmare föreskrifter, som, utöver vad denna lag innehåller, finnas erforderliga för lagens tillämpning, meddelas av Konungen.

Övergångsbestämmelser.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1914; dock att rätt till understöd enligt 33 § ej tillkommer den, som då fyllt sextio år, ej heller den, som då fyllt femton år och är till arbete varaktigt oförmögen

samt år 1913 under sammanlagt mer än fyra månader åtnjutit full försörjning av fattigvården, välgörenhetsinrättningar eller enskilda personer.

För den, som vid lagens ikraftträdande fyllt tjugo år, skall den pension eller del därav, som jämlikt 6 § första stycket beräknas till viss procent av erlagda pensionsavgifter, utgå med följande procent av dessa avgifters sammanlagda belopp, nämligen

för den, som fyllt 20, men icke 25 år med 29 procent	
» » » » 25, » » 30 » » 28 »	
» » » » 30, » » 35 » » 27 »	
» » » » 35, » » 40 » » 26 »	
» » » » 40, » » 45 » » 25 »	
» » » » 45, » » 50 » » 24 »	
» » » » 50, » » 55 » » 23 »	
» » » » 55, » » 60 » » 22 »	
» » » » 60 21 »	

Den ökade kostnad, som av denna bestämmelse föranledes, bestrides av statsmedel.

*Protokoll, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd onsdagen den
19 mars 1913.*

Närvarande:

Justitieråden *Thomasson,*
Gustaf Carlson,
Svedelius,
Regeringsrådet *Thulin.*

Enligt lagrådet den 14 innevarande månad tillhandakommet utdrag av protokollet över civilärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 7 i samma månad, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle, för det ändamål § 87 regeringsformen omförmåler, inhämtas över upprättat förslag till *lag om allmän pensionsförsäkring.*

Förslaget, som finnes bilagt detta protokoll, hade inför lagrådet föredragits av ledamoten och sekreteraren i bankinspektionen Claës Gustaf Lagercrantz.

Lagrådet yttrade:

Vid granskningen av förevarande lagförslag har lagrådet helt naturligt icke kunnat inlåta sig på de finansiella grunder, varå förslaget vilar. Vid sådant förhållande har beträffande åtskilliga stadganden granskningen måst inskränkas till att bliva av väsentligen formell natur. De erinringar, vartill granskningen föranlett, äro upptagna här nedan under särskilda lagrum i förslaget.

3 §.

Då de mål, som enligt förslaget komma att handläggas av pensionsstyrelsen, kunna beröra civilrättsliga förhållanden, synas de grundläggande bestämmelserna angående styrelsens organisation vara av natur att böra genomföras i den för stiftande av civillag stadgade ordning och lämpligast upptagas i själva lagen. Den minsta fordran, som måste upp-

ställas, där pensionsstyrelsen skall bliva sista instans, är att vid behandlingen av besvärsmål och då oberoende av besvär fråga uppkommer om lagligheten av pensionsnämnds beslut, skola närvara utom chefen minst två ledamöter, av vilka åtminstone en skall hava fullgjort vad författningarna föreskriva dem, som uti domareämbeten må nyttjas, samt att i händelse därvid skiljaktiga meningar uppstå, skall gälla vad allmänna lagen stadgar angående omröstning till dom.

5 §.

Genom en i 15 § av kommitténs förslag under bearbetningen inom departementet vidtagen ändring är det möjliggjort för kommun att bestämma, att de för ett år påförda avgifter, som kommunen har att uppbära, skola inbetalas först efter årets utgång. Då med stadgandet i första stycket av 5 § uppenbarligen avses, att den avgift, som är påförd en avgiftspliktig för det år, under vilket han fyller sextiosex år, skall av honom gäldas, även om uppbördsstämman hålles efter årets utgång, men ordalagen i viss mån strida däremot, torde en jämkning i stadgandets avfattning böra äga rum.

8 §.

Därest någon, som åtnjuter pensionstillägg, befinnes icke längre vara till arbete varaktigt oförmögen, kan enligt första stycket i denna § tillägget indragas. Någon motsvarande bestämmelse rörande indragning av avgiftspension förekommer däremot icke i förslaget. Enligt detta är alltså den, som erhållit avgiftspension, berättigad bibehålla denna, även om han sedermera före fyllda 67 år skulle återfå sin arbetskraft. Något skäl att upprätthålla en sådan åtskillnad mellan avgiftspension och pensions-tillägg synes dock icke föreligga. Lagrådet hemställer därför om sådant tillägg till denna §, att omförmälda bestämmelse göres tillämplig även å den, som före uppnådd ålder av 67 år åtnjuter avgiftspension. Härigenom kan jämväl undvikas den oegentligheten, att en person samtidigt är pensionstagare och avgiftspliktig.

10 §.

Enligt kommitténs förslag hade varje kommun att bestrida viss del av pensionstilläggen för de i kommunen mantalsskrivna pensionstagarna. Däremot fördelas enligt det remitterade förslaget kommunernas bidrag

dem emellan i förhållande till storleken av den inom varje kommun debiterade bevilning. Sålunda sammanslås samtliga kommuners bidrag till ett helt, och den särskilda kommunens beskattningsrätt anlitas till att täcka viss kvotdel av det hela. En kommuns bidrag står alltså icke i någon relation till kommunens särskilda behov.

Det kan ifrågasättas, huruvida sistnämnda förfaringssätt överensstämmer med ordalydelsen i § 57 regeringsformen och med samma stadgandes grunder i fråga om kommunal självstyrelse och därmed följande ansvar. Tillämpat på andra områden för kommunal verksamhet skulle det nu föreslagna fördelningssättet innebära exempelvis att församlingarnas utgifter för folkskoleväsendet skulle kunna så ordnas, att, med bibehållande av de särskilda kyrkostämmornas beslutanderätt, samtliga församlingars utgifter sammanlades till en summa och därefter utsloges på de särskilda församlingarna efter bevilningen. En dylik anordning innefattar något väsentligen annat än att staten helt eller delvis övertager en skyldighet, som förut ålegat kommunerna, eller träder emellan, där den kommunala skattebördan kan anses vara obilligt betungande. Åtminstone i nu föreslagna ordning lär en statsskatt icke kunna påläggas kommuner, och vill man fördela en utgift mellan stat och kommun, kräves att varje kommuns andel lämpas efter dess behov och icke efter riksbehovet.

Kommittén har också såsom ett avgörande skäl att låta kommunerna bära en del av kostnaderna åberopat, att kommunerna komma att utöva ett betydelsefullt inflytande på bestämmandet av den del av pensionsbeloppen, som bestrides av allmänna medel. Kommitténs syfte härmed synes dock icke med säkerhet kunna nås, om det nu föreslagna fördelningssättet följes.

Enligt lagrådets mening torde fördenskull detta fördelningssätt kommunerna emellan icke kunna bibehållas. Den avsedda utjämningen torde böra äga rum på annat sätt.

13 §.

Andra stycket i denna § torde böra utgå ur förslaget. I sitt yttrande till protokollet vid förslagets remitterande har departementschefen vitsordat, att de i detta stycke upptagna bestämmelser icke kunna vara bindande och att för övrigt en tillämpning av desamma näppeligen bleve påkallad. Vid sådant förhållande lär icke föreligga något skäl att bibehålla bestämmelser, vilka skulle kunna giva anledning till oriktiga föreställningar om det skydd, som utan något lagstadgande bör tillkomma medborgares rättigheter. Det synes jämväl oegentligt att såsom här

skett föreskriva, att de förutsatta ändringarna skulle genomföras i annan än den för civillags antagande stadgade ordning, då desamma kunde komma att avse bestämmelser av civilrättslig natur. Beaktas lagrådets hemställan, bör motsvarande bestämmelse i 34 § utgå.

14—17 §§.

Det är naturligtvis av synnerlig vikt att i lagen otvetydigt angives, vilka skyldigheter åligga de avgiftspliktiga med avseende å pensionsavgifternas erläggande och vilken betydelse de guldna avgifterna få vid beräkningen av pensionsbeloppen. Enligt förslaget bliva de för alla lika avgifterna å tre kronor alltid inbetalade till fonden; försummar den avgiftspliktige själv betalningen, har vederbörande kommun att gälda avgiften. Emellertid framgår av kommitténs motiv, att de sålunda inkomna avgifterna ej alltid skola tillgodoräknas de avgiftspliktiga; ej ens alla avgifter, som en avgiftspliktig betalt till kommunen, beräknas, utan endast de av honom i rätt tid erlagda. Ordalagen i 6 §, som innehåller föreskrift om pensionens beräkning, angiver icke en dylik inskränkning i pensionstagarens rätt, och stadgandena om uppbörden synas icke med önskvärd tydlighet utmärka, när en avgift skall anses vara erlagd å sådan tid, att den må tagas i beräkning vid pensionsbeloppets bestämmande. Kommunen, som äger bestämma den ordning, i vilken avgifterna böra erläggas, utsätter naturligtvis viss tid, inom vilken avgiften i en eller flera terminer skall vara inbetald. Det är möjligt, att en avgiftspliktig, som försummat denna tid, kommer med sin avgift, innan kommunen inlevererat avgiftssumman till pensionsfonden eller måhända efteråt, men före insändandet av förteckningen till pensionsstyrelsen. Givetvis kan inom de särskilda kommunerna olika uppfattning göra sig gällande, huruvida i dylika fall avgiften må i förteckningen upptagas såsom erlagd av den avgiftspliktige.

I sammanhang härmed må erinras, att av lagtexten icke framgår, huruvida den avgiftspliktige, om han delvis erlagt en årsavgift men ej betalt hela avgiften, får tillgodoräkna sig det erlagda beloppet vid pensionens bestämmande. Om kommunen, såsom förutsatts, bestämt erläggandet av avgiften i särskilda terminer, kan ett dylikt fall lätteligen tänkas. Av den utav kommittén föreslagna, numera ändrade anordningen att vad å kronodebetsedel inflöte skulle i första hand anses gälla därå upptagen pensionsavgift kunde ock följa, att en pensionsavgift endast delvis bleve gulden. Endast såtillvida synes i förslaget vara given någon bestämmelse i omförmälda avseende, som enligt tredje stycket i

6 § höjning av pensionstillägget får äga rum blott med hänsyn till fullständigt gulden avgift.

Enligt kommitténs förslag skulle de pensionsavgifter, kommunen hade att uppbära, vara för varje år erlagda senast en månad före årets utgång. Vid den förändring av stadgandet, som inom departementet vidtagits, har icke utsatts någon sluttermin för uppbörden. Då det naturligtvis icke kan medgivas kommunen att uppskjuta denna ens någon avsevärd tid, synes stadgande om sådan sluttermin erforderligt.

De bestämmelser, som äro givna angående kommunens garanti för pensionsavgifterna å tre kronor, hänföra sig i förslaget allenast till det fall, då uppbörden av samma avgifter verkställas av kommunen. Emellertid läser vara avsett, att sådan garanti skall äligga kommunen jämväl då efter särskilt förordnande av Konungen uppbörden av dessa avgifter skall verkställas i samband med kronouppbörden. Ett stadgande till undanröjande av missförstånd därutinnan torde icke kunna undvaras.

I kommitténs förslag stadgades i 16 § tredje och fjärde styckena, att de pensionsavgifter av fem och tio kronor, som uppfördes å kronodebetsdelarna, icke finge utsökas sedan sex månader förflutit efter utgången av det år, under vilket avgifterna blivit påförda, samt att uppbördsmyndigheten skulle varje år före den 1 augusti till pensionsstyrelsen (pensionsrådet) insända uppgift över de för nästföregående år erlagda och indrivna avgifterna. Denna uppgift kom alltså att innehålla fullständiga och slutgiltiga upplysningar angående vilka avgiftspliktiga erlagt ifrågavarande årsavgifter. Då nu i det remitterade förslaget tiden för rätten att utsöka avgifterna utsträckts från sex månader till ett år men uppgiften skall insändas före den 1 september, bliver denna ofullständig. Under de återstående fyra månaderna av året kunna ytterligare avgifter komma att betalas eller indrivas. Vill man bibehålla anordningen att för varje år för sig hava att tillgå en enda fullständig förteckning, erfordras alltså en annan tidsbestämmelse för dess insändande.

Lagrådet torde här få erinra att i förslaget icke angives någon tid, inom vilken den avgiftspliktige må erlägga avgiften af fem eller tio kronor. Avfattningen av tredje stycket i 16 § att sådan avgift ej må *utsökas* efter viss tid skulle närmast giva anledning till den tolkning, att frivilligt erläggande med laga verkan jämväl senare kunde ske. Klart är att man av försäkringstekniska skäl icke kan medgiva inbetalning hur sent som helst. Vad därutinnan må vara tillåtet torde böra utsägas i förslaget.

I 17 § lämnas bestämmelser om rätt till besvärs anförande mot bland annat taxeringsnämnds beslut enligt 15 §. Den formulering, som

givits åt andra stycket i sistnämnda §, torde icke med tillräcklig tydlighet angiva, vilka beslut taxeringsnämnden har att fatta. Nämnden har naturligtvis att beträffande samtliga i den av mantalsskrivningsförrättaren avlämnade förteckning upptagna personer avgöra, huruvida avgift för året skall av dem erläggas eller icke. Ordalagen kunna emellertid giva anledning till det missförstånd, att nästföregående förteckning skulle vara bindande utom med avseende å dem, angående vilka förändringar antecknas. I allt fall synes meningen icke vara att taxeringsnämnden skulle i förteckningen påföra en var, som ansåges avgiftspliktig, den lagstadgade avgiften tre kronor. Genom en sådan påföring och anteckning om frihet för de övriga skulle givetvis klargöras, att nämnden fattat beslut om alla de upptagna personerna. Och med sådan anordning undvekes jämväl den eljest möjliga missuppfattning hos någon granskande att, då vid hans namn icke upptagits någon avgift, han trodde sig icke hava att gälda sådan. En ändrad avfattning av omförmälda stycke i 15 § torde under alla omständigheter böra äga rum.

Det i 15 § upptagna stadgande om kommuns förmånsrätt för pensionsavgifter torde hava sin rätta plats i 17 kap. handelsbalken.

21 §.

Några skäl synas icke föreligga att för behörighet att vara ordförande eller ledamot i pensionsnämnd uppställa mindre fordringar än t. ex. för behörighet till ledamotskap i kommunalnämnd.

26 §.

Lagrådet har ansett sig böra fästa uppmärksamheten därå, att bibehållandet av det i sista punkten av andra stycket upptagna stadgandet rörande arvode till ordförande i pensionsnämnd måste bliva beroende därav, om vid lagens antagande i kommunalförordningen för landet givits de bestämmelser, till vilka här hänvisats.

30 §.

Med hänsyn till den nya bestämmelsen i sista stycket av 9 § i det remitterade förslaget torde en jämkning i avfattningen av sista stycket i förevarande § vara erforderlig.

31 §.

Den i första stycket givna bestämmelsen angående den tid, från vilken pension skall utgå, är uppenbarligen icke ägnad att vinna någon tillämpning i fråga om minskning av pension. Särskild föreskrift beträffande sistnämnda fall lär fördenskull vara erforderlig.

34 §.

Enligt av kommittén verkställda beräkningar äro kostnaderna för kvinnornas pensionering relativt avsevärt större än för männens. I kommittéförslaget hade fördenskull bestämts, att vid beräkning av kvinnopension såväl i fråga om de obligatoriska avgifterna som de frivilligt erlagda lägre procenttal skulle användas än beträffande pension åt man. I det remitterade förslaget äro emellertid männen och kvinnorna i bägge dessa fall likställda. Beträffande de obligatoriska avgifterna har föreskrivits, att de för vinnande av sådan likställighet erforderliga medel skola gäldas av staten och inbetalas för varje år till pensionsfonden. En analog bestämmelse i fråga om frivillig försäkring är däremot icke given. Visserligen skulle staten få träda emellan, om vid de tid efter annan återkommande undersökningar av fonden skulle finnas att denna visade brist. Men då det väl ej är avsett, att de för männen erlagda avgifterna skulle kunna i någon mån komma kvinnorna tillgodo, samt det ej heller torde böra ifrågakomma, att det bidrag från statens sida, som enligt beräkningarna alltid bleve erforderligt, skulle år efter år kumuleras och inbetalas först efter varje undersöknings avslutande, synes särskild föreskrift uti ifrågavarande hänseende vara av nöden.

Ur protokollet

Erik Ölander.

*Utdrag av protokollet över civilärenden, hållet inför Hans
Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å
Stockholms slott den 28 mars 1913.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern STAAFF,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena greve EHRENSVÄRD,
Statsråden: PETERSSON,
 SCHOTTE,
 BERG,
 BERGSTRÖM,
 friherre ADELSWÄRD,
 PETRÉN,
 STENSTRÖM,
 LARSSON,
 SANDSTRÖM.

Chefen för civildepartementet, statsrådet Schotte anmälde dels lagrådets den 19 mars 1913 avgivna utlåtande över det inom civildepartementet utarbetade förslaget till lag om allmän pensionsförsäkring, dels ock, efter gemensam beredning med chefen för justitiedepartementet, förslag till lag om ändrad lydelse av 17 kap. 12 § handelsbalken samt yttrade:

»Lagrådet har mot förslaget till lag om allmän pensionsförsäkring framställt vissa anmärkningar; och tillåter jag mig att nu redogöra för desamma under förslagets särskilda lagrum och därvid angiva de ändringar av förslaget, till vilka dessa anmärkningar funnits böra föranleda. På samma gång skall uppgift lämnas om vissa andra smärre ändringar i förslaget.

Vid 3 § i lagförslaget har lagrådet anmärkt, att då de mål, som enligt förslaget komme att handläggas av pensionsstyrelsen, kunde beröra civilrättsliga förhållanden, de grundläggande bestämmelserna angående styrelsens organisation syntes böra genomföras i den för stiftande av civillag stadgade ordning och lämpligast upptagas i själva lagen. Den minsta fordran, som måste uppställas, där pensionsstyrelsen skulle bli sista instans, vore, att vid behandlingen av besvärsmål och då oberoende av besvär fråga uppkomme om lagligheten av pensionsnämnds beslut, skulle närvara utom chefen minst två ledamöter, av vilka åtminstone en skulle hava fullgjort vad författningarna föreskreve dem, som uti domareämbeten finge nyttjas, samt att, i händelse därvid skiljaktiga meningar uppstode, skulle gälla vad allmänna lagen stadgade angående omröstning till dom.

Med anledning av denna anmärkning hava i paragrafen införts de bestämmelser rörande behandlingen av besvärsmål och, oberoende av besvär, av fråga om lagligheten av pensionsnämnds beslut, vilka lagrådet funnit oeftergivliga, med den jämkning allena, att, då pensionsstyrelsens chef icke synts rimligen kunna betungas med deltagande i handläggningen av vart och ett av det mycket betydande antalet mål av ifrågavarande slag, de i behandlingen deltagandes antal bestämts till två ledamöter förutom föredraganden.

Enär pensionsstyrelsens verksamhet funnits böra i lika mån som dess organisation till sina grunddrag bestämmas av Konung och Riksdag, har en jämkning företagits jämväl i sista stycket av förevarande paragraf. Förslag till bestämmelser rörande pensionsstyrelsens organisation och verksamhet är under utarbetande.

I fråga om 5 § erinrar lagrådet att, sedan genom en i 15 § av kommitténs förslag vidtagen ändring möjliggjorts för kommun att bestämma, att de för ett år påförda avgifter, som kommunen har att uppbära, skola inbetalas först efter årets utgång, en jämkning i avfattningen av förstnämnda paragraf borde äga rum, så att tydligt framginge, att den avgift, som är påförd en avgiftspliktig för det år, under vilket han fyller sextiosex år, skall av honom gäldas, även om uppbördsstämman hålles efter årets utgång.

I anledning av denna erinran har paragrafen blivit ändrad. Dessutom har jag, med hänsyn särskilt till den olägenhet, som måste anses ligga däri, att ett avsevärt antal personer skulle nödgas efter inträdd invaliditet erlægga pensionsavgifter, vilka påförts dem innan de blivit invalider, funnit lämpligt i denna del återupptaga kommit-

téns förslag, enligt vilket skyldigheten att erlägga pensionsavgift i dessa fall gjordes beroende av förhållandena vid tiden för uppbörden. Härav har betingats en jämkning av 5 § första stycket samt införande såsom ett sista stycke i 17 § av kommitténs ur det remitterade förslaget uteslutna 17 §.

Vid 8 § anmärker lagrådet, att något skäl icke synes föreligga att upprätthålla den åtskillnad mellan avgiftspension och pensionstillägg, som ligger däri, att det senare men icke den förra kan indragas, om pensionstagaren befinnes icke längre vara till arbete varaktigt oförmögen, och hemställer därför om sådant tillägg till denna paragrafs första stycke, att där förekommande bestämmelse om indragning av pensionstillägg göres tillämplig även å den, som före uppnådd ålder av 67 år åtnjuter avgiftspension.

I enlighet med denna hemställan har paragrafens första stycke ändrats därhän, att jämväl avgiftspension må kunna indragas för den, som icke längre är mantalsskriven i riket, ävensom för den, som befinnes icke längre vara till arbete varaktigt oförmögen och vilkens pensionsrätt icke kan grundas å uppnådd ålder av 67 år.

Mot stadgandet i 10 § om fördelningen emellan kommunerna av deras bidrag till bestridande av pensionstilläggen anmärker lagrådet, att det kan ifrågasättas, huruvida där angivna förfaringssätt överensstämmer med ordalydelsen i § 57 regeringsformen och med samma stadgandes grunder i fråga om kommunal självstyrelse och därmed följande ansvar. En anordning sådan som den föreslagna innefattade något väsentligen annat än att staten helt eller delvis övertog en skyldighet, som förut ålegat kommunerna, eller trädde emellan, där den kommunala skattebördan kunde anses vara obilligt betungande. Åtminstone i nu föreslagna ordning torde en statsskatt icke kunna påläggas kommuner, och ville man fördela en utgift mellan stat och kommun, krävdes att varje kommuns andel lämpades efter dess behov och icke efter riksbehovet. Vidare erinrar lagrådet, att kommittén såsom ett avgörande skäl att låta kommunerna bära en del av kostnaderna åberopat, att kommunerna komme att utöva ett betydelsefullt inflytande på bestämmandet av den del av pensionsbeloppen, som bestredes av allmänna medel, samt att detta kommitténs syfte icke syntes med säkerhet kunna nås, om det föreslagna fördelningssättet följdes. Den avsedda utjämningen kommunerna emellan borde därför äga rum på annat sätt.

Ehuru jag icke blivit övertygad därom, att avgörande hinder av konstitutionell natur förefinnas mot den av mig föreslagna anord-

ningen för fördelning emellan kommunerna av deras andel i kostnaden för pensionstillägg och understöd, har jag dock, då denna fråga blivit föremål för olika meningar, icke ansett mig böra vidhålla det remitterade förslaget i denna del. Vid övervägande av de ändringar, som i följd härav borde vidtagas i förslaget, har jag till en början ansett statens andel av ifrågavarande kostnader icke böra utsträckas över tre fjärdedelar. Med hänsyn till de växande statsutgifterna och de ökade anspråk, som i olika avseenden ställas och alltjämt komma att ställas på statens mellankomst å olika områden, synes mig nämligen icke tillräckligt att öka statsbudgetens belastning för ifrågavarande ändamål utöver vad jag tidigare ifrågasatt. Å andra sidan hade jag vid det ursprungliga förslagets uppgörande efter noggrannt övervägande funnit staten böra bestrida tre fjärdedelar av pensionstillägg och understöd, vadan ej heller tillräcklig anledning nu förelegat att minska statens bidrag till försäkringens genomförande i förevarande del.

Det har därför nu närmast gällt att överväga, huru den fjärdedel av pensionstillägg och understöd, som i det remitterade förslaget föreslagits skola fördelas mellan kommunerna efter bevillning, borde åläggas dessa. I sådant hänseende synas närmast två synpunkter vara att beakta, den ena gagnet av kommunernas *direkta* ekonomiska intresse av försäkringens genomförande, varmed en på vissa håll tilläventyrs välbehövlig sporre för de kommunala pensionsnämnderna att förfara med tillräcklig varsamhet beträffande tilldelande av pensionstillägg och understöd skulle vinnas, och den andra nödvändigheten av att icke genom att lägga för stor del av kommunandelen direkt på kommunerna ytterligare öka den betydande ojämnhets, som redan förefinnes med avseende å de kommunala skattebördorna, närmast för fattigvårdsändamål. Vid avvägande av dessa synpunkter har jag trott mig finna den anordning kunna ifrågasättas, att hälften av kostnaden — således en åttondel av hela kostnaden — lägges direkt på kommunerna att fördelas mellan dem efter den av kommittén föreslagna grund, och den andra hälften — likaledes en åttondel av hela kostnaden — bestrides av landsting och städer, som ej deltaga i landsting, att likaledes fördelas efter kommitténs grund i tillämpliga delar. Den fullt effektiva utjämning kommunerna emellan, som skulle vinnas genom att, på sätt i det remitterade förslaget skedde, fördela kommunandelen efter bevillningssumman inom de olika kommunerna, vinnes visserligen ej alldeles med det nu framlagda förslaget, men landstingens bestridande av en del av förevarande kostnad verkar dock otvivelaktigt i utjämningssyfte. Även om utjämningen blir något olika till sin omfattning inom olika lands-

tingsområden, bör den dock i flertalet fall bliva så effektiv, som omständigheterna för närvarande kunna medgiva.

Det synes mig också uppenbart, att, då den av mig ursprungligen föreslagna anordningen med kommunbidragets fördelande efter bevillingen icke längre ansetts böra vidhållas, ett förslag om landstingens medverkan för pensionsförsäkringskostnadens bestridande ligger nära till hands. Landstingen få redan nu vidkännas betydande utgifter för sjukvård, vård av sinnesslöa o. s. v. Särskilt med avseende å bekämpandet av lungsoten, den stora invaliditetsskaparen framför andra, hava ju landstingen numera en bland sina viktigaste uppgifter. Genom att en del av pensionsförsäkringens bördor läggas på landstingen få dessa direkt intresse av de åtgärder till förebyggande av invaliditet, som landstingen vidtagit eller framdeles kunna komma att genomföra. Det synes mig således alldeles uppenbart, att den nu föreslagna anordningen överensstämmer med och ansluter sig till flera av landstingens nuvarande viktigaste uppgifter.

Den ytterligare fördel vinnes också genom landstingens deltagande i pensionsförsäkringskostnaden, att ökad kontroll och enhetlighet vid pensionslagens tillämpning skapas. Landstingen synas nämligen böra tillerkännas rätt att, i den omfattning desamma pröva skäligt, utse ombud att deltaga i pensionsnämnders inom landstingsområdet förhandlingar. Jag har till statsrådsprotokollet den 7 mars uttalat mig om betydelsen av kommunernas direkta ekonomiska intresse av pensionsärendenas noggranna handhavande. Man kan hysa olika meningar om huru starkt detta direkta ekonomiska intresse kan behöva göras. Landstingsombuden böra i allt fall kunna bidra till förekommande av slöseri eller vårdslöshet vid utdelande av pensionstillägg och understöd, på samma gång dessa ombud, som flerstädes torde få flere pensionsdistrikt till sitt verksamhetsfält, kunna befrämja en enhetlig och rationell tillämpning av lagens bestämmelser.

Det kan tilläventyrs förefalla den, som lägger stor vikt vid att all omsikt och försiktighet iakttages vid tilldelande av pensionstillägg och understöd, att den kostnadsandel, en åttondel, som — fränsett de i landsting ej deltagande städerna — enligt förslaget komme att läggas på primärkommunerna, vore alltför låg. Det bör dock härvid uppmärksammas, *dels* att den skillnad i kostnad, som skulle uppkomma, om man i stället för en åttondel lagt t. ex. en sjättedel av totalkostnaden på kommunerna, icke är vidare avsevärd — vid det största pensionstillägget av 150 kronor utgör skillnaden ej mer än 6 kronor 25 öre — *dels ock*

att ökade garantier i nämnda hänseende vinnas genom de föreslagna landstingsombuden. Med en av vederbörande länsstyrelse utsedd ordförande samt ombud såväl för pensionsstyrelsen, som för det jämte primärkommunen i kostnaden deltagande landstinget — alla med besvärsmätt till pensionsstyrelsen — böra farhågorna för att pensionsnämnderna skola mindre omsorgsfullt handlägga pensionsärendena kunna anses skäligen små. Givetvis kommer också pensionsstyrelsen att genom meddelade föreskrifter, särskilda undersökningar o. s. v. söka tillse, att pensionsnämnderna med tillräcklig omsikt handhava sina viktiga uppdrag.

I de över kommittéförslaget avgivna yttrandena hava erinringar framställts mot att pensionstillägg och understöd skulle tilldelas av mantalsskrivningskommunen och icke av hemortsrättskommunen samt uttalats farhågor för möjliga missbruk i anledning härav. Utan att vilja bestrida, att sådana missbruk tilläventyrs någon gång skulle kunna inträffa, har jag dock funnit en annan anordning vara omöjlig att praktiskt genomföra. De missbruk i antydta avseende, som kunna tänkas, bli också mindre genom att primärkommunernas andel i pensionskostnaden ansevärt minskats i förhållande till kommitténs förslag och att även landstingen tagits i anspråk för nämnda kostnads bestridande. Det måste också kunna förväntas, att obehöriga försök att överföra pensionsberättigade från en kommun till en annan skola med tiden bliva ytterst sällsynta. Rättelse bör också ofta kunna vinnas genom klagomål hos pensionsstyrelsen. Jag hyser på dessa grunder icke några avgörande betänkligheter mot att i förevarande del upptaga kommitténs förslag.

I anledning av vad jag sålunda anfört har 10 § undergått antydta förändringar, varjämte till 27 § fogats ett nytt moment rörande utseende av ombud för landstingen.

Genom en ändring i 11 § har möjliggjorts för kommun att även till sådana i densamma hemortsberättigade pensionstagare, vilka icke alldeles sakna egna medel, bevilja tillskott till pensionen.

Då, såsom jag i mitt yttrande den 7 innevarande mars framhållit, de i andra stycket av 13 § upptagna bestämmelser icke kunna vara bindande samt för övrigt en tillämpning av desamma näppeligen torde bliva påkallad, har lagrådet funnit skäl icke föreligga att bibehålla bestämmelser, vilka skulle kunna giva anledning till oriktiga föreställningar om det skydd, som utan något lagstadgande borde tillkomma med-

borgares rättigheter. Det har jämväl syntts lagrådet oegentligt att såsom här skett föreskriva, att de förutsatta ändringarna skulle genomföras i annan än den för civillags antagande stadgade ordning, då dessa kunde komma att avse bestämmelser av civilrättslig natur.

Med anledning av denna anmärkning har jag låtit andra stycket av ifrågavarande paragraf utgå ur förslaget. Jämväl paragrafens fjärde stycke har såsom överflödigt fått ur förslaget utgå och har motsvarande förändring vidtagits i 34 §.

I fråga om 14—17 §§ har lagrådet anmärkt, att stadgandena om uppbörden icke syntes med önskvärd tydlighet utmärka, när en avgift skulle anses vara erlagd å sådan tid, att den finge tagas i beräkning vid pensionsbeloppets bestämmande, samt att av lagtexten icke framginge, huruvida den avgiftspliktige, om han delvis erlagt en årsavgift, men ej betalt hela avgiften, finge tillgodoräkna sig det erlagda beloppet vid pensionens bestämmande. Vidare har erinrats, att stadganden syntes erforderliga dels om sluttermin för den kommunala uppbörden av pensionsavgifter och dels om kommunens garanti för pensionsavgifterna å tre kronor jämväl då uppbörden av dessa avgifter verkställdes i samband med kronuppbörden. Lagrådet har än vidare påpekat, att då tiden för rätten att utsöka pensionsavgifterna å fem och tio kronor utsträckts till ett år efter utgången av det år, under vilket avgiften påförts, men varje år uppgift om de för nästföregående år erlagda och indrivna pensionsavgifter skulle före den 1 september insändas till pensionsstyrelsen, denna uppgift måste bli ofullständig, ävensom framhållit, att i förslaget borde angivas den tid, inom vilken frivilligt erläggande av sistnämnda pensionsavgifter kunde äga rum. Ytterligare har av lagrådet anmärkts, att andra stycket av 15 § borde så ändras, att tydligt framginge, det taxeringsnämnden hade att för varje i där omförmälda förteckning upptagen person avgöra, huruvida avgift för året skulle av honom erläggas eller icke. Till sist har framhållits, att det i 15 § av förslaget upptagna stadgande om kommuns förmånsrätt för pensionsavgifter torde hava sin rätta plats i 17 kap. handelsbalken.

Med anledning av dessa anmärkningar hava ändringar vidtagits i 15 och 16 §§ samt utarbetats förslag till lag om ändrad lydelse av 17 kap. 12 § handelsbalken.

I anledning av lagrådets anmärkning vid 21 §, att för behörighet att vara ordförande eller ledamot i pensionsnämnd icke borde uppställas

mindre fordringar än t. ex. för behörighet till ledamotskap i kommunalnämnd, har paragrafen i vissa avseenden fullständigats.

Enär pensionsnämnd icke lär komma att handhava annan medelförvaltning än av egna expensmedel samt räkenskapshjälp alltså icke torde bliva för nämnden erforderlig, har jämkning skett av 26 § andra stycket.

Med hänsyn till lagrådets erinringar vid 30 och 31 §§ hava jämkningar vidtagits i 30 § sista stycket och 31 § första stycket.

I 34 § har med anledning av anmärkning av lagrådet införts ett stadgande om ett i förhållande till de av kvinnor erlagda frivilliga avgifter stående tillskott av statsmedel till fonden.

Med anledning därav, att i det belopp, vartill den för pensionsförsäkringen påräknade arbetarförsäkringsfonden antagits uppgå vid ingången av år 1914, inberäknats fondens avkastning för nämnda år, men denna är i riksstaten för samma år upptagen, har jag funnit försiktigheten bjuda att genom en jämkning i övergångsbestämmelserna i någon mån nedbringa den kostnad för det allmänna, som av dessa bestämmelser föranledes. Genom att låta den föreslagna, efter åldern fallande skalan börja redan vid 18-årsåldern skulle, enligt vad regeringsrådet Lindstedt upplyst, tillräckligt vara för angivna syfte vunnet.

Utöver de ändringar, för vilka här redogjorts, hava i det nu framlagda förslaget till lag om allmän pensionsförsäkring vidtagits en del jämkningar av väsentligen allenast redaktionell natur, vilka icke synas vara av den betydelse, att för dem behöver särskilt redogöras.

Slutligen torde jag få nämna, att jag inom kort lär bli i tillfälle att underställa Kungl. Maj:t frågan om anslag för år 1914 för pensionsförsäkringens genomförande, i sammanhang varmed torde lämnas en allmän redogörelse beträffande de statsinkomster, vilka under försäkringens utveckling synas kunna för densamma avses.

Departementschefen uppläste härefter det sålunda ändrade förslaget till lag om allmän pensionsförsäkring, ävensom förslaget till lag om ändrad lydelse av 17 kap. 12 § handelsbalken

sanit hemställde, att desamma måtte, jämlikt § 87 regeringsformen, genom nådig proposition föreläggas Riksdagen till antagande.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan täcktes Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten lämna bifall; och skulle till Riksdagen avlåtas nådig proposition av den lydelse bilagan vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

E. Lomm.

Bilaga A.

TILL KONUNGEN

Sedan tillfälle beretts vårt lands föreningar att uttala sig om det föreliggande förslaget till allmän pensionsförsäkring, får Svenska Fattigvårdsförbundets arbetsutskott härmed i underdånighet lämna sitt bidrag till den viktiga frågans belysning,

Bihang till Riksdagens protokoll 1913. 1 saml. 90 häft. (Nr 126.)

varvid utskottet emellertid måste meddela, att det icke, på grund av den knappa tid, som stått till buds, varit möjligt att inhämta hela styrelsens uppfattning i frågan. Först vid det till den 3 februari fastställda styrelsesammanträdet blir styrelsen i tillfälle att yttra sig ämnet. I det här avgivna utlåtandet har emellertid arbetsutskottet tillgodogjort sig uttalanden från åtskilliga av förbundets ombud.

Ett förslag, vilket så djupt som det föreliggande ingriper i folkets liv och sträcker sina verkningar så långt fram i tiden, kommer, i fall det genomföres, att utöva ett avgörande inflytande på de flesta former av samhällets och enskildas hittillsvarande hjälpverksamhet. Det är därför berättigat, att, när det gäller bedöma förslaget, man även gör sig reda för, vilken riktning dessa strävanden för befolkningens höjande i ekonomiskt och socialt avseende hittills tagit, och om den nu ifrågasatta lagstiftningen harmonierar med eller motverkar denna utveckling.

Om själva huvudmålet för dessa strävanden torde näppeligen råda någon meningsskiljaktighet. Alla äro överens därom, att målet är att höja de enskilda individernas ekonomiska och sociala ställning i högsta möjliga grad, att så långt sig göra låter utsträcka tiden för deras produktiva verksamhet i samhället och att genom uppfostrings-, eventuellt tvångsmedel värja samhället för arbetsovilliga och för samhället skadliga eller farliga individer. Vägarna till nåendet av detta mål äro många, och angående åtskilliga av dem råder ännu meningsskiljaktighet. Alla torde dock överensstämma däri, att i främsta rummet böra komma de åtgärder, som avse att *förebygga* nöd, sjukdom och arbetsoförmåga, emedan de lämna så mycket säkrare och bättre resultat än de åtgärder, som avse att *bota* nödställighet i olika former. Beträffande *positiva åtgärder* för höjande av folkets välstånd äro meningarne mera delade: många försök ha gjorts att genom understöd i en eller annan form från det allmännas sida förbättra individernas ekonomiska ställning, och ännu finnas förespråkare för en på sådan väg företagen utjämning av de enskildas ekonomiska ställning. Erfarenheten har dock övertygat de flesta, som sysslat med dessa ting, därom, att välståndet säkrast höjes genom de enskilda individernas egna ansträngningar, och att därför samhället gör klokast i att med olika medel *underlätta och understödja* dessa *självhjälpssträvanden*. Från denna synpunkt, som är utskottets, måste varje samhällets åtgärd, som är egnad att försvaga dessa strävanden och lusten till eget arbete, betraktas som ett misstag, vilket förr eller senare måste leda till minskning av det allmänna och enskilda välståndet.

Beträffande slutligen behandlingen av dem, som av en eller annan anledning kräva samhällets hjälp, så torde meningarna allt mer enat sig därom, att densamma bör *rättas efter de individuella fallen* samt att det bör tillses, att de medel, som samhället genom beskattning uttager för att hjälpa behövande, icke missbrukas. En schablonmässig behandling av fall, som ur fysisk, psykisk och moralisk synpunkt skilja sig från varandra, kan knappast ur någon synpunkt försvaras.

När utskottet går att från dessa allmänna synpunkter granska det föreliggande förslaget, möter den svårigheten, att detsamma icke erhållit någon motivering, som kan klargöra, hur förslaget kommer att verka. Kommittén har nämligen i sina utredningar och beräkningar nästan uteslutande utgått från försäkringstekniska synpunkter, visserligen utan att i alla avseenden följdriktigt tillämpa dessa — och de folkpsykologiska och sociala synpunkterna hava föga beaktats.

Vad först angår *åtgärder* i syfte att *förebygga invaliditet* föreligger en icke o betydlig erfarenhet därom från den utländska lagstiftningen rörande invaliditets- och ålderdomsförsäkring. Utskottet tillåter sig påminna om den storslagna verksamhet, som i Tyskland utövas av invalidförsäkringsanstalterna för att i möjligaste mån före-

komma, att folksjukdomarna skapa invalider, och att söka lämna invaliderna en sådan hjälp, att de snarast möjligt ånyo kunna bli arbetsdugliga. Redan år 1905 använde de tyska försäkringsanstalterna 11 $\frac{1}{2}$ miljon mark endast för sjukvård i form av medicin m. m. samt vård å sjukhus och sanatorier. Åt ej mindre än 78,300 lung-siktiga lämnades vård, en mängd sjuka av annat slag erhöilo lämplig behandling och enligt de undersökningar, som företagits, ha resultaten av denna sjukvård varit mycket goda. För att giva de sjuka tillfälle att hämta krafter upprättas sanatorier och särskilda jordbrukskolonier med lindrigt arbete. Det uppges, att denna sjuk- och sanatorievård är den mest populära grenen av försäkringsanstalternas verksamhet. Under de senaste åren har denna verksamhet än mer utvecklats, så att år 1910 ej mindre än 23,408,165 M. användes för sjukvård m. m. i förebyggande syfte.

Även i den nya engelska »National Insurance Act» av 1911 har denna hälsovårdande uppgift beaktats. De genom ifrågavarande lag tillkomna »insurance committees» äro ansvariga för den s. k. sanatoriehjälpen (sanatorium benefit) i främsta rummet avsedd för tuberkulösa, men även för dem, som lida av kräfta, syfilis och dylikt. Vården kan givas i hemmet, å sanatorier eller i olika slags anstalter o. v. s. Betydliga fonder och avgifter äro för detta ändamål reserverade, och kommittéerna kunna ej allenast bestrida kostnaderna för de sjukes förflyttande till vårdanstalt utan även utsträcka vården till den försäkrades anhöriga.

Slutligen må nämnas, att enligt det norska förslaget till folkförsäkring var och en försäkrad har rätt till »kur och pleie», i syfte dels att förhindra uppkomsten av invaliditet och dels att ånyo göra invaliderna förvärvsdugliga.

Att sådana förebyggande åtgärder nödvändigtvis måste förenås med en invaliditets- och ålderdomsförsäkring ligger i öppen dag. Om så ej sker, riskerar man ej allenast att öka det allmännas kostnader för försäkringen utan även att onödigtvis kvarhålla personer, vilka genom lämplig behandling åter kunna bli arbetsdugliga, i en för samhället tärande och för dem själva olycklig belägenhet. Man kan även befara, att den »försäkringsneuro», som ofta inställer sig såsom en följd av en allmän invaliditetsförsäkring, skall få en stor omfattning, om inga åtgärder äro träffade att bekämpa inbillade eller verkliga sjukdomar. Man har en särskild anledning att framhålla detta krav, när, såsom i det svenska förslaget, den väsentliga delen av pensionen kommer från det allmänna, ty, såsom den engelske nationalekonomen Sidney Webb framhållit, bör staten tillförsäkra sig rätt, när den bekostar pension, att enligt den mest lämpliga metod behandla den sjukdom, som berättigar till pension. Från denna synpunkt är ett intimt samarbete mellan de lokala pensionsnämnderna samt hälso- och sjukvården att på det varmaste förorda.

Ehuru sålunda åtgärder i syfte att förebygga invaliditet synas vara av starka skäl påkallade, nämnes i det föreliggande förslaget, varken i lagtext eller motivering ett enda ord om denna viktiga sak. Detta uppenbara förbiseende borde enligt utskottets åsikt föranleda, att förslaget kompletteras med lämpliga bestämmelser i nu antydd riktning.

Beträffande den inverkan, som den föreslagna pensionsförsäkringen skulle få på *befolkningens självhjälpssträvanden*, är det naturligtvis ytterst svårt att på förhand bilda sig en bestämd övertygelse. Förbundets ombud, som tillfrågats om denna del av frågan, ha uttryckt olika meningar. En del ha ansett, att pensioneringen skulle befrämja sparsamheten, andra ha ansett förslaget utan inverkan i detta avseende, medan åter andra hållit före, att sparsamhetstendensen skulle lida ett betänkligt avbrott genom de bestämmelser, lagen innehåller. För att först beröra pensionstilläggets minskning i proportion till inkomsterna måste man visserligen erkänna, att, därigenom

att vid tilläggspensionens bestämmande blott hälften av den egna inkomsten skall avräknas, den, som har något sparat, får det något bättre ställt än den, som ingenting åtgjort i detta avseende. Men skillnaden blir i själva verket så obetydlig, att den knappast kan förutsättas framkalla någon lust till sparsamhet, och kommer det i utsikt ställda »kommunala tillskottet» till användning, blir ställningen ofta minst lika god för den, som ingenting sparat, som för den, vilken strävat att i någon mån göra sig oberoende. På grund härav kan man befara, att åtskilliga personer av en lagstiftning i enlighet med förslaget skola frestas att söka bereda sig största möjliga tilläggspension genom att helt enkelt ställa det så, att de äro i saknad av alla tillgångar, då behov av pension för dem uppstår. Detta kan ju åstadkommas på det sätt, att man lever upp sina tillgångar eller på något sätt, som ej kan förekommas genom bestämmelsernas i § 9, söker göra sig av med den sparda penningen. I varje fall föreligger icke i den nu berörda anordningen någon uppmuntran till sparsamhet. Mera bestämt kan man yttra sig om stadgandet, att ingen tilläggspension skall tilldelas dem, som hava en årsinkomst av 300, respektive 250 kr. Det torde nämligen vara ganska visst, att lusten att bilda eget kapital härigenom skall motverkas. Man kan visserligen invända, att de belopp, det allmänna lämnar, äro så relativt små, att de knappast böra kunna öva någon ofördelaktig inverkan på den naturliga benägenheten för sparsamhet. Men dels har man anledning tro, att (ifall så visar sig behöfligt) dessa tilläggspensioner efterhand komma att ökas, dels komma åtminstone i en del samhällen dessa pensioner att kompletteras av de kommunala tillskotten, varför man redan nu kan tänka sig ett bidrag av det allmänna å 300 å 400 kr. pr år. När beloppen bli så pass betydliga, har man anledning befara, att benägenheten att genom självhjälp förskaffa sig ett existensminimum väsentligt skall förminskas, medan å andra sidan frestelsen att på mer eller mindre oärligt sätt kringgå lagens bestämmelser, i syfte att komma i åtnjutande av »pension», betydligt skall ökas. Detta senare har särskilt kraftigt framhållits av ombudet i Sandviken, som därvid uttryckt fattigvårdsstyrelsens enhälliga mening.

Utskottet kan således ej finna det föreliggande förslaget egnat att i det stora hela befrämja sparsamhet och omtänksamhet, och det är svårt att utan en omläggning av själva grundprinciperna uppnå detta önskvärda syfte. Det, som gör förslaget ännu betänkligare ur ifrågavarande synpunkt, är, att den s. k. försäkringen till en så väsentlig del är ett samhällsunderstöd, *vilket utan några inbetalningar kommer den »försäkrade» till godo*. Den s. k. avgiftspensioneringen är ju för det allra största antalet pensionärer en ren obetydlighet, varemot pensionstillägg och kommunaltillskott är det väsentliga i pensionen. Under sådana förhållanden förefaller det utskottet, att förslaget ej får karaktären av en verklig försäkring, utan av ett understöd, som i rikligare mån kommer dem till godo, som icke tänkt på sin framtid. En riktigare väg att beträda synes vara, att det allmänns medel användas att stimulera till ökad sparsamhet. I det norska folkförsäkringsförslaget söker man uppnå detta genom att pensionen växer efter antalet inbetalda premier och deras belopp, så att den blivande pensionären eggas att fortsätta med premieinbetalningen och i det längsta undviker att begära pension. En dylik anordning skulle även försvaga den med rätta befarade benägenheten att utan verklig anledning begära pension samt bidra att förekomma den förut omnämnda neurosen.

Förslagets *bestämmelser om huru begreppet invaliditet rätteligen bör tolkas* och dess föreliggande konstateras förefalla synnerligen svävande och kunna svårligen undgå att giva anledning till tvistigheter och orättvisor. Det är ett allmänt erkänt missförhållande i nu gällande fattigvårdslag, att den så gott som tvingar en kvinna, som

lämnats ensam med den dubbla uppgiften att vårda och försörja flera barn, att söka erhålla intyg om, att hon är oförmögen till arbete, för att med stöd därutav få det bidrag från det allmänna, som hon för barnens skull ej kan undvara. Man har anledning, att hoppas, att detta missförhållande i en ny fattigvårdslag skall komma att avhjälpas. Enligt det föreliggande pensionsförsäkringsförslaget blir invaliditeten avgörande för erhållande av pensionstillägg och intyg om bristande arbetsförmåga mer än någonsin för den behövande eftersträfvansvärt. Det blir en frestelse för den, som har otillräcklig inkomst, att söka erhålla ett sådant intyg, och påtryckningar i den riktningen från anförvantes och andras sida komma helt visst ej att saknas. Den uppfattning, som kommit till synes i reservantens förslag om »understöd åt minderåriga barn», att en kvinna skulle »kunna anses som invalid» i den mening, att en del av hennes arbetskraft konsumeras i och för barnens vård och uppehälle, kan av utskottet ej gillas.

Såsom förut antytts, måste det vid varje användning av det allmännas medel noga tillses, att *missbruk i möjligaste mån förekommas*. Detta gäller visserligen om alla former av hjälpverksamhet, men ännu strängare bör regeln tillämpas, när det gäller medel, som kunna tvångsvis uttagas från även de sämst ställda skattebetalarna. Kommittén har sökt ett skydd mot missbruk genom bestämmelserna i §§ 8 och 9, men en närmare granskning visar, att dessa bestämmelser i många fall måste bliva ineffektiva. Bestämmelserna lägga till exempel intet hinder i vägen för att invaliden förlösar det allmännas medel. Det skulle sålunda bli möjligt för en till arbete oförmögen, som är alkoholist, att regelbundet efter uppbärandet av pensionen förlösa pensionsbeloppet, för att sedan, när nöd uppstår och i avvaktan på nästa pensionsutbetalning, begära fattigvårdsunderstöd. Fattigvården kan naturligen ej vägra understöd, men har enligt lagen ingen rätt att övertaga pensionen.

Förslaget skulle emellertid, om det oförändrat antages, även på andra sätt leda till uppenbart slöseri med allmänna medel.

Förslaget upptager sålunda endast en form av hjälp, nämligen det kontanta understödet, och rörande dettas användning skall ingen som helst kontroll förekomma. Säkerligen skulle denna understödsform för ett stort antal pensionärer vara den riktiga, men lika säkert är, att den skulle vara fullständigt olämplig för andra. Erfarenheten har lärt, ej minst inom fattigvården, att det kontanta understödet i ett ofantligt stort antal fall missbrukas, och det är knappast någon anledning att tro, att detta mindre skall bliva fallet, när understödet utgår i form av pension, än när det kallas fattigvård. Detta så mycket mindre som i pensionsförsäkringsförslaget ett bestämt avsteg göres från tvänne viktiga principer, som hittills överallt hävdats inom det moderna understödsarbetet, nämligen att hjälpen skall lämnas först sedan man noga undersökt, *på vilket sätt* densamma i det individuella fallet bör komma den behövande till godo och att sedermera kontroll över användningen av det allmännas medel bör äga rum. I förslaget förutsättes nämligen ingen som helst utredning av den sökandes föregående levnad, varav till exempel kunde framgå, huruvida han vore i stånd att själv taga hand om sig; det enda, som utredningen skall avse, är det rent ekonomiska behovet. Något som helst övervakande av att medlen på ett förnuftigt sätt användas är ej ifrågasatt.

Under sådana förhållanden torde det ej kunna förhindras, att *missbruk av de på beskattningssvägen uttagna medlen i stor utsträckning skulle förekomma*, om lagförslaget i oförändrad form antages. Det må erinras om, att, när förslaget i sin helhet bleve genomfört och enligt de förhållanden, som gällde 1907, ej mindre än 83,679 personer, som förut helt eller delvis försörjts av fattigvården, skulle erhålla pension. Och då

det på grund av de undersökningar, som på officiell väg företagits i vårt land, beräknats, att omkring $\frac{1}{3}$ av dem, som erhålla fattigvård, kommit till sin beroende ställning till följd av eget eller andras alkoholmissbruk, synes det uppenbart, att den föreslagna pensioneringen skulle komma att medföra ödesdigra följder, närmast motsvarande dem, som uppstå av kritiklöst allmosegivande.

Det bör i detta sammanhang erinras, att de nu antydda missförhållandena ej blott skulle innebära ett meningslöst slöseri med allmänna medel samt lända till skada för pensionärerna själva, utan de skulle även vara ägnade att bringa hela pensioneringen i misskredit. Särskilt skulle det nog uppstå ovilja mot denna statsliga anordning bland dem, som genom ärligt arbete sökte göra rätt för sig, men som just därigenom ginge miste om de medel, staten frikostigt delade ut åt de oordentliga; och det skulle nog ej bliva lätt att hos de ordentliga pensionärerna väcka och underhålla den känsla av tillfredsställelse med pensionen, vilken man hoppats skulle följa med försäkringen.

I nära samband med det föregående står frågan om *de olika formerna för behandlingen av de personer, som kräva samhällets hjälp*. Det karakteristiska för den senare tidens utveckling är insikten om att *behandlingen måste rätta sig efter de individuella fallen*, och att därför *hjälpmedel av olika slag måste stå till förfogande*. Det moderna fattigvårdsarbetet skulle till exempel ej kunna reda sig allenast med hemunderstöd eller allenast med anstaltsvård. Man behöver båda dessa huvudformer av understöd och i större städer måste man gå än längre i kravet på individualiserad hjälp. Sålunda måste anstalterna vara av många olika slag för att tillgodose de olikartade hjälpsökandes behov; och detsamma är fallet med hemunderstödet: det bör kunna givas i kontanter, i föda, kläder, medicin och sjukvård, sanatorievård o. s. v. För att i varje fall avpassa hjälpen efter det individuella behovet har man antingen använt sig av tillsyningsmän och besökare, tränade i detta slags arbete, eller ock av ett stort antal frivilliga vårdare, som sig emellan fördela de vårdbehövande.

I hela denna moderna utveckling av understödsarbetet skulle emellertid en beständ avvikelse ske, om pensioneringsförslaget antoges. Såsom förut antytts, känner detsamma endast *en* form av understöd, nämligen det kontanta hemunderstödet, vilket utan undantag och för alla skall komma till användning. Att denna anordning skulle i många fall föranleda missbruk har förut antydts. Det återstår att se, om det överhuvud *kan* användas för alla invalider. Bland dessa finnas ju åtskilliga, som äga anförvanter, vilka vilja och kunna taga hand om dem emot den ersättning, som pensionen lämnar. Vidare finnas många i någon mån arbetsföra personer, till exempel äldre kvinnor, som kunna hjälpa till med smärre sysslor i ett hem, och slutligen de, som äga kraft och förmåga att själva sköta sin bostad, sin matlagning med mera. Samtliga dessa kategorier av invalider kunna ju lämpligen erhålla kontant hemunderstöd, förutsatt att de i övrigt äga moraliska och ekonomiska förutsättningar att kunna på lämpligt sätt använda detsamma. Men vid sidan av dem finnes ett stort antal invalider, som icke kunna hjälpas på denna väg. Hit höra alla de, som ej äga några anhöriga, och vidare de, vilkas barn eller andra anhöriga icke äro i sådana omständigheter, att de kunna vårda dem. Orsaken till detta senare förhållande kan vara dålig bostad, stor familj, bristande sympati med mera. Vidare äro en del invalider i sådant tillstånd, att man svårigen kan tänka sig dem vårdade i ett enskilt trångbott och fattigt hem. En del äro ofta sängliggande eller ha besvärliga åkommor, som kräva en omsorgsfull behandling, vilken ej kan ifrågakomma annat än å anstalter; andra ha så »stridiga lynnen», att de svårigen kunna

hanteras och trivas i annat än den relativa avskildhet, som kan beredas dem å en anstalt. Slutligen höra hit de i någon mån undermåliga, de som ha sina besvärliga idéer och som för övrigt äro fullständigt oförmögna att handhava pengar och kanske skulle bli ett lättvunnet byte för personer, som ej sky att ockra på en annans nödställda belägenhet. Kommittén tycks ha ansett, att även dessa kategorier bland invaliderna skulle effektivt kunna hjälpas genom den kontanta pensioneringen, men var och en, som haft med praktisk fattigvård att göra, vet, att de skulle få det väsentligt sämre som pensionärer än såsom fattigvårdens skyddslingar. *Vad de kräva är anstaltsvård*, och det är också därför, som våra kommuner i allt större utsträckning börjat anskaffa ålderdomshem och liknande inrättningar.

Det är naturligtvis svårt att beräkna, huru många av de tilltänkta pensionärerna, som äro i behov av anstaltsvård. Kommitténs betänkande lämnar ingen som helst ledning härutinnan, då det förutsattes, att alla pensionärer skola åtnjuta kontant understöd. Utskottet ser sig ej heller i stånd att kunna lämna sådana uppgifter, att några bestämda slutsatser därav kunna dragas. Men såsom ett bidrag till denna fråga har utskottet låtit företaga en undersökning inom 6 kommuner — mera har ej medhunnits — angående antalet av de understödstagare, som allt fortfarande skulle vare i behov av anstaltsvård, även om pensioneringen nu vore genomförd. Undersökningen har tillgått så, att förbundets biträdande konsulent sammanträffat med vederbörande fattigvårdsstyrelser och därvid gjort sig underrättad om understödstagarnes förhållanden. Av undersökningen, som åtföljer detta uttalande och vartill hänvisas, framgår det nästan överraskande faktum, att av de 144 å fattigvårdsanstalter vårdade ej mer än 9 ansågos själva kunna förvalta sin pension och draga sig fram på densamma. Det långt övervägande flertalet vore alltjämt i behov av anstaltsvård, och i endast 24 fall kunde vård i enskilt hem ifrågasättas.

Av det ovan sagda framgår, att åtgärder *måste* träffas för att bereda en stor del av invaliderna anstaltsvård; och om frågan, hur denna sak skall ordnas, måste naturligtvis i själva lagstiftningen lämnas besked. I de största samhällena torde saken möjligen kunna lösas genom uppförande av särskilda anstalter för pensionärerna. I de mindre kan denna lösning av frågan näppeligen ifrågakomma. Dels skulle kostnaderna ställa sig alltför höga, dels äga ju redan en stor del av våra kommuner fattiggårdar, ålderdomshem och dylika anstalter. För dessa samhällens räkning vore ju enklast, att pensionärerna inackorderades i fattigvårdens anstalter, mot det att fattigvården övertog pensionen. En sådan anordning är emellertid ej ifrågasatt i förslaget, och otvivelaktigt skulle häremot kunna resas starka betänkligheter av såväl principiell som praktisk art. Huru som helst måste denna fråga i praktiken lösas så, att bestämda regler fastställas i lagstiftningen angående anstaltsvårdens ordnande.

Det nu senast anförda torde vara ägnat att i ett avseende belysa förslagets brist på avgränsning mellan fattigvården och folkpensioneringen, vilka bägge understödsformer i stället sammanblandats med varandra. Denna brist är tämligen genomgående. Granskar man sålunda villkoren för erhållande av det s. k. pensionstilläget, som utgör det väsentliga av pensionen, så finner man, att de ej mycket skilja sig från villkoren för erhållande av fattigvård. I båda fallen skall behov av hjälp föreligga, och förutsättningarna för att behov skall anses föreligga enligt § 1 fattigvårdsförordningen och enligt § 2 pensionslagen äro sinsemellan ganska nära överensstämmande. Sant är visserligen, att den behövande ej anses äga rätt att få fattigvård, medan åter enligt pensionsförslaget pension under vissa villkor tillerkännes den behövande som en rättighet, samt att åtnjutande av fattigvård kan medföra vissa rättsverkningar, såsom ersättningskyldighet, fattigvårdssty-

relses husbonderätt och förlust av politisk rösträtt, vilka ej äro förknippade med de ifrågasatta pensionerna. Men denna skillnad torde snart komma att försvinna, då utvecklingen med säkerhet kan väntas komma att gå i den riktningen, att rätten till fattigvård erkännes, att den svävande ersättningsplikten för åtnjutet understöd åtminstone till väsentlig del upphäves samt att husbondeväldet och förlusten av politiska rättigheter såsom rättsverkningar av fattigvården fullständigt bortfalla. Pensionen skiljer sig från fattigvården även däri, att dess maximibelopp är bestämt, medan fattigvården rättas efter det individuella behovet i varje fall. En ytterligare skillnad förekommer, såsom förut antytts, i fråga om ansökningen.

Understödet från fattigvården skall provas med hänsyn till alla förhånden varande förhållanden, medan pensionsbehovet visserligen också blir föremål för prövning, men dock endast i avseende på det ekonomiska behovet. Slutligen komma understödsbeloppen från delvis olika källor och de myndigheter, som besluta i frågan, äro ju också olika. Men då det, som är väsentligt för fattigvårdsunderstödet, nämligen 1) att det förutsätter konstaterat behövande tillstånd hos understödstagaren samt 2) att det av understödsmyndigheten till sitt belopp avpassas efter behovet, även kan tänkas bli utmärkande för de föreslagna pensionerna, skulle i realiteten skillnaden mellan dessa bägge understödsformer antagligen komma att visa sig ganska obetydlig samt med tiden alldeles försvinna. Det är därför knappt ägnat att väcka förvåning, att det bland fattigvårdsförbundets ombud föreslagits, att en och samma myndighet skulle handhåva bägge understödsformerna.

Det är emellertid en särskild omständighet, som gör, att gränsen mellan den föreslagna pensionen och fattigvården blir mycket osäker och ägnad att föranleda missförstånd. Fattigvårdsbehov förorsakas ej allenast av invaliditet utan även av sådana orsaker som arbetslöshet, otillräcklig inkomst, för stor barnskara, akut sjukdom med mera, och det har ju aldrig satts i fråga, att ej fattigvårdsmyndigheten skall taga hand om sådana understödsfall allt framgent. Därav skulle emellertid följa det orimliga förhållandet, att tillfälliga och ringare understöd få mera vittgående följder än varaktigare och större. Visserligen torde detta förhållande vara ägnat att påskynda upphävandet av fattigvårdens förut berörda särskilda rättsverkningar, men i allt fall torde det vara orimligt att stämpla understöd, som är beroende på exempelvis en för stor barnskara, såsom *fattigvård*, medan man kallar understöd, beroende på invaliditet, som måhända åstadkommits genom ett oordentligt levnadssätt, för *pension*.

Orsaken till denna hopblandning av de två hjälpformerna är, att kommittén synes hava förbisett, vad som enligt utskottets mening bör vara socialförsäkringens innersta karaktär. Kommittén yttrar själv (sid. 91—92), att den har »ansett sig kunna beteckna den genom förslaget beredda försörjningen såsom en pensionsförsäkring, då de bidrag, som från det allmännas sida skola lämnas den enskilde medborgaren till hjälp under invaliditet, kunna, även om pensionsavgifter aldrig blivit erlagda, anses vara åtminstone i någon mån beredda av honom själv genom de direkta eller indirekta skatter han utgjort».

Skulle en dylik uppfattning vara riktig, är det naturligtvis omöjligt att finna någon skillnad mellan fattigvård och pensionering, ty båda skulle vila på samma grund, nämligen skattebetalningens. Men utskottet håller före, att en tydlig och klar principiell gräns gives mellan pensioneringen och fattigvården. Undertecknad Pauli har i en längre artikel, vilken som bilaga medföljer denna skrivelse, med följande ord, vilka utskottet vill göra till sina, sökt angiva vad socialförsäkringen ytterst bör åsyfta.

»Målet med den sociala försäkringen torde få anses vara, att medborgare i så stort antal som möjligt genom avsättande under sin krafts dagar av lämplig del av sin årsinkomst tillförsäkra sig själva ett existensminimum vid inträffande sjukdom, olycksfall eller invaliditet. Den sociala försäkringen skiljer sig från det privata försäkringsföretaget dels däri att det tillkommit allenast i de försäkrades intresse, dels ock förnärmligast däri att anslutningen till densamma framtvingas antingen därigenom, att särskilda förmåner, mer eller mindre betydande, på samhällets bekostnad tillerkännas försäkringstagarna eller ock medelst direkt tvång eller slutligen genom båda dessa medel samtidigt. Att samhället anser sig böra tillförsäkra dessa förmåner och utöva detta tvång beror av försäkringens stora, rent samhälleliga betydelse. Den omständigheten, att en befolkningsgrupp kan se framåt mot en för den rena nöden tryggad framtid och kan se framåt mot denna såsom något, som i kraft av dess egna gjorda ansträngningar med fullständig säkerhet och såsom en vunnen rättighet tillfaller densamma, denna omständighet lyfter nämligen denna befolkningsgrupp till ett högre plan och förlämnar den en trygghets- och oberoendekänsla, vars psykologiska och därmed sociala värde svårligen kan överskattas. Ju flera och större grupper av ett samhälles medlemmar, som kunna förmås att göra de nödiga ansträngningarna och vinna den därav härflytande rättigheten, dess bättre för samhället. Detta ingalunda främst ur synpunkten att samhället under dessa förhållanden icke behöver befara att en gång direkt nödgas befatta sig med ifrågavarande individers försörjning. Utan främst ur den synpunkten att dessa samma individer i själva strävandet hän mot målet, en tryggad och oberoende framtid, äga både en sporre och en uppmuntran att hålla sig själva uppe under den dagliga kampen för brödet. Vissheten em att målet kan och skall nås, därest man gör sin skyldighet, förlämnar fasthet och beständighet åt själva strävandet att så göra, ja, det höjer i viss mening och så småningom självaktningen och livsmodet hos den, som år efter år ser sig i stånd härtill.»

Det har naturligtvis ej varit arbetsutskottets avsikt, även om tid och förmåga därtill funnits, att söka ange, vilka förändringar i förslaget äro nödvändiga att vidtaga för att detsamma skall kunna motsvara en verklig socialförsäkrings fordringar. Av det föregående torde emellertid framgå, att förslaget ingalunda är ägnat att främja det stora mål, som enligt utskottets åsikt är det väsentliga i all socialförsäkring, nämligen befolkningens höjande i ekonomiskt och socialt avseende, så att en allt ringare procent av densamma har anledning att söka understöd från annat håll.

Då utskottet här efter går att granska några särskilda delar av förslaget, får utskottet främst fästa uppmärksamheten på den uppseendeväckande princip, som förslaget gör gällande ifråga om *försörjningspliktens överflyttande från anhöriga på staten*. Villigt må medgivnas, att det i många fall är riktigt och rättvist, att det allmänna träder emellan, när de anhörigas försörjningsförmåga icke räcker till. Men härifrån är steget långt till att fastslå det allmännas understödspflicht även i de fall, då de anhöriga äga förmåga att försörja invaliden. Ur flera synpunkter torde det vara förkastligt att upphäva denna försörjningsplikt. Såsom framgår av flera ombudsyttranden, skulle det redan nu alltför svaga bandet mellan föräldrar och barn härigenom ytterligare försvagas. Från ekonomisk synpunkt är frågan av utomordentlig vikt, då det beräknas, att statens hela bidrag till pensioneringen skulle avse att ersätta de enskildas försörjningsplikt. Och verkningarna skulle sträcka sig långt bortom pensionsförsäkringens områden, ity att de strävanden, som under senare tider gjort sig gällande att tvinga dem, som väl kunna, men ej vilja försörja sina anhöriga, antagligen i hög grad skulle motverkas. Ingen önskan torde vara mer allmän och väl-

befogad bland fattigvårdens utövare än att de försumliga försörjarna skola kunna med tvångsmedel tillhållas att fullgöra sin försörjningsplikt. Men det torde vara fåfängt att bibehålla försörjningskravet inom fattigvårdens område, medan det samtidigt upphäves inom pensionsförsäkringens. Ett betecknande exempel på vart förslaget i sin vidare utveckling skulle leda, erhålles i den reservationsvis upptagna tanken om den s. k. änke- och barnpensioneringen, där det bland annat föreslås, att den friska ogifta modern utan vidare skall äga rätt att utan någon som helst kontroll erhålla 75 kronor om året för varje barn, hon föder till världen. Om icke reglerande bestämmelser komplettera ett dylikt stadgande, skulle det dels leda till ett direkt befrämjande av lösa förbindelser, då det nämligen skulle vara ekonomiskt fördelaktigare för föräldrar med flera barn att icke ingå äktenskap utan i stället uppbära avgifterna för barnen, och dels innebära, att samhällets krav å bidrag från barnafadern så gott som definitivt avskrivs. I detta avseende må det vara nog att hänvisa på den mycket krävande och betydelsefulla uppgift, som fattigvården hittills utövat ifråga om att förhjälpa ogifta mödrar till understöd av barnafäderna. Antagligen skulle denna uppgift bli av försvinnande betydelse, när mödrarne av det allmänna uppbure nämnda bidrag. Detta högst egendomliga förslag innebär i själva verket, att samhället, som å ena sidan fastslagit vissa regler — kyrklig vigsel eller borgerlig sådan — såsom utgörande den samhälleliga formen för ett äktenskaps ingående, å andra sidan skall förklara sig villig att bereda var och en, som åsidosätter dessa former, en viss ekonomisk fördel. Oavsett barnafaderns inkomster, oavsett huruvida han delar hem med modern samt oavsett om modern verkligen vårdar barnet eller fått det försörjt av andra, skulle hennes egenskap av ogift moder i förening med saknaden av en viss årsinkomst berättiga henne till förmånen ifråga. Skulle hon och barnafadern av en eller annan anledning finna sig föranlåtna att med borgerlig eller kyrklig vigsel befästa sin förbindelse, skulle därmed rätten till understödet upphöra.

Utan att kunna påvisa, hur denna invecklade fråga om försörjningsplikten bör lösas, vill utskottet fästa uppmärksamhet på den utväg, som använts i det norska försäkringsförslaget. Man synes där, att döma av de kortfattade uppgifter, som lämnats i tidningspressen, ej vilja upphäva den privata försörjningsplikten, men väl underlätta pensioneringen för dem, som äga försörjningsskyldighet. Detta sker dels genom att pensionsavgifterna minskas med hänsyn till antalet av de utav den försäkrade försörjda, dels genom att pensionen höjes för varje försörjt barn.

En fråga av utomordentlig vikt från fattigvårdssynpunkt är den, om de föreslagna pensionerna äro tillräckliga för pensionärerna att existera på. Såsom framgår av ombudens svar, synes man i allmänhet ej anse detta vara förhållandet, utan förmenar, att åtminstone för pensionärerna i lägsta avgiftsklassen ett tillskott i regel är behöfligt. Det är därför antagligt, att sådant kommunalt tillskott enligt § 11 i de flesta fall blir behöfligt, varför stor vikt torde böra fästas vid att ifrågavarande bestämmelser bli rättvisa och enkla. Emellertid är denna § ännu mer än förslagets övriga i saknad av tillfyllestgörande motivering, och en närmare granskning ger vid handen, att den skulle föranleda högst egendomliga konsekvenser. Till en början är ju lämnandet av det kommunala tillskottet en fullt frivillig sak. Det är antagligt, att en del kommuner skulle använda sig av detsamma och att andra skulle låta fattigvården på vanligt sätt utfylla skillnaden mellan existensminimum och pensionen. En del pensionärer skulle sålunda ställas under fattigvården med just de konsekvenser, man varit angelägen att undvika, medan andra alls icke skulle lida intrång i sin självständighet. Vidare är det ganska ovisst, huru detta tillskott skulle lämnas. Skall till exempel prövning ske i varje individuellt fall och i så fall av vem? En-

ligt förslaget skall tillskottet endast lämnas åt dem, som »sökt efter förmåga ärligen försörja sig». Men på grund av befolkningens rörlighet är det svårt att härom erhålla någon säker uppfattning. Bedömandet av den »ärliga försörjningen» kommer därför i många fall att vila på allt för ringa kunskap om vederbörandes förhållanden och sålunda i många fall bliva orättvis. Sannolikt skulle såväl slumpen som allehanda knep komma att i alltför hög grad bliva avgörande härutinnan.

Det är emellertid tydligt, att andra metoder kunna tillämpas vid tillskottets lämnande. Kommunen kan sålunda en gång för alla besluta, att en viss summa skall i ett visst samhälle anses utgöra existensminimum och härefter schablonmässigt bestämma tillskottet. Då emellertid detta tillskott skall helt utgöras av kommunens medel, kan det för kommunen falla sig ekonomiskt fördelaktigare att använda andra utvägar att försörja invaliden, till exempel intaga honom å anstalt. Otivelaktigt komma olika metoder i detta avseende att användas, och det är därför omöjligt att på förhand förutsäga, vilken betydelse denna § skall i framtiden få.

En egendomlig konsekvens av denna paragraf är, att den kan leda till att kommuner med tillhjälp av densamma skola söka befria sig från understödstagare. Om en person är bosatt å annan ort än i sin hemortskommun, kan den senare, genom att under några år lämna honom tillskott, föranleda, att han vinner hemorts rätt i vistelsekommunen, varefter den ursprungliga hemortskommunen blir befriad från vidare utgifter. I övrigt vill det synas, som om bestämmelserna, att det kommunala tillskottet skall betalas av den kommun, till vilken pensionären i fattigvårdsavseende hör, skulle kunna vålla allehanda trassel och svårigheter. Den rörlighet, som kännetecknar just den befolkning, som det här gäller, gör hemortsrätten ofta synnerligen svårbestämlig, och ingen anordning är träffad för det fall, att till exempel under flera år process härom försiggår.

Om karaktären av detta kommunala tillskott må det till sist sägas, att det skall bliva svårt, kanske omöjligt, att i allmänhetens ögon giva det en annan karaktär än fattigvårdens.

Det kan även vara skäl att fästa uppmärksamheten på de stridigheter och svårigheter, som komma att vållas av att mantalsskrivningskommunen blir den, som besluter om pension och pensionstillägg, under det att fattigvård och dyrtorstillskott lämnas av hemortsrättskommunen. Det är svårt att förutse alla de utvägar, som en mängd kommuner skola söka finna på för att skydda sin egen kassa och belasta andras, men säkert är, att de personer, som ej ha samma mantalsskrivnings- och hemortsrättskommun, på grund härav ofta komma i en föga behaglig situation. Av olika anledningar, men i samma syfte kommer pensionstagarnas arbetsförmåga eller egna tillgångar att uppskattas för högt eller för lågt, behovet av fattigvård utöver pensionen att bestridas m. m. I de fattiga kommunernas intresse ligger det också, att de blivande invaliderna mantalsskrivas utanför hemortsrättskommunen.

En mycket viktig faktor i alla reformförslag av ifrågavarande slag är naturligtvis den ekonomiska. För socialförsäkringens vänner har åtminstone en drivande kraft varit en önskan att i väsentlig mån befria de hårdast betryckta kommunerna från deras fattigvårdsbörda. Någon ljusning i detta avseende erhålles emellertid ej genom förslaget ifråga. Visserligen skulle en förminskning av den egentliga fattigvårdskostnaden kunna förväntas, men huruvida minskningen skulle vara så stor, att kommunerna ej behövde riskera ytterligare kostnader genom den samtidigt genomförda pensioneringen, är mer än tvivelaktigt. Det är omöjligt att härom med bestämdhet yttra sig, men dels på grund av att begreppet invaliditet är mycket svävande och antagligen kommer att leda till att flera personer, än som beräknats,

komma att söka pension, dels på grund av att anstaltsvård, i kostnad förmodligen överstigande pensionen, måste beredas en hel del pensionärer, dels på grund av att en del pensionärer kunna beräknas komma att förlösa sina pensioner och sedermera söka hjälp från fattigvården — sålunda krävande en dubbelförsörjning — dels slutligen på grund av de kommunala tillskotten till såväl invalider som arbetsföra 67-åringar, är det att förutse, att kostnaderna komma att överstiga de av kommittén beräknade, vilka uppgå till samma belopp som fattigvårdens nuvarande utgifter för motsvarande understödstagare. Härtill komma de pensioneringsavgifter, som kommunerna nödgas betala för dem, som försumma inbetala sina avgifter.

Samtidigt med, att man sålunda måste befara, att kommunernas kostnader skola ökas genom pensioneringens genomförande, skulle alltså kvarstå det länge kända behovet av understödskostnadernas jämnare fördelning. Fortfarande skulle det svåra missförhållande kvarstå, att vissa kommuner bleve svårt att finna tillräckligt många krafter andra äga en förträfflig ställning. Man har till och med anledning att vänta, att ojämnheten skulle ökas genom det sätt, varpå pensioneringen ifrågasatts.

Ett förhållande, som från fattigvårdsstyrelsernas sida bör ägnas en särskild betydelse, är tillskapandet av *de många nya kommunala nämnder*, de s. k. pensionsnämnderna. Om pensionärerna utgjordes av personer, som i regel ingenting hade att skaffa med fattigvården, skulle dessa nya nämnder ej innebära någon annan olägenhet, än att det särskilt i mindre kommuner bleve svårt att finna tillräckligt många krafter för alla de nya kommunala myndigheter, som nu samtidigt ifrågasattes. Principiellt sett är det också otvivelaktigt riktigt, att en särskild myndighet handhar pensionsärendena, då nämligen, såsom utskottet förut framhållit, pensioneringen bör få en annan karaktär än fattigvården. *Men så som pensioneringen nu är tänkt*, kan det ej nekas, att starka betänkligheter möta mot att i samma kommun inrätta tvenne myndigheter med ungefär enahanda uppgift. Det kan nämligen dels befaras, att en hel del stridigheter uppstå mellan dessa nämnder, dels kan därutav eller av andra orsaker följa, att intet samarbete uppstår mellan nämnderna och att de måhända ej ha kunskap om varandras åtgöranden. Av denna senare orsak ha några ombud föreslagit, att pensionsnämnden åtminstone lämnade fattigvårdsstyrelsen förteckning å de personer, som erhållit pensioner, jämte uppgift å dessas belopp, en fordran som synes minimal.

Under det utskottet sålunda från principiell synpunkt vill hävda kravet på särskilda nämnder för pensioneringen, när denna ordnas såsom en från fattigvården artskild samhällsverksamhet, anser utskottet likväl, att med den form av samhällsunderstöd, som det nuvarande pensionsförslaget fått, det väl kan ifrågasättas, om ej det lämpligaste vore, att *en* kommunal styrelse tillsattes inom varje kommun, som förmedlade allt offentligt understöd. Denna borde dock ej ha något att skaffa med den s. k. avgiftspensioneringen, vilken direkt borde erhållas av pensionsrådet efter företeende av vederbörliga intyg.

Vad slutligen den tanken angår, att vid pensioneringens genomförande svenska folket skulle delas i tvenne klasser, varav den ena, innefattande männen, skulle erhålla högre såväl avgiftspensioner som pensionstillägg, så kan utskottet icke biträda densamma. Motiveringen till denna anordning säges vara av försäkringsteknisk art. Men även om de försäkringstekniska skälen härför äro hållbara — varom utskottet ej är i tillfälle att med bestämdhet uttala sig — synas andra hänsyn härvidlag böra göra sig gällande. Beträffande avgiftspensioneringen finnes ju ingen anledning att efter kön uppdelas befolkningen i olika förmånligt ställda klasser, då man i övrigt icke skilt på befolkningen efter yrken, hälsotillstånd o. s. v. Och vad pensionstilläggen angår, torde inga avgörande bevis föreligga för den uppfattningen, att kvinnor

i regeln kunna försörja sig för en lägre kostnad än männen. Att i en del fall kvinnliga invalider kunna draga sig fram med ett lägre understöd än manliga invalider torde ofta bero på, att kvinnorna lättare än männen kunna erhålla tillfälligt och mindre tungt arbete. Det vore emellertid enligt förslagets grundtankar riktigare att uppskatta den inkomst, som sålunda erhålles än att fixera understödsbeloppen olika.

Till allt detta kommer det skäl, att den mindre förmånliga ställning, man givit kvinnorna, onekligen måste göra pensioneringen impopulär bland hela den kvinnliga delen av befolkningen, och att detta skall motverka den av alla önskvärda strävan att skapa solidaritet mellan alla samhällets medlemmar.

Utskottet har ej kunnat, på grund av tidens knapphet, så grundligt som önskligt varit, granska det föreliggande förslaget med hänsyn till dess inverkan på fattigvården. Så mycket tror utskottet sig emellertid med det redan anförda hava ådagalagt, att förslaget i dess föreliggande form är oerhört ingripande på fattigvårdens område. Härom vore ingenting annat än gott att säga, om man kunde hoppas, att pensionsförsäkringen verkligen skulle giva något annat och bättre än fattigvården, och om man därav kunde förvänta en förminskning av antalet av samhällets understödstagare. Ty utskottet håller före, att målet för fattigvården och all annan samhällets understödsverksamhet är att i möjligaste mån göra sig själv överflödig. Men det är just det motsatta, som enligt utskottets mening kommer att bliva följden, om ifrågasvarande förslag antages. Till en början skulle fullständigt kaos bli rådande, till följd av att i lagen de vitt skilda begreppen fattigvård och socialförsäkring sammanblandas i stället för att skarpt åtskiljas. Efter hand skulle emellertid fattigvården, vars avskaffande nu ej ifrågasättes, nödgas uppgiva nästan alla de grundprinciper, som efter otaliga misslyckanden och försök fastslagits som de rätta vid samhällets understödjande verksamhet. Samtidigt härmed skulle det visa sig, att pensioneringen till sin väsentliga del ej vore något annat än en ny form av fattigvård, och på grund av de missbruk och olägenheter, som uppstode av det schablonmässiga och okontrollerade sätt, varpå denna nya fattigvård handhades, skulle slutligen denna sannolikt tvingas att så småningom antaga just de grundprinciper för understödsverksamheten, vilkas frånvaro ansetts vara den väsentliga skillnaden mellan pensionering och fattigvård. Resultatet av förslagets antagande skulle sålunda bli en föga tilltalande kretsgång inom detta område av det sociala reformarbetet. Och efter fullbordande av den kretsgången skulle man stå inför nödvändigheten att radikalt om lägga hela understödsverksamheten på mera hållbara grunder. Vid sådant förhållande tvekar utskottet ej att, trots önskvärdheten att snarast möjligt komma till ett resultat i den betydelsefulla frågan, för sin del uttala det önskemålet, att det föreliggande förslaget underkastas en sådan omarbetning, att pensioneringens karaktär av fattigvård avlägsnas och att i stället de bärande tankarna för en verklig socialförsäkring förverkligas.

Stockholm den 9 januari 1913.

Underdånigst:

G. H. von KOCH.
AGDA MONTELIUS.
f. Reuterskiöld.

EBBA PAULI.

A. LINDBLOM.
GEORG NORDFELT.

JAKOB PETTERSSON.

Axel Hirsch.

Bil. 1.

Hela antalet understödstagare, som på grund av ålderdom eller invaliditet vårdas å fattigvårdsanstalterna inom de besökta kommunerna, uppgår till 144 personer. Endast 5 av dem, som äro över 67 år, äro i någon mån arbetsföra. Av samtliga intagna skulle 9 personer själva kunna förvalta sin pension, lämna anstalten och reda sig själva, under det att 135 hade behov att kvarstanna på anstalten på grund av bristande förmåga att kunna reda sig på egen hand. Såsom orsak till denna oförmåga uppgives dels dryckenskap och osedlighet, dels själssvaghet och vanförhet etc. Av samtliga understödstagare hade 62 anförvanter, men endast i 6 fall voro dessa anförvanners hem sådana, att de kunde anses lämpliga mottaga understödstagare såsom inackordering. I 56 fall ansågs fattigdom, oordning och trångboddhet etc. lägga hinder i vägen härför. I intet fall ansågs vården bliva bättre i anförvanners hem än å fattigvården. I 24 fall ansågs understödstagaren kunna vårdas i annat enskilt hem, åtminstone för den närmaste framtiden, under det att i 120 fall anstaltsvård ansågs nödvändig. För 14 personer ansågs pensionen tillräcklig för inackordering i annans hem, i 130 fall otillräcklig. I 2 fall ansåg sig fattigvårdsstyrelsen kunna tillstyrka kommunalt tillskott.

Samtliga fattigvårdsstyrelser inom de besökta kommunerna anse fattigvårdsanstalter *absolut nödvändiga*, även om pensioneringsförslaget bliver lag.

Stockholm den 24 december 1912.

AUG. WILH. NORGRÉN.

Bitr. konsulent.

Bilaga B.

TILL KONUNGEN.

Genom nådig remiss den 15 november, vilken ingick till kommerskollegium den 10 december, allt innevarande år, har kommerskollegium fått sig anbefallt att avgiva utlåtande över det av utsedda kommitterade avgivna betänkande och förslag angående allmän pensionsförsäkring.

Till fullgörande härav och under framhållande, att den korta tid, som stått till kollegii förfogande för yttrandes avgivande, icke medgivit en så grundlig och allsidig prövning, som det utomordentligt betydelsefulla och på samhällslivets alla områden djupt ingripande lagförslaget synes kräva, eller ett framläggande av positivt formulerade ändringsförslag i de punkter, där kollegium icke kunnat biträda förslaget, får kollegium i ärendet anföra följande.

Olika system
för invalidi-
tets- och
ålderdoms-
försäkring.

Det är efter tvänne väsentligt olika system, som man i utlandet sökt på lagstiftningens väg lösa frågan om befolkningens skyddande mot de ekonomiska följderna av ålderdom och arbetsinvaliditet. I Tyskland och de länder, som på detta område följt dess fördöme, bygger hithörande lagstiftning på försäkringsprincipen. Rätten till understöd och understödens belopp äro i detta system i huvudsak beroende av erlagda avgifter och kostnaderna för försäkringen bäras av de försäkrade själva och deras arbetsgivare, ehuru med tillskott av det allmänna. Försäkringen bereder ersättning vid varaktig oförmåga till arbete, varvid uppnåendet av en viss högre ålder (i Tyskland 70 år) presumerats medföra dylik oförmåga, och lagstiftningen är i huvudsak begränsad till lönarbetarnes klass. Uti ett år 1908 i Österrike framlagt, men ännu icke genomfört lagstiftningsverk har man dock skridit vidare och sökt att inom försäkringens ram upptaga även andra närstående befolkningsgrupper. Utom i Tyskland har här anförda system tills dato införts i Frankrike genom 1910 års lag om ålderdomsförsäkring av arbetare, hantverkare och mindre jordbrukare, i England genom National Insurance Act af år 1911 och i Luxemburg genom 1911 års lag angående obligatorisk försäkring mot ålderdom och invaliditet. Slutligen kan framhållas, att det i dagarna i Norge avgivna kommittébetänkandet angående invaliditets- och ålderdomsförsäkring för det norska folket konsekvent uppbygger lagstiftningen, som här skulle omfatta hela folket, på försäkringsmässiga grunder.

Helt annorlunda är det system beskaffat, som kommit till användning i Danmark, i Nya Zeeland, i Australien, i Frankrike genom 1905 års lag angående obligatorisk försörjning av medellösa åldringar, invalider och obotligt sjuka och i England genom 1908 års lagstiftning om ålderdomspensioner och som för korthetens skull kan benämnas försörjnings- eller understödssystemet. Gemensamt för samtliga dessa lagar är, att de icke begränsats till vissa samhällsklasser utan omfatta befolkningen i dess helhet, att kostnaderna helt och hållet bäras av det allmänna samt att lagstiftningen i regel avser endast ålderdomsförsäkring.

Det är i övrigt intet hinder för att båda dessa system samtidigt tillämpas vid sidan av varandra. I själva verket är detta också förhållandet exempelvis i England, varest, såsom ovan visats, invaliditetsförsäkringen för industriarbetare organiserats efter tyskt mönster, medan 1908 års pensionslag är en typisk försörjningslagstiftning.

Den föreslagna lagstiftningens allmänna karaktär.

Kommitterades förslag till lag om allmän pensionsförsäkring utgör ett försök att i samma lagstiftning sammansmälta båda systemen. Å ena sidan förutsättas sålunda de försäkrade själva genom erläggande av pensionsavgifter bestrida en del av kostnaderna för försäkringen, varjämte pensionernas storlek till en viss grad bestämmas av antalet och storleken av de erlagda pensionsavgifterna. Förslaget avser vidare genomförandet av invaliditetsförsäkring, ehuru rätten till den direkta avgiftspensionen inträder vid fyllda 67 år, även om invaliditet då ännu ej är för handen. Å andra sidan framträder förslagets karaktär av försörjningslagstiftning, bland annat, däri, att kostnaderna till största delen (c:a $\frac{2}{3}$) skola bestridas av allmänna medel.

Härtill kan vidare läggas, att lagstiftningen är avsedd att omfatta hela folket och icke blott vissa samhällsgrupper.

Av avgörande betydelse med hänsyn till lagstiftningens allmänna ställning äro emellertid bestämmelserna i 6 § om pensionstillägget, i 11 § om kommunalt tillskott till pensionen å orter med högre levnadskostnader samt i 33 § om rätt till understöd för dem, för vilka pensionsavgifter icke blivit erlagda. Härigenom är nämligen uttryckligen fastslaget, att det är behovet, som i främsta rummet skall vara avgörande vid bestämmandet av pensionsbeloppen, ävensom att avgiftsbetalning icke under alla förhållanden skall utgöra ett oeftergiftligt villkor för erhållande av pension. Till sin allmänna karaktär är därför kommitterades förslag i övervägande grad en försörjningslagstiftning, om än detsamma även innehåller bestämmelser av försäkringsmässig natur.

I sitt underdåniga utlåtande den 29 oktober 1909 angående sakkunniges förslag till ny sjukkasselag har collegium i samband med frågan om obligatorisk eller frivillig sjukförsäkring, bland annat, anfört, att, skall socialförsäkringen verkligen bli va d den bör bli va, måste utvecklingen förr eller senare länkas därhän, att samhället i dess helhet och icke blott enskilda klasser av detsamma göras delaktiga av försäkringens förmåner. I enlighet med sin redan då uttalade ståndpunkt delar collegium i allo kommitterades mening, att en pensionsförsäkring icke numera här i landet bör begränsas till endast industriarbetare och övriga med dem jämställda grupper av lönearbetare, utan att lagstiftningen på detta område måste givas en sådan utsträckning att därmed ernås en hela folket omfattande försäkring. Bland de skäl, som kunna anföras till stöd för en dylik lagstiftning, torde det vara tillräckligt att erinra därom, att endast denna försäkringsform synes erbjuda möjlighet att i försäkringen upptaga samtliga kvinnor.

Folkförsäkring eller industriarbetarförsäkring.

I likhet med de kommitterade finner vidare även collegium, att en lagstiftning av förevarande art med nödvändighet måste grundas i huvudsak på invaliditetsprincipen. Det synes nämligen icke vara möjligt, åtminstone i vad det gäller de egentliga kroppsarbetarne, att inom en ren ålderdomsförsäkring så avpassa åldersgränsen för rätt till understöd, att icke antingen många behövande utestängas eller pensionsrätt tillerkännes dem, som ännu äro fullt arbetsföra. Inom en invaliditetsförsäkring däremot kan understöd tiden avpassas efter behovet i varje särskilt fall. I England har också, på sätt ovan anförts, såsom komplement till den år 1908 utfärdade ålderdomspensioneringslagen under år 1911 antagits en särskild lag om invaliditetsförsäkring för lönearbetare. Det avsteg från invaliditetsprincipen, som ligger däri, att enligt kommitterades förslag rätten till avgiftspension skall inträda vid fyllda 67 år, även om varaktig arbetsoförmåga då ännu icke inträtt, finner collegium jämväl vara väl motiverat.

Invaliditets- eller ålderdomsförsäkring.

»Varaktig oförmåga till arbete» (invaliditet) skall enligt 2 § i lagförslaget anses vara för handen hos den, som befinnes till följd av ålderdom, kropps- eller sinnessjukdom, vanförhet eller lyte vara ur stånd att vidare försörja sig genom sådant arbete, som motsvarar hans krafter och färdigheter. Denna definition har, såsom kommitterade själva framhållit, affattats i full överensstämmelse med motsvarande stadgande i den s. k. nya arbetarförsäkringskommitténs förslag, varför ock på denna punkt åberopats sistnämnda kommittés motivering.

Definition av begreppet invaliditet.

Denna motivering innehåller i huvudsak följande. Av uttrycket »försörja sig» framginge, att fråga vore blott om vederbörandes förmåga att försörja sig själv och således icke om hans förmåga att med sitt arbete även underhålla andra, vilkas försörjning möjligen kunde åligga honom. Genom samma uttryck angäves vidare även invaliditetens *grad*. För att oförmåga till arbete skulle anses vara för handen, vore det således icke erforderligt, att den försäkrade vore fullständigt invalid, utan endast att hans arbetskraft ej funnes vara tillräcklig att skaffa honom själv försörjning. Oförmåga till arbete skulle vidare anses varaktig. Uttrycket vore i detta fall liktydligt med »antagligen beständig» eller, »såvitt förutses kan, för den återstående livstiden». Slutligen innebure den föreslagna definitionen, att man vid bedömandet av oförmågan till arbete skulle taga hänsyn till den försäkrades krafter och färdigheter. Därmed ville kommitterade hava uttryckt, att det icke endast vore fråga om så kallad yrkesinvaliditet i inskräntare mening. Det kunde således förekomma, att den försäkrade, ehuru han måste betraktas såsom invalid i förhållande till ett visst yrke, dock mycket väl kunde anses i stånd att förvärva sitt uppehälle inom yrken, som vore likartade med det förra med avseende på förutsättningar och villkor. Men bestämmelsen innebure naturligtvis tillika, att man vid yrken, som krävde särskilda färdigheter och utbildning, jämväl skulle taga hänsyn härtill även som till den försäkrades individuella förmåga och anlag i övrigt. I många fall komme det därför att handla just om egentlig yrkesinvaliditet.

Av här återopade motivering synes framgå, att ålderdomsförsäkringskommittén icke tillräckligt beaktat, att dess eget förslag innefattar en fullständig, hela folket omfattande lagstiftning, i motsats till det av nya arbetarförsäkringskommittén framlagda lagförslaget, som avsåg en pensionsförsäkring för endast lönearbetare. Därav att en formulering av begreppet invaliditet passar för denna senare lagstiftning, följer dock icke utan vidare, att den passar även för den förra. Tvärtom synes den i förslaget använda definitionen vara ur flera synpunkter mindre tillfredsställande.

Att beträffande så kallade självständiga avgöra, huruvida de äro ur stånd att »vidare försörja sig genom sådant arbete, som motsvarar deras krafter och färdigheter», skulle säkerligen i många fall bliva förenat med mycket avsevärda svårigheter. En jordbrukare, en hantverkare eller handlande kan ju ofta, fastän invalid i detta ords vanliga bemärkelse, dock själv leda och ordna sin rörelse eller affär. Samma förhållande gäller ock i många fall om hustrur och i allmänhet kvinnor, som icke hava ett direkt yrkesarbete. I fall som de här anförda kan »arbetet» vara alldeles detsamma såväl före som efter inträdet av en eventuell invaliditet.

Det ovan anförda år 1908 i Österrike framlagda förslaget till en lagstiftning, innefattande jämte tidigare införd sjuk- och olycksfallsförsäkring även invaliditets- och ålderdomsförsäkring, denna senare omfattande även vissa grupper av självständiga, har i fråga om de självständiga stannat vid blott en ålderdomsförsäkring, medan för lönearbetarna invaliditetsprincipen lagts till grund. Angående skälet till nämnda begränsning beträffande de självständiga har i den av kommitterade lämnade översikten av den utländska lagstiftningen på området (del III, sid. 237—238) i huvudsak anförts, att begränsningen ansågs oundviklig efter de resultat, som undersökningarna angående de självständigas medtagande i försäkringen givit vid handen. Först framstode den tekniska svårigheten att beträffande självständiga fastställa invaliditetsbegreppet, då de kännetecken, vilka i sådant hänseende voro för handen hos arbetare, ehuru ofta svåra att konstatera redan hos dem, där vore mindre lätt påvisbara. Vidare syntes böra tagas i betraktande, att olikheten i förvärv hos självständiga och osjälvständiga betingade ett olikartat behov av försörjning, så att målet bleve

ålderdomspension för de självständiga, under det att för de osjälvständiga rätten till invaliditetspension framstode såsom eftersträfvansvärd.

Även i andra hänseenden synes emellertid kommitterades formulering av invaliditetens begrepp mindre tillfredsställande. Uttrycket »vara ur stånd att *vidare* försörja sig» är sålunda endast tillämpligt i sådana fall, där invaliditeten inträtt först efter inträdet i försäkringen och sålunda den försäkrade under någon tid själv kunnat försörja sig. Däremot täcker icke denna formulering de fall, då invaliditeten förefinnes redan vid försäkringspiktens början och då vederbörande följaktligen aldrig varit i stånd att försörja sig själv. Uttrycket »arbete, som motsvarar hans krafter och färdigheter» synes också kunna giva anledning till missförstånd beträffande personer, som redan vid inträdet i försäkringen äro till en viss grad arbetsinvalida. I själva verket är det nämligen icke så mycket den enskilde individens krafter och färdigheter, som, i förekommande fall, bliva avgörande i fråga om rätten till pension, utan snarare den normala eller genomsnittliga arbetsförmågan hos samma eller liknande yrkes- eller samhällsgrupper. I full överensstämmelse härmed har den tyska invaliditetsförsäkringen såsom norm för pensionsrätten stadgat möjligheten att förtjäna en viss andel ($\frac{1}{3}$) av vad kroppsligen och andligen friska personer i samma ställning och med liknande utbildning i samma trakt förtjäna genom sitt arbete. Även det ovan återopade norska kommittébetänkandet, som i förevarande fall är av särskilt intresse därför att det innefattar icke endast en försäkring av lönearbetare, innehåller en med den tyska likartad formulering av invaliditetsbegreppet.

Det är givetvis av grundläggande betydelse för lagstiftningens genomförande, att invaliditetsbegreppet formuleras på ett sådant sätt, att missförstånd och oriktiga tolkningar av detsamma i görligaste mätto undvikas.

Kollegium har för sin del icke i och för sig någon invändning att göra gent emot den kombination av försäkrings- och försörjningssystemen, som kommit till uttryck i kommitterades förslag, utan finner fastmera förslaget i detta hänseende lyckligt lösa de flesta av de svårigheter, som möta vid ett konsekvent genomförande av ettdera av dessa system. Särskilt vill collegium framhålla, att kommitterades förslag gör det möjligt att vid invaliditetsfall i yngre år, då förlusten av arbetskraften är som mest kännbar, bereda ett pensionsbelopp, varmed verkligen är att räkna, något som däremot svårligen låter sig göra med ett rent försäkringssystem, där rätten till pension förvärfvas först efter en viss så kallad väntetid och där, även sedan dylik rätt förvärfvats, pensionerna, innan ett större antal avgifter hunnit inbetalas, vanligen bliva mycket obetydliga.

Kombinationen av försäkrings- och försörjningssystemen.

I sammanhang härmed har collegium fäst sin uppmärksamhet vid, att kommitterade föreslagit, att icke blott tilläggspensionerna skola utgå med olika belopp för män och kvinnor, utan att även avgiftspensionen skall beräknas efter olika grunder för de båda könen. Vad särskilt sist anförda förhållande beträffar, vill collegium icke för sin del bestrida, att icke kommitterade kunnat anföra mycket goda skäl för sin ståndpunkt. Men då kommitterade icke i andra avseenden tagit någon hänsyn till de ofta mycket växlande riskerna inom en allmän folkförsäkring och då avgifterna i allt fall utgå med samma belopp för både män och kvinnor, synes det collegium vara mera foljdriktigt, att avgiftspensionerna komma att för bägge könen utgå efter samma grunder.

Olika pensionsbelopp för män och kvinnor.

I viss mån gälla givetvis samma synpunkter om de så kallade pensionstilläggen. Men då en höjning av dessa för kvinnornas vidkommande till de för männen fast-

ställda beloppen skulle medföra en mycket betydande stegring i kostnaderna för försäkringens genomförande och då kvinnorna torde erhålla större fördel av den av kollegium i det följande förordade barnpensioneringen, har kollegium ansett nämnda önskemål, ehuru i och för sig symmerligen behjärtansvärt, dock för närvarande böra stå tillbaka för andra mera angelägna förbättringar i kommitterades förslag.

För starkt
framhåvande
av försörj-
ningsmo-
mentet.

Det vill förefalla kollegium, som om kommitterade i vissa hänseenden väl mycket skjutit förslaget karaktär av försäkringslagstiftning åt sidan och i stället lagt huvudvikten på försörjningsmomentet. Härvid syftar kollegium på bestämmelsen i 33 § om understöd. Enligt detta stadgande äger nämligen vid inträffande invaliditet även den, för vilken försäkringsavgifter *icke* erlagts, erhålla så kallat understöd, det vill säga i sak samma tillskott av allmänna medel, som eljest i förslaget benämnas pensionstillägg.

Då kommittén icke föreskrivit någon viss väntetid (karenstid) för erhållande av rätt till pension, innebär detta stadgande först och främst, att rätt till understöd inträder, så snart en person under någon tid, om än aldrig så kort, tillhört försäkringen och sålunda jämväl innan pensionsavgift en enda gång hunnit erläggas. Stadgandet innebär vidare, att personer, vilka under hela försäkringstiden varit i besittning av förmögenhet till ett belopp av minst 6,000 kronor och vilka följaktligen jämlikt 5 § varit undantagna från avgiftsplikten, därest de bliva invalider och årsinkomsten på samma gång eller senare nedgår under 300 kronor för man och 250 kronor för kvinna, likaledes utan vidare bliva berättigade till understöd. Kollegium återkommer i det följande till här anförda undantag från avgiftsplikten och vill därför i detta sammanhang endast påpeka, att det måste betraktas såsom en föga berättigad anordning att å ena sidan från avgiftsplikt befria dem, som anses såsom jämförelsevis burgna och för vilka avgiftsbetalningen följaktligen måste förefalla mindre betungande, men å andra sidan icke desto mindre göra dessa samma personer delaktiga av försäkringens förmåner.

Av långt större principiell betydelse är emellertid, att här återopade stadgande i lagförslaget sannolikt kommer att verka därhän, att en stor mängd personer, som visserligen bort, men av liknöjdhet, slarv eller annan liknande orsak uraktlåtit att betala sina avgifter till försäkringen, ändock komma att bliva, om icke till namnet så dock till gagnet, det allmännas pensionärer. Till förekommande härav hava kommitterade hänvisat till bestämmelserna i 9 § rörande pensionstillägget, vilka bestämmelser i tillämpliga delar skulle gälla jämväl i fråga om rätten till det så kallade understödet. Genom nämnda lagrum har, bland annat, stadgats, att pensionsstillägg efter omständigheterna må minskas eller indragas för den, »som visat tredska eller uppenbar försumlighet i fullgörandet av honom enligt denna lag åliggande avgiftsplikt eller som uppenbarligen icke efter förmåga söker ärligen bidra till sin försörjning». Härtill har i motiveringen fogats den anmärkning, att det icke syntes »med rättvisa överensstämmande, att den, som år efter år undandragit sig sin skyldighet att erlägga pensionsavgifter, skulle komma i åtnjutande av pensionstillägg endast genom att förvärva pensionsrätt på grund av en eller annan erlagd avgift». Men tillika har på samma ställe bestämt framhållits, att föreskriften i 33 §, bland annat, just vore avsedd att lämna vägen öppen »för pensionsmyndigheten att utdela understöd även åt sådana personer, som, ehuru avgiftspliktiga, likväl icke erlagt sina avgifter».

I anledning av vad kommitterade sålunda anført, kan till en början anmärkas, att det svärigen låter sig förklara, varför det skulle vara med »rättvisa överens-

stämmande» att till dem, som försummat sin avgiftsplikt, utdela »understöd» men icke »pensionstillägg». Varken med hänsyn till belopp, villkor eller rättsverkningar synas nämligen dessa förmåner skilja sig från varandra. Men bortsett härifrån är det högeligen att befara, att den i 9 § i lagförslaget meddelade restriktionen i praktiken skulle komma att visa sig vara ett stadgande endast på papperet. När det gäller, skulle nog vederbörande pensionsmyndigheter, i saknad av bestämda föreskrifter i lagen, icke komma att räkna alltför noga med försumlighet i fråga om avgiftsbetalningen. Det kommunala intresse, som de lokala pensionsnämnderna åtminstone i viss mån måste anses komma att företräda, utpekar ju också pensionstillägg, resp. understöd såsom den för kommunen fördelaktigaste utvägen. Till dessa förmåner skulle nämligen staten bidra med $\frac{2}{3}$ av kostnaderna, medan fattigvården, varom det väl eljest i regel bleve frågan, åtminstone under nu gällande lagstiftning är en uteslutande kommunens angelägenhet. Det torde slutligen icke kunna undvikas, att den åt vederbörande pensionsnämnder genom lagförslaget tillerkända befogenheten att besluta om rätt till pension, resp. understöd skulle komma att tillämpas olika på olika orter och att förmenta eller verkliga orättvisor härutinnan skulle föranleda till missnöje och misstroende till vederbörande pensionsmyndigheters rättvisa och opartiskhet.

Huru lätt bestämmelser av den art som den ovan ur 9 § i lagförslaget anförda i verkligheten bliva vanmäktiga, därom lämnar, bland annat, fattigvårdslagstiftningen ett talande exempel. Sålunda föreskrives i fattigvårdsförordningen (35 §, 2 mom.), att, om någon genom lättja eller liknöjdhet ådrager sin hustru eller minderåriga barn sådan nöd, att fattigvård jämlikt 1 § måste dem lämnas, skall han stå under fattigvårdsstyrelsens husbondevälde, till dess den kostnad, fattigvårdssamhället tillskyndats, blivit gottgjord. Erfarenheten har emellertid visat, att denna lagbestämmelse, trots det stora antalet försumliga försörjare och trots det ofta verkligt upprörande i deras försumlighet, i praktiken icke tillämpas annat än i undantagsfall.

Kommitterade hava uppenbarligen själva varit medvetna om, att det med hänsyn till den medgivna rätten till pensionstillägg, resp. understöd även i fall, då pensionsavgifter icke erlagts eller icke erlagts till stadgat antal, fanns en motsättning mellan lagens innehåll och namn och att lagen med bibehållande av angivna rätt snarast bort rubriceras såsom en försörjningslag. Kommittén förklarar emellertid, att den ansett sig kunna beteckna den genom förslaget beredda försörjningen såsom en pensionsförsäkring, »då de bidrag, som från det allmännas sida skola lämnas den enskilde medborgaren till hjälp under invaliditet, kunna, även om pensionsavgifter aldrig blivit erlagda, anses vara åtminstone i någon mån beredda av honom själv genom de direkta eller indirekta skatter han utgjort». Beträffande denna motivering kan emellertid först och främst anmärkas, att densamma, åtminstone i vad det gäller de direkta skatterna, icke synes fullt bindande, då ju pensionsrätt enligt lagen skulle tillkomma även dem, av vilka direkta skatter aldrig utgjorts eller ens skolat utgöras. I övrigt vill det synas, som om samma motivering med lika om icke större rätt skulle kunna åberopas till stöd för en lagstiftning, som byggde fullständigt på försörjningsprincipen med uteslutande av alla direkta försäkringsavgifter.

Svårigheten vid en begränsning av rätten till pension, resp. understöd utan motsvarande avgiftsbetalning — en rätt, som även kollegium finner vara till en viss grad av nöden för försäkringens fulla genomförande — ligger väsentligen däri, att man vid ett dylikt stadgande riskerar att från samma rätt utesluta personer, för vilka, på grund av fattigdom eller andra liknande orsaker, en försummad avgiftsbetalning kan anses äga sin berättigade förklaring. Efter pensionsförsäkringens

genomförande torde dock denna invändning till en stor del förlora sin betydelse, enär därigenom alla de fall bortelemineras, där fattigdomen förorsakas av arbetsinvaliditet eller ålderdom.

Utan att träda berättigade hänsyn för nära, synes det därför kunna stadgas, att rätt till bidrag av det allmänna i form av pensionstillägg icke tillkommer den, för vilken icke stadgade pensionsavgifter erlagts (av annan än resp. kommun) för minst halva den tid, för vilken dylika avgifter över huvud taget skolat utgå. För att icke denna bestämmelse skulle verka ojämnt och godtyckligt i sådana fall, då invaliditeten inträffar under de närmaste åren efter inträdet i försäkringen, torde för dessa års vidkommande vissa modifikationer i huvudregeln böra medgivas.

Ändras lagförslaget i ovan angivna riktning och kommer vidare kollegii i det följande framställda yrkande om avgiftspliktens utsträckande även till dem, som äro ägare av en förmögenhet av 6,000 kronor eller därutöver, att vinna beaktande, synes hela 33 § kunna ur förslaget utgå. Såsom berättigade att erhålla understöd enligt denna § skulle nämligen under sådana förhållanden endast återstå sådana personer, för vilka invaliditeten inträffat, innan avgiftsplikten över huvud taget kunnat fullgöras. Men personer i denna ställning böra enligt kollegii mening erhålla pension, varom särskild bestämmelse bör införas i 6 §, och icke avfärdas med ett understöd.

Med en ändring av kommitterades förslag i ovan angiven riktning brytes i allt väsentligt udden av de invändningar, som gjorts mot detsamma från fattigvårdssynpunkt, anmärkningar, som i huvudsak gå ut därpå, att pensionstillägget, resp. understödet i verkligheten endast skulle bliva ett slags fattigvård ehuru under annat namn. Nekas kan nämligen icke, att kommitterade, i fråga om understöden, genom att grunda pensionsrätten i främsta rummet på behovet och icke på fullgjord avgiftsplikt, övergivit den bärande principen i all försäkringslagstiftning. Härmed är dock å andra sidan icke sagt, att inom en social försäkringslagstiftning hänsynstagande till behovet skulle vara uteslutet. Ty vad det i fråga om en dylik lagstiftning i främsta rummet kommer an på är icke, att ett visst antal avgifter under alla förhållanden erläggas, utan att vederbörliga avgifter erläggas i alla de fall, där detta *kan* ske.

Pensioner
endast åt
»behövande».

Utgår man från behovet som det grundläggande momentet i fråga om rätten till delaktighet i pensionsförsäkringens förmåner, synes konsekvensen fordra, att denna princip tillämpas så att säga både uppåt och nedåt. Skall den behövande invaliden erhålla sådan delaktighet, oavsett om han endast ofullständigt eller alldeles icke fullgjort honom åliggande avgiftsplikt, så borde å andra sidan icke heller den, som icke är behövande, erhålla pension, även om han betalt sina pensionsavgifter. Kommitterade hava dock icke ställt sig på denna ståndpunkt, utan föreslå i stället, att en var, som erlagt avgifter till försäkringen, skall, oavsett förmögenhetsställningen, äga uppbära den däremot svarande avgiftspensionen; dock att dylik pension icke utgår, då dess beräknade belopp skulle komma att understiga sex kronor per år.

Även om man fasthåller vid förevarande framställnings karaktär av social försäkringslagstiftning, förefaller det ändock mindre ändamålsenligt att tillförsäkra pensionsrätt åt andra än verkligt behövande. Pensionsförsäkringens sociala uppgift är nämligen att bereda skydd icke mot invaliditet och ålderdom i och för sig, utan mot de ekonomiska följderna av invaliditet och ålderdom. En invalid eller åldring, vars ekonomiska ställning på annat sätt är tryggad, har därför i själva verket icke större rätt till pension än den, som visserligen är behövande, men däremot varken invalid eller åldring. Med denna grundsats låter det sig mycket väl förena, att lagstiftningen utkräver avgifter av hela folket och sålunda även de förmögnare klasserna.

Fysisk och ekonomisk hjälplöshet är ju en olycka, som *kan* drabba en och var, och därför bör ock en och var trygga sig däremot genom att erlægga avgifter till pensionsverket. Rätten till pension för personer i jämförelsevis burgen ställning skulle ju icke gå förlorad. Den endast vilade för att bli aktuell, om och när de ekonomiska förutsättningarna för pensionens innehållande icke längre förelågo.

De åsikter rörande villkoren för pensionsrätt, som collegium här uttalat, äro ingalunda en nyhet i vårt land. Sålunda återkommer samma tankegång i det af den så kallade Raabska kommittén år 1906 framlagda förslaget till lag angående allmän pensionering. Ännu tydligare har samma mening utvecklats i det yttrande, som avgavs av Andra kammarens tillfälliga utskott i anledning av vid 1905 års riksdag i samma kammare väckta motioner rörande invaliditets- och ålderdomspensioneringen. Efter att hava framhållit, att den enda utväg, som enligt dess åsikt ledde till målet, vore lagstadgad försäkringsplikt för alla, således en verklig folkförsäkring, anför utskottet vidare i huvudsak följande: Därav att försäkringsplikten vore allmän, följde dock icke med nödvändighet, att pensionsrätten måste bli allmän i den mening, att, vad nu särskilt anginge ålderdomspensionen, en var försäkrad borde äga ovillkorlig rätt att vid uppnådd viss ålder erhålla pension. Om försäkringens ändamål bleve att trygga mot nöd på ålderdomen, måste, jämte viss ålder, även förefintligheten av behov utgöra villkor för erhållande av pension. Den allmänna försäkringens förmåner komme därigenom i lika mån alla tillgodo under de för alla lika gällande villkor och förutsättningar. Pensionsförsäkringen bleve då ett riktigt uttryck för den solidaritet, som borde råda de olika samhällsklasserna emellan. Allenast genom en invalid- och ålderdomspensionering med allmän försäkringsplikt men med pensionsrätt endast för dem, som därav komme i behov, torde kunna beredas grundat hopp om framtida avlösning av den nuvarande formen för utövandet av samhällets ansvarsplikt gent emot dess nödställda medlemmar, den offentliga fattigvården. (Del III, sid. 31 och 32.) Det kan slutligen även förtjäna framhållas, att principen avgiftsplikt för alla men understöd endast åt behövande utgör grundvalen i viss mening för de svenska sjömanshusen.

Mot den av collegium ovan hävdade grundsatsen har anmärkts, att dess införande i lagstiftningen vore av endast ringa praktisk betydelse, enär den inkomstgräns, som uteslöte från pensionsrätten, för att icke verka orättvis, måste sättas ganska hög och sålunda summan av de på detta sätt årligen innehållna pensionerna icke torde komma att spela någon större roll för pensionsverkets ekonomi. Denna anmärkning vederlägger dock icke själva grundsatsen, att pensionen icke bör tillkomma andra än dem, som verkligen äro i behov därav. Vilka besparingar pensionsverket skulle göra beror givetvis i främsta rummet på den inkomstgräns, som komme att fastställas. I saknad av fullt användbart statistiskt material anser sig collegium icke böra framlägga ett bestämt förslag rörande den i föreliggande hänseende för vårt land lämpliga inkomstgränsen, men vill anförda, att denna gräns bör sättas jämförelsevis högt, möjligen vid 1,200 à 1,500 kronor, samt göras något olika för gifta och ensamstående personer.

I detta sammanhang tillåter sig collegium vidare ifrågasätta, huruvida icke pensionsrätten skulle kunna indragas för ordinarie innehavare av statstjänst och deras hustrur. Jämlikt 5 § i lagförslaget är denna samhällsgrupp undantagen från avgiftsplikt. Men före ernåendet av ordinarie anställning måste alla statstjänare en längre eller kortare tid tillhöra den allmänna pensionsförsäkringen och skulle följaktligen enligt förslaget vara berättigade att vid 67 års ålder eller dessförinnan inträffande

Ingen pension
för ordinarie
befattnings-
havare i
statens tjänst.

invaliditet erhålla en mot de erlagda avgifterna svarande pension. Men då dessa pensionsbelopp i de allra flesta fall skulle utgå med mycket obetydliga belopp och då å andra sidan staten med jämförelsevis stora uppoffringar sörjer för sina tjänsteta- gares pensionering, synes det vara en fullt rimlig fordran, att dessa å sin sida avstå från anspråk på pension från den allmänna pensionsförsäkringen. Utom den ekono- miska fördel, som genom denna bestämmelse skulle tillskyndas den allmänna pen- sionsförsäkringen, skulle densamma innebära den mycket avsevärda praktiska för- delen, att pensionsverket befriades från besväret med utbetalningen av ett stort antal småpensioner. Vad här anförts torde i viss grad äga sin tillämpning även i fråga om vissa andra samhällsgrupper, såsom exempelvis kommunala befattningshavare, för vilka särskild pensionering anordnats och vilka förty jämlikt 5 §, sista stycket, torde komma att befrias från avgiftsplikten.

Slutligen må i detta sammanhang erinras om, att förslaget innehåller en ofull- ständighet i så måtto, att detsamma från avgiftsplikten befriar ordinarie innehavare av statstjänst, men däremot icke nämner något om dem, som avgått ur statstjänsten med pension. Samma anmärkning gäller även i fråga om de kategorier av från avgiftsplikten befriade, som omförmälas i 5 §, sista stycket. Det erfordras därför ett tillägg till lagtexten, innefattande, att även pensionstagare äro undantagna från er- läggande av avgifter till försäkringen.

Fordran om
»värdighet»
hos pensions-
tagare.

Kommittén har icke i sitt förslag, på sätt som skett i flertalet utländska lagar på området, uppställt någon fordran om »värdighet» såsom villkor för erhållande av pension eller understöd. Denna sin ståndpunkt har kommittén motiverat i huvudsak därmed, att alla undersökningar rörande en persons förflutna liv, även om de göras med hänsynsfullhet, kunna ofta framstå som en opåkallad inblandning samt att tvivel om undersökningens opartiskhet lätt uppstå. Det enda stadgande av i viss mån denna art, som förekommer i lagförslaget, är den i 9 § intagna bestämmelsen, att pensionstillägg må efter omständigheterna minskas eller indragas, därest någon antingen finnes hava avhänt sig inkomst eller egendom i uppsåt att erhålla pensionstillägg eller högre sådant tillägg eller visat tredska eller uppenbarlig försu- mighet i fullgörandet av honom enligt denna lag åliggande avgiftsplikt eller uppen- barligen icke efter förmåga söker ärligen bidra till sin försörjning.

Frågan, huruvida avseende bör fästas å pensionssökandes värdighet, ställer sig enligt kollegii åsikt väsentligt olika, allt efter som spörsmålet gäller avgiftspensio- nen eller pensionstillägget (eventuellt understödet). Indragning av den på egna av- gifter grundade pensionen bör uppenbarligen förekomma endast i sådana fall, där åtgärden måste förefalla tämligen självfallen. Har sålunda någon på grund av uppenbarligen osanna uppgifter, genom företeende av falska handlingar och dylikt fått pensionsbrev för sig utfärdat, bör rimligtvis pensionsrätten, sedan säker kännedom härom vunnits och oavsett om handlingen är straffbar enligt allmän lag eller icke, anses förverkad. En annan dylik bestämmelse, som förekommer i exempelvis den tyska riksförsäkringslagen, är, att rätten till pension går förlorad för den, som med avsikt gör sig själv till invalid.

Lagen om ålderdomsunderstöd i Danmark innehåller i huvudsak följande, värdig- heten åsyftande villkor: att sökanden icke har dömts för en i den offentliga meningen vanärande handling utan att hava erhållit »Aeresoprejsning»; att behovet icke har sin grund i handlingar, genom vilka sökanden till förmån för barn eller andra berövat sig själv medlen till sitt uppehälle, i oordentligt eller slösaktigt levnadssätt, eller på annat liknande sätt är självförvållat; att sökanden under de sista tio åren har haft fast

uppehåll inom landet och icke under samma tidrymd gjort sig skyldig till lösdriveri eller bettleri eller veterligen fört en levnad, som väcker allmän förargelse (bevislig dryckenskap, yrkesmässig otukt och dylikt); samt att sökanden icke under de sista fem åren uppburit fattigunderstöd.

1908 års engelska lag om ålderdomspensioner har, bland annat, följande ovärdighetsgrunder: om vederbörande plägat underlåta att efter förmåga arbeta för sitt och de sinas uppehälle; om han blir dömd till fängelse, som ej må förvandlas till böter, eller till strängare straff, så länge frihetsstraffet räcker och därutöver under en tid av tio år från frigivandet; om den, som uppnått sextio års ålder, blir lagförd vid domstol och underkastad internering för dryckenskap, äger domstolen efter omständigheterna förordna, att den dömda skall under viss tid, icke överstigande tio år, vara obehörig att uppbära pension.

Lika stränga äro de bestämmelser, som förekomma i Nya Zeelands ålderdomsförsäkringslag. Enligt denna fordras sålunda för rätten till pension, bland annat, att icke under de sista tolv åren hava undergått frihetsstraff i fyra månader eller fyra särskilda gånger för brott, därå tolv månaders frihetsstraff kan följa, att icke under de sista tjugufem åren hava undergått fem års frihetsstraff, att icke under de sista tolv åren hava övergivit hustru och barn samt att under de sista fem åren hava fört ett nyktert och aktningvärt liv. Även den år 1908 utfärdade, för hela det australiska fastlandet gemensamma lagen om ålderdoms- och invaliditetspensioner innehåller liknande »värdigheten» avseende bestämmelser. Sålunda ingå bland förut-sättningarna för erhållande av pension, att sökanden är av »god karaktär», att sökanden, om han är gift, icke under de fem sistförflutna åren har för tolv månader utan laga skäl övergivit sin hustru eller försummat att lämna henne behörigt underhåll eller att underhålla något sitt barn, som icke uppnått 14 års ålder, samt, om sökanden är en gift kvinna, att icke under de fem sistförflutna åren hava för tolv månader utan laga skäl övergivit sin man eller något sitt barn, som ej uppnått 14 års ålder.

Samtliga ovan åberopade, på försörjningsprincipen grundade lagar hava sålunda uppställt delvis ganska stränga fordringar i fråga om pensionstagares föregående levnadssätt. Det ligger ock i öppen dag, att en pensionering, som helt och hållet bekostas av det allmänna, icke kan bortse från dylika hänsyn. Motsatsen skulle ju innebära ett, om ock indirekt erkännande därav, att det vore för samhället likgiltigt, om dess medlemmar förde ett hedrande och aktningvärt liv eller icke. Särskilt med hänsyn till alla dem, som i blygsamma omständigheter ärligt strävat att efter måttet av sina krafter fylla sina plikter mot sig själva och samhället, måste det anses innebära en oegentlighet, om pensionslagstiftningen icke gjorde någon skillnad mellan dem och personer, vilkas hela levnad utgör en kedja av pliktförsummelser eller till och med brott och laster.

Vad ovan anförts beträffande lagar av försörjningstypen måste anses i allt väsentligt gälla även beträffande det av kommitterade framlagda förslaget, i vad kostnaderna för detsamma bestridas av allmänna medel. Beträffande »pensionstillägget» och eventuellt »understödet» synes man därför med fullt berättigande kunna fordra, att lagen erhåller en sådan avfattning, att exempelvis icke vilka försumliga eller brottsliga individer som helst kunna göra lagligt anspråk på att betraktas och behandlas såsom det allmännas pensionärer. Att uppburen fattigvård, såsom fallet är i ovan åberopade utländska lagar, under vissa förhållanden skulle utestänga från pensionsrätt, har däremot förefallit kollegium vara en alltför hård bestämmelse, även

om det måste medgivas, att det kan vara skillnad mellan fattigdom och fattigdom och att det även gives en självförvålad sådan.

Avhändande
av egendom
för att erhålla
pension.

Vad beträffar de av kommittén i 9 § av lagförslaget intagna, ovan anförda båda omständigheter, som visserligen skulle kunna, men icke nödvändigt måste leda till en indragning eller minskning av pensionstillägget, har collegium redan i det föregående haft tillfälle att närmare uttala sig rörande bestämmelsen om tredska och försumlighet från de avgiftspliktiges sida. Vidkommande åter den första i omför-mälda lagrum anförda omständigheten hava kommitterade själva i motiveringen anfört, att de icke ville förneka, att det varit mest överensstämmande med en sträng rättvisas krav, om spörsmålet blivit löst sålunda, att den, som funnits övertygad om sådant ohederligt handlingssätt, varom här vore fråga, förklarats hava för all framtid förverkat sin rätt till pensionstillägg. Men då det å andra sidan ej borde förbises, att fall kunde förekomma, i vilka omständigheterna voro förmildrande, hade kommittén ansett sig böra giva ifrågavarande stadgande en sådan avfattning, varigenom pensionsmyndigheten erhöles fria händer att efter förhållandena i varje särskilt fall förfara såsom funnes med rättvisa och billighet mest överensstämmande.

Den grundsatsen, att ingen må, genom att till förmån för andra avhända sig inkomst eller egendom, förvärva rätt till pensionstillägg av det allmänna, är enligt collegii åsikt av den fundamentala betydelse för en lagstiftning av denna karaktär, att densamma måste under alla omständigheter upprätthållas. Att på denna punkt medgiva »förmildrande omständigheter» vore enligt collegii förmenande att uppoffra en av lagstiftningens viktigaste grundsatser. Samtliga ovan anförda, i utlandet gällande lagar av försörjningstypen utom Englands ålderdomspensionslag föreskriva också, att rätten till pension förverkas för den, som för erhållande av pension direkt eller indirekt avhänder sig egendom. Den nämnda engelska lagen innehåller i detta hänseende den föreskriften att, om någon direkt eller indirekt avhänt sig egendom eller inkomst för att bliva behörig att erhålla pension eller högre sådan, skall denna inkomst eller den årliga avkastningen av denna egendom ändock betraktas såsom en del av hans inkomster.

Förfarings-
sättet med
drinkare och
dylika.

I detta sammanhang vill collegium även fästa uppmärksamheten därå, att lagförslaget saknar bestämmelser angående tillvägagångssättet i sådana fall, då vederbörande pensionstagare till följd av dryckenskap och dylikt uppenbarligen icke är i stånd att själv handhava och rätt använda sin pension. Möjligen hava kommitterade ansett, att det ovan åberopade, i 9 § meddelade stadgandet, att pensionstillägget kan minskas eller indragas för den, som icke efter förmåga söker årligen bidraga till sin försörjning, även vore tillämpligt för här anförda fall. Den åberopade föreskriften i 9 § gäller dock först och främst endast pensionstillägget (sålunda icke avgiftspensionen) och synes vidare enligt ordalydelsen icke kunna tillämpas i sådant fall, där något eget bidrag till försörjningen icke kan ifrågakomma. Bortsett härifrån kan det dessutom på allvar ifrågasättas, huruvida indragning eller minskning av pensionen är den i ty fall lämpligaste utvägen.

För här berörda fall innehåller exempelvis den tyska riksförsäkringslagen den bestämmelsen, att personer, som äro hemfallna åt dryckenskap, men icke omyndigförklarade, kunna helt eller delvis erhålla sina pensioner in natura. Naturaprestationerna utgöras i så fall av hemortskommunen, som därigenom erhåller rätt till en mot prestationen svarande andel av pensionen. Det år 1899 i Norge framlagda kommittébetänkandet (majoritetsförslaget) innehöll rörande denna punkt, att pension,

som, bland annat, tillkom den, som på grund av dryckenskap eller andra orsaker var alldeles oförmögen att handhava penningar, skulle utbetalas till den efter gällande lag närmast försörjningspliktige eller användas efter den lokala pensionsmyndighetens förordnande till pensionärens eller hans hustrus och barns bästa. Även det i dagarna framlagda, nya kommittéförslaget innehåller liknande bestämmelser.

Det torde vara uppenbart, att även för den svenska lagstiftningens vidkommande dylika eller liknande bestämmelser måste anses vara av behovet påkallade. De lokala pensionsmyndigheterna synas därför böra tillerkännas rätt att vid förefallande behov bestämma, på vad sätt och under vilka former pensionsbeloppen må utgå.

Lagstiftningen torde ock böra taga särskild hänsyn till sådana pensionärer, som äro mer eller mindre hjälplösa och på samma gång sakna anhöriga eller andra, som kunna taga hand om dem. Det minsta man i ty fall synes kunna fordra är, att dylika pensionärer, vid förefallande behov, bli berättigade till sådant kommunalt tillskott, som i 11 § sägs. Ifrågasättas kan ock, huruvida det icke borde åligga pensionsverket att sörja för deras intagande å härför avsedda anstalter (ålderdoms- eller invaliditetshem).

Särskilda bestämmelser för hjälplösa och dylika.

Kollegium kan icke för sin del biträda kommitterades förslag att från avgiftsplikten men icke från delaktighet i försäkringen undantaga personer med en viss förmögenhet. Jämlikt 5 § i lagförslaget skola nämligen från avgiftsplikten undantagas, bland annat, de, i vilkas taxering under året enligt förordningen om inkomst- och förmögenhetsskatt inberäknas förmögenhet till ett värde av minst 6,000 kronor, ävensom deras hustrur. Av motiveringen till paragrafen ifråga framgår, att skälen till denna uteslutning varit dels nödvändigheten att söka i möjligaste mån nedbringa kostnaderna för försäkringen dels ock särskilt den ifråga om de utgående pensionerna i förslaget genomförda principen, att en var pensionsberättigad skall, oberoende av behovet, äga rätt till åtminstone det belopp, som enligt försäkringstekniska grunder motsvarar värdet av de av honom erlagda avgifterna. Härtill kommer vidare, att kommittén menat, att de sålunda utestängda personerna kunde anses i viss mån ekonomiskt tryggade. Av den allmänna motiveringen (sid. 64 och 65) inhämtas vidare, att antalet personer, som genom den angivna bestämmelsen skulle undantagas från avgiftsplikten, antagits uppgå till 218,600 samt att borttagandet av denna gräns skulle nödvändiggöra en sänkning av den på grund av erlagda avgifter utgående pensionens belopp för män från 30 till 28 $\frac{1}{2}$ % och för kvinnor från 23 till 22 $\frac{1}{2}$ % av de inbetalta avgifternas summa, varjämte *dels* det för den nuvarande generationens medtagande i försäkringen erforderliga kapitalet (utöver arbetarförsäkringsfonden) skulle ökas från 9 till 16 millioner kronor, *dels* fonden skulle komma att växa med omkring 10 %.

Uteslutning från avgiftsplikten av personer med viss förmögenhet.

I anledning av vad kommittén sålunda anfört, vill collegium till en början framhålla, att den omständigheten, att upptagandet i försäkringen av en viss samhällsgrupp komme att höja kostnaderna för försäkringens genomförande, givetvis icke i en lagstiftning av förevarande slag i och för sig kan vara av avgörande betydelse. Endast för den händelse det kan visas eller eljest är uppenbart, att en viss samhällsgrupp — såsom exempelvis ordinarie befattningshavare i statens tjänst — icke har direkt behov av det genom lagstiftningen åsyftade skyddet mot de ekonomiska följderna av invaliditet och ålderdom, synas här anförda skäl kunna med fog åberopas.

Det torde dock vara mer än ovisst, huruvida verkligen alla dessa över 200,000 personer, som kommittén velat befria från avgiftsplikten, befinna sig i en sådan

tryggad ställning. Bland de uteslutna torde finnas ett säkerligen mycket betydande antal smärre fastighetsägare på land och i stad. Så länge hälsan varar, kunna de möjligen anses såsom jämförelsevis bärgade, men när arbetsförmågan tryter, befinna de sig i ett allt annat än tryggt läge. Den »förmögenhet», som exempelvis ett mindre jordbruk representerar, beror ofta just på innehavarens drift och duglighet och kan i saknad härav snart gå förlorad.

Det måste vidare anses såsom en oegentlighet, att lagstiftningen å ena sidan befriar personer med en viss förmögenhet från avgiftsplikten, men å andra sidan ålägger det allmänna att till samma personer betala pensionstillägg, och detta, oaktat de alltså äro i orubbad besittning av sin förmögenhet. En person, som äger ett kapital om 6,000 kronor, är ju därigenom såväl för egen som för hustruns räkning fritagen från att erlägga avgifter till pensionsförsäkringen. Blir han invalid, skall emellertid pensionsverket, även om han har sitt kapital kvar och under förutsättning av 5 % avkastning därpå, till honom utbetala ett årligt pensionstillägg av 75 kronor. Blir hustrun invalid, erhåller hon under samma förutsättning ett pensionstillägg av 50 kronor.

Hela detta spörsmål om befrielse från avgiftsplikten av personer med viss förmögenhet bottnar ytterst uti den av kommittén i förslaget hävdade principen, att en var försäkrad skall, oberoende av behovet, äga att erhålla en mot det försäkrings-tekniska värdet av hans verkställda inbetalningar svarande avgiftspension. Godkännes emellertid icke denna princip, utan fastställes den grundsatsen, att pensionsrätt icke tillkommer personer, som redan förut äga en viss årlig inkomst, finnes det naturligtvis icke heller någon anledning att från avgiftsplikten utesluta personer med en viss förmögenhet. Dessa få då liksom andra erlägga sina avgifter till pensionsverket och bli likaledes på samma villkor berättigade att uppbära pension.

Under återopande av vad ovan anförts och under hänvisning till, vad kollegium i det föregående yttrat angående pensionsrätt för personer, som icke äro att betrakta såsom behövande, samt för ordinarie befattningshavare i statens tjänst, får kollegium hemställa, att bestämmelsen angående undantagande från avgiftsplikten av personer, i vilkas taxering under året enligt förordningen om inkomst- och förmögenhetsskatt inberäknas förmögenhet till ett värde av minst 6,000 kronor, samt deras hustrur måtte ur förslaget utgå.

Inkomst- och
pensions-
klasser.

De avgiftspliktiga äro enligt förslaget indelade i tre klasser, omfattande den tredje och högsta de avgiftspliktiga, vilkas inkomster uppgå till 1,200 kronor eller mera, den andra och mellersta avgiftspliktiga med en inkomst av minst 800 men ej 1,200 kronor samt den första och lägsta alla andra avgiftspliktiga med eller utan inkomster. Av dessa klasser har den sistnämnda, som enligt kommitterades åsikt torde omfatta »bland annat småbönder, statare, torpare, 'hemmavarande barn och mågar', jordbruksarbetare, vissa manliga och de flesta kvinnliga yrkesarbetare på landsbygden, tjänare ävensom de allra flesta hustrur», beräknats komma att omsluta inalles 2,128,300 av samtliga 2,588,100 försäkringspliktiga personer. Den andra inkomstklassen, som antages komma att omfatta »bland annat de flesta manliga industriarbetare ävensom en del andra mindre löntagare i industri och handel samt mindre självförsörjare såväl i stad som på landet», har uppskattats till ett antal av 291,700 personer. Den tredje och högsta inkomstklassen slutligen, som skulle komma att utgöras av »bland annat de högst avlönade yrkesarbetarne, övriga löntagare i enskildas tjänst samt självförsörjare», har beräknats komma att omfatta sammanlagt 168,100 personer.

Det faller genast i ögonen, huru oerhört ojämnr denna klassindelning är. Sålunda skulle den lägsta klassen ensamt för sig omsluta nära $\frac{5}{6}$ (82.2 %), medan den mellersta upptager endast något mer än $\frac{1}{10}$ (11.3 %) och den högsta omkring $\frac{1}{15}$ (6.5 %) av samtliga försäkringspliktiga. Men denna indelning är icke blott ojämnr, den är enligt kollegii åsikt även i flera hänseenden otillfredsställande. Därigenom att den lägsta klassen tilltagits så oproportionerligt stor, tvingas det stora flertalet av de försäkrade att åtnöjas med en invaliditetspension, som för många måste anses vara otillräcklig. En jordbruksarbetare eller en industriarbetare på landet, som under hela försäkringstiden varit uppskattad till inkomst av mellan 700—800 kronor, kan ju aldrig erhålla en högre pension än 180 kronor, medan en annan med honom i övrigt fullständigt jämfäst industriarbetare, som på grund av dyrare levnadsförhållanden och dylikt uppnår en inkomst av exempelvis 800—900 kronor, erhåller under enahanda förhållanden en nära dubbelt så stor pension (355 kronor). Denna oegentlighet blir så mycket mera markerad, som den i stort sett kan återföras till olikheten i arbetsvillkor mellan jordbruket och därmed sammanhängande näringar å ena sidan och övriga näringsgrenar å den andra. Bortsett från dem, som över huvud taget ännu icke hava några inkomster, hustrurna samt större delen av de personliga tjänarne, torde den lägsta klassen just komma att utgöras av hela skaran av jordbruksarbetare, inberäknat torpare samt småbönder. Härtill kan vidare läggas, att den stora massan av den jordbruksidkande befolkningen hela sitt liv nödgas kvarstå i den lägsta pensionsklassen, medan däremot inom övriga samhällsgrupper, som under yngre år tillhöra samma klass, ofta en successiv förskjutning till högre inkomster och därmed förbättrade pensionsutsikter äger rum.

För att undanröja denna oegentlighet finnes det enligt kollegii åsikt icke någon annan utväg än att utöka de av kommittén föreslagna pensionsklasserna med ytterligare en, omfattande personer med inkomster från exempelvis 500 och intill 800 kronor. Tanken på en dylik utbyggnad av systemet har icke heller varit främmande för kommitterade. Under återopande av den härom av ordföranden i del II av utlåtandet lämnade utredningen hava emellertid kommitterade icke ansett sig böra föreslå en dylik inkomstklass.

I den återopade utredningen (del II, sid. 102 och följande) har till en början framhållits, att antalet personer inom inkomstklassen 500—799 kronor torde kunna uppskattas till mer än det dubbla enligt taxeringarna. Vidare har i samma utredning i huvudsak anförts, att genom fastställandet av en sådan inkomstgräns som den här ifrågasatta någon verklig uppdelning emellan de olika och därtill mycket talrika samhällslager, vilkas inkomstförhållanden tillnärmelsevis angivas genom detta eller närliggande belopp, svårigen ernås, och att en sådan uppdelning, om ock ur praktiska synpunkter lämplig, dock möjligen redan under närvarande förhållanden och helt säkert, i följd av penningvärdets sjunkande, inom en nära framtid skulle bli illudorisk, enär i själva verket varje arbetsför man i vårt samhälle måste anses genom sitt arbete förtjäna eller åtminstone kunna förtjäna vad som i allmänhet motsvarar en inkomst av 500 kronor.

Utan att i övrigt vilja närmare ingå på ifrågavarande utredning vill kollegium för sin del endast framhålla, att det icke är de möjligen faktiska utan de taxerade inkomsterna, som bli avgörande för grupperingen i avgifts- och inkomstklasser. Och tager man hänsyn till dessa senare inkomster, framgår det av samma utredning, att av de inalles 840,300 männen i åldrarna 18—67 år med inkomster intill 799 kronor per år nära hälften eller 410,300 hade mindre än 500 kronor i årsinkomst. Bland

de ej gifta kvinnorna ägde enahanda förhållande rum med ej mindre än 354,300, medan endast 196,400 hade inkomst mellan 500 och 800 kronor. Av hustrurna slutligen voro 488,000 gifta med män med en inkomst av minst 500 kronor och 197,000 med män med lägre årsinkomst.

Infördes den här föreslagna klassindelningen, torde man erhålla i stort följande gruppering av de försäkrade (jämför del II, sid. 155; siffrorna gälla under förutsättning av en förmögenhetsgräns av 6,000 kronor):

	Summa.			
	Män.	Kvinnor.	Abs.	Procent.
<i>Klass I</i> (under 500 kronor)	482,200	1,054,100	1,536,300	59.3
<i>Klass II</i> (mellan 5—799 kronor)	399,400	192,600	592,000	22.9
<i>Klass III</i> (mellan 800—1,199 kronor)	242,700	49,000	291,700	11.3
<i>Klass IV</i> (1,200 kronor och därutöver)	149,600	18,500	168,100	6.5
	1,273,900	1,314,200	2,588,100	100.0

Till den lägsta klassen skulle då framförallt komma kvinnorna — samtliga hustrur hava räknats dit — samt de sämst avlönade arbetarne, ofta i mera framskriden ålder, inom särskilt jordbruket och därmed sammanhängande näringar. Den andra gruppen i ordningen skulle däremot i huvudsak komma att bestå av de bättre avlönade elementen bland jordbruksarbetarne samt av kvinnliga industriarbetare. Det är visserligen icke uteslutet, att genom en mera effektiv taxering för framtiden antalet avgiftspliktiga i den av kollegium föreslagna nya inkomstklassen skulle komma att avsevärt ökas. Men denna omständighet synes snarare tala för än mot en dylik utbyggnad av pensionsförsäkringen.

Det framskyntar ur kommitténs motivering (sid. 67), att det förnämligast varit kostnadssynpunkten, som gjort, att kommittén tagit avstånd från den av kollegium ovan förordade uppdelningen av den lägsta pensionsklassen i tvänne med 500 kronors inkomst som gränsskiljande. Det är nämligen tydligt, att det i så fall blivit nödvändigt att för den högre av dessa båda klasser fastställa en särskild tilläggsavgift utöver den för samtliga försäkrade gemensamma grundavgiften av 2 kronor, liksom också att denna nya klass på samma sätt som de båda högre kunnat göra anspråk på en mot antalet verkligen erlagda tilläggsavgifter svarande förhöjning i pensions-tillägget (jämför 6 §, 3:dje stycket).

Tiden har icke medgivit kollegium att framlägga ett fullt utarbetat förslag till erforderliga förändringar i lagförslaget. Kollegium kan därför endast i vissa huvuddrag angiva, huru kollegium tänkt sig, att den här förordade utbyggnaden i pensionsförsäkringen skulle kunna verkställas.

Kollegium föreställer sig sålunda, att inkomstklassen 500—799 kronor borde till pensionsverket erlægga en årsavgift av exempelvis 4 kronor (d. v. s. grundavgiften 2 kronor jämte en tilläggsavgift av 2 kronor). Efter 50 år skulle avgiftspensionerna i klassen följaktligen utgöra för män 60 kronor och för kvinnor — därest pensionerna fortfarande skola beräknas efter olika grunder — 46 kronor. Även i denna klass borde medlemmarna såsom ett slags uppmuntran till och belöning för ordentligt fullgjord avgiftsbetalning erhålla denna förhöjning av tilläggspension, som ifrågasatts för de båda av kommittén föreslagna högsta inkomstklasserna. På här angivet sätt

skulle för den nya klassen efter 50 års avgiftsbetalning och vid saknad av egna inkomster komma att utgå följande pensionsbelopp:

för män 310 (60 + 150 + 100) kronor
» kvinnor 254 (46 + 125 + 83) » .

Det lär icke kunna förnekas, att de på detta sätt tillkomna pensionerna för personer i här berörda inkomstställning äro till beloppen rimligare än de av kommittén föreslagna och att med dylika pensioner i utsikt framtiden skulle te sig mera ljus, än om ingen sådan ny klass tillskapas, utan samtliga personer med upp till 800 kronors årsinkomster äro dömda att åtnöjas med pensionsbelopp, som knappast höja sig över den vanliga fattigförsörjningen.

Skulle den av collegium förordnade klassindelningen nu anses möta betänkligheter ur kostnadssynpunkten, synes det dock icke uteslutet, att kostnaderna skulle på andra håll kunna i någon mån reduceras. Först och främst torde sålunda de eventuella utgifterna från det allmännas sida för den frivilliga försäkringen kunna reduceras. Denna del av kommitterades förslag synes collegium nämligen under alla förhållanden icke stå i direkt samband med förslaget i övrigt. Därest en dylik försäkring skulle vinna en mera allmän utbredning, skulle det allmännas utgifter härför komma att stiga till avsevärda belopp. Men har staten genom jämförelsevis mycket dryga offer sört för att befolkningen i händelse av ålderdom eller invaliditet erhåller en om ock blygsam inkomst, bör det enligt collegii åsikt i huvudsak överlämnas åt de enskilda individerna att utan det allmännas vidare betungande söka skaffa sig ytterligare ökade förmåner. Collegium kan så mycket mindre förorda denna del av kommitterades förslag i dess nuvarande form, som det med så gott som absolut visshet torde kunna antagas, att det *icke* skulle bliva de fattigaste, en ökad pension mest behövande, som skulle komma att begagna sig av den frivilliga försäkringen, utan att denna tvärtom uteslutande skulle komma att utnyttjas av de jämförelsevis mera burgna samhällselementen.

För vinnande av ytterligare besparingar skulle vidare de föreslagna förhöjningarna i pensionstillägget för de båda högsta inkomstklasserna kunna minskas och i stället — då en reducering av pensionsbeloppen givetvis icke bör komma i fråga — avgifterna i samma mån ökas. Collegium kan nämligen för sin del icke i allo gilla den av kommitterade i motiveringen (sid. 73) uttalade åsikten, att det allmännas bidrag bör utgå »i någon mån proportionellt till den på grund av de försäkrades avgifter utbetalade pensionen». Tvärtom finner collegium det snarare överensstämmande med en god och sund socialpolitik, att det allmännas bidrag lämnas kraftigast, där den egna förmågan är minst, och att bidraget minskas i samma mån som den enskildes ekonomiska bärkraft ökas och det sålunda både bör och kan förutsättas, att han huvudsakligen genom egna krafter skall sörja för sin framtid. Förutsättningen för en höjning i pensionsavgifterna anser dock collegium i sin ordning vara, att det införes ett bättre och effektivare betalningssätt än det i förslaget framlagda.

Det ligger i öppen dag, att provostenen för en lagstiftning, sådan som den av kommittén föreslagna, i viss mening ligger i möjligheten att göra avgiftsbetalningen effektiv. I samma mån den individuella avgiftsbetalningen uteblir och måste ersättas ur allmänna medel, i samma mån förlorar nämligen också lagstiftningen sin karaktär av försäkringslagstiftning för att i stället närma sig den rena försörjningstypen.

Sättet för
avgiftsbetal-
ningen.

I betraktande av de erfarenheter, som kunna hämtas från uppbörden av de direkta skatterna till stat och kommun, samt de olägenheter, som det måste anses vålla ej mindre för de avgiftspliktiga själva än även för försäkringens mera rationella genomförande att utkräva pensionsavgifterna på en gång och samtidigt med de direkta skatterna, hyser kollegium ganska starka tvivelsmål rörande effektiviteten och lämpligheten av det av kommitterade föreslagna sättet för försäkringspremiernas inbetalning och har därför tagit under allvarligt övervägande, huruvida icke möjligen även andra utvägar kunde för detta ändamål anlitas. Närmast till hands syntes härvid ligga en sådan anordning, att arbetsgivare och andra, som hava hos sig anställda arbetare eller andra tjänstetagare, förklarades skyldiga att till vederbörande uppbördsmyndigheter inleverera på deras arbetare, respektive tjänstetagare belöpande försäkringsavgifter med rättighet att göra motsvarande avdrag å lönerna. Ett sådant system syntes dock förutsätta en fullständig omläggning i vissa delar av lagförslaget, och har kollegium förnämligast av denna grund ansett sig icke böra bestämt förordna detsamma. Däremot synas de principiella anmärkningar, som riktats mot samma system, förtjäna endast föga avseende, och vill kollegium i sådant hänseende erinra därom, att den så kallade äldre arbetarförsäkringskommittén, vars förslag rörande förevarande försäkringsgren, innefattande en verklig folkförsäkring och icke blott en arbetarförsäkring, utgick ifrån att avgifterna skulle, i förekommande fall, inbetalas av vederbörande försäkringspliktiges arbetsgivare eller husbonde, med rätt för dessa att göra motsvarande avdrag å avlöningen. Det kan vidare även förtjäna framhållas, att det redan i det föregående återopade norska kommittébetänkandet av år 1899 (majoritetsförslaget) liksom också det i dagarna framlagda nya förslaget till invaliditets- och ålderdomsförsäkring för Norge på förevarande punkt båda innehålla liknande bestämmelser.

Men även om något åläggande för arbetsgivare att ansvara för arbetstagares pensionsavgifter icke nu stadgas, synes dock lagstiftningen böra öppna möjligheter för arbetsgivare att frivilligt övertaga en dylik förbindelse. Även utan dylika föreskrifter kunna naturligtvis arbetsgivare och arbetstagare överenskomma härom. Men det synes dock icke vara utan sin vikt, att det i lagen direkt pekas på denna utväg. En genom lagen åstadkommen reglering av dessa förhållanden skulle ock verka till förekommande av missförstånd och tvister. Givetvis skulle ock vederbörande uppbördsmyndigheter äga att för ändamålet tillhandahålla särskilda märken, kort eller dylikt, enär en av de förnämsta fördelarna med detta system, utom säkerheten, naturligtvis skulle vara, att avgifterna kunde fördelas på flera avlöningstillfällen.

Även andra vägar för befrämjande och underlättande av avgiftsbetalningen torde böra försökas. Den tyska riks-försäkringsordningen innehåller, bland annat, den bestämmelsen, att avgifterna till invaliditetsförsäkringen, som i regel erläggas genom arbetsgivarne, efter förordnande skola från alla eller vissa grupper av försäkringspliktiga inkasseras genom sjukkassor eller andra kassor eller försäkringsanstaltens inbetalningsställen i orterna. Även i Sverige borde en dylik anordning kunna vidtagas. Våra talrika sjukkassor, men även andra sammanslutningar, såsom fackföreningar med flera, skulle säkerligen utan alltför stora svårigheter kunna fungera såsom uppsamlings- och inbetalningsorgan för pensionsförsäkringen.

Uppbörden
av avgifterna.

Den i förslaget innefattade metoden för försäkringsavgifternas debitering och uppbörd synes även onödigt omständlig och tungrodd. Det enda sakliga skälet för kommitterades förslag att uppdelade försäkringsavgifterna i en gemensam grundavgift à 2 kronor att debiteras och redovisas genom kommunerna och en tilläggsavgift à

respektive 5 och 10 kronor att debiteras och uppbäras i samband med kronouppbörderna torde vara, att pensionsverket på detta sätt med säkerhet kan påräkna att bekomma samtliga grundavgifter. Förslaget innehåller nämligen, att en var kommun skall vara pliktig att till försäkringsfonden redovisa och inbetala ett belopp, motsvarande grundavgifterna för samtliga inom kommunen mantalsskrivna försäkringspliktiga, oavsett, om dessa erlagt sina avgifter eller icke.

Det vill förefalla kollegium, som med det av kommitterade föreslagna systemet en både enklare och naturligare lösning av uppbördsfrågan skulle vinnas, om det stadgades, att debiteringen och uppbörden av samtliga avgifter till pensionsförsäkringen skedde i samband med den vanliga kronouppbörderna, i all synnerhet som flertalet avgiftspliktiga redan förut äro upptagna å kronodebetsedlarna. Någon ändring med avseende på den kommunerna ålagda ansvarsskyldigheten i fråga om grundavgifterna behövde härigenom icke ske. Efter slutad uppbörd hade respektive kommuner endast att direkt till pensionsverket inbetala de felande avgifterna.

Beträffande de grundavgifter, som icke betalas av de avgiftspliktiga själva, utan för deras räkning skola erläggas av respektive kommuner, hava kommitterade föreslagit, att dessa medel skola tillföras fonden i dess helhet och sålunda icke tagas i betraktande vid eventuellt bestämmande av de försumligas pensioner. I motiveringen har framhållits, att kommittén med denna anordning främst velat vinna ett ökat intresse såväl för de avgiftspliktiga att ordentligt erlägga avgifterna som för kommunen att vederbörligen från de avgiftspliktiga indraga desamma.

Med allt erkännande av dessa synpunkter har kollegium dock icke kunnat finna de anförda skälen uppväga de betänkligheter, som ifrågavarande bestämmelse synes ägnad att angiva. Det kommer nämligen att ofta givas fall, då försummelsen att betala grundavgiften har sin naturliga förklaring i absolut medellöshet, sjukdom och dylikt, och då det sålunda måste förefalla helt naturligt, att kommunen får träda emellan med avgiftsbetalningen. Det synes också kunna ifrågasättas, huruvida de medel, som kommunerna utan direkt gagn för sina egna medlemmar inbetala till pensionsverkets fond, kunna betraktas såsom utgifter »till kommunens gemensamma gagn eller för särskilda dess behov» och för vilka kommunens medlemmar jämlikt gällande författningar äro underkastade beskattning.

Det har icke undgått kollegii uppmärksamhet, att det av kollegium ovan framförda yrkandet skulle kunna anses utgöra ett avsteg från den av kollegium i det föregående hävdade grundsatsen, att förevarande lagstiftning bör i görligaste mån vara en försäkringslagstiftning. Men då en kommunal garanti, på sätt kommitterade föreslagit, icke lär med det föreslagna sättet för försäkringsavgifternas erläggande kunna undvaras, om lagstiftningen skall bibehålla sin egenskap av allmän folkförsäkring, har det synts kollegium ändamålsenligare och riktigare, att garantien lämnas till förmån för dem, för vilka den i verkligheten är avsedd. Härigenom rubbas i själva verket icke försäkringsprincipen, utan enda skillnaden blir, att kommunen i vissa fall såsom premiebetalare får träda i stället för den enskilde. En helt annan sak är, att det allmänna icke bör särskilt premiera de försumliga avgiftsbetalarna. Men detta undvikes därigenom att, såsom kollegium i det föregående påyrkat, dylika personer icke tillerkännas rätt till pensionstillägg.

En stötesten vid ett eventuellt genomförande av förevarande lagstiftning är givetvis, att vårt land ännu icke äger en genomförd social sjukförsäkring. Sjukdom innebär ju ofta i och för sig oförmåga till arbete, och det torde i många fall vara svårt för att icke säga omöjligt att avgöra, när arbetsförmågan är att betrakta som

Förhållandet mellan sjuk- och invaliditetstförsäkringen.

»varaktig». Även »kroppss- eller sinnessjukdom» skall ju enligt 2 § i lagförslaget utgöra föremål för försäkring. I Tyskland med dess obligatoriska sjukförsäkring lösa sig dessa och liknande konflikter av sig själva. Enligt riks-försäkringslagen erhåller sålunda den försäkrade efter sjukhjälpens upphörande eller när eljest arbetsinvaliditeten varat i 26 veckor genom invaliditetsförsäkringen så kallad sjukpension, även om arbetsförmågan icke skulle vara att betrakta såsom varaktig. Den år 1911 i England genomförda kombinerade sjuk- och invaliditetsförsäkringen erbjuder givetvis likaledes tillfälle till en naturlig övergång mellan de båda försäkringsområdena. De sjuka erhålla sålunda sjukhjälp i 26 veckor, varefter, om sjukdomen räcker längre, i stället för sjukhjälpen utgår invalidpension. Denna utgår, i förekommande fall, till dess vederbörande fyllt 70 år, då den i sin ordning avlöses av ålderdomspension jämlikt 1908 års ålderdomsförsäkringslag.

Jämväl ur andra synpunkter än de ovan anförda synes en reglering på lagstiftningsväg av det inbördes förhållandet mellan sjuk- och pensionsförsäkringen vara av behovet påkallad. I brist på en ordnad allmän invaliditetsförsäkring har den frivilliga sjuk-kasserörelsen på åtskilliga håll sökt efter förmåga råda bot härpå och dymedelst kommit att utsträcka sin verksamhet in på områden, som måste anses tillhöra invaliditetsförsäkringen. 1910 års lagstiftning kan till en viss grad sägas befrämja en dylik utveckling, ity att den dels icke innehåller bestämmelser om en maximisjukhjälpstid, dels rättsligt reglerar de så kallade fortsättningskassornas verksamhet. Det finnes i själva verket också redan nu sjuk-kassor, som bereda en fullt genomförd försäkring mot varaktig oförmåga till arbete, förutsatt naturligtvis, att denna betingas av sjukdom.

Under sådana förhållanden uppställer sig osökt den frågan, huruvida det må anses överensstämma med statens intressen att, sedan pensionsförsäkring för hela folket genomförts, genom direkta bidrag understödja sjuk-kassorna, i vad deras verksamhet berör pensionsförsäkringens område. Ett annat viktigt spörsmål är, på vad sätt rätten till pension från pensionsförsäkringen och sjukhjälp från sjuk-kassa, i förekommande fall, komma att inverka på varandra.

Vad särskilt sistnämnda spörsmål beträffar, må framhållas, att gällande sjuk-kasselag medgiver sjuk-kassa att i sina stadgar beträffande medlem, som jämlikt lag eller utfästelse är berättigad att av annan erhålla sjukhjälp, föreskriva, att hans rätt till sjukhjälp skall i ty fall upphöra eller vara underkastad viss inskränkning. Härigenom torde få anses fastslaget, att sjuk-kassa, endast för såvitt dess stadgar innehålla en bestämmelse av denna innebörd, äger rätt att vägra sjukhjälp åt den, som kommer att till följd av sjukdom uppbära pension enligt pensionsförsäkringen.

Vidkommande åter pensionslagen synes dess ståndpunkt till detta spörsmål icke fullt tydligt framgå av kommitterades förslag. Att den så kallade avgiftspensionen skall utgå oberoende av eventuellt andra inkomster har ju redan framhållits. Där emot skall pensionstillägg (eventuellt understöd) endast tillkomma den, vars årsinkomst ej uppgår till för man 300 kronor och för kvinna 250 kronor, och skall årsinkomst, som här avses, utgöra all den inkomst av fast egendom, kapital eller arbete, som någon skäligen kan antagas komma att åtnjuta. Den här använda formuleringen av begreppet årsinkomst synes närmast vara hämtad från gällande skattelagar och särskilt förordningen om inkomst- och förmögenhetsskatt. Enligt nämnda förordning (§ 8) skall, bland annat, såsom inkomst *icke* taxeras »ersättning för skada till följd av olycksfall i arbete, så ock vad som eljest på grund av sjuk- eller olycksfallsförsäkring tillfallit den försäkrade eller hans stärbhus». Av kommitterades motivering framgår emellertid, att uttrycket »årsinkomst» i pensionslagen uppenbarligen är att

fatta i annan mening än den i skattelagstiftningen förekommande. I fråga om ersättning för skada till följd av olycksfall i arbete hava sålunda kommitterade uttryckligen uttalat, att, när dylik ersättning utgår i form av livränta, avdrag på stadgat sätt må ske å pensionstillägget. Däremot hava kommitterade icke närmare berört samma fråga med hänsyn till understöd från sjukkassa.

Kollegium finner visserligen icke de ovan anförda och andra förhållanden, som uppkomma genom det nära sambandet mellan sjuk- och invaliditetsförsäkringen, vara av den betydelse, att de hindra ett omedelbart genomförande av pensionsförsäkringen. Men collegium vill på samma gång hava framhållit, att ju längre den frivilliga sjukkaserverksamheten får utveckla sig, obunden av hänsyn till en redan bestående invaliditets- och ålderdomsförsäkring, ju svårare blir det att organisera sjukförsäkringen till harmoniskt samarbete med övriga grenar av den sociala försäkringen.

Beträffande ovan anförda förhållanden tillåter sig collegium i övrigt åberopa det underdåniga utlåtande, som avgavs av collegium den 29 oktober 1909 i anledning av sakkunniges förslag till ny sjukkasselag. Efter att hava påpekat, att övriga huvudgrenar av den sociala försäkringen då voro föremål för utredning och behandling, anförde collegium, bland annat, följande:

»Under sådana förhållanden och då socialförsäkringens olika grenar onekligen stå i nära samband med och i viss mån komplettera varandra, skulle collegium för sin del helst hava sett, att jämväl den obligatoriska sjukförsäkringen och de former, under vilka densamma kunde tänkas införd i vårt land, hade upptagits till behandling. Enär det likväl synes collegium tveivelaktigt, huruvida den allmänna meningen i vårt land ännu så länge kan anses mogen för ett genomförande av tvångslagstiftning på här föreliggande område, och ett yrkande om en dylik utredning möjligen skulle komma att till en oviss framtid undanskjuta en välbehöflig reformering av det frivilliga sjukkasseväsendet, anser sig emellertid collegium icke nu böra göra framställning därom. På samma gång vill dock collegium såsom sin åsikt framhålla, att, därest här ovan antydda grenar av den sociala försäkringen under den närmaste framtiden komma till genomförande i vårt land, frågan om införandet av obligatorisk sjukförsäkring med all sannolikhet kommer att bliva föremål för omprövning, och att de i föreliggande lagförslag planerade reformerna i vårt lands sjukkasseväsen under sådana förhållanden måhända icke torde vara att betrakta såsom en slutgiltig lösning.»

Bland de erfarenheter från Tysklands invaliditetsförsäkring, som andra länder framför allt borde tillgodogöra sig, vill collegium erinra om vikten av i tid företagna åtgärder till förebyggande av invaliditet. Beträffande sådana åtgärder stadgas i riks-försäkringslagen, bland annat, att, om en försäkrad hotas av invaliditet och alltså kan väntas falla försäkringen till last, vederbörande försäkringsanstalt må ingripa genom meddelande av sjukvård å sjukhus eller konvalescenthem eller på annat sätt. Har den sjuke genom sin arbetsförtjänst underhållit anhöriga, erhålla dessa under sjukvårdstiden ett understöd, motsvarande $\frac{1}{4}$ av den för trakten normala arbetslönen. Försäkringsanstalt kan även meddela sjukvård åt den, som redan erhållit invaliditetspension, om han kan förväntas därigenom återvinna sin förvärvsförmåga. Med tillsynsmyndighetens medgivande kan slutligen försäkringsanstalt använda medel till befrämjande eller genomförande av allmänna åtgärder till förebyggande av för tidig invaliditets inträdande bland de försäkrade eller till höjande av hälsotillståndet bland den försäkringspliktiga befolkningen.

Förebyggande
åtgärder.

Mer än något annat visa dessa bestämmelser, att den tyska arbetarförsäkringen tagit sikte på det, som måste betraktas som all social försäkrings högsta uppgift, att i görligaste måtto förebygga skador å befolkningens liv och hälsa, samt att, då sådan skadegörelse inträffat, söka inskränka skadans följder till de minsta möjliga. De ovan anförda bestämmelserna hava icke heller stannat blott på papperet. Tvärtom hava försäkringsanstalternas utgifter för sjukbehandling oavbrutet stegrats och utgjorde år 1910 mer än 21 millioner Mark, varav den allra största delen betingades av kampen mot lungtuberkulosen. I vilken grad denna del av försäkringsanstalternas verksamhet vidgats framgår och därav, att det relativa antalet sjukbehandlade personer, som år 1897 utgjorde endast 9 på 10,000 försäkrade, under år 1909 hade ökat till 69 på samma antal försäkrade (del III, sid. 104). Även det ovan återopade, nyligen framlagda norska kommittéförslaget innehåller bestämmelser, motsvarande de tyska, rörande vård och behandling av sjuka, som befaras bliva invalider.

Det är att anse såsom en brist hos kommitterades förslag, att detsamma helt och hållet förbigår denna viktiga sida av invaliditetsförsäkringens problem. En dylik fördjupad lagstiftning torde visserligen särskilt i vårt land erbjuda stora svårigheter, och kommittén har med fog kunnat peka på hela vår övriga lagstiftning på socialförsäkringens område, som genomgående har att uppvisa samma brist. Men då det nu gäller att taga ett stort och avgörande steg till genomförande av den största av socialförsäkringens grenar, synes det kollegium vara av särskild vikt, att det i lagen bestämt fastslås, att problemet icke är slutgiltigt löst endast genom införandet av pensionsrätt, utan att i lagstiftningens uppgifter jämväl ingår att verka i förebyggande riktning.

Barn-
pensionering.

I ett särskilt yttrande har en av kommitténs ledamöter framställt yrkande om en utvidgning av den föreslagna pensionsförsäkringens räckvidd, så att försäkringen komme att omfatta även en barnpensionering, det vill säga, understöd åt behövande änkor (och änklingar) samt ogifta mödrar med minderåriga barn. Med hänsyn särskilt därtill, att de ifrågasatta understöden skulle erhållas utan däremot svarande avgiftsbetalning och sålunda denna utvidgning ytterligare understryka lagstiftningens egenkap av försörjningslagstiftning, har kollegium visserligen känt en viss tvekan inför yrkandet ifråga. Enär likväl det ändamål, som en dylik barnpensionering skulle fylla, är synnerligen behjärtansvärt och detta tillägg utgör en naturlig utveckling av förslagets egen tankegång, har kollegium ansett sig böra förorda en utvidgning av pensionsförsäkringen i här angiven riktning.

Sjöfolkets
pensionering.

De faror och vedermödor, varunder sjöfolket utövar sitt yrke, i förening med den stora betydelse för det allmänna, som städse tillmätts sjöfartsnäringsen, har gjort, att statsmakterna redan tidigt vidtagit särskilda åtgärder till förmån för sjöfolk, som till följd av ålder och sjukdom varit ur stånd att vidare försörja sig. De för detta ändamål inrättade institutioner äro sjömanshusen med deras understödsverksamhet till förmån för behövande sjöfolk samt handelsflottans pensionsanstalt för pensionering av ålderstigna sjömän. Dessa anordningar gälla dock i huvudsak endast för sjöfolk i utrikes sjöfart, vartill, kommer, att de understöds- och pensionsbelopp, som dessa anstalter kunna meddela, i allmänhet utgå med synnerligen små belopp.

Frågan om en förbättrad pensionering för det svenska sjöfolket har därför sedan mycket länge stått på dagordningen, men med hänsyn till de svårigheter, varmed särskilt denna försäkring ansetts förknippad, gång på gång undanskjutits. Ålderdomsförsäkringskommittén, som på grund av nådig remiss den 20 november 1909 haft att

avgiva förslag jämväl rörande sjöfolkets pensionering, har skilt sig från uppgiften på det sätt, att den föreslagna allmänna pensionsförsäkringen skulle omfatta alla samhällsskisser och sålunda även sjöfolket. Däremot har kommittén icke verkställt någon utredning rörande den frågan, i vad mån pensionslagstiftningens tillämpning på sjöfolket skulle inverka på nyssnämnda, av statsmakterna till förmån för sjöfolket tidigare genomförda anstalter. Kommittén har endast härutinnan uttalat, att den icke funnit några skäl tala för att särskilt för denna yrkesgrupp åvägabrinda en mera gynnad ställning än för andra av försäkringen omfattade grupper, där ett motsvarande behov i många fall kan hava varit för handen.

Då kollegium nu har att uttala sig om, huruvida kommitterades förslag i föreliggande hänseende kan anses innefatta en tillfredsställande lösning av sjöfolkets pensioneringsfråga, vill kollegium till en början framhålla, att, om också historiska och andra skäl synas tala för en sådan anordning, att sjömanspensioneringen organiseras för sig utan direkt samband med den allmänna pensionsförsäkringen, denna frågas hittillsvarande utveckling i vårt land dock synes bestämt tala emot en sådan utbrytning. Ett yrkande härom skulle sannolikt medföra, att sjöfolket än en gång ställdes utanför och hänvisades att avvakta resultat av nya utredningar. De i förslaget meddelade bestämmelser synas ock i allmänhet vara ägnade att tillskynda jämväl sjöfolket stora fördelar.

Vid sådant förhållande anser kollegium sig böra tillstyrka sjöfolkets pensionering i enlighet med huvudgrunderna i förslaget, dock under uttrycklig förutsättning att härigenom icke någon ändring sker i ovan omförmälda, för sjöfolket redan gjorda anordningar. Särskilt förutsätter kollegium i sådant hänseende, att vid beräklandet av det i 6 § omförmälda pensionstillägget avseende icke fästes å understöd eller pension, som sjömannen uppbär eller kommer att uppbära från ifrågavarande, redan bestående institutioner. Rätten till sådant understöd grundar sig, såsom närmare framgår av del III av kommitténs betänkande, väsentligen på avgifter, erlagda av sjöfolket, och pensionsrätten utgör i viss mån ett vederlag för en av sjöfolket tidigare innehavd förmån.

Skulle det emelletid icke befinnas lämpligt eller möjligt att inom den föreslagna pensionsförsäkringens ram bereda sjöfolket en dylik, gynnad ställning, vill kollegium för sin del bestämt uttala sig för att sjöfolket undantages från den allmänna pensionsförsäkringen och i stället göres till föremål för en speciell, efter yrkets säregna förhållanden avpassad lagstiftning. Det synes kollegium naturligast, att under sådana förhållanden denna senare lagstiftning bygges vidare på den grund, som redan förefinnes, och att särskilt handelsflottans pensionsanstalt omskapas till bärare av det svenska sjöfolkets invaliditets- och ålderdomsförsäkring. Ifrågasättas kan i övrigt, om icke nämnda anstalt för åstadkommande av större reda och enkelhet kunde handhava den föreslagna allmänna pensionsförsäkringen för sjöfolket.

Därest även sjöfolket skall innefattas i förevarande lagstiftning, kräves dock enligt kollegii åsikt särskilda åtgärder för att på ett tillfredsställande sätt ordna betalningen och redovisningen av pensionsavgifterna. Med den rörlighet, som utmärker detta yrkes utövare, är det eljest att befara, att avgiftsplikten, av försumlighet och liknöjdhet men även av andra skäl, kommer att mycket ofullständigt fullgöras. Med den korta tid, som stått kollegium till buds för att besvara förevarande remiss, har det icke varit kollegium möjligt att verkställa den för ändamålet erforderliga utredningen. Kollegium har emellertid för avsikt att, sedan frågan om sjöfolkets medtagande i förevarande lagstiftning blivit av Eders Kungl. Maj:t i princip avgjord, in-

komma med särskilt utlåtande, innefattande förslag till närmare bestämmelser rörande sättet för avgiftspliktens fullgörande för sjöfolket.

Pensions-
väsändets
administra-
tion.

Enligt förslaget skall pensionsväsendet handhavas av en för hela riket gemensam myndighet, benämnd pensionsrådet, samt av särskilda pensionsnämnder i orterna. Beträffande det förnas organisation innehåller förslaget inga närmare bestämmelser, utan förutsättas dessa skola lämnas i en särskild af konung och riksdag utfärdad lag. Kollegium vill emellertid erinra därom, att »råden» — jämför exempelvis järnvägsrådet, handelsrådet och sociala rådet — inom förvaltningen hava en helt annan ställning och andra funktioner än som skulle tillkomma den centrala pensionsmyndigheten. Benämningen »rikspensionsanstalten» eller »rikspensionsverket» synes kollegium bättre motsvara den nya institutionens ställning och uppgifter.

Kollegium har vidare fäst sin uppmärksamhet därvid, att kommittén i olikhet med nya arbetarförsäkringskommittén föreslagit, att klagan över pensionsrådets beslut icke må föras (28 §). I saknad av närmare kännedom om det blivande ämbetsverkets sammansättning och arbetssätt kan kollegium icke för närvarande avgöra, huruvida en dylik bestämmelse må anses motiverad eller icke. I likhet med kommitterade finner visserligen även kollegium det vara synnerligen angeläget, att pensionsärendenas handläggning icke får draga alltför länge ut på tiden, utan att desamma snarast möjligt slutligt avgöras, ävensom att icke regeringsrättens arbetsbörda ökas med avgörandet av de många besvär i pensionsärenden, som kunna förutses. Men då den föreslagna lagstiftningen icke minst på grund av lagtextens summariska affattning kan väntas giva upphov till olika tolkningar med ty åtföljande missförstånd, synes det vara av mycket stor betydelse för pensionsförsäkringens lyckliga genomförande, att även pensionsverkets beslut kunna göras till föremål för prövning av en särskild, sakkunnig instans inom eller utom pensionsverket. En sådan torde ock kunna anordnas utan några avsevärda kostnader.

Vad därefter angår pensionsnämnderna vill kollegium framhålla vikten därav, att deras sammansättning blir sådan, att de lämna garanti för en fullt tillfredsställande handläggning av förekommande ärenden. Förslaget synes emellertid i detta hänseende mindre tillfredsställande, enär dels valbarheten är satt så låg som vid 21 års ålder, dels det icke finnes något förbud för att i nämnderna inväljas i konkurs försatta eller omyndiga förklarade personer. Det torde icke föreligga grundade skäl att för valbarhet till ledamot av pensionsnämnd uppställa mindre fordringar än för valbarhet till kommunalnämnden. Vidare vill kollegium i detta sammanhang påpeka, att pensionsnämnderna, så vitt möjligt, böra hava tillgång till medicinsk sakkunskap, och att det därför kan ifrågasättas, huruvida icke vederbörande kommunala läkare, i förekommande fall, böra hava rätt och plikt att deltaga i pensionsnämndens överläggningar, men icke i besluten. Vidare synes det vara av vikt, att ett samarbete kommer till stånd mellan pensionsnämnderna och fattigvårdsstyrelserna, för vilket ändamål en ledamot av sistnämnda styrelse alltid borde äga att på samma villkor deltaga i vederbörande pensionsnämnds överläggningar.

Pensions-
ansökans
prövning.

I motsats mot nya arbetarförsäkringskommitténs förslag innehåller förevarande lagförslag icke något krav på, att ansökan om pension skall vara åtföljd av läkarbetyg rörande sökandens hälsotillstånd. Kommitterade hava motiverat denna sin ståndpunkt dels med en hänvisning till, att kostnaderna för anskaffande av dylikt intyg i talrika fall skulle bliva alltför betungande, dels med den förklaring, att det i regel, efter vad vunna erfarenheter giva vid handen, torde kunna utan läkarintyg bedömas, huruvida sökanden är invalid i lagens mening eller icke.

Kollegium är dock icke för sin del övertygat om, att pensionsfallen under alla omständigheter komma att föreligga så klara, som kommitterade synas hava tänkt sig. Snarare torde man kunna förvänta, att många fall bliva synnerligen svåra att avgöra, ävensom att det, till förekommande av simulation, ofta kommer att krävas ingående undersökningar, innan full klarhet kan vinnas. Socialförsäkringens hittillsvarande historia i Tyskland lämnar talande bevis för de vanskligheter, varmed invaliditetsförsäkringen i föreliggande hänseende har att kämpa. Och dessa svårigheter skola säkerligen icke bliva mindre i Sverige, särskilt med hänsyn därtill, att den svenska lagstiftningen skulle avse en invaliditetsförsäkring för hela folket och sålunda icke blott för de egentliga kroppsarbetarne. Även därutinnan, att vi i Sverige icke äga en fullt genomförd social sjukförsäkring, befinner sig vårt land i föreliggande hänseende i ett sämre läge än Tyskland.

Även om man icke vill gå så långt att kräva, att pensionsansökan under alla förhållanden skall vara åtföljd av läkarintyg, synes man dock böra fordra, att sökanden skall vara pliktig att på begäran av pensionsnämnden komplettera sin ansökan med dylikt intyg. I tvivelaktiga fall bör ock pensionsnämnden kunna kräva, att sökanden låter sig undersökas av en av nämnden utsedd läkare. Och över huvud taget synes pensionsnämnden böra tillerkännas vida större befogenhet, än vad ordalagen i 30 § synas medgiva, att genom infordrande av intyg eller andra handlingar söka få anspråken på pension till fullo styrkta. Kommitterade synas hava utgått ifrån, att en dylik rigorös prövning icke vore av behovet påkallad, eftersom vederbörande pensionsnämnd kunde förutsättas äga personlig kännedom om de sökande. Detta må visserligen ofta gälla på landsbygden och i mindre stadskommuner, men är dock knappast tillämpligt i fråga om de större städerna.

Utöver de erinringar, som framställts i det föregående, har collegium även hyst vissa betänkligheter mot förslaget av mera principiell natur, betänkligheter som i huvudsak sammanhånga därmed, att kommitterade i allt för ringa grad fasthållit vid försäkringstanken. I detta hänseende vill collegium särskilt framhålla pensionernas i allmänhet för låga belopp. Det har dock synts collegium uppenbart, att det enda botemedlet häremot, eller ökade pensionsavgifter, icke stode att vinna utan väsentligt ändrade och kompletterande bestämmelser. De i förslaget innefattade avgifterna äro nämligen för särskilt den högsta inkomstklassen redan nu visserligen icke i och för sig, men med hänsyn till det föreslagna betalnings- och uppbördssättet så höga, att det, såsom i det föregående framhållits, synes collegium ganska tvivelaktigt, om försäkringens fulla genomförande på denna väg står att vinna. Ett förslag om ökade avgifter torde dessutom i sin ordning uppkalla spørsmålet om ändrade grunder för kostnadernas fördelning, och särskilt i vad mån arbetsgivarna hos oss liksom annorstädes böra deltaga i kostnaderna för arbetarnes invaliditetsförsäkring.

Oaktat dessa betänkligheter hyser emellertid collegium tillika den övertygelsen, att det nu framför allt gäller att på detta viktiga område komma från ord till handling och att det knappast kan vara tillrådligt att än en gång för nya utredningar undanskjuta en lagstiftning, som nära en hel mansålder stått på dagordningen. Det synes nämligen collegium ligga i öppen dag, att ett efter väsentligen andra grunder uppbyggt förslag tidigast efter flera års förlopp skulle kunna föreliggå utarbetat och säkerligen först efter ännu längre tid skulle kunna vinna allmänna anslutning och av statsmakterna godkännas. Under sådana förhållanden anser sig collegium böra i

huvudsak förorda förslaget med de av kollegium i det föregående framställda erinringar. Det synes kunna lämnas åt framtiden att, sedan grunden väl blivit lagd, vidare utbygga och förbättra försäkringen. Härtill är ju ock framtiden bättre skickad, då den till sitt förfogande kommer att äga en erfarenhet på området, som vi för närvarande sakna, och som vi, alla förnyade utredningar till trots, alltjämt måste sakna, intill dess försäkringen fått träda i verket.

Kollegium har slutligen även tagit under överbägande, huruvida det icke skulle vara möjligt att låta lagstiftningens genomförande ske på för den nuvarande generationen förmånligare villkor än de i kommitterades förslag innefattade. Särskilt har kollegium fäst uppmärksamheten vid den av en utav kommitténs ledamöter i denna punkt avgivna reservationen. Enär likväl de utvidgningar och förbättringar av försäkringen, vilka av kollegium i det föregående förordats och vilka kollegium finner i främsta rummet böra ifrågakomma, därest de genomföras, i ej obetydlig grad komma att öka de för försäkringen erforderliga kostnaderna, har kollegium icke ansett sig kunna i förevarande hänseende göra något bestämt yrkande.

Underdånigst:

ALFR. LAGERHEIM.

HENNING ELMQVIST.

THEOFIL ANDERSSON.

Föredragande.

GUNNAR DILLNER.

C. L. WERNSTEDT.

Axel Rydin.

Bil. C.

TILL KONUNGEN.

Genom remiss, som den 10 december 1912 kommit riksförsäkringsanstalten till handa, har Eders Kungl. Maj:t anbefallt riksförsäkringsanstalten att avgiva yttrande över ålderdomsförsäkringskommitténs förslag till lag om allmän pensionsförsäkring.

Riksförsäkringsanstalten, angående ålderdomsförsäkringskommitténs betänkande och förslag rörande allmän pensionsförsäkring.

Bihang till Riksdagens protokoll 1913. 1 saml. 90 häft. (Nr 126.)

I anledning härav får riksförsäkringsanstalten i underdånighet anföra följande:

I den skrivelse av den 9 november 1912, varmed kommittén överlämnat sitt lagförslag, omnämner kommittén, att den av Eders Kungl. Maj:t den 28 oktober 1910 erhållit uppdrag att avgiva yttrande och förslag jämväl beträffande revision av lagen den 5 juli 1901 angående ersättning för skada till följd av olycksfall i arbete; samt att detta ämne, som kommitténs uppdrag sålunda ytterligare kommit att omfatta, även utgjort föremål för kommitténs behandling. Då emellertid revisionen av olycksfallsersättningslagen icke hunne avslutas inom den närmaste tiden, hade kommittén icke ansett sig böra uppskjuta avlämnandet av den del av kommitténs utlåtande och förslag, som rörde pensionsförsäkringen, helst de två ämnen, uppdraget omfattade, enligt kommitténs mening kunde utan olägenhet vart för sig behandlas.

Riksförsäkringsanstalten har förut haft anledning erinra om det nära inre sambandet mellan de olika grenar, vari socialförsäkringen av vissa praktiska skäl uppdelats, samt att det är av största vikt att icke lösbryta delarna från varandra och behandla dem var för sig såsom fristående problem.

Socialförsäkringen har bland annat stor betydelse för folkhälsans bevarande; den bör icke minst inrikta sig på anordningar, varigenom arbetsförmågens nedsättning på grund av sjukdom, olycksfallsskada m. m. undvikes eller, om sådan nedsättning inträffat, möjlighet beredes till hävande av invaliditeten eller till minskning av dess menliga verkningar. Det ligger i första hand på sjukförsäkringen att sörja för dessa förebyggande åtgärder, men tydligt är, att den i detta sitt arbete måste hava biträde av de övriga försäkringsgrenarna.

Förr eller senare visa sig olägenheterna av att söka lösa delar av socialförsäkringsproblemet var för sig. Och det blir alltid förenat med svårighet att sedermera arbeta ihop det hela.

Vidkommande nu särskilt de till kommittén hänskjutna frågorna om ordnandet av olycksfallsförsäkringen samt ålderdoms- och invaliditetsförsäkringen bör beaktas, att dessa båda försäkringsgrenars viktigaste beståndsdel är invaliditetsförsäkring. För en person, som drabbats av en viss grad av invaliditet, är det av underordnad vikt, huruvida dess orsak varit olycksfall eller sjukdom. Vid försäkring i allmänhet böra den försäkrades behov, i den mån de för olika eventualiteter kunna förutses, vara huvudsynpunkten vid försäkringens anordnande. Även vid den sociala försäkringen borde en sådan synpunkt få göra sig gällande framför frågan om skadans orsak och om vem, som skall bära försäkringens kostnader. Skulle, såsom från olika håll yrkats, försäkring mot yrkessjukdomar och därav föranledd invaliditet komma att sammanföras med den sociala olycksfallsförsäkringen, bleve sambandet mellan denna försäkrings föremål och föremålet för den allmänna sociala invaliditetsförsäkringen än mera intimt. Kommitténs yttrande, att de två ämnen, dess uppdrag omfattat, utan olägenhet kunna vart för sig behandlas, kunde därför väl tarvat en närmare motivering än den av kommittén lämnade. Emellertid kan man väl förstå den önskan, som gjort sig gällande att äntligen komma till ett resultat i fråga om ålderdoms- och invaliditetsförsäkringen, som redan alltför länge låtit vänta på sig. Riksförsäkringsanstalten anser sig ej heller böra yrka på ett uppskjutande av det utav kommittén framlagda lagförslagets behandling; men skulle riksförsäkringsanstalten anse det synnerligen önskligt, med hänsyn till ett ändamålsenligt ordnande av övriga socialförsäkringens grenar och deras sammanbindande med ålderdoms- och invaliditetsförsäkringen, att, därest det föreliggande lagförslaget i dess huvuddrag antages, det måtte ske med uttrycklig reservation till förmån för ändringar och jämkningar, som kunna

finnas erforderliga eller önskliga vid behandlingen av närmast kommande socialförsäkringsfrågor, olycksfallsförsäkringen och sjukförsäkringen.

Kommitténs lagförslag avser att införa en hela folket omfattande, på tvång grundad försäkring med huvudsakligt ändamål att bereda understöd åt dem, som i följd av ålderdom eller eljest genom arbetskraftens nedsättning eller förlust icke längre hava sin försörjning. Understödet åstadkommes till en mindre del genom avgifter, erlagda av de i försäkringen delaktiga; till sin väsentligaste del utgår det i form av bidrag från det allmänna. I vissa fall skall understöd utgå, även om icke någon avgift erlagts.

Riksförsäkringsanstalten är med kommittén ense därom, att försäkringen måste grundas på tvång, om den skall erhålla någon effektivitet; samt att den bör byggas till huvudsaklig del på invaliditetsprincipen. Även anser riksförsäkringsanstalten i likhet med kommittén, att ändamålet med försäkringen skulle bli i väsentlig grad förfelat, om den skulle inskränkas att omfatta allenast vissa klasser av befolkningen. Det måste anses såsom en given förtjänst, att kommittén från början lagt försäkringen på en så bred bas som skett.

I fråga om valet av system för vinnande av det avsedda målet hade enligt riksförsäkringsanstaltens mening huvudvikten bort läggas på en mera ren försäkring, som lämnar den försäkrade utan inskränkande förbehåll en ovillkorlig rätt till viss, på inbetalade avgifter grundad pension.

Den moderna socialpolitikens strävan går ut på att så ordna levnadsvillkoren för varje medborgare, att han skall kunna tillfredsställa egna och sin familjs behov samt sörja för framtiden, när arbetsförmågan brister på grund av sjukdom, olycksfall eller ålderdom.

Socialförsäkringen bör ej övergiva den ståndpunkten, att det är varje individs skyldighet att sörja för sig och sin framtid. Den bör byggas i första hand på självhjälpsprincipen.

Vad löntagare beträffar böra i regel för försäkringen erforderliga avgifter kunna åstadkommas. På ett sunt affärsföretag bör den fordran kunna ställas, att lönerna skola vara sådana, att de kunna räcka även till avsättningar för pensionering. Eljest kan man säga, att affären delvis lever på indirekta bidrag från det allmänna eller annat håll.

I fråga om de självständiga yrkesidkarne torde man kunna utgå från, att de i ekonomiskt avseende i regel icke äro sämre ställda än löntagarne. Även de böra utan svårighet kunna erlagga för sin pensionering erforderliga avgifter.

Givet är emellertid, att anpassningen till en på angivet sätt ordnad försäkring kräver sin tid, måhända mera än en generation. Med nödvändighet måste man därför till en början förutsätta avsevärda bidrag från det allmännas sida, för att pensioner, något så när motsvarande behovet, skola uppnås.

Ehuru kommittén, i motsats mot vad riksförsäkringsanstalten anser vara det riktiga, i sitt förslag till pensionering lagt huvudvikten vid de från det allmänna utgående understöden, anser sig dock riksförsäkringsanstalten, med hänsyn framför allt till nödvändigheten att snart komma till något resultat, böra tillstyrka, att kommitténs förslag lägges till grund för lagstiftning i ämnet, dock under förutsättning att däri vidtagas sådana modifikationer, att pensioneringen kan utvecklas till en verklig

försäkring på sätt riks-försäkringsanstalten ovan antytt, och att i överensstämmelse därmed pensioneringen redan från början så ordnas, att den på avgifter grundade pension, som försäkringen lämnar, för olika eventualiteter svarar mot den försäkrades behov.

Enligt riks-försäkringsanstaltens mening måste sålunda till en början undanröjas den svåra olägenhet, det utav kommittén föreslagna sättet för pensions beräkning — viss procent av erlagda avgifters summa — medför i det avseendet, att pensionen blir ytterst ringa vid tidigt inträdande invaliditet och innan ännu avgifter till något större belopp hunnit inbetalas. Ett så ordnat pensioneringssystem kan ej sägas lämpa sig efter behovet. Den, som vid tidig ålder blir invalid, har i regel minst lika stora behov att tillfredsställa som den, vilken först vid sen ålder får sin arbetsförmåga nedsatt.

För att undvika den anmärkta olägenheten kan man välja olika sätt. Man kan lägga till grund för beräkningen ett visst medeltal av erlagda avgifters belopp och giva stadgandet den innebörd (se riks-försäkringsanstaltens förslag, alternativ 1, här nedan), att pensions årliga belopp skall utgöra viss multipel (av riks-försäkringsanstalten beräknad, om den av kommittén föreslagna förmögenhetsgränsen å 6 000 kronor bortfaller, för man till 12 och för kvinna till $8\frac{1}{4}$) av de erlagda avgifternas sammanlagda belopp, dividerat med det antal år, som förflutit från början av det år, under vilket pensionstagaren fyllde 16 år, t. o. m. utgången av det år, då pensionen börjar utgå, dock att, om pensionsavgift för sistnämnda år icke erlagts, detta år icke inräknas.

Ett exempel torde klargöra denna av riks-försäkringsanstalten framställda regels företrädare framför kommitténs system.

En man erlägger från sitt 16:de år 2 kr. under 6 år, därefter 7 kr. under 9 år. Han blir invalid vid 31 års ålder. Summan av de erlagda avgifterna är 75 kr. och medelavgiften för år är 5 kr. Pension skall således utgå med ett årligt belopp av $12 \times 5 = 60$ kr. Enligt kommitténs förslag skulle pensionen bli 30 % av 75 kr. eller kr. 22,50.

Emellertid gäller mot kommittéförslagets sätt för pensionens beräkning jämväl den anmärkningen, att pensionens storlek ställts alldeles oberoende av den ålder, vid vilken avgift erlagts. Detta medför, att den, som vid unga år erlagt större delen av sina avgifter, får relativt långt mindre valuta för avgifterna än den, som erlagt större delen av desamma vid mera framskriden ålder, en konsekvens, som helst bör undvikas, då det gäller att med tvång förmå befolkningen att avsätta medel till sin försäkring.

Ovan av riks-försäkringsanstalten framställda regel för pensions beräkning undviker den kommittéförslaget vidlådande olägenheten att icke taga hänsyn till behovet hos den, som vid tidig ålder blir invalid. Då emellertid riks-försäkringsanstaltens förslag (alternativ 1) icke går fritt från anmärkningen att icke taga tillbörlig hänsyn till åldern vid årsavgifternas erläggande, har riks-försäkringsanstalten utarbetat ett mera rent försäkringstekniskt förslag (alternativ 2), som icke drabbas av nyssnämnda anmärkning och icke heller lider av förutberörda olägenhet, att pensionen blir relativt alltför obetydlig vid tidig invaliditet. Riks-försäkringsanstalten förordar för sin del till antagande detta senare alternativ, såsom bland annat mera rättvist och mera ägnat att befordra pensionsförsäkringens utveckling i sund riktning.

Vid tillämpning av det av riks-försäkringsanstalten föreslagna alternativ 2 kräves intet statstillskott för den nuvarande aktiva generationens medtagande i försäkringen. Arbetarförsäkringsfondens medel skulle sålunda, förutom till understöd åt en del redan invalida personer, kunna användas till utvidgning av försäkringen i andra av-

seenden, bland annat till anordnande av kuranstalter, sanatorier, institut för gymnastik och ortopedi o. d. för att förebygga invaliditet och förminska eller undanröja redan inträdd nedsättning i arbetsförmågan m. m., således till viktiga, med försäkringen sammanhängande anordningar, som av kommittén lämnats alldeles åsido.

Förutom omförmälda ändring beträffande sättet för beräkning av pension, bör enligt riksförsäkringsanstaltens mening jämväl den ändring vidtagas, att den av kommittén uppställda förmögenhetsgränsen av 6,000 kronor i avseende å avgiftsskyldighet bortfaller. Detta låter sig ock utan olägenhet göra, även om riksförsäkringsanstaltens alternativ 1 antages; och alternativ 2 medför såsom en konsekvens, att begränsningen bortfaller.

Vidare har riksförsäkringsanstalten, i fråga om sättet för pensions beräkande och pensionstilläggen, ansett sig böra föreslå, att de av kommun för försumliga försäkrade inbetalade tvåkronorsavgifterna skola tillgodoföras de försäkrade, för vilka de erlagts, att vid bestämmande av storleken av den inkomst, till vilken hänsyn skall tagas vid tillgodoförandet av pensionstillägg, på erlagda avgifter grundad pension skall inräknas i inkomsten, samt att pensionstilläggen skola beräknas till lika belopp för man och kvinna.

Klart är, att riksförsäkringsanstalten med den ståndpunkt, den intager i fråga om försäkringen, anser, att de avgifter, som de försäkrade själva skola erlägga, böra sättas väsentligt högre och för gifta personer beräknas annorlunda, än av kommittén föreslagits. Emellertid har riksförsäkringsanstalten icke i dessa avseenden velat göra något bestämt yrkande för närvarande, emedan anstalten vid utförande av sina beräkningar och framställande av sina förslag ansett sig böra hålla sig så mycket som möjligt till kommitténs utgångspunkter och beloppet av dess kostnadsberäkningar, för att icke uppskov med förslagets genomförande skall behöva äga rum.

Innan riksförsäkringsanstalten härefter övergår till en närmare granskning av kommitténs förslag och ett närmare preciserande av sina ändringsförslag, anser sig riksförsäkringsanstalten böra förutskicka, att den knappa tiden för remissens besvarande icke medgivit en så fullständig granskning av förslaget eller verkställande av så fullständiga beräkningar, som varit önskligt.

Avgiftspensionerna.

Enligt lagförslagets 6 § utgör pensions årliga belopp för man 30 % och för kvinna 23 % av de erlagda pensionsavgifternas sammanlagda belopp. Detta, att pensionsbeloppet är proportionellt mot summan av de erlagda avgifterna, har till följd, att en person, som tidigt drabbas av invaliditet, erhåller en ytterst obetydlig pension i jämförelse med den, som sent blir invalid eller uppnår 67 års ålder utan att dessförinnan ha blivit invalid.

Den, som tidigt drabbas av invaliditet, har i regel minst lika stora ekonomiska behov som den, vilken först vid hög ålder blir invalid eller uppnår 67 år utan att ha blivit invalid. Fasthåller man den principen, att försäkringen bör så anordnas, att den så mycket som möjligt lämpar sig efter behovet vid olika eventualiteter, är det ändamålsenligare att ordna försäkringen så, att vid invaliditet eller senast från 67

års ålder ett lika stort eller icke allt för mycket varierande årligt belopp må (vid betalning av lika stora avgifter) utgå som ersättning, oberoende av den tid, under vilken avgifter erlagts, dock, om det finnes erforderligt till förekommande av missbruk, med bestämelse om viss karenstid. Detta synes också bäst överensstämma med kommitterades eget uttalande (del. I sid. 51): »En i huvudsak på invaliditetsprincipen byggd försäkring, vilken sålunda tillgodoser behovet i varje enskilt fall, torde närmast motsvara det syfte, som man med försäkringen önskar ernå».

Emellertid anföras i kommitténs betänkande del. II sid. 157 och 158 en del skäl för att låta pensionen växa med de erlagda avgifterna. Såsom ett sådant nämnes »det ideella momentet, att pensionen, genom att växa med varje erlagd avgift, skulle mera direkt få karaktären av gjorda besparingar». Då en mera ren försäkring bättre än en sådan, där sparmomentet är mera förhärskande, tillfredsställer behovet, är ju dock den förra att föredraga. — Vidare anføres, att vid den av kommittén föreslagna försäkringsformen skillnaden mellan man och kvinna med avseende å den erforderliga avgiftens belopp framträder mindre skarpt än vid den andra försäkringsformen. Då emellertid även för kvinnorna den senare försäkringsformen bättre svarar mot behovet, kan ej detta skäl tillmätas någon reel betydelse. — Med avseende på det ävenledes anförda skälet, att enligt kommitténs förslag införande av karenstid undvikes, skulle visserligen detta i och för sig kunna anses som en, om än med hänsyn till de vid tidig invaliditet obetydliga pensionsbeloppen, mycket ringa fördel. Kommittén har emellertid även föreslagit, att ingen pension till mindre årligt belopp än 6 kr. må utgå, vilken bestämmelse i vissa fall verkar såsom införande av en med avgiftsbeloppen variabel karenstid. Dessutom torde det icke vara alldeles givet, att en försäkringsform med konstanta eller mindre varierande pensionsbelopp nödvändiggör införande av karenstid. — Ett fjärde på samma ställe i betänkandet anført skäl för val av pensionssystem är undvikande av fortsättning av avgiftsbetalning, även sedan försäkrad, genom övergång till statstjänst m. m., upphört att tillhöra de egentligen avgiftspliktigas krets. Den olägenhet, som i detta avseende komme att vidlåda det andra pensionssystemet, skulle dock kunna undvikas, om det modifierades därhän, att för den tid, en person icke tillhört de avgiftspliktiga (eller försummat avgiftsbetalning), pensionsbeloppet vederbörligen reducerades.

De av kommittén anförda skälen för det av densamma föreslagna sättet för beräkning av avgiftspensionen synas sålunda icke vara att tillmäta någon avgörande betydelse. Man bör därför, om det utan alltför stora praktiska svårigheter låter sig göra, anlita ett system för avgiftspensionens beräkning, som låter utfallande pension mera svara mot det i varje fall föreliggande behovet, och som sålunda, bland annat, icke sätter den, som vid jämförelsevis tidig ålder träffas av invaliditet, i alltför ogynnsam ställning. Visserligen spela enligt kommittéförslaget avgiftspensionerna en relativt obetydlig roll och det kan därför synas vara av underordnad vikt, huru de beräknas. Då emellertid avsikten bör vara att söka framdeles få huvudvikten lagd på avgiftspensionen och att låta denna bilda den egentliga beståndsdelen av invaliditets- eller ålderdomspensionen, är detta ett ytterligare skäl att söka få denna pension redan från början beräknad på ett så rationellt sätt som möjligt.

Vad då sättet för pensionens beräkning angår, kan man, för det fall att under hela aktivitetstiden alltifrån 16 till högst 67 års ålder ständigt lika årsavgifter erläggas, bestämma vissa mot avgiftens storlek svarande pensionsbelopp, olika för man och för kvinna, men till sin storlek oberoende av tiden för invaliditetsröntans början. Om åter olika stora avgifter erläggas under skilda tidsperioder, kunna olika pensionssystem ifrågasättas. Riksförsäkringsanstalten framlägger härefter två förslag,

det ena, alternativ 1, analogt med det av kommittén föreslagna, det andra, alternativ 2, mera försäkringstekniskt anordnat.

Alternativ 1.

Enligt detta system skulle pensionsbeloppet bestämmas till en viss multipel (olika för man och för kvinna) av medeltalet (i stället för enligt kommitténs förslag summan) av de av pensionstagaren erlagda årsavgifterna, räknat från och med det år, under vilket han fyllde 16 år, och till pensionstidens början.

Genom införande av den bestämmelsen för beräkning av årsavgifternas medeltal, att tiden efter betalningens upphörande ända fram till pensionstidens början inräknas, blir lika väl som enligt kommittéförslaget någon bestämmelse om fortsättning av avgiftsbetalning även efter övergång till statstjänst m. m. tydligen överflödig.

Genom den bestämmelsen, att medelårsavgiften skall beräknas jämväl med hänsyn till tiden från 16 års ålder, även om avgiftsbetalningen börjat senare, torde också införande av karenstid vara överflödig. Om nämligen en höjning av avgiften sker någon avsevärd tid efter 16 års ålder, kommer pensionsbeloppet icke att omedelbart ökas så synnerligen mycket, att man torde behöva räkna med möjligheten av missbruk. Vid 16 års ålder och åren närmast därefter är invaliditetssannolikheten ytterligt obetydlig, varför även för dessa yngre åldrar bestämmelse om karenstid möjligen kan undvaras. Anser man emellertid försiktigheten fordra införande av en sådan, skulle man ju kunna bestämma, att försäkringen för försäkringsbelopp, som motsvara den del av årsavgiften, som eventuellt överstiger 2 kronor, icke blir effektiv vid invaliditet före t. ex. 18 års ålder (i vilket fall för övrigt enligt kommittéförslaget intet nämnvärt pensionsbelopp erhålles).

Beräkningen av pensionsbeloppen kan ske på följande sätt.

Enligt kommittébetänkandet del II sid. 166 är:

α_x = medelårsavgift för aktiv (försäkrad eller icke) person mellan x och $x + 1$ års ålder;

$K_x^{(67)}$ = kapitalvärdet för en x -årig aktiv person av framtida avgifter α , erlagda till dödsfall eller tills invaliditet inträder, dock senast till 67 års ålder.

Då aD_x betecknar de aktivas diskonterade tal, är

$${}^aD_x \cdot K_x^{(67)} = \sum_{\nu=x}^{66} \alpha_{\nu} \cdot {}^aD_{\nu+\frac{1}{2}}$$

Om en försäkrad erlagt avgifterna från x års ålder och blir invalid mellan ν och $\nu + 1$ års ålder, erhåller han ett pensionsbelopp, som är proportionellt mot

$$\frac{\alpha_x + \alpha_{x+1} + \dots + \alpha_{\nu-1} + \frac{1}{2}\alpha_{\nu}}{(\nu + \frac{1}{2}) - 16}$$

Betecknas värdet av nu ifrågavarande invaliditetspension åt en x -årig aktiv person med $P_x^{(67)}$, och användas i övrigt de i kommittébetänkandet del II sid. 11 införda beteckningarna, så blir

$$\begin{aligned}
& {}^aD_x \cdot P_x^{(67)} = \\
& \frac{\frac{1}{2} \alpha_x}{x-15,5} \cdot Y_x + \frac{\alpha_x + \frac{1}{2} \alpha_{x+1}}{(x+1)-15,5} Y_{x+1} + \frac{\alpha_x + \alpha_{x+1} + \frac{1}{2} \alpha_{x+2}}{(x+2)-15,5} \cdot Y_{x+2} + \dots \\
& \dots + \frac{\alpha_x + \alpha_{x+1} + \dots + \alpha_{65} + \frac{1}{2} \alpha_{66}}{66-15,5} Y_{66} + \\
& + \frac{\alpha_x + \alpha_{x+1} + \dots + \alpha_{65} + \alpha_{66}}{67-16} (Y_{67} + Y_{68} + \dots + {}^a\bar{N}_{67}) = \\
& = \frac{\alpha_x}{2x-31} \cdot Y_x + \frac{2 \alpha_x + \alpha_{x+1}}{2(x+1)-31} Y_{x+1} + \frac{2 \alpha_x + 2 \alpha_{x+1} + \alpha_{x+2}}{2(x+2)-31} Y_{x+2} + \dots \\
& \dots + \frac{2 \alpha_x + 2 \alpha_{x+1} + \dots + 2 \alpha_{65} + \alpha_{66}}{2 \cdot 66 - 31} Y_{66} + \frac{\beta_x}{51} (Z_{67} + {}^a\bar{N}_{67}),
\end{aligned}$$

där $\beta_x = \alpha_x + \alpha_{x+1} + \dots + \alpha_{65} + \alpha_{66}$.

Genom att införa beteckningarna:

$$\frac{Y_\nu}{2\nu-31} = U_\nu \quad \text{för } \nu < 67, \quad U_{67} = 0$$

$$U_\nu + U_{\nu+1} = V_\nu$$

$$V_\nu + V_{\nu+1} + \dots + V_{66} = Q_\nu$$

erhålles

$${}^aD_x \cdot P_x^{(67)} = \sum_{\nu=x}^{66} \alpha_\nu Q_\nu + \beta_x \cdot \frac{Z_{67} + {}^a\bar{N}_{67}}{51}$$

Uttrycket

$$\frac{Z_{67} + {}^a\bar{N}_{67}}{51}$$

är för män = 602,45

och för kvinnor = 450,67.

Om man för korthets skull sätter

$$\sum_{\nu=x}^{66} \alpha_{\nu} Q_{\nu} = S_x$$

blir således ${}^a D_x \cdot P_x^{(67)}$

för män = $S_x + 602,45 \beta_x$

och för kvinnor = $S_x + 450,67 \beta_x$.

Kvoten

$$\frac{K_x^{(67)}}{P_x^{(67)}} = M_x$$

uttrycker den multipel av medeltalet av de årligen från 16 års ålder erlagda avgifterna, som en person, vilken vid x års ålder inträtt i försäkringen, i genomsnitt skulle kunna erhålla i pension.

För nedanstående åldrar äro värdena på M_x , med och utan bibehållande av den av kommittén föreslagna förmögenhetsgränsen å 6 000 kr., följande:

x	Med förmögenhetsgräns.		Utan förmögenhetsgräns.	
	Män. M_x	Kvinnor. M_x	Män. M_x	Kvinnor. M_x
16	12.89	8.65	12.43	8.55
17	12.75	8.53	12.30	8.44
19	12.46	8.32	12.04	8.23
22½	11.87	7.99	11.50	7.92
27½	10.96	7.60	10.65	7.54
32½	9.99	7.23	9.76	7.19
37½	9.09	6.87	8.91	6.84
42½	8.27	6.53	8.15	6.51
47½	7.57	6.23	7.43	6.22
52½	6.97	6.00	6.91	5.98
57½	6.45	5.80	6.40	5.80
62½	5.94	5.59	5.92	5.59
66	5.48	5.26	5.48	5.28

Om man med bibehållande av den av kommittén föreslagna förmögenhetsgränsen å 6 000 kr. bestämmer den multipel av medelårsavgiften, som, oberoende av inträdesåldern, erhålles i pension, till $12\frac{1}{2}$ ($=\frac{100}{8}$) för män och $8\frac{1}{3}$ ($=\frac{100}{12}$) för

kvinnor, så finner man av ovanstående tabell, att dessa tal äro omkring 3 % lägre än de för åldern 16 år angivna och att de motsvara en ålder mellan 17 och 19 år. För de personer, som vid pensionsförsäkringslagens ikraftträdande äro yngre än 16 år (den kommande generationen), torde därför dessa multipler få anses tillräckligt försiktigt valda.

För att undersöka, huru införandet av denna bestämmelse om ett konstant förhållande mellan pensionen och medeltalet av avgifterna inverkar på pensioner åt *den nuvarande generationen* av aktiva mellan 16 och 67 år har en liknande beräkning som den i kommittébetänkandet del II, sid. 167 utförts. Dennas resultat innehållas i följande tabeller.

Medelålder.	Antal aktiva.	$K^{(67)}$	$\sum K^{(67)}$	$P^{(67)}$	$\sum P^{(67)}$	$12^1 \sum P^{(67)}$
År.		Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Män.						
17.....	102 514	76.75	7 867 950	6.0219	617 329	7 716 612
19.....	95 013	78.42	7 450 919	6.2921	597 831	7 472 888
22 ¹ / ₂	217 656	78.86	17 164 352	6.6414	1 445 541	18 069 262
27 ¹ / ₂	190 812	75.08	14 326 165	6.8510	1 307 253	16 340 662
32 ¹ / ₂	170 405	66.94	11 406 911	6.6986	1 141 475	14 268 438
37 ¹ / ₂	137 330	57.16	7 849 783	6.2906	863 888	10 798 600
42 ¹ / ₂	136 405	46.78	6 381 026	5.6537	771 193	9 639 912
47 ¹ / ₂	125 372	36.44	4 568 556	4.8159	603 779	7 547 238
52 ¹ / ₂	105 387	26.52	2 794 863	3.5066	401 166	5 014 575
57 ¹ / ₂	86 492	17.11	1 479 878	2.6546	229 602	2 870 025
62 ¹ / ₂	63 006	8.50	535 551	1.4317	90 206	1 127 575
66.....	17 859	2.15	38 397	0.3926	7 011	87 638
Kvinnor.						
						$8^1 \sum P^{(67)}$
17.....	99 454	42.25	4 201 932	4.9522	492 516	4 104 300
19.....	94 253	41.48	3 909 614	4.9880	470 134	3 917 783
22 ¹ / ₂	220 896	39.70	8 769 571	4.9670	1 097 190	9 143 250
27 ¹ / ₂	192 538	36.61	7 048 816	4.8152	927 109	7 725 908
32 ¹ / ₂	172 303	33.22	5 723 906	4.5917	791 164	6 593 032
37 ¹ / ₂	144 490	29.56	4 271 124	4.3012	621 480	5 179 000
42 ¹ / ₂	146 216	25.54	3 734 357	3.9107	571 807	4 765 058
47 ¹ / ₂	134 682	21.24	2 860 646	3.4088	459 104	3 825 867
52 ¹ / ₂	109 847	16.68	1 832 248	2.7820	305 594	2 546 617
57 ¹ / ₂	86 051	11.88	1 022 286	2.0474	176 181	1 468 175
62 ¹ / ₂	56 759	6.94	393 907	1.2424	70 517	587 642
66.....	15 154	2.12	32 126	0.4033	6 112	50 933

Ur dessa tabeller kan man finna kostnaden för upptagande i försäkringen av olika åldersgrupper enligt formlerna

$$\begin{aligned} \text{för män:} \quad & 12 \frac{1}{2} \sum P^{(67)} - \sum K^{(67)} \\ \text{för kvinnor:} \quad & 8 \frac{1}{3} \sum P^{(67)} - \sum K^{(67)}. \end{aligned}$$

Kostnaden i tusental kronor anges i följande tabell.

Åldersgrupp. År.	Kostnad i tusental kronor.			
	Män.		Kvinnor.	
	För vidstående åldersgrupp.	För vidstående och föregående åldersgrupper.	För vidstående åldersgrupp.	För vidstående och föregående åldersgrupper.
16—18	— 151	— 151	— 98	— 98
18—20	22	— 129	8	— 90
20—25	905	776	374	284
25—30	2 014	2 790	677	961
30—35	2 862	5 652	869	1 830
35—40	2 949	8 601	908	2 738
40—45	3 259	11 860	1 031	3 769
45—50	2 979	14 839	965	4 734
50—55	2 220	17 059	714	5 448
55—60	1 390	18 449	446	5 894
60—65	592	19 041	194	6 088
65—67	49	19 090	19	6 107

Emedan antalet personer inom varje åldersklass gäller för början av år 1908, skulle dessa belopp, såsom för motsvarande beräkning i kommittéförslaget, höjas med 6 % för män och 5 % för kvinnor för att motsvara förhållandena vid 1914 års ingång. Kostnaden *utöver årsavgifterna* för medtagande av hela den nuvarande aktiva generationen mellan 16 och 67 år blir då

för män: 20 235 000 kronor
för kvinnor: 6 412 000 »

Summa 26 647 000 kronor.

(Av sistnämnda belopp kommer således den ojämförligt största delen männen till godo).

Det summan 26 647 000 kr. i kommitténs betänkande motsvarande belopp är 43 135 000 kr. eller 16 488 000 kr. högre.

Å arbetarförsäkringsfondens medel, som beräknats vid 1914 års ingång uppgå till 35 848 000 kr., blir alltså överskottet enligt här framställt förslag 9 201 000 kr.,

medan enligt kommitténs förslag skulle uppkomma en brist å 7 287 000 kr., om hela den nuvarande aktiva generationen under 67 år upptoges i försäkringen utan inskränkande villkor. Enligt nu ifrågakarande av riksförsäkringsanstalten framställda alternativ skulle alltså ingen inskränkning i pensionsbeloppet behöva göras rörande åldrarne över 45 år, såsom skett i kommitténs förslag.

Om förmögenhetsgränsen bortfaller, skulle man kunna bestämma förhållandet mellan pensionsbeloppet och medelårsavgiften till 12 för man och $8\frac{1}{4}$ för kvinna.

För beräkning av kostnaden för den nuvarande aktiva under 67 års ålder befintliga generationens medtagande i försäkringen erhåller man under nämnda förutsättningar följande tabeller:

Medelålder. År.	Antal aktiva.	$K^{(67)}$ Kr.	$\sum K^{(67)}$ Kr.	$P^{(67)}$ Kr.	$\sum P^{(67)}$ Kr.	$12 \sum P^{(67)}$ Kr.
Män.						
17	102 514	84.99	8 712 665	6.9092	708 290	8 499 480
19	95 013	87.30	8 294 635	7.2500	688 844	8 266 128
22 $\frac{1}{2}$	217 656	88.96	19 362 678	7.7380	1 684 222	20 210 664
27 $\frac{1}{2}$	190 812	86.94	16 589 195	8.1646	1 557 904	18 694 848
32 $\frac{1}{2}$	170 405	80.21	13 668 185	8.2218	1 401 036	16 812 432
37 $\frac{1}{2}$	137 330	71.06	9 758 670	7.9742	1 095 097	13 141 164
42 $\frac{1}{2}$	136 405	60.48	8 249 774	7.4243	1 012 712	12 152 544
47 $\frac{1}{2}$	125 372	49.27	6 177 078	6.5890	826 076	9 912 912
52 $\frac{1}{2}$	105 387	37.74	3 977 305	5.4638	575 813	6 909 756
57 $\frac{1}{2}$	86 492	25.96	2 245 332	4.0539	350 630	4 207 560
62 $\frac{1}{2}$	63 006	14.05	885 234	2.3744	149 601	1 795 212
66	17 859	3.94	70 364	0.7190	12 841	154 092
Kvinnor.						
17	99 454	44.97	4 472 446	5.3235	529 941	4 372 013
19	94 253	44.39	4 183 891	5.3924	508 250	4 193 062
22 $\frac{1}{2}$	220 896	42.94	9 485 274	5.4223	1 197 764	9 881 553
27 $\frac{1}{2}$	192 538	40.31	7 766 983	5.3474	1 029 578	8 494 018
32 $\frac{1}{2}$	172 303	37.36	6 437 240	5.1966	895 390	7 386 968
37 $\frac{1}{2}$	144 490	33.92	4 901 101	4.9596	716 613	5 912 057
42 $\frac{1}{2}$	146 216	29.90	4 371 858	4.5912	671 307	5 538 283
47 $\frac{1}{2}$	134 682	25.32	3 410 148	4.0702	548 183	4 522 510
52 $\frac{1}{2}$	109 847	20.20	2 218 909	3.3756	370 800	3 059 100
57 $\frac{1}{2}$	86 051	14.70	1 264 950	2.5356	218 191	1 800 076
62 $\frac{1}{2}$	56 759	8.84	501 750	1.5823	89 810	740 932
66	15 154	2.79	42 280	0.5289	8 015	66 124

Av dessa tabeller finner man för de skilda åldersgrupperna

$$\text{för män: } 12 \sum K^{(67)} - \sum P^{(67)}$$

$$\text{för kvinnor: } 8 \frac{1}{4} \sum K^{(67)} - \sum P^{(67)},$$

vilka värden angivas i följande tabell:

Åldersgrupp. År.	Kostnad i tusental kronor.			
	Män.		Kvinnor.	
	För vidstående åldersgrupp.	För vidstående och föregående åldersgrupper.	För vidstående åldersgrupp.	För vidstående och föregående åldersgrupper.
16—18	— 213	— 213	— 100	— 100
18—20	— 29	— 242	9	— 91
20—25	848	606	396	305
25—30	2 106	2 712	727	1 032
30—35	3 144	5 856	950	1 982
35—40	3 382	9 238	1 011	2 993
40—45	3 903	13 141	1 166	4 159
45—50	3 736	16 877	1 112	5 271
50—55	2 932	19 809	840	6 111
55—60	1 962	21 771	535	6 646
60—65	910	22 681	239	6 885
65—67	84	22 765	24	6 909

Då de funna värdena, för att gälla för början av år 1914, höjas med 6 % för män och 5 % för kvinnor, finner man kostnaden, utöver årsavgifterna, för den ifrågasvarande delen av den nuvarande aktiva generationen vara

för män: 24 131 000 kronor

» kvinnor: 7 254 000 »

Summa 31 385 000 kronor.

Å arbetarförsäkringsfondens medel, 35 848 000 kr., skulle alltså uppkomma ett överskott å 4 463 000 kr., medan enligt kommitténs beräkningar det erforderliga kapitalet skulle vara 50 290 000 kr. och alltså, om inga inskränkaude villkor gjordes, utöver arbetarförsäkringsfondens medel erfordras 14 442 000 kr.

Till jämförelse meddelas här några exempel på de pensionsbelopp, som efter visst antal års förlopp erhållas enligt kommitténs förslag och enligt det här framställda förslaget med 6 000 kronors förmögenhetsgräns.

Ex. 1. Inträdesålder 16 år. Årsavgift 2 kr.

Ålder t.	Pensionsbelopp från t års ålder			
	för man enligt		för kvinna enligt	
	kommitténs förslag.	riksförsäkringsan- staltens förslag.	kommitténs förslag.	riksförsäkringsan- staltens förslag.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
20	2.40	25.00	1.84	16.67
30	8.40	25.00	6.44	16.67
40	14.40	25.00	11.04	16.67
50	20.40	25.00	15.64	16.67
60	26.40	25.00	20.24	16.67
67	30.60	25.00	23.46	16.67

Ex. 2 Inträdesålder 16 år. Årsavgift 2 kr från
16 års ålder, 7 kr från 30 års ålder.

Ålder t.	Pensionsbelopp från t års ålder för man enligt	
	kommitténs förslag.	riksförsäkrings- anstaltens förslag.
	Kr.	Kr.
20	2.40	25.00
30	8.40	25.00
40	29.40	51.04
50	50.40	61.76
60	71.40	67.61
67	86.10	70.34

Ex. 3. Inträdesålder 16 år. Årsavgift 12 kr i 25 år.

Ålder t.	Pensionsbelopp från t års ålder			
	för man enligt		för kvinna enligt	
	kommitténs förslag.	riksförsäkringsanstaltens förslag.	kommitténs förslag.	riksförsäkringsanstaltens förslag.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
20	14.40	150.00	11.04	100.00
30	50.40	150.00	38.64	100.00
40	86.40	150.00	66.24	100.00
50	90.00	110.29	69.00	73.53
60	90.00	85.23	69.00	56.82
67	90.00	73.53	69.00	49.02

Ex. 4. Inträdesålder 42 år. Årsavgift 12 kr. (i 25 år).

Ålder t.	Pensionsbelopp från t års ålder			
	för man enligt		för kvinna enligt	
	kommitténs förslag.	riksförsäkringsanstaltens förslag.	kommitténs förslag.	riksförsäkringsanstaltens förslag.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
50	28.80	35.29	22.08	23.53
60	64.80	61.36	49.68	40.91
67	90.00	73.53	69.00	49.02

Enligt riks försäkringsanstaltens förslag kommer den slutliga fonden att bli mindre än enligt kommitténs förslag, antagligen omkring 15 procent mindre. Den mindre fondavsättningen har sin orsak däri, att, såsom de anförda exemplen utvisa, försäkringen tidigare blir mera effektiv.

Mot kommitténs förslag att avgiftspensionen för kvinna satts lägre än för man under för övrigt lika omständigheter har den anmärkning framställt, att detta avviker från i andra länder gällande bestämmelser, och att det hade bort undvikas genom att räkna med för män och kvinnor gemensamma dödlighets- och invaliditets-sannolikheter.

Häremot genmäles, att, då avgiftspensionen är avsedd att förvärfvas genom avgifter och att, beroende av dessa, beräknas efter försäkringstekniska grunder och sålunda betingas av en verklig försäkring, bör man ock lägga en sådan försäkrings

mättstock på denna del av pensioneringen.*) Försäkringsbeloppens förhållande till avgifterna bör därför helst rätta sig efter den individuella risken. Gränsen för riskindelningen bör endast utgöras av bristande kunskap om riskernas olikhet och den med en långt driven klassifikation under hänsyn till mindre betydande skillnader förenade komplikationen och därav beroende kostnad. Visserligen måste i en social försäkring av denna art med dess små försäkringsbelopp indelningen göras mera summarisk och anordningarna i allmänhet ske med större krav på enkelhet än vid privat försäkring är bruklig. Även om det nu är sant, att det statistiska materialet icke kan anses så tillförlitligt, att skillnaden mellan kostnaden för mans och kvinnas pensionering kan bestämmas med någon större noggrannhet, synes det dock sannolikt, att skillnaden är betydande. Då hänsyn till denna kostnadsskillnad icke heller kan anses otillbörligt fördyra försäkringen i det hela, vore ifrågavarande uppdelning i det svenska lagförslaget i och för sig att anse som en förtjänst. Erinras må också därom att, om erfarenheten framdeles visar, att förhållandet mellan mans och kvinnas pension icke är riktigt bestämt, förändring därav bör vidtagas, jämlikt stadgandet i lagförslagets 13 §.

Emot detta resonemang har invänts, att kommitterade i andra viktiga punkter icke följt försäkringstekniska principer vid avgiftspensionernas beräkning. Den viktigaste av dessa punkter torde vara, att vid bestämmandet av pensionsbeloppen hänsyn icke toges till den ålder, vid vilken avgifterna erlagts. Detta är fallet beträffande icke blott kommitterades förslag utan även riksförsäkringsanstaltens ovan framställda modifikation därav.

För att undersöka, vilken betydelse detta kan hava i enskilda fall, har en jämförelse gjorts av de senast anförda exemplen med resultaten av en mera strängt försäkringsteknisk beräkning.

Ex. 1. Inträdesålder 16 år. Årsavgift 2 kronor.

Ålder. t.	Pensionsbelopp från t års ålder							
	för man enligt				för kvinna enligt			
	kommit- téns förslag.	motsva- rande försäk- rings- teknisk beräkning.	riksför- säkrings- anstaltens förslag.	motsva- rande försäk- rings- teknisk beräkning.	kommit- téns förslag.	motsva- rande försäk- rings- teknisk beräkning.	riksför- säkrings- anstaltens förslag.	motsva- rande försäk- rings- teknisk beräkning.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
20	2.40	2.46	25.00	26.04	1.84	1.88	16.67	17.24
30	8.40	8.62	25.00	26.04	6.44	6.60	16.67	17.24
40	14.40	14.78	25.00	26.04	11.04	11.31	16.67	17.24
50	20.40	20.94	25.00	26.04	15.64	16.02	16.67	17.24
60	26.40	27.10	25.00	26.04	20.24	20.73	16.67	17.24
67	30.60	31.42	25.00	26.04	23.46	24.03	16.67	17.24

*) Numera torde icke åsikterna vara mycket delade därom, att för den sociala försäkrings effektivitet fordras, att den är obligatorisk, men det kan väl sättas i fråga, om icke en förutsättning för tvånget bör vara, att icke vissa kategorier av försäkrade få betala väsentligt mer än de skulle behöva genom privat försäkring.

**Ex. 2. Inträdesålder 16 år. Årsavgift 2 kronor
från 16 års ålder, 7 kronor från 30 års ålder.**

Ålder. t.	Pensionsbelopp från t års ålder för man enligt			
	kommitténs förslag.	motsvarande försäkrings- teknisk beräkning.	riksförsäkrings- anstaltens förslag.	motsvarande försäkrings- teknisk beräkning.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
20	2.40	2.46	25.00	26.04
30	8.40	8.62	25.00	26.04
40	29.40	25.93	51.04	46.96
50	50.40	43.24	61.76	55.57
60	71.40	60.55	67.61	60.27
67	86.10	74.52	70.34	62.46

Ex. 3. Inträdesålder 16 år. Årsavgift 12 kronor i 25 år.

Ålder. t.	Pensionsbelopp från t års ålder							
	för man enligt				för kvinna enligt			
	kommit- téns förslag.	motsva- rande försäkrings- teknisk beräkning.	riksförsäkrings- anstaltens förslag.	motsva- rande försäkrings- teknisk beräkning.	kommit- téns förslag.	motsva- rande försäkrings- teknisk beräkning.	riksförsäkrings- anstaltens förslag.	motsva- rande försäkrings- teknisk beräkning.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
20	14.40	14.78	150.00	156.24	11.04	11.31	100.00	103.44
30	50.40	51.74	150.00	156.24	38.64	39.58	100.00	103.44
40	86.40	88.70	150.00	156.24	66.24	67.85	100.00	103.44
50	90.00	106.59	110.29	129.97	69.00	80.14	73.53	82.38
60	90.00	122.36	85.28	113.39	69.00	90.66	56.82	69.08
67	90.00	133.40	73.53	105.65	69.00	98.01	49.02	62.88

Ex. 4. Inträdesålder 42 år. Årsavgift 12 kronor (i 25 år).

Ålder t.	Pensionsbelopp från t års ålder							
	för man enligt				för kvinna enligt			
	kommit- téns förslag.	motsva- rande försäk- rings- teknisk beräkning.	riksför- säkrings- anstaltens förslag.	motsva- rande försäk- rings- teknisk beräkning.	kommit- téns förslag.	motsva- rande försäk- rings- teknisk beräkning.	riksför- säkrings- anstaltens förslag.	motsva- rande försäk- rings- teknisk beräkning.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
50	28.80	16.61	35.29	22.98	22.08	13.09	23.53	18.52
60	64.90	37.37	61.36	39.96	49.68	31.47	40.91	32.20
67	90.00	51.90	73.53	47.88	69.00	43.71	49.02	38.59

De meddelade exemplen utvisa oförnekligen, såväl i fråga om kommitténs som ock, om än i något mindre grad, i fråga om riks-försäkringsanstaltens framställda förslag, stora avvikelser från de resultat, som skulle erhållits, om försäkringstekniska grunder med hänsyn till ålder vid inträdet i försäkringen och vid ändring av årsavgiften tillämpats. Men i stället för att härav draga den slutsatsen, att heller ingen hänsyn till kön borde tagits, synes det vara ur försäkringssynpunkt riktigare att vid beräkning av avgiftspensionerna *även* taga hänsyn till ålder.

Om kommittéförslaget omändrades till ett sådant mera försäkringstekniskt system, ligger det närmast till hands att betrakta varje erlagd avgift såsom en engångspremie, för vilken med hänsyn till icke blott kön utan även ålder ett visst pensionsbelopp förvärfvas. Även ett sådant system skulle dock drabbas av den ovan framställda anmärkningen att mycket illa svara mot försäkringsbehovet för olika eventualiteter. I jämförelse härmed synes därför det av riks-försäkringsanstalten ovan framställda, trots sin försäkringstekniska ofullkomlighet, vara att föredraga. Riks-försäkringsanstalten inskränker sig därför till att söka modifiera detta senare så, att vederbörlig försäkringsteknisk hänsyn tages till ålder.

Rörande förmögenhetsgränsen har kommittén anfört, att bestämmelsen om densamma tillkommit i syfte att minska kostnaden för försäkringen. Detta betyder, att de, som icke komma upp till ett kapital på 6 000 kronor, få sina försäkringar höjda därigenom, att man låtit dem, som vid högre ålder nått upp till ett kapital å 6 000 kronor, få mindre pensioner än som rätteligen borde betingas av deras erlagda avgifter. Visserligen äro de senare i regel i en bättre ekonomisk ställning än de förra, men det kan väl sättas i fråga, om de framför andra medborgare i en god ekonomisk ställning böra lämna något särskilt bidrag till andras pensioner. Det synes därför riks-försäkringsanstalten mest tilltalande, att förmögenhetsgränsen bortfaller. Dock skall medgivas, att i betraktande av åsidosättandet av de försäkrades ålder vid beräkningarna — vilket i stort sett torde verka så, att de, som vid tiden för pensionens utbetalning hava mera behov av pension, få (såväl enligt kommitténs som riks-försäkringsanstaltens ovan framställda förslag) mindre valuta för sina avgifter — förmögenhetsgränsen är jämförelsevis oskyldig.

Om försäkringen omlägges på mera försäkringstekniska grunder, bortfaller emellertid av sig självt kommitténs skäl för införande av förmögenhetsgräns.

Riksförsäkringsanstalten övergår nu till att även framställa ett sådant försäkringstekniskt förslag, vilket alternativ av anført skäl synes riksförsäkringsanstalten vara att föredraga.

Alternativ 2.

Detta förslag går i huvudsak ut därpå, att de av den försäkrade erlagda avgifterna betraktas såsom årsavgifter, för vilka, under förutsättning att de med oförändrat belopp erläggas tills invaliditet inträffar eller senast till 67 års ålder, erhålles *ett visst enligt de försäkringstekniska grunderna för ränta, dödlighet och invaliditet med hänsyn till åldern vid inträdet i försäkringen bestämt pensionsbelopp*, således oberoende av tiden för invaliditetens inträffande. Då en årsavgift ökas, betraktas ökningen som årsavgift för en ny försäkring, vars belopp bestämmes med hänsyn till åldern vid ökningen, och med vilket belopp det förra försäkringsbeloppet alltså ökas. Då en årsavgift minskas, erhålles ett mot åldern vid minskningen svarande minskat försäkringsbelopp. — Det torde dock vara nödvändigt att något modifiera dessa principer genom införande av vissa inskränkande bestämmelser till förekommande av missbruk och av andra orsaker.

Enligt de i kommittébetänkandet använda beteckningarna är

$$a-(67)$$

$$a_x$$

kapitalvärdet av en kontinuerlig aktivitetsränta å 1 krona per år, utgående, så länge en nu x-årig aktiv person förblir aktiv, dock högst till 67 års ålder, samt

$$i-(67)$$

$$A_x$$

kapitalvärdet för en nu x-årig aktiv person av en kontinuerlig invaliditetsränta å 1 krona, börjande vid invaliditet eller senast vid 67 års ålder. Mot en årlig avgift å 1 krona, utgående under aktivitetstiden, skulle alltså svara en senast vid 67 års ålder börjande invaliditetsränta (pension) å kronor:

$$a-(67)$$

$$a_x$$

$$i-(67),$$

$$A_x$$

vilket belopp är oberoende av den tid, från vilken livräntan skall utgå.

Då x betecknar den ålder, vid vilken avgifterna börja erläggas, angiver nedanstående tabell det pensionsbelopp, som, om inga karensbestämmelser erfordrades, skulle erhållas för en årsavgift å 1 krona.

x.	Pensionsbelopp		x.	Pensionsbelopp	
	för män.	för kvinnor.		för män.	för kvinnor.
	Kr.	Kr.		Kr.	Kr.
16	13.02	8.62	42	3.33	2.40
17	12.41	8.21	43	3.12	2.26
18	11.82	7.81	44	2.92	2.13
19	11.26	7.43	45	2.73	2.01
20	10.71	7.06	46	2.55	1.89
21	10.21	6.71	47	2.37	1.77
22	9.72	6.38	48	2.20	1.65
23	9.25	6.08	49	2.04	1.54
24	8.81	5.79	50	1.89	1.43
25	8.39	5.51	51	1.74	1.33
26	7.99	5.26	52	1.60	1.23
27	7.61	5.02	53	1.47	1.13
28	7.24	4.79	54	1.34	1.04
29	6.88	4.58	55	1.21	0.95
30	6.55	4.37	56	1.10	0.87
31	6.22	4.18	57	0.98	0.78
32	5.90	3.99	58	0.87	0.71
33	5.60	3.81	59	0.77	0.63
34	5.31	3.64	60	0.67	0.56
35	5.03	3.46	61	0.57	0.49
36	4.76	3.30	62	0.48	0.42
37	4.50	3.14	63	0.39	0.35
38	4.25	2.98	64	0.29	0.27
39	4.00	2.83	65	0.20	0.19
40	3.77	2.68	66	0.10	0.10
41	3.54	2.54			

Genom multiplikation av de i ovanstående tabell angivna pensionsbeloppen med 2, 5 och 10 finner man de pensionsbelopp, som erhållas för en årsavgift å 2 kronor samt tilläggsavgift å respektive 5 och 10 kronor.

Om årsavgiften vid en viss ålder ökas, erhålles ett tillägg i pensionen, som svarar mot ökningen i årsavgift vid samma ålder; om årsavgiften minskas, minskas även pensionen med ett belopp, som svarar mot minskningen i årsavgift vid samma ålder.

För att tydliggöra detta förhållande meddelas här ett exempel.

Om en man vid 16 års ålder har inkomst under 800 kronor, har han att erlægga en årsavgift å 2 kronor samt har, så länge samma avgift erlägges, rätt till pension å $2 \times 13,02 =$ kronor 26,04. Får han vid 30 års ålder en inkomst mellan 800 och 1 200 kronor, har han att erlægga 5 kronor mer i årsavgift och erhåller härför rätt till en pension å ytterligare $5 \times 6,55 =$ kronor 32,75 eller tillsammans kronor 58,79. Skulle nu vid t. ex. 55 års ålder hans inkomster sjunka under 800 kronor, skall årsavgiften minskas från 7 till 2 kronor, d. v. s. med 5 kronor, varför även pensionsbeloppet bör minskas, nämligen med $5 \times 1,21 =$ kronor 6,05. Det blir alltså därefter kronor 52,74.

Vid tillämpning av detta sätt för avgiftspensionernas beräkning uppstår likväl en viss svårighet, som torde, såsom förut nämnts, nödvändiggöra en modifikation av detsamma. Det gäller tiden närmast efter förändringen av en årsavgift. Beräkningen av pensionsbeloppen grundas nämligen på den förutsättning, att pensionsökanden framdeles skulle betalt avgifter efter samma inkomstklass som den, för vilken avgifter senaste året erlagts. Förändringen i årsinkomst kan emellertid vara av mera tillfällig natur och, om den inträffar vid tidig ålder, medföra mycket stor förändring i pensionsbeloppet. Till undvikande av denna olägenhet och till förekommande av missbruk vid annalkande invaliditet skulle man kunna bestämma pensionsbeloppet så, som om pensionsavgiften under året för ändringen varit och under de följande åren skulle bli lika med medeltalet av årsavgiften under ett visst antal av de senaste, t. ex. de 5 senaste åren. Man kan också uttrycka denna regel så, att en ändring av pensionsavgiften, i stället för att på en gång föranleda en viss ändring av pensionsbeloppet, åstadkommer $\frac{1}{5}$ av denna ändring för vart och ett av de följande 5 åren (incl. ändringsåret).*) För det fall, att omedelbart före ändringen mindre än 5 årsavgifter återstå att erlægga, då den försäkrade således är över 62 år, bör man kanske helst modifiera regeln så, att den i tabellen angivna ändringen i pensionsbeloppet fördelas lika på de återstående åren, incl. det, då 67 år uppnås.

Genom införande av en dylik bestämmelse torde även dels särskilt stadgande om karenstid kunna undvaras, dels icke någon särskild påföljd av försummelse att erlægga avgift behöva stipuleras. Vid försäkringstidens början stiger nämligen (under förutsättning av lika årsavgifter) försäkringsbeloppet med $\frac{1}{5}$ för vart och ett av de första åren upp till sin normala storlek, och vid försummad eller av annan anledning upphörd avgiftsbetalning skulle det under samma förutsättning minskas med ett lika stort belopp under vart och ett av de 5 följande åren, varefter det förblir konstant, så länge inga avgifter erläggas.

Under antagande av denna modifikation av detta mera försäkringstekniska förslag skulle i det anförda exemplet beräkningen av pensionsbeloppen modifieras därhän, att dels efter 16 års ålder försäkringsbeloppet icke genast stiger till kronor 26,04, utan med $\frac{1}{5}$ därav under vart och ett av de 5 första åren, dels försäkringsbeloppet efter 30 års ålder, i stället för att genast stiga med kronor 32,75, skulle stiga med $\frac{1}{5}$ av detta belopp eller kronor 6,55 under loppet av ett vart av de 5 närmaste åren, dels slutligen efter 55 års ålder försäkringsbeloppet, i stället för att genast minskas med kronor 6,05, skulle minskas med kronor 1,21 under vart och ett av de närmast följande 5 åren.

*) Skulle man icke anse tillräckligt betryggande mot missbruk, att $\frac{1}{5}$ av försäkringsbeloppet omedelbart efter första avgiftens erläggande trädde i kraft, kunde den inskränkande bestämmelsen skärpas, t. ex. därhän, att försäkringsbeloppet under året för ändringen av årsavgiften förblir oförändrat och därefter ökas med $\frac{1}{4}$ av ändringsbeloppet under de 4 följande åren, eller ock kunde man fastställa ett större antal år för ändringen, eller — ännu försiktigare — icke låta någon avgift gälla för invaliditet inom de närmaste 5 åren, vilket innebär en fullständig karenstid på 5 år.

Om emellertid riks försäkringsanstaltens hemställan, att av kommunen erlagd årsavgift må få räknas den försäkrade till godo, bifalles, skulle icke på grund av den försäkrades försummelse den för pensionen tillgodoräknade årsavgiften kunna sjunka under 2 kronor. De ifrågavarande karensbestämmelserna skulle sålunda endast behöva gälla för tilläggsavgifterna å 5, resp. 10 kronor.

I ovan anförda exempel skulle då pensionsbeloppet omedelbart efter 16 års ålder uppgå till sitt fulla belopp, kronor 26,04.

Det antages i de följande beräkningarna, att de av kommunen erlagda avgifterna få tillgodoräknas den försäkrade vid pensionsbeloppets bestämmande.

Strängt taget, borde beräkningen av de på tilläggsavgifterna å 5 och 10 kr. grundade pensionsbeloppen beräknas något litet högre i förhållande till årsavgifterna, till ersättning för att försäkringen icke genast blir effektiv till sitt fulla belopp.

En sådan beräkning av det mot 1 kronas årsavgift från x års ålder svarande pensionsbeloppet kan utföras enligt formlerna

$$\frac{{}^a\overline{N}_x - {}^a\overline{N}_{67}}{\frac{1}{5}(\sum Z_x - \sum Z_{x+5}) + {}^a\overline{N}_{67}}, \text{ då } x < 63$$

och

$$\frac{{}^a\overline{N}_x - {}^a\overline{N}_{67}}{\frac{1}{68-x}(\sum Z_x - \sum Z_{68}) + {}^a\overline{N}_{67}}, \text{ då } x > 63.$$

Följande tabell utgör en sammanställning för en del åldrar av dessa pensionsbelopp och de förut utan hänsyn till karensbestämmelser angivna.

x .	Pensionsbelopp för 1 kronas årsavgift			
	för män		för kvinnor	
	utan	med	utan	med
Å r.	karensbestämmelser.			
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
16	13.02	13.02	8.62	8.62
17	12.41	12.41	8.21	8.21
20	10.71	10.75	7.06	7.09
25	8.39	8.46	5.51	5.61
30	6.55	6.62	4.37	4.50
35	5.03	5.10	3.46	3.58
40	3.77	3.83	2.68	2.78
45	2.73	2.80	2.01	2.11
50	1.89	1.97	1.43	1.53
55	1.21	1.30	0.95	1.06
60	0.67	0.76	0.56	0.68
65	0.20	0.22	0.19	0.21
66	0.10	0.11	0.10	0.10

Då skillnaderna i pensionsbelopp äro så obetydliga (maximiskillnaden för män 9 öre och för kvinnor 13 öre för 1 kronas årsavgift), torde man lämpligen, för att icke behöva använda olika värden för 2-kronorsavgifter och övriga, kunna sätta pensionsbeloppen med karensvillkor lika med dem, som erhållas, då i uträkningen hänsyn till karensvillkor icke tages. Man kan då anse, att i avgifterna ingår ett säkerhetstillägg för eventuella missbruk, därest man icke anser karensbestämmelserna tillräckligt stränga för att förekomma sådana.

Till förtydligande av uträkningen av pensionsbelopp enligt nu angivna metod, med tillhjälp av tabellen sid. 20, meddelas här några exempel.

• *Ex. 1.*

En person inbetalar från 16 år till och med 29 år 2 kr., men vid 30 år och 31 år 12 kr. Han blir invalid före avgiftsbetalningen det år, han fyller 32 år.

Motsvarande pension blir:

$$2 \times 13,02 + 10 \cdot 6,55 \times \frac{2}{5} = 26,04 + 26,20 = 52,24 \text{ kr.}$$

Ex. 2.

En person inbetalar från 16 år till och med 29 år 7 kr. men vid 30, 31 år och 32 år 2 kr. Han blir invalid det år han fyller 33 år (före avgiftsbetalningen).

Pensionsbeloppet blir:

$$7 \times 13,02 - 5 \times 6,55 \times \frac{3}{5} = 91,14 - 19,65 = 71,49 \text{ kr.}$$

Ex. 3.

En person erlägger från och med 16 till och med 29 år 2 kr., vid 30 och 31 år 7 kr., vid 32 år 0. Han blir invalid det år han fyller 33 år.

Pensionsbeloppet blir:

$$2 \times 13,02 + 5 \times 6,55 \times \frac{3}{5} - 7 \times 5,90 \times \frac{1}{5} = 37,43 \text{ kr.}$$

Ex. 4.

En person erlägger

2 kr. från och med 20 år till och med 29 år	
12 » » » 30 » » » 49 »	
7 » » » 50 » » » 64 »	
2 » » » 65 ».	

Han blir invalid det år han fyller 66 år (före avgiftsbetalningen).

Pensionsbeloppet blir:

$$\begin{aligned} & 2 \times 10,71 + 10 \times 6,55 - 5 \times 1,89 - 5 \times 0,20 \times \frac{1}{5} = \\ & = 21,42 + 65,50 - 9,45 - 0,38 = \\ & = 86,92 - 9,78 = 77,14 \text{ kr.} \end{aligned}$$

För att ytterligare underlätta den praktiska tillämpningen kan man uppställa några enkla mer detaljerade tabeller, svarande mot 2 kronors, 5 kronors och 10 kronors avgift för män och för kvinnor. Det torde dock icke vara behöfvligt att här ingå på deras lämpliga anordnande. Skulle beräkningsmetoden vid första påseende förefalla mindre lättfattlig, torde man dock vid närmare eftertanke finna, att tillämpningen kan göras ganska enkel. Dessutom må erinras därom, att det är pensionsförsäkringens centralmyndighet, som skulle ha att beräkna och fastställa pensionsbeloppet.

Till jämförelse av pensionsbeloppen enligt riks-försäkringsanstaltens alternativ 1 utan förmögenhetsgräns och alternativ 2 meddelas följande exempel.

Ex. 1. Inträdesålder 16 år. Årsavgift 2 kr.

A l d e r.	Pensionsbelopp från t års ålder			
	för man		för kvinna	
	enligt riks-försäkringsanstaltens förslag, alternativ			
	t.	1	2	1
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
20	24.00	26.04	16.50	17.24
30	24.00	26.04	16.50	17.24
40	24.00	26.04	16.50	17.24
50	24.00	26.04	16.50	17.24
60	24.00	26.04	16.50	17.24
67	24.00	26.04	16.50	17.24

**Ex. 2. Inträdesålder 16 år. Årsavgift 2 kr. från 16 års ålder,
7 kr. från 30 års ålder.**

Å l d e r.	Pensionsbelopp från t års ålder			
	för man		för kvinna	
	enligt riks försäkrings anstaltens förslag, alternativ			
	t.	1	2	1
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
20	24.00	26.04	16.50	17.24
30	24.00	26.04	16.50	17.24
40	49.00	58.79	33.69	39.09
50	59.29	58.79	40.76	39.09
60	64.91	58.79	44.62	39.09
67	67.53	58.79	46.42	39.09

Ex. 3. Inträdesålder 16 år. Årsavgift 12 kr. i 25 år.

Å l d e r.	Pensionsbelopp från t års ålder			
	för man		för kvinna	
	enligt riks försäkringsanstaltens förslag, alternativ			
	t.	1	2	1
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
20	144.00	130.20	99.00	86.20
30	144.00	156.24	99.00	103.44
40	144.00	156.24	99.00	103.44
50	105.88	113.76	72.79	72.96
60	81.82	113.76	56.25	72.96
67	70.59	113.76	48.53	72.96

Ex. 4. Inträdesålder 42 år. Årsavgift 12 kr. (i 25 år).

Å l d e r	Pensionsbelopp från t års ålder			
	för man		för kvinna	
	enligt riks försäkringsanstaltens förslag, alternativ			
	t.	1	2	1
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
50	33.88	39.96	23.29	28.80
60	58.91	39.96	40.50	28.80
67	70.59	39.96	48.53	28.80

Den slutliga fonden enligt alternativ 2 för pensionsbeloppets beräkning torde icke väsentligt skilja sig från den, som skulle bli resultatet av tillämpning av alternativ 1 utan förmögenhetsgräns.

Enär vid en sådan försäkringsteknisk metod för pensionernas beräkning som den, vilken innehålles i här framställda alternativ 2, för varje ålder vid inträdet (eller vid ändring av årsavgiften) pensionens värde svarar mot avgifternas, behöves intet statstillskott för den nuvarande aktiva generationens upptagande i försäkringen. Arbetarförsäkringsfondens medel behöva sålunda alls icke anlitas härför, utan kunna

användas till utvidgning av försäkringen i andra avseenden, möjligen till understöd åt en del redan invalida, som eljest ej skulle komma i åtnjutande därav, och, såsom ovan nämnts, till inrättande av kuranstalter, sanatorier o. d. för sjuka försäkrade personer.

Skulle framdeles bestämmas högre avgifter för åstadkommande av högre pensionsbelopp, kan med en sådan försäkringsteknisk beräkning även detta ske, utan att statsbidrag för den då aktiva generationens avgiftspensioner erfordras, vilket däremot skulle vara fallet, om kommitténs förslag eller riks-försäkringsanstaltens första alternativ antoges.

Ett icke mindre viktigt skäl för antagande av ett försäkringsteknikens fordringar någorlunda tillfredsställande pensioneringssystem är, att det överhuvud taget är lättare att på grundval av ett sådant göra förändringar i beräkningsgrunderna eller utvidgningar av försäkringen på ett mera rättvist sätt.

Vid en sammanfattning av vad ovan anförts beträffande de båda alternativa förslag, som av riks-försäkringsanstalten framställts, framgår, att alternativ 1, som närmast kan jämföras med kommitténs förslag, är ägnat att i det hela bättre än detta senare tillfredsställa de försäkrades ekonomiska behov för olika fall, enär pensionsbeloppets storlek ställes långt mera oberoende av tiden för invaliditetens inträffande. Därest från 16-årsåldern lika stora avgifter regelbundet erläggas, utgår sålunda pensionen med konstant belopp, när helst under försäkringstiden invaliditet, berättigande till pension, inträder. Enligt riks-försäkringsanstaltens mening bör vid tillämpning av detta alternativ den uppställda förmögenhetsgränsen för avgiftsskyldighet hållas bortfalla. Vare sig denna gräns bibehålles eller icke, lämnar arbetarförsäkringsfondens kapitalbelopp icke blott tillgång till bestridande av kostnaden, utöver de försäkrades avgifter, för den nuvarande aktiva generationens upptagande i försäkringen, utan även någon behållning därutöver. Borttages förmögenhetsgränsen, blir överskottet något mindre.

Det andra alternativet för pensionsbeloppets bestämmande — nämligen enligt försäkringstekniska grunder med hänsyn till den ålder, vid vilken pensionsavgift börjar erläggas eller vid vilken den ändras — har den stora fördelen framför det första alternativet, att för varje försäkrad pensionsbeloppets värde enligt de antagna beräkningsgrunderna svarar mot avgifternas värde, och att sålunda större rättvisa skipas de försäkrade emellan. En svårighet i avseende å tillämpningen av detta system är, att för de fall, då högre avgifter än 2 kronor erläggas, utfinna lämpliga, lätt användbara försiktighetsmått till förekommande av missbruk eller en tillfällig inkomständrings otillbörliga inflytande. Den av riks-försäkringsanstalten i detta hänseende föreslagna modifikationen synes emellertid kunna verka på ett tillfredsställande sätt.

Vid tillämpning av nu ifrågavarande alternativ för pensionsbeloppets bestämmande medför förmögenhetsgränsens bibehållande icke någon vinst för staten, varför intet skäl finnes att låta den kvarstå. Någon särskild kostnad för staten föranledes ej heller av den nuvarande aktiva generationens upptagande i försäkringen och behöva följaktligen arbetarförsäkringsfondens medel icke anlitas för detta ändamål.

Pension på grund av frivilliga avgifter.

Enligt kommitténs förslag är den mot varje erlagd frivillig avgift svarande pensionen proportionell mot det antal hela år, som förflutit från den dag, avgiften erlades, till den dag, från vilken pensionen utgår. Vid en sådan försäkringsform ökas sålunda pensionen icke blott, såsom vid den obligatoriska försäkringen, med antalet avgifter, som hinna erläggas före invaliditetens inträffande, utan även för varje erlagd avgift med tiden före pensionens början. För att åskådliggöra detta förhållande väljes som exempel, att en man erlägger en frivillig årlig avgift å 10 kr. från 20-års åldern under 30 år, eller till dess han blir invalid. Det pensionsbelopp, som erhålles vid invaliditet efter olika antal år eller senast vid 67 års ålder, finner man av följande sammanställning.

Ålder vid pensions- tidens början. år.	Pensions- belopp. kr.	Ålder vid pensions- tidens början. år.	Pensions- belopp. kr.
21	0.13	50	60.45
25	1.95	55	79.95
30	7.15	60	99.45
35	15.60	65	118.95
40	27.80	67	126.75
45	42.25		

Dessa synnerligen varierande pensionsbelopp torde visa, att den av kommittén föreslagna anordningen av den frivilliga försäkringen än mindre än dess anordning av den obligatoriska är ägnad att i rimlig proportion för olika eventualiteter tillfredsställa invaliditetsförsäkringsbehovet. Om i stället för konstanta avgifter maximiavgifter erlagts under de 30 åren, hade naturligtvis disproportionen i pensionsbeloppen blivit än större.

I kommittébetänkandet del. II, sid. 179 har framställts ett alternativt förslag till anordning av den frivilliga försäkringen, nämligen så, att mot varje avgift skulle svara ett konstant pensionsbelopp. För en (maximi-) avgift å lika många kronor som halva levnadsåldern skulle en man erhålla en pension å 5 kr. och en kvinna $\frac{3}{4}$ därav. För mindre avgifter skulle en motsvarande mindre pension erhållas.

Enligt detta system växer vid erläggande av konstanta avgifter försäkringsbeloppet, men icke i fullt samma proportion som summan av de erlagda avgifterna. Ur denna synpunkt och även därför att det under större delen av försäkringstiden tämligen nära ansluter sig till en med hänsyn till åldern försäkringsteknisk beräkning av pensionsbeloppen, synes det vara att föredraga icke blott framför det av kommittén valda systemet för frivillig försäkring utan även i någon mån framför dess anordning av den obligatoriska försäkringen.

Skulle emellertid något av de alternativ för den obligatoriska försäkringens anordning, som riksförsäkringsanstalten föreslagit, komma att antagas, synes det vara

lämpligast att anordna även den frivilliga försäkringen i enlighet därmed. Även i detta fall bör naturligtvis den frivilliga årsavgiften begränsas. Riksförsäkringsanstalten föreslår i sådant avseende, att dess maximum bestämmes till ett av åldern oberoende belopp, t. ex. lika stort med den obligatoriska avgiften.

Kommittén har föreslagit, att för pensionstagare, som åtnjuter pensionstillägg, den på frivilliga avgifter beroende pensionen höjes med en tredjedel. Denna bestämmelse leder för vissa fall till en rätt avsevärd diskontinuitet, vilken visserligen lätt kan undvikas genom en lätt åstadkommen ändring. Emellertid synes hela bestämmelsen helst böra bortfalla och dessutom den på frivilliga avgifter grundade pensionen inräknas i inkomsten vid bestämmande av pensionstillägget. Då nämligen avsikten är, att ifrågavarande förhöjning endast skulle komma de behövande till del, och båda de här ifrågasatta förändringarna verka i den riktning, att pensionstillägget i allmänhet skulle kunna något ökas, synes statens bidrag på så sätt bättre komma att lämpa sig efter detta ändamål.

Pensionstillägg och understöd.

Enligt lagförslagets 6 § utgör pensionstillägget i regel ett visst belopp med avdrag av pensionstagarens halva beräknade årsinkomst. Emot en dylik princip har anmärkts, att den motverkar arbetsamhet och sparsamhet. Samma invändning kan dock göras mot allt understöd, som utgår på grund av det förefintliga behovet. Då nu, såsom kommittén uppvisat, ett för en nödortftig bärgning tillräckligt tillägg åt alla utan hänsyn till övrig inkomst skulle kräva synnerligen stora belopp, synes man icke kunna påyrka någon ändring av kommittéförslaget i sådant avseende, utan att samtidigt anvisa utvägar för uppbringande av de erforderliga medlen. Om å andra sidan tillägget endast sattes så stort, att det utfyllde en viss nödortftig inkomst, kunde med skäl, såsom kommittén anmärkt, sägas, att en dylik anordning motverkade arbetsamhet och sparsamhet. Då nu enligt kommitténs förslag understödets storlek icke endast skall rätta sig efter behovet utan utgå så, att den, som har egen inkomst, får en bättre ekonomisk ställning, synes kommittén hava hållit en lämplig medelväg mellan de båda intressen, som böra tillgodoses. Naturligtvis ligger en viss godtycklighet i valet av den del av den egna inkomsten, som skall frändragas det pensionstillägg, som skulle utgå vid fullständig saknad av egen inkomst. Riksförsäkringsanstalten har dock för sin del intet att invända mot den valda proportionen.

Enligt 7 § skall, för beräkning av pensionstillägget, i årsinkomsten icke inräknas den pension, någon enligt pensionsförsäkringslagen åtnjuter. Önskligt vore, såsom i det föregående berörts, att avgifterna kunde sättas så tillräckliga och uppbörderna av dem bliva så effektivt, att hela pensionsbehovet kunde tillgodoses genom avgiftspensionerna. I så fall skulle inga pensionstillägg erfordras. Även om ett sådant resultat icke på länge tillnärmelsevis kan nås, är det ju att hoppas, att utvecklingen kommer att gå i den riktning, att pensionstilläggen göras alltmer överflödiga genom avgiftspensionernas höjande. Då pensionstagarens återstående behov minskas med en stigande avgiftspension, och särskilt om denna i framtiden kommer att bliva av allt större betydelse, synes det sålunda vara riktigtast, att pensionstillägget minskas med stigande avgiftspension, och att därför denna för pensionstill-

läggets bestämmande inräknas i inkomsten. Samma skäl tala även för att, såsom ovan föreslagits, den på frivilliga avgifter grundade pensionen inräknas däri.*)

Om dessa ändringar företagas i lagförslaget, kunna inkomstgränserna för pensionstilläggs utgående sättas högre än de av kommittén föreslagna.

Enligt kommittéförslaget utgör det årliga pensionstillägget åt pensionstagare utan egen inkomst för man 150 och för kvinna 125 kronor. För varje år, för vilket 7 eller 12 kronors pensionsavgift erlagts, höjes pensionstillägget med $1\frac{1}{3}$ %.

Den lämpliga proportionen mellan pensionstilläggen för man och för kvinna bör ju, såsom kommittén framhållit, utmätas med hänsyn till eventuellt förefintliga olika behov. Att riktigt uppskatta dessas relativa storlek är emellertid synnerligen vanskligt. Dock vill det synas riksförsäkringsanstalten, som om kommittén satt skillnaden i beloppen väl stor.

För att icke allt för mycket lämna rum för godtycklighet och subjektiva överväganden, vilka särskilt i denna fråga visat sig leda till vitt skilda åsikter, kan man kanske lämpligast hålla sig till de av kommittén använda siffrorna rörande av fattigvården fullt försörjda icke fullt arbetsföra ogifta män och ogifta kvinnor över 60 år. Det synes emellertid vara svårt att av denna statistik draga några mera säkra slutsatser rörande det av de olika fattigvårdsunderstöden indicerade olika ekonomiska behovet för man och kvinna. Det visar sig nämligen, att för hela riket är skillnaden i understöd omkring 20 kronor. Men för landsbygden ensam är den 15 kronor och för städerna för sig ännu mindre, nämligen 11 kronor. Siffrorna mana därför till försiktiga slutsatser. Genom en ytterligare uppdelning av materialet är det icke omöjligt, att den genomsnittliga skillnaden skulle bli ännu mindre. Under medgivande, att slutsatserna äro något osäkra, torde det dock vara riktigast att hålla sig till siffrorna i det uppdelade materialet och därför antaga, att den genomsnittliga skillnaden är omkring 14 kr., d. v. s. omkring 7,5 procent av det genomsnittliga understödsbeloppet, vilket ligger mellan 180 och 190 kronor. Med bibehållande av ungefär samma medelvärde för fulla pensionstillägg åt man och kvinna som enligt kommitténs förslag, skulle de vid fullständig saknad av egen inkomst utgående pensionsstilläggen, med användande av kommitténs sätt för inkomstberäkningen, kunna sättas för man och kvinna till omkring 140, respektive 130 kronor. Tager man emellertid hänsyn till skillnaden i avgiftspensionen för man och för kvinna (som erlagt samma årsavgifter), varigenom olikheten i deras behov åtminstone till stor del och för högre avgiftspensioner mer än väl tillgodosetts, är det måhända lämpligast att icke göra skillnad på mäns och kvinnors pensionstillägg.

En följd härav skulle naturligtvis bli, att ej för beräkning av sådant understöd, som jämlikt 33 § skall utgå, skillnad göres mellan man och kvinna.

*) Särskilt vidkommande den på frivilliga avgifter grundade pensionen har professor Wicksell uppvisat betänkliga konsekvenser av att den icke inräknas i inkomsten (*Ekonomisk Tidskrift*, 1912, häft. 12, sid. 455).

Enligt kommitténs förslag höjes, såsom förut nämnts, pensionstillägget för varje år, för vilket endera av de i 4 § stadgade pensionsavgifter av 7 eller 12 kronor blivit erlagd, med $1\frac{1}{3}$ procent.

Denna bestämmelse verkar så, som om mot ett visst antal pensionsavgifter å 7 eller 12 kr. svarade en viss höjning i det pensionstillägg, som skall utgå vid fullständig saknad av egen inkomst, varemot inkomstgränsen (300 kronor för man och 250 kronor för kvinna) förblir oförändrad. Om t. ex. en man erlagt 50 sådana avgifter, utgör pensionstillägget, om han ej åtnjuter någon inkomst, 250 kronor och, om han åtnjuter inkomst, nämnda belopp med avdrag av $\frac{5}{6}$ av årsinkomsten. Man kan också uttrycka detta så, att pensionstillägget utgör $\frac{5}{6}$ av skillnaden mellan 300 kronor och den egna inkomsten. Då pensionstillägg utgår, faller således summan av detta och den egna inkomsten mellan 250 och 300 kronor. På grund av dessa trånga gränser blir intresset för den försäkrade själv att skaffa sig en tillräcklig inkomst mindre än för dem, som erlagga pensionsavgifter å 2 kronor. Då riksförsäkringsanstalten icke kunnat finna en sådan ändring av proportionen mellan pensionstilläggets maximum och inkomstgränsen motiverad, har det syntes anstalten hava varit lämpligare att bibehålla den vanliga proportionen. Bestämmelsen kunde därför hellre ha innehållit, att för varje år, för vilket endera av de i 4 § stadgade pensionsavgifter av 7 eller 12 kronor blivit erlagd, pensionstillägget i fråga om pensionstagare, som ej åtnjuter någon inkomst, höjes med en viss procent, och att i fråga om pensionstagare, som åtnjuter inkomst, pensionstillägget utgör det sålunda höjda beloppet med avdrag av halva årsinkomsten.

Även om en sådan ändring i bestämmelsen vidtages, synes den dock verka i motsatt riktning mot den princip, som kommittén följt vid bestämmande av den allmänna regeln för pensionstilläggets utgående, nämligen att hjälp framför allt bringas åt de ekonomiskt sämst ställda. Då de, som erlagt högre årsavgift än 2 kronor, därigenom få en högre avgiftspension, vilken enligt kommitténs förslag icke skall inräknas i inkomsten vid pensionstilläggets bestämmande, komma de nämligen redan genom sin högre avgiftspension i en lika mycket bättre ekonomisk ställning, vilken torde mer än uppväga de större behov, som tilläventyrs förefinnas hos de pensionsstagare, som tillhört de högre avgiftsklasserna och därför antagas hava nått en något högre levnadsstandard.

Inräknar man åter vid pensionstilläggets bestämmande, såsom riksförsäkringsanstalten föreslagit, avgiftspensionen i inkomsten, kunde det finnas mera fog för ifrågavarande eller ett liknande stadgande.

Emellertid synes erläggandet av de högre pensionsavgifterna vara en rätt ofullkomlig mätare på det efter invaliditet inträdande behovet. Kommittén har dock själv hänvisat till ett medel, vilket i detta avseende torde vara mera effektivt, nämligen genom stadgandet i lagförslagets 11 §, att kommun kan, under vissa förutsättningar, till behövande pensionstagare lämna ett tillskott å högst 150 kronor för man och 125 kronor för kvinna. På grund härav synes stadgandet om den särskilda förhöjningen i pensionstillägget för 7 eller 12 kronors pensionsavgift helst böra bortfalla. Därigenom skulle inkomstgränsen för pensionstilläggs utgående kunna något höjas.

Det återstår att söka bestämma pensionstilläggets storlek på grundval av de av riksförsäkringsanstalten föreslagna förändringarna i sättet för dess beräkning.

Att vid bedömande av pensionstilläggets storlek avgiftspensionen inräknas i inkomsten, medför för de personer, som skola hava pensionstillägg, den verkan att, om inkomstgränsen för pensionstilläggs utgående bibehålles oförändrad, pensionsstillägget minskas med halva avgiftspensionen, såvida ej pensionstillägget är mindre än halva avgiftspensionen, i vilket fall det bortfaller. Inkomstgränsen skulle emellertid med oförändrad kostnad för stat och kommun kunna höjas med avgiftspensionens belopp.

Enligt riks försäkringsanstaltens alternativ 2 för avgiftspensionernas beräkning är i lägsta inkomstklassen för en person, som vid 16 års ålder inträder i försäkringen, pensionsbeloppet för man kronor 26,04 och för kvinna kronor 17,24. Genom att vid pensionstilläggets bestämmande inräkna kvinnornas avgiftspensioner i inkomsten, skulle man alltså, lågt räknat, kunna höja inkomstgränsen för dem med sistnämnda belopp.

Motsvarande försäkringens fulla utveckling under år 1907 har i kommittébetänkandet antalet invalider med avgiftspension jämte pensionstillägg beräknats till 64 000 män och 170 000 kvinnor. Genom inräknande av avgiftspensionen i inkomsten skulle inkomstgränsen för man kunna höjas med mer än det mot lägsta inkomstklassen svarande pensionsbeloppet kronor 26,04. Om emellertid i stället denna gräns för männen bibehålles vid 300 kronor, skulle inkomstgränsen för kvinnorna kunna höjas ytterligare med $\frac{64\,000}{170\,000} \cdot 26,04 = \text{kronor } 9,80$.

Om vid pensionstilläggets bestämmande för såväl man som kvinna avgiftspensionen inräknas i inkomsten, skulle sålunda med bibehållande av inkomstgränsen för man, inkomstgränsen för kvinna kunna höjas med $17,24 + 9,80 = \text{kronor } 27,04$.

I kommittébetänkandet, del II, sid. 208, har kostnaden för pensionstilläggens höjning på grund av erlagda avgifter å 7 och 12 kronor beräknats till 2 064 000 kronor. Utgår stadgandet om dylik höjning, skulle nämnda belopp, 2 064 000 kronor, kunna användas till ännu en höjning av pensionstillägget för kvinnor. På envar av ifrågavarande kvinnor komme då i medeltal $\frac{2\,064\,000}{170\,000} = \text{kronor } 12,14$. Detta motsvarar en höjning av inkomstgränsen med kronor 24,28.

Tillsammans med höjningen på grund av avgiftspensionens inräknande i inkomsten skulle alltså hela höjningen av inkomstgränsen för kvinna bliva

$$27,04 + 24,28 = \text{kronor } 51,32.$$

I dessa beräkningar borde egentligen hänsyn ha tagits till den omständigheten, att genom inkomstgränsens höjning, även då den kombineras med inräknande av avgiftspensionen i inkomsten, en del pensionstagare, som eljest ej skulle åtnjutit pensionstillägg, nu bliva delaktiga därav. Dessa pensionstillägg bliva emellertid så små, att de väl torde uppvägas därav, att i de här gjorda beräkningarna överallt avgiftspensionen i lägsta inkomstklassen lagts till grund.

Man riskerar sålunda säkerligen icke något ytterligare kostnadsbidrag från stat och kommun genom att höja inkomstgränsen för kvinnorna med 50 kronor, d. v. s. till 300 kronor eller samma belopp som för männen.

Emellertid medför denna höjning av inkomstgränsen för kvinnor, att även de understöd, som skola utgå till följd av 33 §, böra för kvinnornas vidkommande höjas på samma sätt som pensionstilläggen. Beräknat efter en full utveckling av försäkrin-

gen år 1907, torde icke den årliga kostnaden härför kunna uppgå till en halv million kronor.

För täckande av denna kostnad torde den besparing, som staten skulle göra genom att förhöjningen av de på frivilliga avgifter grundade pensionerna upphävdes, kunna användas. Denna besparing är visserligen ytterst oberäknelig, men just på grund av dess oberäknelighet torde det för staten vara lämpligare att utbyta denna förpliktelse mot ett visst anslag per år.

Av anförda skäl anser riks försäkringsanstalten pensionstillägget och understödet åt kvinna böra sättas till samma belopp som för man.

Med åberopande av vad ovan anförts rörande vissa delar av det utav åldersförsäkringskommittén avgivna förslaget till lag om allmän pensionsförsäkring hemställer riks försäkringsanstalten,

att vid beräkning av avgiftspensions storlek det av riks försäkringsanstalten härför framställda förslaget, alternativ 2, måtte komma till tillämpning i stället för den i lagförslagets 6 § angivna metoden;

att avgiftsbelopp, som kommun, i fall av försummelse från försäkrad persons sida, har att enligt lagförslagets 15 § inbetala, skall vid beräkning av avgiftspension tillgodoföras den försäkrade;

att det i lagförslagets 5 § förekommande stadgandet, att från erläggandet av pensionsavgift undantages »den, i vilkens taxering under året enligt förordningen om inkomst- och förmögenhetsskatt inberäknas förmögenhet till värde av minst 6 000 kronor», måtte utgå;

att den på frivilliga avgifter grundade pensionen måtte beräknas på samma sätt, som av riks försäkringsanstalten föreslagits beträffande avgiftspensionerna;

att frivillig avgift ej må för någon under ett kalenderår erläggas med högre sammanlagt belopp än det, vartill den obligatoriska avgiften för året uppgår eller, i händelse av avgiftsskyldighet icke äger rum, skulle uppgått, om dylik skyldighet förelegat;

att pensionstillägg och understöd måtte bestämmas till lika belopp för man och kvinna;

att den i lagförslagets 6 § förekommande bestämmelsen, att för varje år, för vilket endera av de i 4 § stadgade pensionsavgifter av sju eller tolv kronor blivit erlagd, pensionstillägget höjes med en och en tredjedels procent, måtte utgå; samt

att vid uppskattning av årsinkomst, som avses i lagförslagets 6 §, skall medräknas jämväl avgiftspension och på frivilliga avgifter grundad pension.

Änke- och barnpensionering m. m.

Kommittén har i sitt betänkande berört frågan om beredande av understöd åt behövande änkor (och änklingar) samt ogifta mödrar med minderåriga barn. Kommittén finner det synnerligen önskvärt att erhålla en dylik komplettering av dess egentliga förslag, men har av kostnadsskäl ansett sig böra avstå från att framställa något förslag eller yrkande i detta avseende. Av enahanda orsak har kommittén funnit sig böra göra vissa begränsningar i fråga om rätt till pension beträffande den nu levande generationen.

En av kommitténs ledamöter, herr Branting, har emellertid framställt bestämt yrkande dels om förslaget komplettering med stadgande om understöd för minderåriga barn, dels om ändring av de föreslagna övergångsbestämmelserna i syfte att vinna ett snabbare genomförande av lagen.

Då det emellertid ställts i utsikt, att medel utöver de av kommittén beräknade skulle kunna åvägbringas, och att således möjlighet skulle förefinnas att gå något utöver den gräns, kommittén ansett sig böra föreslå med hänsyn till kostnadsfrågan, skulle riksförsäkringsanstalten vilja för sin del förorda bifall i huvudsak till ovan angivna av herr Branting framställda yrkanden.

Av herr Branting förordas ett tillägg till lagförslaget 6 § av följande lydelse:

»För änkling, änka eller ogift kvinna med minderåriga barn under 15 år utgör pensionstillägget, därest årsinkomsten icke uppgår till ett belopp av 300 kronor för man och 250 kronor för kvinna jämte 150 kronor för varje sådant barn, hälften av detta belopp, minskat med halva inkomsten. Tillägget utgår i dessa fall, även om varaktig oförmåga till arbete icke är förhanden».

Till motivering av sitt förslag anför herr Branting, bland annat, att en änka eller ogift moder (och likaså änkling) med barn är på visst sätt, även när hon är arbetsför, utan tvivel invalid i den mening, att en del av hennes arbetskraft måste avses för barnens vård och uppehälle, samt att det ur samhällets synpunkt måste vara av alldeles särskild vikt att bringa hjälp ej blott åt dem, som hava sitt arbetsliv bakom sig, utan också samtidigt tänka på den generation, som kommer.

Kostnaderna för genomförande av ifrågavarande komplettering hava beräknats till 4 500 000 kronor, varav 3 millioner skulle bestridas av staten och 1 1/2 million av kommunerna.

Så som tilläggsstadgandet avfattats, innebär det huvudsakligen en barnpensionering, vilket ju ock är det i föreliggande fall riktigaste. Emellertid synes tilläggets avfattning begränsa pensionstilläggets utgående till de fall, då en av föräldrarna till det eller de barn, för vilka pensionstillägg skall utgå, lever. Men det torde icke finnas skäl att från rätten till understöd utesluta de barn, som förlorat båda föräldrarna.

Förutsättningen, för att understöd skall utgå, skulle vara, att den av föräldrarna, som lever, icke har en inkomst, som tillsammans med den, barnet kan hava, överstiger visst belopp (för änkling 450 kronor och för änka eller ogift moder 400 kronor om allenast ett barn finnes). Är barnet föräldralöst, skulle förutsättningen i analogi med det föreslagna tilläggsstadgandet vara, att det icke har en inkomst uppgående till 150 kronor. Har det en mindre inkomst, skulle understödet utgå med 75 kronor, minskat med hälften av inkomstens belopp.

I händelse en av föräldrarna lever, skulle understöd utgå, oavsett huruvida den efterlevande har sin arbetsförmåga i behåll eller icke. Emellertid synes man hava avsett, att, därest den av föräldrarna, som lever, är arbetsför, man vid beräkning av understödet icke i varje fall skall taga hänsyn till den faktiskt förefintliga inkomsten, utan göra denna till föremål för viss uppskattning.

Detta synes framgå av ett uttalande av kommitténs ordförande vid behandling av förevarande fråga. Han yttrar nämligen (del II, sid. 225 i kommittéförslaget): »Om man för enkelhetens skull inskränker exemplet till änkorna, så skulle således en änka med barn erhålla understöd, om hennes inkomst understiger 250 kronor jämte 150 kronor för varje barn (varvid, om hon är arbetsför, inkomsten ej får skattas lägre än 250 kronor)». Detta villkor, att arbetsförtjänsten ej får sättas lägre än till

250 kronor (för man 300 kronor), är, såvitt riksförsäkringsanstalten kan finna, icke uttryckt i tilläggsstadgandets formulering.

Riksförsäkringsanstalten har försökt att göra en approximativ uppskattning av den ökade kostnad, som skulle föranledas därav, att även föräldralösa barn under 15 år skulle kunna erhålla understöd, under villkor och till belopp som ovan nämnts.

Enligt den av kommitténs ordförande (del II, sid. 225) för beräkning av kostnaderna använda fattigvårdsstatistiken för år 1907 utgjorde antalet direkt understödda föräldralösa äkta barn under 15 år 3 492 och direkt understödda moderlösa oäkta 3 035, tillsammans 6 527. Det antal, som lagts till grund för kostnadsberäkningarna, utgjorde 29 821, däri de nämnda 6 527 icke äro inräknade.*) Antager man en proportionsvis lika stor kostnad för de 6 527 föräldralösa barnen, skulle denna kostnad bli omkring 985 000 kronor, varav $\frac{2}{3}$ skulle komma på staten och $\frac{1}{3}$ på kommunerna. Avrundas andelarna, skulle kostnaden för staten bli 660 000 kronor och för kommunerna 330 000 kronor. Dessa siffror äro dock behäftade med stor osäkerhet.

I fråga om herr Brantings yrkande beträffande lagförslaget övergångsbestämmelser, i syfte att vinna ett snabbare genomförande av lagen, har riksförsäkringsanstalten ingen annan erinran att göra än att med antagande av riksförsäkringsanstaltens förslag till beräkning av pensionerna, särskilt dess *alternativ 2*, medel ur arbetarförsäkringsfonden skulle bliva tillgängliga för förslaget lättare genomförande, därest eljest kostnaderna härför skulle anses väl stora.

Pensionsförsäkringens administration.

Enligt kommittéförslaget skola pensionsärendena handläggas av en för hela riket gemensam myndighet, benämnd pensionsrådet, samt av särskilda pensionsnämnder i orterna, varjämte pensionsrådet skall hava till sitt förfogande särskilda ordsombud.

De uppgifter, som skola tillkomma den föreslagna centralmyndigheten, synas vara av tämligen likartad beskaffenhet med dem, som åligga riksförsäkringsanstalten. Det vore därför ur flera synpunkter lämpligt, om pensionsförsäkringens förvaltning så vitt möjligt samordnades med riksförsäkringsanstalten. I allt fall böra i samband med organisationen av pensionsförsäkringens centralmyndighet meddelas bestämmelser om erforderlig samverkan mellan de myndigheter, som skola hava socialförsäkringen om hand, så att enhetlighet i de sociala försäkringsfrågornas behandling må komma att upprätthållas i så stor utsträckning som möjligt.

Enligt de speciella bestämmelser, som finnas intagna i lagförslaget rörande pensionsärendenas behandling, skall det tillkomma pensionsnämnderna, bland annat, att meddela beslut om rätt till pension och att fastställa beloppet av den årsinkomst, som skall läggas till grund för beräkning av pensionstillägg. Då de i lagförslaget förekommande bestämmelserna om vad som skall menas med varaktig oförmåga till arbete samt angående uppskattning av årsinkomstens storlek äro synnerligen tänjbara, kommer säkerligen praxis vid tillämpningen av dessa stadganden att bliva i hög grad

*) Dessutom finnas i fattigvårdsstatistiken angivna 20 405 »andra» direkt understödda (varken föräldralösa äkta eller moderlösa oäkta). För de fall, då icke dessa barns båda föräldrar leva, bör ju, enligt herr Brantings föreslagna tillägg, understöd utgå, varför riksförsäkringsanstalten antagit kostnaden vara så beräknad, att den räcker även till dem. I så fall finnes rätt stor säkerhetsmarginal i riksförsäkringsanstaltens beräkning av kostnaden för understöd åt föräldralösa barn.